

ປາຼຼກຕາ ບທສວາມ ແລະ ຄຳພິພາກສາກຼັກາບາງເຣື່ອງ

ບຂວ

ສາສຕຣາຈາຣຍ໌ ທສວງຈັກຣປານ໌ສ໌ຣ໌ສ໌ວິສຸທອ໌

(ວິສຸທອ໌ ໄກຣທຸກຊ໌)

ມຫາວິທຍາລັຍຮຣຣມສາສຕ໌ຣ໌

ຈັດພິມພ໌ເປັນທ໌ຣະລັກ

ຫ້ອງຂຈຣ

ອ

340.09593

ຈ222ປ

2502

ຕາມເພລິງສ໌ພ ສາສຕຣາຈາຣຍ໌ ທສວງຈັກຣປານ໌ສ໌ຣ໌ສ໌ວິສຸທອ໌

ຕນ ເມຣຸວັດເທພ໌ສ໌ຣິນທຣາວາສ

ວັນທ໌ ໒໑ ກຸມຣາພັນ໌ ພຸທອສັກຣາ໌ ໒໕໐໒

ປາຼຼ້ກຕາ ບທຄວາມ ແລະ ຄຳພີພາກສາກຼັກາບາວເວ້ວ

ບຂວ

ສາສຕຣາຈາຣຍ໌ ທສວງຈັກຣປານີສ໌ຣ໌ສ໌ວິສຸທອ໌

(ວິສຸທອ໌ ໄກຣຖກຸຸຸ)

ມຫາວິທຍາລັຍຣຣມສາສຕ໌ຣ໌

ຈັດພີມພ໌ເປັນທົ່ຣະສັກ

22 ຕ.ຄ. 2556

ໄນວານພຣະຣາຸທານເພລິງສພ ສາສຕຣາຈາຣຍ໌ ທສວງຈັກຣປານີສ໌ຣ໌ສ໌ວິສຸທອ໌

ທ ເມຣຸວັດເທພສ໌ຣິນທຣາວາສ

ວັນທີ 22 ກຸມຣາພັນ໌ ພຸທອສັກຣາຸ 2556

คำนำ

ในการพระราชทานเพลิงศพ หลวงจักรปาณศรีศีลวิสุทธ (วิสุทธ ไกรฤกษ์) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้มีมติจัดขอรับพิมพ์ปาฐกถา บทความ และคำพิพากษาฎีกาบางเรื่องของคุณหลวง แจกเป็นบรรณาการแก่ผู้ที่มาในงาน เพื่อเป็นปฏิการแก่คุณหลวงผู้ได้เคยเป็นอาจารย์พิเศษสอนวิชา กฎหมายแก่นักศึกษาในมหาวิทยาลัยนสบเนื่องติดต่อกมาเป็นเวลาช้านาน จนได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นศาสตราจารย์ และกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของมหาวิทยาลัยอยู่จนถึงแก่กรรม

การพิมพ์ปาฐกถา และบทความบางเรื่องทั้งภาษาไทยและอังกฤษที่คุณหลวงได้เขียนขึ้นเป็นวิชาการต่าง ๆ นั้น อาจจะมีข้อความผิดพลาดบกพร่องอยู่บ้าง เพราะผู้เขียนมิได้ตั้งใจจะจัดพิมพ์ขึ้นเป็นรูปเล่ม เป็นแต่ได้ร่างไว้พูดและบรรยายแล้วในโอกาสและสถานที่ต่าง ๆ เท่านั้น

ข้าพเจ้าขอขอบคุณมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์และคณะกรรมการสภามหาวิทยาลัย ตลอดจนผู้ที่ได้ช่วยเหลือจัดพิมพ์หนังสือขึ้นเป็นอนุสรณ์แด่คุณหลวง นับว่าเป็นการให้เกียรติแก่ผู้ที่มีความสัมพันธ์อันใกล้ชิดกับมหาวิทยาลัยนี้มาแต่แรก และขออนุโมทนากุศลทัมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ทำบุญ ๑ วันอุทิศให้ตามธรรมเนียมประเพณีนิยม

หากมีญานวติใด ๆ ที่ผู้ล่วงลับไปแล้วจะพึงทราบได้ คุณหลวงคงจะอนุโมทนาในส่วนกุศลเจตนาอันเกิดจากมติของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ในวาระสุดท้ายขึ้นด้วยเป็นอย่างยิ่ง.

ณิต จักรปาณศรีศีลวิสุทธ

คำอุทิศ

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ได้ทราบข่าวการมรณกรรมของศาสตราจารย์
หลวงจักรปาณีศรีศรีลวิสุทธิ์ ด้วยความวิโยคอย่างยิ่ง เพราะก่อนหน้า
มรณกรรมเพียงไม่นาน ท่านได้ล้มป่วยลงครั้งหนึ่ง แล้วก็ได้พ้นจากอาการ
โรค มาร่วมประชุมสภามหาวิทยาลัยได้ตามปกติ ต่อมาในระยะเวลาอัน
กระชั้นชิด ท่านก็ได้ล้มป่วยลงอีก และประสบมรณกรรมเป็นประการที่สุด

คุณงามความดีด้วยประการทั้งปวงของ ศาสตราจารย์ หลวงจักรปาณี-
ศรีศรีลวิสุทธิ์ มีปรากฏโดยแจ่มแจ้งอยู่แล้วตามประวัติของท่านในหนังสือ
เล่มนี้ แต่เท่าที่สรุปได้โดยเฉพาะ ในฐานะที่ท่านเป็นสัมมาจารย์บุคคล ผู้
บำเพ็ญประโยชน์นานับการไว้แก่มหาวิทยาลัยนี้ ก็คือ ท่านได้เป็นอาจารย์ใน
ทางนิติศาสตร์มาตั้งแต่สมัยโรงเรียนกฎหมายเดิม และได้เป็นอาจารย์พิเศษ
ตลอดจนเป็นศาสตราจารย์พิเศษ ทำการสอนวิชาการผ่านตลอดมาในมหา
วิทยาลัยธรรมศาสตร์ทราบชั่วอายุขัย ท่านได้รับพระมหากรุณาธิคุณโปรด
เกล้าฯ ให้ดำรงตำแหน่งกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของสภามหาวิทยาลัยรวม ๒

สมัย คอ ตั้งแต่วันที่ ๓๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๕ ถึงวันที่ ๓๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๐๑ สมัยหนึ่ง กับตั้งแต่วันที่ ๓๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๐๑ อีกสมัยหนึ่ง ซึ่งยังไม่ครบกำหนดอายุตามวาระ ท่านก็ได้ล่วงลับไปเสียก่อน

ศาสตราจารย์ หลวงจักรปาณิศร์ศลวิสุทธ ได้เป็นผู้สร้างชื่อเสียงดีเด่นไว้แก่วงการมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์เป็นอันมาก โดยได้เป็นอาจารย์ที่ค้ำชูที่สุดผู้หนึ่งของสาขาศึกษา พร้อมกันนั้นก็ได้บำเพ็ญกรณียกิจ เป็นผู้พิทักษ์ผลประโยชน์ของมหาวิทยาลัยในที่ประชุมสภาฯ ด้วยความรอบคอบ ดังนั้น จึงเป็นการสมควรที่มหาวิทยาลัย จักได้มีส่วนแสดงปฏิบัติการคุณรับภาระส่วนหนึ่งจากท่านเจ้าภาพ จัดพิมพ์หนังสือเล่มนี้ขึ้นเพื่อเป็นธรรมเนียมอุทิศบรรณาการ

ด้วยอำนาจแห่งกุศลสัมมาจริยาวัตรของ ศาสตราจารย์ หลวงจักรปาณิศร์ศลวิสุทธ ที่ได้บำเพ็ญไว้ พร้อมทั้งกุศลบุญราศีทักษิณานุประทาน ซึ่งท่านเจ้าภาพ และบรรดาญาติมิตรได้ร่วมกันปฏิบัติ จึงเป็นปัจจัยอำนวยให้ศาสตราจารย์ หลวงจักรปาณิศร์ศลวิสุทธ ประสบความสำเร็จในกัลปนาผลตามควร แก่กาลและคติวิสัย บรรลุทิพสมบัติทุกภูมิสถานในสัมปรายภพโน้นเทอญ.

รูปี ธีรติ มจฺจัน นามโคตฺตํ น ธีรติ

ร่างกายของสัตว์ทั้งหลาย ย่อมแตกดับย่อยยับไป แต่ชื่อเสียง และเกียรติคุณยังคงสถิตยั่งยืนอยู่ หาเสื่อมสลายตามร่างกายไปไม่.

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๐๒

ถ่ายเมื่อเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๑

ประวัติ

หลวงจักรปาณศรีศีลวิสุทธิ ป.ช. ป.ม. ท.จ. นามเดิม วิสุทธิ ไกรฤกษ์
เป็นบุตรเจ้าพระยามหิธร และท่านผู้หญิงกลีบ มหิธร เกิดที่ตำบลตากแดง อำเภอ
คลองสาน จังหวัดธนบุรี เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๔๖ บิดเป็นโรคตับ
(Portal Cirrhosis) ถึงแก่กรรมที่โรงพยาบาลศิริราช จังหวัดธนบุรี เมื่อวันที่ ๖
ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๑ อายุคำนวณได้ ๕๕ ปี ๕ เดือน กับ ๓ วัน

สกุลกำเนิด

หลวงจักรปาณศรีศีลวิสุทธิ กำเนิดในสกุลไกรฤกษ์ ซึ่งมีพระยาไกรโกษา
(เร็ก) เป็นต้นสกุล หลวงจักรปาณศรี ได้เป็นผู้เขียนลำดับสกุลของตนเองไว้อย่าง
ละเอียดในหนังสือ “เรื่องของเจ้าพระยามหิธร” ซึ่งพิมพ์เป็นพระลักในงานพระราชทาน
เพลิงศพเจ้าพระยามหิธร เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๕๕ ทางฝ่าย
มารดา ท่านผู้หญิงกลีบ มหิธร มีบรรพบุรุษเป็นเจ้าพระยารัตนาพิพิธ (สน) ต้นสกุลสนธิ
รัตน์ เจ้าพระยารัตนาพิพิธ (สน) มีชีวิตประสูติที่วังโอรส ด้วยปรากฏว่าพระบาทสมเด็จพระ
พุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้ทรงพระมหากรุณา “ตรัสให้นายสนเป็นเจ้าพระยารัตนา -
พิพิธ” เลยกี่เคยว เป็นเจ้าพระยาคนแรกในกรุงรัตนโกสินทร์

นาม

เจ้าพระยามหิธร ทรงชอบบุตรของท่านเองทุกคน โดยนำนามบรรดาศักดิ์เดิม
ของท่าน ซึ่งพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวพระราชทานว่า “จักรปาณศรี -
ศีลวิสุทธิ” มาแยกออกเป็นคำ และทรงชอให้บุตรหลานแรกของท่าน หลวงจักรปาณ

เป็นบุตรคนที่ห้าของไท่ซื่อว่า “วิสุทธ” หลังจากนั้นหลวงจักรปาณียังได้ชื่อจากนามของบิดาอีกถึงสองวาระ รวมเป็นตรีคุณ ครึ่งหนึ่งเมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้เลื่อนบรรดาศักดิ์ พระยาจักรปาณิศรศีลวิสุทธขึ้นเจ้าพระยามหิธร สร้อยราชทินนามของเจ้าพระยามหิธรมีคำว่า “วิสุทธ” อยู่ด้วย ในวาระนั้นเจ้าพระยามหิธรได้มีจดหมายถึงหลวงจักรปาณียังที่กำลังศึกษาอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ ว่า

“พอมีความยินดีที่จะบอกว่า.....สหายขอ..... มีขอควรสังเกต คือ ผู้ใดที่เคยมีชื่ออยู่ในชื่อเก่า คือ ศรและวิสุทธ ชื่อใหม่นักคงยังมียู่ด้วย นี่เป็นมงคลนามมีตรอนันต์ทีเดียว”

ในที่สุดเมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานบรรดาศักดิ์ให้วิสุทธ ไกรฤกษ์ เป็นหลวงจักรปาณิศรศีลวิสุทธ หลวงจักรปาณียังก็ได้สืบสกุลเจ้าพระยามหิธรทางชื่อเป็นวาระที่สาม

การสืบสกุล

หลวงจักรปาณียังเป็นบุตรชายคนที่สี่ของเจ้าพระยามหิธร พชายสองคน คือ จักร และ ศีล ถึงแก่กรรมแต่ยังเยาว์ ส่วนพชายอีกคนหนึ่ง คือนายจำเริญ (ปาณ) ได้ประสูติแต่ถึงแก่กรรมเมื่อเดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๖๒ หลวงจักรปาณียังจึงอยู่ในฐานะบุตรชายคนโตของเจ้าพระยามหิธรตั้งแต่นั้นเป็นต้นมา นับเป็นเวลาได้ ๓๕ ปี และได้รับพระราชทานตราดุษฎีจอมเกล้าดำรงสกุลเจ้าพระยามหิธรมื่อวันที่ ๘ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๔๙๔

ภูมิคำเนา

ถึงแม้ว่าหลวงจักรปาณ ๖ เกิดที่จังหวัดธนบุรี และถึงแก่กรรมที่จังหวัดธนบุรี ก็ต้องนับว่าเป็นชาวกรุงเทพฯ อย่างไม่มีปัญหา ปรากฏว่าเมื่อต้นปีพุทธศักราช ๒๔๔๘ ขณะที่หลวงจักรปาณอายุยังไม่ถึงสองขวบ กาฬโรคระบาดขึ้นณบริเวณใกล้เคียงกับบ้านที่จังหวัดธนบุรีซึ่งเป็นบ้านของสกุลไกรฤกษ์ เจ้าพระยามหิธรจึงอพยพครอบครัวข้ามฟากมายังฝั่งกรุงเทพฯ โดยกระแทนหัน ในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ได้ทรงจัดกำหนดให้เจ้าจอมมารดาของพระองค์ให้พักในวังราชบุรี แต่เนื่องจากเป็นครอบครัวใหญ่จึงต้องแยกอยู่เป็นสองแห่ง หลวงจักรปาณ ๖ ใ้ที่อยู่กับมารดาของท่านผู้หญิงมหิธร ที่บ้านตำบลประตูสำราญราษฎร์ ซึ่งเป็นบ้านของสกุลสนธิรัตน์ จนกระทั่งในปลายปีเดียวกัน เจ้าพระยามหิธรสร้างบ้านปัจจุบัน ณ ถนนราชวิถีเสร็จ จึงได้ไปอยู่รวมกันที่บ้านใหม่นี้

การศึกษาเบื้องต้น

เมื่อหลวงจักรปาณ ๖ โตพอที่จะเรียนหนังสือได้บ้าง เจ้าพระยามหิธรก็ได้ให้เริ่มเรียนภาษาไทยและภาษาอังกฤษอยู่ที่บ้าน โดยมีนายเปล่ง คิณยบุตร ซึ่งมาสอนนายจำเริญ (ปาณ) พี่ชายของหลวงจักรปาณ ๖ อยู่แล้วเป็นผู้สอน ครั้นเปล่งผันเป็นญาติทางฝ่ายมารดา กล่าวคือ มารดาของครั้นเปล่งเป็นบุตรพระยาพิพิธโกศัย (คล้าย) ผู้เป็นพี่ของหมื่นนราอักษร (ปั่น) บิดาท่านผู้หญิงมหิธร และเป็นผู้จัดการสมรสให้ท่านผู้หญิงมหิธร แทนบิดาของท่านผู้หญิงซึ่งได้ถึงแก่กรรมไปก่อนแล้ว ภายหลังครั้นเปล่งได้รับพระราชทานสัญญาบัตรเป็นหลวงนิเวศารักษ์ และเป็นนักประพันธ์หนังสือใช้นามปากกาว่า “ศรีสุวรรณ”

ครั้นถึง พุทธศักราช ๒๔๕๒ หลวงจักรปาณีฯ ได้เข้าศึกษาที่โรงเรียนรัฐบาล ซึ่งมีชื่อว่า “โรงเรียนคัทธิวิทย์” อยู่ในวัดราชผาติการาม (วัดส้มเกลี้ยง) ซึ่งอยู่ใกล้บ้าน สอบไล่ได้ชั้นมูล ๓ (ซึ่งเท่ากับชั้นประโยคประถมศึกษาในปัจจุบัน) เมื่อปลายพุทธศักราช ๒๔๕๔ ต่อมาในพุทธศักราช ๒๔๕๕ เจ้าพระยามหิธรได้ส่งหลวงจักรปาณีฯ ไปเข้าศึกษาชั้นประถมเป็นนักเรียนกินนอนที่โรงเรียนอัสสัมชัญ เพื่อให้ได้รับการฝึกหัดให้ต้องช่วยตนเอง โรงเรียนอัสสัมชัญเป็นโรงเรียนใหญ่ หลวงจักรปาณีฯ จึงได้รู้จักเป็นเพื่อนกับนักเรียนจำนวนมาก มีหม่อมเจ้าวิมาดาทิพย์และ นายศิริเกษม เป็นต้น หลวงจักรปาณีฯ อยู่ที่โรงเรียนอัสสัมชัญหาบ ระหว่างนั้นกระทรวงธรรมการได้เปลี่ยนรูปโครงการศึกษาใหม่ มีการปรับชั้นประถมเป็นชั้นมัธยม เป็นต้น หลวงจักรปาณีฯ เป็นนักเรียนเลขประจำตัว ๓๑๘๕ สอบไล่ได้ชั้นมัธยมปีที่ ๔ เมื่อปลายพุทธศักราช ๒๔๕๕ มีรายงานว่าเป็น “Very bright”

ขณะนั้น หลวงจักรปาณีฯ มีอายุย่างเข้าปีที่ ๑๔ กำลังเริ่มมีความคิดอ่านของตนเอง เจ้าพระยามหิธรมีความประสงค์จะให้ได้รับการอบรมสั่งสอนในโรงเรียนของไทยแท้ ๆ จึงได้ให้ย้ายไปเข้าโรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยใน พุทธศักราช ๒๔๖๐ หลวงจักรปาณีฯ ศึกษาอยู่ที่โรงเรียนสวนกุหลาบวิทยาลัยด้วย เป็นนักเรียนเลขประจำตัว ๓๓๑๑ ศึกษาเล่าเรียนได้ผลดี สอบไล่ได้ทั้งหนังสือบ๊ทสองหนังสือ และทั้งหนังสือบ๊ทชั้นมัธยมปีที่ ๘ ซึ่งเรียกว่าชั้นมัธยมบริบูรณ์ชาย เมื่อปลายพุทธศักราช ๒๔๖๓

ไปต่างประเทศ

เมื่อนายจำเริญ (ปาณี) พชายของหลวงจักรปาณีฯ ถึงแก่กรรมโดยอุบัติเหตุ ในวันที่ ๒๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๖๒ ครอบครัวของเจ้าพระยามหิธรได้รับความกระทบกระเทือนเป็นอย่างมาก ทั้งนี้เป็นเพราะนายจำเริญเป็นบุตรชายคนโตผู้รับราชการอยู่ในพระราชสำนัก พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดปรานใช้สอยใกล้ชิด

พระองค์ ไว้วางพระราชหฤทัยอยู่เป็นนิจ ทุกคนจึงหวังอยู่ว่า นายจำเริญจะปฏิบัติราชการ
 ก้าวหน้าขึ้น และเป็นผลเชิงชวรงค์สกุลของเจ้าพระยามหิธรต่อไป แต่เมื่อนายจำเริญ
 ถึงแก่กรรมลง ภรรยาอนันตกตมาเป็นของหลวงจักรปาณ

ในต้นพุทธศักราช ๒๔๖๔ หลวงจักรปาณ ศึกษายชยันตบริบูรณ์แล้ว
 แต่อายุยังไม่ครบ ๑๘ ขวบบริบูรณ์ เจ้าพระยามหิธรได้ให้ไปฝึกปฏิบัติราชการโดยไม่
 เงินเดือนกรมราชเลขาธิการอยู่ระยะหนึ่ง แล้วจึงได้กราบบังคมทูลขอพระมหากรุณา
 ในการที่จะส่งหลวงจักรปาณ ไปศึกษาทั่วยุโรป พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าฯ มีพระ
 ราชหัตถเลขาตอบเจ้าพระยามหิธร เมื่อวันที่ ๒ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๖๔ ดังนี้

“..... เจ้าได้ทราบอยู่แล้วว่า เติมเข้าใจที่จะเลี้ยงปลา
 ไว้ใช้เป็นเลขานุการคนสนิท คงใจจะเป็นครูสอนให้หลานตนเองอย่างพิถีพิถัน
 สอนไต่และถามไต่มาอยู่ทิวเหตุเกิดขึ้นเสียแล้ว ก็เชื่อว่าคงต้องล้มประสงค์
 ในไม่ช้า

เมื่อปลาได้ตายไปแล้ว ข้าก็เต็มใจที่จะช่วยปลงฝังลูก
 ของเจ้าอีกคน ๑ และหวังใจว่าต่อไปก็จะไต่สอยเป็นประโยชน์
 สมทบเป็นลูกพ่อผู้จงรักภักดี

ข้าได้ส่งไปยังอธิบดีพระคลังข้างที่ ให้จ่ายเงินให้เป็นค่าเล่าเรียนของ
 วิสุทธิต่อไป.....”

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณทรง..... หลวงจักรปาณ จึงได้เป็นนักเรียนทุนใน
 พระองค์ ออกเดินทางไปยังประเทศอังกฤษโดยเรือบริษัท P. and O. ซอเรีย Delta
 ในปลายเดือนมิถุนายนนั่นเอง

การเตรียมเข้ามหาวิทยาลัย

หลวงจักรปาณ ๗ เดินทางถึงประเทศอังกฤษ เมื่อวันที่ ๕ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๖๔ และได้ไปอยู่ที่บ้าน Reverend John D. Best ที่ Sandon Rectory ซึ่งอยู่ที่ตำบลในชนบทใกล้เมือง Chelmsford เพื่อเตรียมตัวเข้ามหาวิทยาลัย

เจ้าพระยามหิธรมีความประสงค์ที่จะให้หลวงจักรปาณ ๗ ได้ศึกษาวิชากฎหมายเช่นเดียวกับตัวท่าน และอยากจะให้เข้ามหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดเช่นเดียวกับในกรมหลวงราชบุรีดิเรกฤทธิ์ ผู้เป็นอาจารย์สอนวิชากฎหมายของเจ้าพระยามหิธรเอง แต่การเข้ามหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดมิใช่ของง่าย คือมิใช่ว่าใครมีความรู้ไปสมัครสอบเข้าตามใจต้องติดต่อให้วิทยาลัยซึ่งเป็นสำนักศึกษาแห่งใดแห่งหนึ่งในมหาวิทยาลัยนั้นยินยอมรับข้อไว้เสียก่อน แล้วจึงจะไปสอบได้ และการสอบนั้นก็ต้องสอบสองแห่ง คือสอบวัดระดับความรู้ที่มหาวิทยาลัย และสอบเพื่อแข่งขันแย่งที่กับผู้สอบรายอื่น ๆ ที่วิทยาลัยด้วยเหตุนี้ ในชั้นต้น เจ้าพระยามหิธรจึงได้ติดต่อกับพระยาบุรณราชบุรี ซึ่งเป็นอัครราชทูตประจำราชสำนักเซนต์เจมส์อยู่ในขณะนั้น ขอให้จัดการฝากหลวงจักรปาณ ๗ เข้าวิทยาลัยแห่งใดแห่งหนึ่งในมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ด ผลปรากฏว่าสำนัก Queen's College ทกลรับ ต่อจากนั้นหลวงจักรปาณ ๗ ก็จะต้องแสดงความสามารถของตนเองในการสอบ

ครั้นถึงวันที่ ๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๖๕ กระทรวงยุติธรรมรับโอนหลวงจักรปาณ ๗ มาเป็นนักเรียนทุนของกระทรวง หลวงจักรปาณ ๗ ยังคงศึกษาอยู่ที่ Sandon Rectory มีรายงานว่าวิชาภาษาอังกฤษ และคณิตศาสตร์ดีมาก ภาษาฝรั่งเศสยังอ่อนอยู่ ส่วนภาษาละตินนั้นเป็นภาษาที่เริ่มเรียนใหม่ อย่างไรก็ดีหลวงจักรปาณ ๗ สอบคัดเลือกที่ Queen's College ได้เมื่อเดือนมิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๖๖

แต่ภาษาละตินเป็นเหตุ ทำให้ยังเข้ามหาวิทยาลัยไม่ได้ในเดือนตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๖๖ ซึ่งเป็นต้นภาคการศึกษา ต้องรอไปอีกจนกระทั่งเดือนธันวาคมจึงสอบข้อสอบของมหาวิทยาลัยไครบทกวิชา และได้เข้าศึกษาในมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดในเดือนมกราคม ซึ่งเป็นภาคที่สองในการศึกษานั่น

นอกจากจะเป็นเวลาศึกษาวิชาต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับสอบเข้ามหาวิทยาลัย ระยะเวลาแรกๆ ในประเทศอังกฤษให้คุณประโยชน์แก่หลวงจักรปาณี ๖ เป็นอย่างมาก หลวงจักรปาณี ๖ เป็นผู้ชอบสังเกต และใช้ความคิดสืบเนื่องจากสิ่งที่สังเกตเห็นทั้งในด้านสังคม วัฒนธรรม ตลอดจนการเมือง สถานที่บุคคลและเหตุการณ์ต่างๆ ในวงกว้าง มีส่วนสำคัญในการสร้างความรู้สึกรักชาติ และนิสัยให้แก่ตนเองตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

การศึกษาในมหาวิทยาลัย

หลวงจักรปาณี เข้าศึกษาวิชากฎหมายในมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดตั้งแต่เดือนมกราคม พุทธศักราช ๒๔๖๖ ประจำอยู่ ณ สำนัก Queen's College นับว่าเป็นความสำเร็จสำหรับนักเรียนไทยในประเทศอังกฤษโดยทั่วไปด้วย เพราะว่าการส่งนักเรียนไทยเข้ามหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดขณะนั้นยากมาก ในปีพุทธศักราช ๒๔๖๖ นั้นมีนักเรียนไทยผู้สอบออกซ์ฟอร์ดอีกเพียงคนเดียวคือหลวงพิริจาวา (จอร์จ วิชาเวีย) เป็นนักเรียนยท ๕ และในระยะ ๓ ปีที่หลวงจักรปาณี อยู่ที่ออกซ์ฟอร์ด มีนักเรียนไทยตามไปอีกเพียง ๔ คนคือ หม่อมหลวงบัน มาลากุล เขาเมื่อเดือนตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๖๗ หม่อมราชวงศ์ เสนีย์ ปราโมช และ นายจิณันท์ ณ วรรณง (ขณะนั้นชื่อนายล้าน ณ วรรณง) เขาเมื่อเดือนตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๖๘ และพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนครสวรรค์ศักดิพินิต เสด็จเขาเมื่อเดือนตุลาคม พุทธศักราช ๒๔๖๙

เนื่องจากคนไทยมีน้อย และอยู่ต่างสำนักกัน หลวงจักรปาณี ๖ จึงอยู่ในสังคมของคน
อังกฤษมากกว่าอยู่ในหมู่คนไทย และวางตนให้เพื่อนชาวอังกฤษยกย่องและเชื่อถือได้
เนื่องจากเพื่อนชาวอังกฤษออกสำเนียงนามสกุลไกรฤกษ์ (Krairiksh) ไม่สะดวก
จึงได้เรียกหลวงจักรปาณี ๖ ว่า “แครช” (Krash) เพื่อนคนไทยเรียกว่า “วิธ”

ทางด้านการศึกษา ถึงแม้ว่าเข้ามหาวิทยาลัยเข้าไปสามเดือน หลวงจักรปาณี ๖
ก็ได้แก้ตัวหลุดหมกเมือเดือนมิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๖๗ โดยการแสดงความ
สามารถสอบตามหลักสูตรบทหนึ่งไต่ภายในเวลาสองภาคเรียน คนอังกฤษถาม
ธรรมดาใช้เวลาสามภาคเรียน คือหนึ่งปีเต็ม

เมื่อมีความมั่นใจว่า ตนมีความสามารถพอแก่การศึกษาในมหาวิทยาลัยแล้ว
หลวงจักรปาณี ๖ ก็ได้ดำเนินการสองประการเพื่อความก้าวหน้า ในปีพุทธศักราช ๒๔๖๗
นั่นเอง

ประการแรกคือ ตั้งแต่เดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๖๗ ได้ใช้เวลาว่างใน
ระหว่างปีภาคเรียนไปประเทศฝรั่งเศสบ่อย ๆ เพื่อเรียนภาษาฝรั่งเศสเป็นภาษาต่าง-
ประเทศที่สองรองจากภาษาอังกฤษ ความรู้ภาษาฝรั่งเศสนี้เป็นประโยชน์แก่ทาง
ราชการในระยะหลังเป็นอันมาก

ประการที่สองคือ เมื่อเดือนมีนาคม ศกเดียวกัน ได้ลงชื่อสมัครเข้าศึกษา
ณ สำนัก Middle Temple ของเนติบัณฑิตสภาในกรุงลอนดอน เพื่อสอบเป็นเนติ-
บัณฑิตอังกฤษ มีความมุ่งหมายว่าในระหว่างที่อยู่ออกซ์ฟอร์ด ถ้าสอบเนติบัณฑิตสภา
ได้บางวิชา ก็จะเป็นการประหยัดเวลา ผลปรากฏว่าในเดือนธันวาคม พุทธศักราช
๒๔๖๘ หลวงจักรปาณี ๖ ก็สอบได้วิชากฎหมายรัฐธรรมนูญและตำนานกฎหมาย

การศึกษามหาวิทยาลัยในปีหลัง ๆ ไม่มีปัญหาอย่างใดเลย หลวงจักรปาณี ๖
สอบวิชาที่สอบได้ทุกครั้ง รวมทั้งวิชาปรัชญาของกรีกโบราณ และเข้าสอบครั้ง

สุดท้ายเพื่อรับปริญญา B.A. ในเดือนมิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๖๕ ได้เก็บธรรมเนียม
ชั้นสาม (มหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดมีเก็บธรรมเนียมชั้น) แต่มหาวิทยาลัยมีระเบียบว่า
ผู้รับปริญญาจะต้องเป็นผู้ที่ไต่อยู่กับนอนมาในมหาวิทยาลัยไม่ต่ำกว่าสามปีบริบูรณ์ หลวง
จักรปาณี ๖ สอຍได้ก่อนกำหนด จึงต้องรอไปรับปริญญาในเดือนธันวาคม พุทธศักราช
๒๔๖๕ วันเดียวกับที่พระเจ้าวรวงศ์เธอกรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เสด็จขึ้นไปรับ
ปริญญาโท

การที่หลวงจักรปาณี ๖ สอຍวิชากฎหมายได้ผลดีและรวดเร็วนี้ มิใช่เพราะ
ว่าเป็นผู้ท้อแท้เรียน ตรงกันข้าม หลวงจักรปาณี ๖ เข้าสมาคมไม่น้อยกว่าผู้อื่น
ทั้งเล่นกีฬาและดนตรีด้วย สอຍได้ว่าทั้งเรียนและอยู่ในความนิยมระหว่างเพื่อนฝูง
ความจริงข้อนี้อาจเป็นเหตุให้วิทยาลัย Queen's ยินดีรับนักเรียนไทยอีกหลายคนในระยะ
ต่อมาได้

มีผู้ส่งข่าวจากออกซ์ฟอร์ดไปลงพิมพ์ในสามัคคีสาร (ซึ่งเป็นวารสารภาษา
อังกฤษของสามัคคีสมาคมในประเทศไทย) เล่ม ๕ ฉบับที่ ๑ ประจำเดือนธันวาคม
ศกนั้น วาภาพหลวงจักรปาณี ๖ ไว้แจ่มแจ้งพอสมควร เมื่อกล่าวถึงในกรมหมื่น-
นราธิปพงศ์ประพันธ์แล้ว ผู้ส่งข่าวเขียนว่า

“Another Siamese also received his degree on this same day.

It was our friend Visudhi, otherwise the “Krash” of Queen’s. We
celebrated this happy occasion by going to the Playhouse-to see
a tragedy. In spite of the uncomfortable seats and the lack of music,
Visudhi now perfers classical drama to musical comedies and revues,
which, he says, are very silly. So another man has stepped across

the border line, leaving behind him the land of eternal youth and merry-making of face the real problems of life and the seriousness of the future."

เจ้าพระยามหิธรมีจิตหมายถึงหลวงจักรปาณ ๗ แสดงความยินดีในการที่ได้รับปริญญาไปว่า

"มีความยินดีที่ออกฉลากนี้ แต่ว่าต่อไปก็ต้องทำงานละครเล็กด้วย"

การศึกษาระยะสุดท้ายในประเทศอังกฤษ

เมื่อออกจากมหาวิทยาลัยออกซ์ฟอร์ดแล้ว หลวงจักรปาณ ๗ ก็ได้มาอยู่ที่กรุงลอนดอน เพื่อศึกษาและสอบเป็นเนติบัณฑิตอังกฤษต่อจากที่สอบไว้ได้ส่วนหนึ่งแล้ว อยู่บ้านตำบล Earl's Court และมี Mr. Coumbe เป็นผู้อำนวยการศึกษา ในระหว่างที่พักได้ไปศึกษาภาษาฝรั่งเศสที่ประเทศฝรั่งเศสอีกหลายครั้ง หลวงจักรปาณ ๗ สอบวิชากฎหมายอาญา และวิชาพิจารณาใต้เมือเดือนพฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐ และในเดือนมีนาคม คกเกี่ยวกันกับสอบวิชากฎหมายลักษณะทรัพย์สิน และวิธีโอนโอนคดีกันได้ และได้มากคือได้ชั้นสอง

ระหว่างเดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๖๕ ถึงเดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐ นี้ หลวงจักรปาณ ๗ ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติงานที่สำคัญ คือ ที่ประชุมนักเรียนไทยในประเทศอังกฤษที่เมืองวินเซอร์ได้เลือกตั้งให้เป็นบรรณาธิการ "สามัคคีสาร" ตำแหน่งนี้เป็นตำแหน่งที่เกียรติเพราะที่ประชุมย่อมจะต้องเลือกผู้แต่งทั้งผู้มีความรู้ภาษาอังกฤษดีและมีความสามารถเป็นผู้นำในทางความคิด ในขทบบรรณาธิการเล่ม ๕ ฉบับที่ ๓ ประจำเดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๐ หลวงจักรปาณ ๗ เขียนไว้ว่า

"Where is the self - respect and pride which used to characterise the Siamese in ages past?.....What a young nation wants is stability and enlightenment in its government, and a self - respect and a sense of duty in the people. Performing monkeys are not required.....The late Lord Northcliffe once hazarded the remark that the future of Siam would probably be no good..... It is up to us to prove to the world that he was wrong."

ในพุทธศักราช ๒๔๗๑ หลวงจักรปาณี ฯ ยังได้รับเลือกให้เป็น บรรณารักษ์ของสมาคมศิษย์เก่ามหาวิทยาลัย

หลวงจักรปาณี ฯ สอนวิชากฎหมายที่ลอนดอนเสร็จสิ้นเมื่อเดือนตุลาคมพุทธศักราช ๒๔๗๑ ได้ขึ้นสาม และได้เข้าพิธีเป็นเนติบัณฑิตอังกฤษ (Called to the Bar) เมื่อวันที่ ๒๘ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๗๑ สามวันต่อจากนั้นเดินทางไปอังกฤษจากประเทศอังกฤษ

การรับราชการระยะต้น

หลวงจักรปาณี ฯ ศึกษาวิชาอยู่ ณ ประเทศอังกฤษ รวมเวลาประมาณเจ็ดปีครึ่ง กลับถึงประเทศไทยในวันที่ ๑๖ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๑ และได้รับบรรจุเป็นผู้พิพากษาฝึกหัดในกระทรวงยุติธรรม ปฏิบัติราชการ ณ ศาลแพ่ง เมื่อวันที่ ๑ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๗๒ รับพระราชทานเงินเดือนเดือนละ ๒๔๐ บาท

ในคืน หลวงจักรปาณี ฯ ได้เริ่มศึกษาวิชากฎหมายไทย ที่โรงเรียนกฎหมายด้วย สอบไล่ได้เป็นเนติบัณฑิตไทย และได้เป็นสามัญสมาชิกของเนติบัณฑิตสภา เมื่อวันที่ ๑๗ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕

เมื่อรัฐบาลเป็นสหภาพผูกพันกันแล้ว ความสามารถของหลวงจักรปาณ ๒ ก็เป็นท่ประจักษ์แก่ทางราชการ ปรากฏว่าในปีพุทธศักราช ๒๔๗๓ ปีเดียวได้รับพระราชทาน ยศ บรรดาศักดิ์ เงินเดือน และเลื่อนตำแหน่งหน้าที่ดังนี้

วันที่ ๑ เมษายน ได้เลื่อนเงินเดือนเป็นเดือนละ ๒๖๐ บาท

วันที่ ๑ พฤษภาคม ได้รับแต่งตั้งให้เป็นสหภาพฯ ในกระทรวงยุติธรรม
รัฐบาล ๓ ศาลแพ่ง

วันที่ ๑๕ พฤษภาคม ได้รับพระราชทานยศรองอำมาตย์เอก

วันที่ ๓๐ กันยายน ย้ายไปรัฐบาล ๓ ศาลพระวชิรญาณ

วันที่ ๘ พฤศจิกายน ได้รับพระราชทานบรรดาศักดิ์เป็นหลวงจักรปาณศรี-
ศิลปวิสุทธิ

สมัยเปลี่ยนแปลงการปกครอง

เมื่อประเทศไทยได้เปลี่ยนแปลงการปกครองมาเป็นระบอบประชาธิปไตยและพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ พระราชทานธรรมนูญปกครองแผ่นดินให้แก่ประชาชนชาวไทย เมื่อวันที่ ๒๗ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๗๕ หลวงจักรปาณ ๒ ได้ใช้ความรู้ความสามารถในวิชากฎหมายทำประโยชน์ให้แก่ประเทศชาติเป็นส่วนรวมโดยการเขียน “คำอธิบายธรรมนูญปกครองแผ่นดินสยาม เปรียบเทียบกับประเทศต่างๆ” เสร็จ เมื่อวันที่ ๒๗ เดือนต่อมา และพิมพ์ออกจำหน่ายทันที ราคาเล่มละ ๑.๕๐ บาท ธรรมนูญการปกครองประเทศต่างๆ ที่นำมาเปรียบเทียบคือ ธรรมนูญประเทศรัสเซีย จีน เกาหลี อิตาลี อังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา และญี่ปุ่น เมื่อคำนึงว่าธรรมนูญปกครองแผ่นดินฉบับนั้น คือ รัฐธรรมนูญฉบับชั่วคราว และจะ

ต้องมีการปรับปรุงให้เป็นฉบับถาวรในระยะต่อมา หนังสือเล่มนั้นย่อมมีค่าเกินราคาที่จำหน่าย หลวงจักรปาณีฯ เขียนไว้ในคำนำว่า

“ภายในเวลาไม่กี่เดือนนี้ รัฐบาลคงนำธรรมนูญฉบับใหม่่ออกใช้ แต่ธรรมนูญใหม่นั้นควรเป็นของถาวร ไม่ต้องเปลี่ยนแปลง ใช้ได้ชั่วลูกชั่วหลาน เพราะฉะนั้นจึงควรให้โอกาสราษฎรทุกคนทรววิจารณ์เสียโดยถ่องแท้ ก่อนแต่การวิจารณ์โดยไม่มีคามมั่นนั้นจะทำได้โดยยาก เพื่อช่วยผดุงความมั่นคงของชาติให้สมควรเขียนหนังสือขึ้น และได้พยายามชักชวนและขออย่างตรงไปตรงมาตามหลักวิชาโดยไม่เห็นแก่หน้าบุคคล ยึดเอาความหวังดีต่อเพื่อนร่วมชาติเป็นสรณะ”

ในหนังสือเล่มนี้ หลวงจักรปาณีฯ ระบุว่า ธรรมนูญการปกครองฉบับนี้ยังขาด “บทบัญญัติซึ่งแสดงสิทธิต่าง ๆ ของราษฎร” และขาด “เครื่องสำหรับควบคุมสภาราษฎร คือสภาอำนาจยุบสภา”

ในเดือนธันวาคม คกเดียวกัน หลวงจักรปาณีฯ ได้พิมพ์หนังสือออกจำหน่ายอีกเล่มหนึ่ง ให้ชื่อว่า “แง่กฎหมายไทยและเทศ” ตัดแปลงมาจากปาฐกถาซึ่งแสดงที่สภามัคยาคารยธสมาคม

ทางตำแหน่งหน้าทราซการ หลวงจักรปาณีฯ ย้ายออกสามครั้งในระยะนี้ คือ

วันที่ ๑๖ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕ ย้ายไปศาลโปริสภา

วันที่ ๓๐ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๗๖ ย้ายไปศาลคดีต่างประเทศ

วันที่ ๓๑ สิงหาคม พุทธศักราช ๒๔๗๖ ย้ายกลับไปศาลแพ่ง

ในต้นปีพุทธศักราช ๒๔๗๖ หลวงจักรปาณีฯ ได้เริ่มสอนวิชากฎหมายที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย และสภาผู้แทนราษฎร ได้ตั้งให้เป็นกรรมการตรวจข้อบังคับการให้ผู้แทนหนังสือพิมพ์เข้าฟังการประชุมของสภาฯ

การสมรส

เมื่อวันท ๒๐ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๗๕ หลวงจักรปาณี ได้ทำการสมรสกับนางสาว ธนิต ฌ สงขลาบุตรคนใหญ่ของเจ้าพระยาศรีธรรมมาธิเบศร์ และย้ายไปอยู่ ณ บ้าน “จิตตสุข” ตรอกเวส ถนนสีลม และได้อยู่ที่ยานนจนกระทั่งวันที่ ๑๒ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๕๐๐ เมื่อพระราชทานเพลิงศพเจ้าพระยามหิธรเสร็จแล้ว จึงได้ย้ายไปอยู่บ้าน “มหิธร” ถนนราชวิถี หลวงจักรปาณี มีบุตรสองคน คือ

๑. นายศรีธร ไกรฤกษ์
๒. นางสาววินิตา ไกรฤกษ์

ระยะเข้ากระทรวง

ตั้งแต่วันที่ ๒๗ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๗๗ จนถึงสิ้นเดือนพฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๔ หลวงจักรปาณี ถูกเรียกเข้ากระทรวงให้ปฏิบัติราชการฝ่ายธุรการรวมเป็นเวลาเจ็ดเดือน ในขั้นต้นได้รับตำแหน่งเป็นหัวหน้ากองหมายและย้ายไปเป็นหัวหน้ากองรักษาทrophy เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๗๘

นอกจากเป็น อ.ก.พ. สำนักงานปลัดกระทรวง และเป็นเจ้าพนักงานรักษาทrophy โดยตำแหน่ง กระทรวงยุติธรรมได้ตั้งให้หลวงจักรปาณี เป็นกรรมการแก้ไขปรับปรุงบรรดากฎหมายที่เกี่ยวข้องแก่ราชการกระทรวงยุติธรรม และเป็นกรรมการพิจารณาเรื่องราวต่าง ๆ มากมายหลายครั้ง ตลอดจนเป็นกรรมการคัดเลือก สอบคัดเลือก และสอบแข่งขันข้าราชการ และเป็นกรรมการผู้แทนกระทรวงพิจารณาเรื่องราวต่าง ๆ ณ หน่วยราชการแห่งอื่นอีกด้วย ในวันที่ ๘ เมษายน พุทธศักราช ๒๔๘๓ กระทรวงยุติธรรมอนุมัติให้ไปช่วยราชการกระทรวงการคลังเป็นครั้งคราว ในฐานะที่ปรึกษา

กฎหมายกระทรวงการคลังและสำนักงานธนาคารชาติ นอกจากนั้นในพุทธศักราช ๒๔๗๘ คณะรัฐมนตรีได้แต่งตั้งให้หลวงจักรปาณี เป็นกรรมการตรวจร่างพระราชบัญญัติ และเป็นกรรมการตรวจร่างคำแปลประมวลกฎหมายที่ประกาศใช้ใหม่ทั้งหมด โดยเฉพาะงานในหน้าที่ หลวงจักรปาณี ได้เป็นผู้ปรับปรุงระเบียบราชการทั้งกองหมาย และกองรักษาทรัพย์ ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติระเบียบราชการฝ่ายตุลาการ (ฉบับที่ ๒) พุทธศักราช ๒๔๘๓ เพื่อให้เจ้าพนักงานพิทักษ์ทรัพย์มีสิทธิสอบเป็นข้าราชการตุลาการสามัญ และร่างพระราชกฤษฎีกาจัดระเบียบราชการในกระทรวงยุติธรรม ปรับปรุงแผนกต่าง ๆ ในกองรักษาทรัพย์ใหม่ และเปลี่ยนนามกองรักษาทรัพย์เป็นกองบังคับคดีล้มละลาย

เมื่อเดือนพฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๑ หลวงจักรปาณี ได้เสนอต่อกระทรวงยุติธรรม ขอให้แก้ไขพระราชบัญญัติล้มละลาย เพื่อบรรวมกฎหมายว่าด้วยเรื่องนี้เป็นหมวดหมู่ และปรับปรุงด้วยกฎหมายอื่น ๆ ให้สอดคล้องกันได้ง่ายนัก และเมื่อได้รับความเห็นชอบแล้วก็ได้เป็นผู้กร่างพระราชบัญญัติเสนอต่อคณะกรรมการ ซึ่งหลวงจักรปาณี เป็นกรรมการอยู่ด้วย แล้วผ่านกระทรวงและรัฐบาลไปถึงสภาผู้แทนราษฎร เมื่อสภาผู้แทนราษฎรรับหลักการแล้ว ก็ได้ตั้งหลวงจักรปาณี เป็นกรรมการวิสามัญด้วยคนหนึ่ง และหลวงจักรปาณี ได้เป็นผู้อภิปรายแทนรัฐบาลในสภา ในการพิจารณาจนครบสามวาระ นับว่าได้เป็นผู้ทำเรื่องนิตยัตถ์จนจบ ปรากฏผลเป็นพระราชบัญญัติล้มละลาย พุทธศักราช ๒๔๘๓ ประกาศในราชกิจจานุเบกษา เมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๔๘๓ หลวงจักรปาณี ยังได้เสนอรายละเอียดโครงการขยายการใช้กฎหมายนี้ไปในส่วนภูมิภาคด้วย

สมัยกรณพิพาทอินโคจีน หลวงจักรปาณี ได้เป็นประธานกรรมการปฏิบัติงานในส่วนราชการกระทรวงยุติธรรมเกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้เป็นผู้รวบรวมและเรียบเรียงเรื่อง

กิจการยุติธรรมในอินโดจีน และได้เป็นกรรมการพิจารณาทั้งศาลและการพิจารณาคดี
ของศาลในจังหวัดใหม่

อนึ่ง เมื่อพุทธศักราช ๒๔๘๒ กระทรวงยุติธรรมได้คัดเลือกให้หลวงจักรปาณี
ไปทำงานฝ่ายตุลาการในยุโรปและเอเชีย และให้แสงหารุภาพและแบบแปลนศาล
ยุติธรรมในต่างประเทศด้วย หลวงจักรปาณี ได้ออกเดินทางจากกรุงเทพฯ เมื่อวันที่
๑๒ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๔๘๒ ได้ทำงานในประเทศพม่า อินเดีย อิตาลี ขณะ
อยู่ ณ ประเทศอิตาลีสงครามโลกครั้งที่สองได้เกิดขึ้น ถึงกระนั้นการดำเนินงานก็มิได้ชะงัก
ลง หลวงจักรปาณี ได้เดินทางไปทำงานต่อไป ณ ประเทศสวิตซ์พักอยู่ที่เมืองโลซานน์
ระยะหนึ่ง และได้มีโอกาสเข้าเฝ้าทูลละอองธุลีพระบาท พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว
และพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล ที่พระตำหนักวัฒนาหลายครั้ง หลัง
จากนั้นจึงได้เดินทางไปทำงานต่อไป ณ ประเทศฝรั่งเศส เบลเยียม เนเธอร์แลนด์ ตลอดจน
จนประเทศเยอรมันด้วย ถึงแม้ว่าสงครามมีความรุนแรงขึ้นเช่นลำดับ หลวงจักรปาณี
ก็ได้ทำงานศาลของประเทศต่างๆ และได้แบบแปลนศาลของหลายประเทศมาตาม
กระทรวงยุติธรรมต้องการ ขากลับได้แวะงานที่สิงคโปร์ และกลับถึงกรุงเทพฯ เมื่อวันที่
๑๖ มกราคม ในศกนั้น

โดยอนุมัติคณะรัฐมนตรี กระทรวงยุติธรรมได้ตั้งหลวงจักรปาณี เป็น
กรรมการพิจารณาคำเนิการสร้างกระทรวงและศาลยุติธรรม ตั้งแต่ก่อนที่ออกเดินทาง
ไปทำงาน ดังนั้นการดำเนินงานจึงมีความหมาย นอกจากเป็นกรรมการพิจารณาคำเนิการ
การสร้างกระทรวง หลวงจักรปาณี ได้เป็นกรรมการตรวจการก่อสร้าง และเป็น
กรรมการจัดงานพิธีเปิดอาคารที่ทำการของกระทรวงนั้นด้วย

อนึ่ง เมื่อกระทรวงยุติธรรมดำริจะสร้างศาลฎีกาและศาลแพ่งในระยะหลัง
หลวงจักรปาณี ได้เป็นกรรมการเพื่อดำเนินกิจการพิจารณาแบบแปลนแผนผังด้วย

ระหว่างสงคราม

เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๕ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้
แต่งตั้งหลวงจักรปาณ ๗ เป็นผู้พปากษาคาลอทธรรณ หลวงจักรปาณ ๗ จึงกลับมาเป็น
ข้าราชการตลาการตามเดิม และได้ดำรงตำแหน่งอยู่ที่ศาลอทธรรณตลอดเวลาที่ประ
เทศไทยอยู่ในภาวะสงคราม ในพุทธศักราช ๒๔๘๕ หลวงจักรปาณ ๗ ได้รับเลือกเป็น
กรรมการเนติบัญญัติสภา เมื่อวันที่ ๕ เมษายน ภายหลังจากที่ไ้เคยเป็นกรรมการที่
ปรึกษาเมื่อ พุทธศักราช ๒๔๘๓ เมื่อวันที่ ๒๘ มีนาคม พุทธศักราช ๒๔๘๕ ได้ทรง
พระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นกรรมการร่างกฎหมาย และรัฐมนตรีว่าการ
กระทรวงยุติธรรม ได้ตั้งให้เป็นกรรมการสือต้องความประพฤตินายความ เมื่อวันที่
๑๕ มิถุนายน คกเดียวกัน หลวงจักรปาณ ๗ ได้รับอนุญาตให้เป็นที่ปรึกษากฎหมาย
ของสำนักงานกลางบริษัทจังหวัดกรมสรรพสามิตด้วย ในระหว่างวิกฤตการณ์ทาง
วัฒนธรรม หลวงจักรปาณ ๗ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น นายวิสุทธิ จักรปาน ไกรเวกส์

ออกหัวเมือง

ขณะที่ยังเป็นผู้พปากษาคาลอทธรรณ หลวงจักรปาณ ๗ ได้รับแต่งตั้งให้เป็น
ข้าราชการตลาการสามัญชนพิเศษ เมื่อวันที่ ๑ มิถุนายน พุทธศักราช ๒๔๘๕ ได้
รับคำสั่งให้ช่วยราชการ ในตำแหน่งข้าหลวงยุติธรรมภาค ๑ ชั่วคราว เมื่อวันที่ ๒
พฤศจิกายน คกเดียวกัน และได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งข้าหลวงยุติธรรมภาค ๔
เมื่อวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๘๐

ระหว่างที่อยู่เชียงใหม่ หลวงจักรปาณ ๗ เขียนไว้ว่า

“ราชการทนเค็มมือ ย่นย้ายราว ๕ โมงเย็นทุกวัน ตอนกลางคืน
และตอนเย็นก็ไปเล่นเต้านิคตามสโมสรต่างๆ บ้าง ถูกเชิญบ้าง แหกมาหา
บ้างพอหมดเวลา ก็เหมือนตั้งแต่เกิดมาไม่เคย busy เช่นที่เชียงใหม่

เพราะเราเอาทั้งงานทั้งสังคมโดยไม่ลละเลย”

หลวงจักรปาณี ฯ ได้เป็นนายกสมาคมนิติศาสตร์ภาคเหนือ

กลับศาลแพ่ง

หลวงจักรปาณี ฯ ได้กลับมารับราชการที่ศาลแพ่งเป็นครั้งที่สาม เมื่อทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้ดำรงตำแหน่งอธิบดีพิพากษาในวันที่ ๑๕ พฤษภาคม พุทธศักราช ๒๔๕๔ และได้มีโอกาสรับเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เมื่อเสด็จพระราชดำเนินเยี่ยมศาล ในวันที่ ๖ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๕๕

ในวันนั้น เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินถึงศาลแพ่ง และข้าราชการทั้งผู้ใหญ่ผู้น้อยได้เฝ้าทูลละอองธุลีพระบาทแล้ว หลวงจักรปาณี ฯ ได้กราบบังคมทูลเชิญเสด็จประทับบนบัลลังก์ เป็นประธานทอดพระเนตรการพิจารณาของศาลสองเรื่อง หลวงจักรปาณี ฯ และหลวงพิชัยดิษฐ์ ผู้พิพากษาอาวุโสได้ออกนั่งบัลลังก์ข้างที่ประทับเป็นคณะพิจารณาคดี

คดีพิจารณาเรื่องแรกคือ คดีแพ่งเลขแ่งที่ ๗๔/๒๔๕๕ เรื่องละเมิด ทนทรัพย์ ๑๓,๕๐๐ บาท หลวงจักรปาณี ฯ ได้เปรียบเทียบแล้ว คู่ความตกลงทำสัญญาปรานีประนอมยอมความกันได้ โดยจำเลยยอมใช้เงินแก่โจทก์จำนวนหนึ่ง ซึ่งคู่ความมอบให้แก่ศาลเพื่อส่งไปบำรุงโรงพยาบาลในนามของโจทก์จำเลยทั้งสองฝ่าย เรื่องที่สองคือ คดีแพ่งเลขแ่งที่ ๗๕/๒๔๕๕ เรื่องครอบครอง ขอย่ำ คู่ความเป็นสามีภริยาชาวต่างประเทศ ซึ่งศาลพิจารณาเสร็จจำนวนแล้ว พิพากษาให้โจทก์จำเลยหย่าขาดจากสามีภริยากัน และให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียม และค่าทนายความแทนโจทก์ คำพิพากษาสองเรื่องนี้ ศาลได้อ่านให้คู่ความฟังเฉพาะพระพักตร์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว

ขณะที่อยู่ศาลแพ่ง หลวงจักรปาณี ๖ ได้ทำงานพิเศษเมื่อได้รับแต่งตั้งเป็น กรรมการสาขาเนติกรรม ของสำนักวัฒนธรรมทางระเบียบประเพณี สภาวัฒนธรรม แห่งชาติ ในหน้าที่กรรมการนั้นได้บรรยาย “กฎหมายแพ่งสำหรับประชาชน” ทางวิทยุกระจายเสียง ใช้ภาษาง่าย ๆ มุ่งหมายที่จะเผยแพร่ความรู้ทางกฎหมายให้แก่ ประชาชน เพื่อประชาชนจะได้รู้สิทธิและหน้าที่ ช่วยกันรักษากฎหมาย และเกิดความ สงบสุข งานนี้หลวงจักรปาณี ๖ เริ่มทำเมื่อพุทธศักราช ๒๔๕๕ ในรูปของการสนทนา แล้วจึงได้เปลี่ยนมาเป็นรูปคำบรรยายและบรรยายติดต่อกันมาจนถึงพุทธศักราช ๒๕๐๐

งานศาลคดีเด็กและเยาวชน

เมื่อกระทรวงยุติธรรมจะจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน ซึ่งเป็นของใหม่สำหรับ ประเทศไทย หลวงจักรปาณี ๖ ได้ช่วยเหลือตั้งแต่ต้น ตั้งแต่ยังรับราชการอยู่ที่เชียงใหม่ คือได้เป็นกรรมการร่างพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายลักษณะอาญา และร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาคดีเด็กและ เยาวชนเมื่อต้นพุทธศักราช ๒๔๕๔ และในปลายปีเดียวกันได้เป็นประธานกรรมการ อบรมผู้พิพากษาสมทบ และประธานกรรมการควบคุมการย้าย และเปิดทำการศาล แหวงพระนครใต้และศาลแขวงธนบุรี กิจจัดทำศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง โดย เหตุที่เรื่องศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นเรื่องใหม่ทั้งที่ใกล้แล้ว หลวงจักรปาณี ๖ จึง ได้แสดงปาฐกถาเผยแพร่เรื่องนททกรเทพฯ และเชียงใหม่ และยังได้เขียนบรรทัด เรื่อง “โครงการสงเคราะห์ของศาลเด็ก” ไว้ด้วย ในที่สุดเมื่อวันที่ ๕ มกราคม พุทธศักราช ๒๔๕๕ หลวงจักรปาณี ๖ ได้เป็นกรรมการจัดการรับเสด็จพระราช ดำเนินเปิดศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง

ย้ายไปศาลฎีกา

ครั้นถึงวันที่ ๓ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๔๕๖ หลวงจักรปาณีฯ ได้รับแต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาศาลฎีกา มีราชการพิเศษที่ได้รับมอบหมายให้ปฏิบัติเป็นระยะ ๆ เช่น

๑. เป็นกรรมการพิจารณาวางนโยบายของกระทรวงยุติธรรม
๒. เป็นกรรมการสอบคัดเลือก และเป็นผู้อยู่ช่วยผู้พิพากษา
๓. เป็นกรรมการพิจารณาชำระสะสางประมวลกฎหมาย
๔. เป็นกรรมการพิจารณาประกาศพระบรมราชโองการให้ใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติมพุทธศักราช ๒๔๘๕ ภายใต้เงื่อนไขบางประการ

เมื่อวันที่ ๑๕ มกราคม พุทธศักราช ๒๕๐๑ รัฐบาลพลเอก ถนอม กิตติขจร ได้ตั้งให้หลวงจักรปาณีฯ เป็นกรรมการพิเศษเพื่อพิจารณาสนธิสัญญาต่างๆ ประชุมที่กระทรวงการต่างประเทศ และเมื่อวันที่ ๓ เดือนต่อมา ได้แต่งตั้งให้เป็นผู้แทนประเทศไทยไปประชุมสหประชาชาติเรื่องกฎหมายว่าด้วยทะเลที่กรุงเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ มีพระเจ้าวรวงษ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ เป็นหัวหน้าคณะ

การประชุมที่เจนีวาเริ่มต้นเมื่อวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๐๑ และเนื่องจากพระเจ้าวรวงษ์เธอ กรมหมื่นนราธิปพงศ์ประพันธ์ ได้รับเลือกตั้งเป็นประธานของที่ประชุม หลวงจักรปาณีฯ จึงได้ทำงานเป็นหัวหน้าคณะผู้แทนประเทศไทยตลอดการประชุมซึ่งยกย่องและเคร่งเครียด หลวงจักรปาณีฯ ได้ได้คอยในที่ประชุมรักษาสถิติประโยชน์ของประเทศไทยได้ผลดี ในที่สุดได้เป็นผลลงนามในสนธิสัญญาว่าด้วยกฎหมายทะเลในนามแห่งประเทศไทยด้วย นับว่าเป็นงานสำคัญชิ้นสุดท้ายที่ได้ปฏิบัติให้แก่บ้าน

เมือง และเมื่อเดินทางกลับมาแล้ว ได้แสดงปาฐกถาที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
เมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๑ ให้ชื่อเรื่องปาฐกถาว่า “หน้าฉาก
และหลังฉากการประสูติระหว่างประเทศเรื่องกฎหมายทะเล พุทธศักราช ๒๕๐๑”

การถ่ายทอดความรู้

ตั้งแต่ที่กล่าวมาแล้ว หลวงจักรปาณี ๗ เป็นผู้ที่มีความรู้ในวิชากฎหมายคน
หนึ่ง นอกจากจะได้นำความรู้ปฏิบัติราชการให้เกิดประโยชน์ หลวงจักรปาณี ๗ ยังได้
ถ่ายทอดความรู้ให้แก่เด็ก นักศึกษา และประชาชนอีกด้วย

ทางบ้านมหาวิทยาลัย หลวงจักรปาณี ๗ ได้เป็นอาจารย์สอนวิชากฎหมายและวิชา
ปกครองทฤษฎีนิติศาสตร์ และรัฐศาสตร์ ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ในพุทธศักราช
๒๔๙๖ แต่ยังไม่ได้นำวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง ครุฑมหาวิทยาลัย
วิชาธรรมศาสตร์และการเมืองมาสอนในพุทธศักราช ๒๔๙๗ หลวง
จักรปาณี ๗ ก็ได้เป็นอาจารย์รุ่นแรก สอนวิชากฎหมายลักษณะล้มละลายติดต่อกัน
หลายปี ครั้นจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยตั้งคณะพาณิชย์ศาสตร์และการบัญชีขึ้น ใน
สมัยก่อนมหาสงคราม หลวงจักรปาณี ๗ ก็ได้เป็นอาจารย์ของมหาวิทยาลัยนั้นอีกวาระ
หนึ่ง ทำการสอนกฎหมายลักษณะล้มละลาย และกฎหมายตั๋วเงินและประกันภัย

การสอนที่มหาวิทยาลัยได้ขาดตอนไปสมัย เมื่อหลวงจักรปาณี ๗ ไปรับราชการ
เป็นข้าหลวงยุติธรรมภาค ๔ ที่เชียงใหม่ แต่เมื่อกลับมาแล้วก็ได้ทำการสอนอีกที่
มหาวิทยาลัยทั้งสอง ที่จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้สอนวิชากฎหมายการค้า
กฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งและกฎหมายประกันภัย ภายหลังเปลี่ยนชื่อวิชา
กฎหมายการค้าเป็นวิชากฎหมายพาณิชย์ หลวงจักรปาณี ๗ ยังได้เป็นกรรมการประจำ

คณะพาณิชย์ศาสตร์ และการบัญชีอีกด้วย ส่วนทางมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ และการเมือง หลวงจักรปาณี ได้กลับมาสอนวิชาหลักกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ในคณะรัฐศาสตร์ แล้วเปลี่ยนเป็นวิชากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยหนี้ ฯลฯ ในคณะนิติศาสตร์ และยังได้สอนวิชาภาษาอังกฤษ (Comparative Study of Legal Language and Technical Terms) ตามหลักสูตรชั้นปริญญาโทของคณะนิติศาสตร์อีกด้วย

หลวงจักรปาณี ได้ทำประโยชน์ให้แก่มหาวิทยาลัยทั้งสองเป็นเวลานาน จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งหลวงจักรปาณี ดังนี้

๑. แต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์พิเศษในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่ ๓ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๐

๒. แต่งตั้งเป็นศาสตราจารย์พิเศษในมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน พุทธศักราช ๒๕๐๐

๓. แต่งตั้งเป็นกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิของมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เมื่อวันที่ ๒๐ เมษายน พุทธศักราช ๒๕๐๑

นอกจากการสอนที่มหาวิทยาลัยทั้งสองมาแล้ว หลวงจักรปาณี ยังได้เป็นผู้บรรยายอีกหลายแห่ง เช่น

๑. สำนักอบรมกฎหมายของเนติบัณฑิตสภา
๒. การอบรมนักศึกษาที่จะรับปริญญาตรี มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
๓. วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
๔. โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ
๕. การประชุมสัปดาห์แห่งการป้องกันอาชญากรรมของกรมตำรวจ

นอกจากนี้ หลวงจักรปาณี ได้แสดงปาฐกถาพิเศษ ณ สถานที่ต่าง ๆ มากมาย หลายครั้ง บางครั้งก็แสดงเป็นภาษาอังกฤษ เช่นที่ Y.W.C.A. เป็นต้น

อนึ่ง เป็นที่สังเกตว่า หลวงจักรปาณีฯ มิได้มีความรู้และความสนใจเฉพาะเรื่องทฤษฎีบทกฎหมายเท่านั้น มีปาฐกถา คำบรรยาย และบทความเป็นพยานหลักฐานอยู่ดังต่อไปนี้

๑. ปาฐกถาภาษาอังกฤษเรื่อง “Siam, Its History Religion and General Background”
๒. คำบรรยาย เรื่อง “สังคมและการแต่งกาย”
๓. บทความภาษาอังกฤษเรื่อง “The Buddhist Church of Thailand.”
๔. บทความเรื่อง “ปัญหาเรื่องเครื่องชามสังกะโลกไทย”

เครื่องราชอิสริยาภรณ์

หลวงจักรปาณีฯ ได้รับพระราชทานเครื่องราชอิสริยาภรณ์ ดังต่อไปนี้

วันที่ ๘ พฤศจิกายน	พทศักราช ๒๔๗๔	ททิตยจุลจอมเกล้า
วันที่ ๒๐ กันยายน	พทศักราช ๒๔๘๓	ทวีตยาภรณ์มงกุฎไทย
วันที่ ๑๕ กันยายน	พทศักราช ๒๔๘๔	ทวีตยาภรณ์ช้างเผือก
วันที่ ๕ ธันวาคม	พทศักราช ๒๔๘๕	ทวีตยาภรณ์มงกุฎไทย
วันที่ ๕ ธันวาคม	พทศักราช ๒๔๘๕	ทวีตยาภรณ์ช้างเผือก
วันที่ ๕ ธันวาคม	พทศักราช ๒๔๘๗	ประดมาภรณ์มงกุฎไทย
วันที่ ๕ ธันวาคม	พทศักราช ๒๔๘๘	เหรียญจักรพรรดิมาลา
วันที่ ๕ พฤษภาคม	พทศักราช ๒๕๐๐	ททิตยจุลจอมเกล้า
วันที่ ๕ ธันวาคม	พทศักราช ๒๕๐๐	ประดมาภรณ์ช้างเผือก

วาระสุดท้าย

หลวงจักรปาณ รัชราช วรมาโค ๒๕ ปีเศษ จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ แต่งตั้งให้เป็นผู้พิพากษาหัวหน้าคณะในศาลฎีกา เมื่อวันที่ ๑๕ กรกฎาคม พุทธศักราช ๒๕๐๑ ได้เลื่อนเป็นข้าราชการตุลาการชั้น ๗ รับพระราชทานเงินเดือนเดือนละ ๑๔๐๐ บาท

คณะรัฐมนตรีได้ลงมติในการประชุม เมื่อวันที่ ๘ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๐๑ แต่งตั้งให้หลวงจักรปาณ รัชราช เป็นกรรมการเตรียมเรื่องในข้อกฎหมายเกี่ยวกับปัญหาเขาพระวิหาร แต่หลวงจักรปาณ รัชราช ไม่สามารถจะปฏิบัติตามมตินั้นได้ เนื่องจากในวันรุ่งขึ้นจากวันที่คณะรัฐมนตรีได้ลงมติ หลวงจักรปาณ รัชราช ได้ล้มป่วยลงอย่างกะทันหัน ต้องไปรักษาตัวอยู่ที่โรงพยาบาลศิริราช ตั้งแต่วันที่ ๑๐ กันยายน ครั้นถึงวันสิ้นเดือนกันยายน อาการค่อยทุเลาลง จึงได้กลับมาพักรักษาตัวอยู่ที่บ้านต่อไปอีกสองสัปดาห์

ในระยะต่อมา หลวงจักรปาณ รัชราช ได้กลับไปปฏิบัติราชการ ทั้งที่ทราบอยู่ว่าร่างกายทรุดโทรม อวัยวะภายในไม่เป็นปกติ ต้องไปให้แพทย์ตรวจร่างกายที่โรงพยาบาลเป็นระยะๆ การไปทำงานที่ศาลฎีกาต้องขึ้นบันไดไปถึงชั้นสาม เป็นภัยต่อสุขภาพ แต่ด้วยใจรักที่จะทำงานให้จึงได้ หลวงจักรปาณ รัชราช จึงไปนั่งทำงานที่เนติบัณฑิตสภา

หลวงจักรปาณ รัชราช มีกำลังใจเข้มแข็งเกินกว่าที่ร่างกายจะทนได้ ดังนั้นทำประโยชน์ไม่เฉพาะแต่ราชการในหน้าที่ ในระยะนี้ยังได้ไปประชุมกรรมการมูลนิธิ John E. Peurifoy ซึ่งหลวงจักรปาณ รัชราช เป็นกรรมการอยู่ด้วยผู้หนึ่ง และเมื่อวันที่ ๑ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๑ ได้เป็นเจ้าภาพในพิธีมงคลสมรสของบุตรเขยคือ

ในบ่ายวันนั้นเอง หลวงจักรปาณ รัชราช รู้สึกไม่สบายขึ้นอีก พอใกล้รุ่งก็ช่วยหนักมีอาการหนักยิ่งกว่าครั้งก่อนเป็นอันมาก ต้องให้โลหิตและนำส่งโรงพยาบาลศิริราช

ทันที แต่นายแพทย์ไม่สามารถจะเยียวยาหรือทำการศัลยกรรมได้ หลวงจักรปาณ
จึงถึงแก่กรรมด้วยโรคตับ (Portal Cirrhosis) เมื่อวันที่ ๖ ธันวาคม พุทธศักราช
๒๕๐๑ เวลา ๒๑ นาฬิกา ๑๖ นาที เจ้าภาพได้นำศพกลับมาบำเพ็ญกุศลที่ขานมหารั
ถนพระราชวัง

เวลาบ่ายวันที่ ๗ ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๑ ได้รับพระราชทานอาบนํ้าศพ
และโกศแปดเหลี่ยม พร้อมด้วยฉัตรเบญจาหกคันเป็นเกียรติยศ และทรงพระกรุณา
โปรดเกล้าฯ ให้มีการสวดพระอภิธรรมบำเพ็ญกุศลพระราชทานเป็นส่วนหนึ่งของหลวงสาม
คน

ในวาระสุดท้าย พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชินีนาถ
ได้พระราชทานพระมหากรุณาฯ อันยิ่งใหญ่โดยจะได้นำเสด็จพระราชดำเนินมาพระราช
ทานเพลิงศพ ณ สุสานหลวงวัดเทพศิรินทราวาส ทรงเป็นพระมหากรุณาธิคุณอัน
ล้นเกล้าฯ แก่หลวงจักรปาณ และครอบครัวของหลวงจักรปาณ อย่างหาที่สุดมิได้

สรุป

หลวงจักรปาณ เป็นผู้มีนิสัย ทำให้อ่อนน้อมถ่อมและเกรงใจ เป็นผู้มี
อารมณ์ขันระหว่างเพื่อนฝูง แต่เวลาทำงาน จะเป็นราชการหรือกิจการส่วนตัวก็
หลวงจักรปาณ ย่อมใช้ความคิดและแสดงความคิดเห็นอย่างแจ่มแจ้งเด็ดขาด ซึ่งเป็น
ความคิดความเห็นที่คมคาย ด้วยความเขินหรือความขี้อาย จึงไม่ยอมเสียเปรียบใคร
ง่ายๆ แต่ก็ไม่เคยเปรียบผู้ใด หลวงจักรปาณ เล่นกีฬา เล่นดนตรี เล่นหมา กุหลาบ
กลีบลำดวน ชอบถ่ายภาพและถ่ายภาพยนตร์ แต่ไม่กระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใดมากเกินไป กล่าว
ได้ว่าเป็นผู้รู้จักความพอประมาณ และยึดหลักมัชฌิมาปฏิปทาของสมเด็จพระสัมมา
สัมพุทธเจ้า

หลวงจักรปาณี ๗ เป็นผู้ที่รักความเป็นระเบียบเรียบร้อย เป็นสง่า และความ
 สดงาม สืบเกิดได้จากการตกแต่งของหีบที่อยู่ คงจะเป็นเพราะเหตุนี้เอง จึงเป็นผู้ที่
 ระวังความซุกซนทั้งหลาย อันเป็นคุณสมบัติที่เหมาะสมแก่การเป็นผู้พิพากษายิ่งนัก หนังสือ
 สอพลอพิสดารคดีหลวงจักรปาณี ๗ กล่าวว่าหลวงจักรปาณี ๗ เป็น “a man of
 unswerving integrity” ซึ่งแปลว่า “เป็นผู้ที่มั่นคงในความจริงอย่างไม่เอนเอียง”
 เป็นคำยกย่องอย่างสูงที่สุดที่จะให้ให้แก่ผู้พิพากษา เพราะประชาชนชาวไทยไม่ต้องการ
 สิ่งอันยิ่งกว่าจากศาลสถิตยุติธรรม

เมื่อได้คำนึงถึงการดำเนินชีวิตและการทำงานที่หลวงจักรปาณี ๗ ได้ทำมาและ
 หวนคิดถึงคำที่เจ้าพระยามหิธรได้กล่าวไว้เมื่อหลวงจักรปาณี ๗ ได้ปริญญจากมหาวิทยาลัย
 ยาลีย์ออกสฟอร์ด เราอาจกล่าวได้ว่า “เขาคือคนละครเล็ก และตัวละครได้วาดตั้งแต่อก
 ฉากจนลาโรง”

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
บำเพ็ญกุศลอุทิศ
แต่
ศาสตราจารย์ หลวงจักรปาณิศรศีลวิสุทธ
วันที่ ๒๙ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๐๑

“การศึกษากฎหมายในมหาวิทยาลัย และเนติบัณฑิตยสภาอังกฤษ”

โดย

หลวงจักรปาณิศร์ศลวิสุทธ

แสดงในการอบรมนักศึกษาเพชฌัญญูตรี ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
วันที่ ๑๘ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๕๐๐

ท่านนักศึกษาผู้มารับการอบรม

การทบทวนเราคงมาพบกันในวัน... ข้าพเจ้ารู้สึกว่าเป็นผลเนื่องมาจาก
ความสำคัญผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับคุณสมบัติของบุคคล ซึ่งถ้าหากเป็นรองการทำ
นิติกรรมแล้ว ข้าพเจ้าเชื่อแน่ว่าอาจขอยกกลางเสียได้ในฐานะเป็นโมฆะกรรม ทั้งนี้
ก็เพราะว่าในการประชุมกรรมการสภามหาวิทยาลัยคราวที่แล้วมา ซึ่งข้าพเจ้าร่วม
อยู่ด้วยคนหนึ่ง เมื่อมีผู้เสนอให้ข้าพเจ้าเป็นผู้กล่าวอบรมนักศึกษาที่จะรับปริญญาตรีในปี
นี้ ข้าพเจ้าได้ปฏิเสธไปแล้วว่าไม่ควรเอาข้าพเจ้า แต่ควรเอาคนแก่ๆ ที่มีอาวุโสมากๆ
เป็นผู้อบรมดีกว่า ครั้นเจ้าหน้าที่ของมหาวิทยาลัยนำกำหนดการอบรมมาส่งให้และถาม
ว่าจะพูดเรื่องอะไร ข้าพเจ้าจึงเพิ่งทราบว่าตนมีชื่อเป็นผู้ที่จะให้การอบรมอยู่ด้วย กรณี
จึงเป็นเรื่องที่เกิดขึ้นเพราะความสำคัญผิดในสาระสำคัญเกี่ยวกับคุณสมบัติของบุคคล
ดังที่ข้าพเจ้ากล่าวมาแล้ว แต่ครั้นข้าพเจ้าจะขอล้างการแสดงเจตนาเสียในบัดนี้
ทางมหาวิทยาลัยก็อาจเถียงได้ว่า คู่กรณีทั้งสองฝ่ายไม่ได้มีเจตนาที่จะทำนิติกรรม
และด้วยเหตุนี้จึงไม่มีการกระทำของข้าพเจ้าจะขอล้างได้ เมื่อรู้เรื่องเป็นเช่นนั้นและเช่นนี้

ประจักษ์ว่าแม่ข้าพเจ้าจะเป็นความก้มหน้าวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ข้าพเจ้าก็ไม่แน่ใจว่า
จะชนะ ข้าพเจ้าจึงตกลงยอมรับกรรมโดยไม่ยกเอาเรื่องนิติกรรมขึ้นต่อสู้ อีกประการ
หนึ่งข้าพเจ้าก็มีข้อที่จะปล่อยใจตัวเองว่า หากทางมหาวิทยาลัยถือว่าข้าพเจ้ามีลักษณะ
ครบถ้วนที่จะเรียกว่าคนแก่จริง ๆ ซึ่งข้าพเจ้าเองยังปฏิเสธ ก็เป็นการถืออยู่เหมือนกัน
เพราะถ้าข้าพเจ้าผลิตพลังใดหน้าลมหลังไปข้างอย่างน้อยก็อาจแก้ตัวได้ว่า จะมาเอา
อะไรกับคนแก่

เมื่อใดเห็นรายการขบรมชนซึ่งปรากฏว่าจะมีผู้ใหญ่อีกสองท่านพูดเรื่องเกี่ยว
กับการศึกษาจนถึงเวลาที่ข้าพเจ้าพูด ก็ขอรับสารภาพว่าได้เกิดความรู้สึกพอใจขึ้นอก
ครงหนึ่ง เพราะอันที่จริงข้าพเจ้าได้กำหนดหัวข้อที่จะพูดในวนนไว้อีกคนคนหนึ่ง แต่
คนที่ไม่มีเรื่องอาจเหมาะว่าข้าพเจ้าตามก้นผทพตมาแล้วก็ได้ เพราะสมมุติชอบพูดเรื่อง
ตามก้นก้นเสียจริง ๆ ประเดยวคนนหว่าคนโน้นตามก้น ประเดยวคนโน้นหว่าคนน
ตามก้น ข้าพเจ้าจึงขอข้อมความเข้าใจไว้เสียแต่ในชั้นนั้นว่า ข้าพเจ้าไม่มันสยชอบ
ตามใครโดยไม่มีเหตุผล ไม่ว่าจะตามหน้าตามหลัง หรือตามก้น และการที่ข้าพเจ้านำ
เรื่องการศึกษากฎหมายในประเทศอังกฤษมากล่าวในวนนก็ไม่มีผลประโยชน์อย่าง
อื่นนอกจากนำวิธีการที่เขาปฏิบัติกันในประเทศซึ่งข้าพเจ้าได้ผ่านมาเองมาเล่าสู่กัน
ฟัง เพื่อประกอบความเป็นพหุสตรของท่านผู้ซึ่งจะเป็นบัณฑิตต่อไปเท่านั้น เมื่อท่าน
ได้ทราบข้อเท็จจริงที่ข้าพเจ้านำมาเล่าแล้ว ท่านจะมีความรู้สึกนึกคิดอย่างไรก็ขึ้นเรื่อง
การใช้วิจารณญาณของตัวท่านเอง เพราะความจริงมีอยู่ว่า แม้บัณฑิตไม่ควรตาม
ใครโดยไม่มีเหตุผล ถ้าเราแน่ใจว่าสิ่งใดจริง มีระเบียบแบบแผนจริง เราจะนำ
ความคินนมาเป็นแบบอย่างก็ไม่ได้เห็นเสียหายอะไร

การศึกษากฎหมายในประเทศต่าง ๆ สมัยปัจจุบันอาจแยกออกได้เป็น ๒ แนว
คือ (๑) ศึกษาทางวิชาการ อันตรงกับคำอังกฤษว่า academic และ (๒) ศึกษา

ทางวิชาชีพ อันตรงกับคำอังกฤษว่า professional แต่ประเทศต่างๆ มีวิธปฏิบัติไม่เหมือนกัน ในประเทศอังกฤษ อเมริกาและเยอรมนี มีการศึกษาทั้ง ๒ แนวแล้วแต่ท่านจะเลือก สำหรับผู้ที่จะมีอาชีพทางกฎหมายเช่นเป็นผู้พิพากษาอัยการหรือทนายความนั้น ในอเมริกาและเยอรมนีเข้มงวดมาก คือจะต้องสอบไล่กฎหมายได้ทั้งในชั้นวิชาการอันมีมหาวิทยาลัยเป็นผู้ดำเนินการสอบ กับทั้งในชั้นวิชาชีพอันมีเนติบัณฑิตยสภาเป็นผู้ควบคุมอีกด้วย ประเทศอังกฤษเดินสายกลาง คือบุคคลที่ได้ปริญญาทางวิชาการจากมหาวิทยาลัยอย่างใด จะประกอบอาชีพทางกฎหมายไม่ได้ ผู้ที่ประสงค์จะประกอบอาชีพทางกฎหมายจึงต้องผ่านการศึกษาระบบและผ่านการสอบไล่ของเนติบัณฑิตยสภาเสียก่อน โดยไม่คำนึงว่าสอบไล่ได้ปริญญาทางวิชาการจากมหาวิทยาลัยแล้วหรือไม่ สำหรับประเทศฝรั่งเศสมีวิธีการตรงกันข้ามยกเว้น คือเมื่อแต่การศึกษาทางวิชาการที่มหาวิทยาลัย ไม่มีการฝึกอบรมทางด้านวิชาชีพเหมือนอย่างประเทศอื่นๆ ยิ่งกว่านั้นเนติบัณฑิตยสภาซึ่งที่เข้าใจกันในประเทศเราและอังกฤษฝรั่งเศสก็ไม่มี คงมีแต่สมาคมเนติบัณฑิตประจำศาลเป็นแห่งๆ ไปเท่านั้น เพราะในฝรั่งเศสทนายความประจำศาลใดก็ว่าความได้แต่เฉพาะในศาลนั้นเท่านั้น

ในประเทศอังกฤษการศึกษากฎหมายทางด้านวิชาการ และด้านวิชาชีพได้แยกกันเป็นคนละส่วนตลอดมา คือทางมหาวิทยาลัยดำเนินงานด้านวิชาการของตนไปทางหนึ่ง และเนติบัณฑิตยสภาที่ดำเนินงานด้านวิชาชีพไปโดยอิสระอีกทางหนึ่ง ไม่เกี่ยวข้องกัน มหาวิทยาลัยที่เก่าที่สุดของอังกฤษคือมหาวิทยาลัยทิงหวทออกส์ฟอร์ด ซึ่งได้เริ่มตั้งขึ้นเป็นวิทยาลัย (College) เป็นแห่งๆ ไปก่อน วิทยาลัยเหล่านั้นล้วนเป็นอิสระแก่กัน และเริ่มตั้งขึ้นตั้งแต่คริสต์ศตวรรษที่ ๑๓ เป็นต้นมา คือประมาณ ๗๐๐ ปีมาแล้ว ซึ่งตรงกับสมัยสุโขทัยของเรา วิทยาลัยเหล่านั้นได้เริ่มต้นในฐานะเป็นทศศึกษาเล่าเรียนวิชาศาสนา (Theology) ก่อนแล้วจึงได้ขยายวิชาที่ส่งสอนออกไปเป็นลำดับ เช่น

วิชาภาษาโบราณ วิชาภาษาปัจจุบัน วิชาประวัติศาสตร์และวิชากฎหมายเป็นต้น
 อาจารย์ผู้สั่งสอนแต่แรกก็คือนักบวชในศาสนาคริสต์เคียนนันั้นเอง โดยที่วิทยาลัยเหล่านั้น
 มีวัตถุประสงค์และวิชาเน้นการคล้ายคลึงกัน ในที่สุดจึงได้ตกลงจัดตั้งองค์การประสาน
 งาน วางหลักสูตรและวิธีสอน ตลอดจนการกำหนดวินัยของนักศึกษาให้ขึ้นไปตาม
 แนวเดียวกันโดยใช้เจ้าหน้าที่ร่วมกัน องค์การกลางนี้ได้นามว่ามหาวิทยาลัยตามที่เรา
 รู้จักกันในสมัยนี้ แม้กระนั้นก็ตามวิทยาลัยต่างๆ ก็คงแยกกันอยู่ตามเดิม และต่าง
 ห่วงแหนงสิทธิหน้าที่และรักษาระเบียบประเพณีของตนยิ่งนัก จนอาจกล่าวได้ว่าชีวิต
 จิตใจของนักศึกษาทุกคนแนบแน่นอยู่กับวิทยาลัยเฉพาะแห่งของตน และนักศึกษามิ
 มีความเกี่ยวของกับมหาวิทยาลัยอื่นเป็นส่วนงานกลางนั้นน้อยที่สุด จนถึงกับว่าส่วน
 มากไม่รู้จักหน้าตาของเจ้าหน้าทึมหาวิทยาลัยหรือ แม้แต่รองอธิการบดี (Vice-
 Chancellor) ซึ่งเป็นฝ่ายบัญชาสูงสุดด้วยซ้ำไป บ้างอธิการบดี (Chancellor) ซึ่ง
 เป็นตำแหน่งกิตติมศักดิ์ด้วยแล้วพอได้พอรายนักศึกษาไม่ทราบชื่อเสียด้วยซ้ำ เมื่อมหา
 วิทยาลัยออกสฟอรตงชนได้ประมาณ ๖๐ ปีแล้ว มีพวกนักบวชไปตั้งวิทยาลัยขึ้นบ้าง
 ในทำนองเดียวกันหลายแห่งที่จังหวัดเคมบริดจ์ (Cambridge) ซึ่งอยู่เหนือกรุงลอนดอน
 ขึ้นไปประมาณ ๗๐ ไมล์ เช่นเดียวกับเมืองออกสฟอรตงซึ่งอยู่ทางทิศตะวันตกห่างกรุง
 ลอนดอนประมาณ ๖๐ ไมล์ ในที่สุดวิทยาลัยต่างๆ ในจังหวัดเคมบริดจ์ก็รวมกันตั้งขึ้น
 เป็นมหาวิทยาลัยเคมบริดจ์เช่นเดียวกับมหาวิทยาลัยออกสฟอรตง ในปัจจุบันนี้ทั้งออกส
 ฟอรตงและเคมบริดจ์มีวิทยาลัยชั้นอุดมศึกษาจังหวัดละ ๒๐ กว่าแห่ง ซึ่งประกอบกันเป็น
 มหาวิทยาลัยออกสฟอรตงและเคมบริดจ์ ที่ชาวพเจ้าน่าสังเกตของมหาวิทยาลัยอังกฤษ
 ทั้งสองแห่งนั้นมากล่าวค่อนข้างละเอียดก็เพราะต้องการให้ท่านเข้าใจอย่างแจ่มแจ้งว่า
 มหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งนี้ไม่สู้จะมีความสำคัญในตัวเอง ความสำคัญอยู่ที่วิทยาลัย
 ต่างๆ ซึ่งมีการเป็นอยู่โดยอิสระและมอบอำนาจแต่เฉพาะบาง อย่างให้แก่มหาวิทยาลัย

ในฐานะที่เป็นมหาวิทยาลัยเท่านั้น ด้วยเหตุนี้มหาวิทยาลัยจะแบ่งแยกการศึกษาออกเป็นคณะ คณะเหล่านี้มีความสำคัญเฉพาะในทางวิชาการไม่เกี่ยวข้องกับกิจการดำเนินชีวิตของนักศึกษาแต่อย่างใด และความใกล้ชิดของนักศึกษาที่เรียนคณะเดียวกันก็ไม่มีเลย เพราะต่างคนต่างผูกพันอยู่กับวิทยาลัยของตนเท่านั้น การแข่งขันกันในด้านวิชาการและในด้านสังคมหรือการกีฬาเป็นการแข่งขันระหว่างวิทยาลัยต่างๆ ไม่ใช่เป็นการแข่งขันระหว่างคณะ มหาวิทยาลัยทั้งสองของอังกฤษนั้น มีวิสัยทัศน์การคล้ายคลึงกัน และมีการแข่งขันกันอย่างมากในระหว่างกันเอง เช่นมีการแข่งเรือและแข่งขันฟุตบอลระหว่างสองมหาวิทยาลัยนั้นเป็นการประจำปีเป็นต้น ในด้านการสอนมหาวิทยาลัยไม่มีสถานที่สำหรับทำการบรรยายโดยเฉพาะ เป็นเรื่องมหาวิทยาลัยต่างๆ เขาจัดการเอง มหาวิทยาลัยเป็นแต่ moy ให้คณะต่างๆ จัดการการสอน เพื่อไม่ให้ขัดหลักแก่นักศึกษาเท่านั้น วิทยาลัยใดจะบรรยายวิชาใดก็มีอาจารย์ผู้เชี่ยวชาญทางวิชานั้นประจำอยู่ วิทยาลัยนั้นก็จะแจ้งให้คณะที่เกี่ยวข้องทางมหาวิทยาลัยทราบเพื่อวางตารางสอนให้เหมาะสมและเปิดโอกาสให้นักศึกษาในวิทยาลัยอื่นมาฟังคำบรรยาย เช่นสมมติว่าวิทยาลัยแห่งหนึ่งมีผู้เชี่ยวชาญทางวิชากฎหมายโรมัน วิทยาลัยแห่งนั้นก็จะแจ้งให้คณะนิติศาสตร์ของมหาวิทยาลัยทราบว่าคนจะจัดให้มีการบรรยายวิชากฎหมายโรมันโดยอาจารย์คนนั้นๆ คณะนิติศาสตร์ก็พยายามจัดการการสอน ให้มีการบรรยายวิชากฎหมายโรมันเฉพาะที่วิทยาลัยนั้นๆ แห่งเดียว และให้นักศึกษาที่ต้องการฟังคำบรรยายเรื่องกฎหมายโรมันไปฟังคำบรรยายที่วิทยาลัยนั้นๆ ตามวันเวลาที่กำหนดไว้ถ้ามีการแก่งแย่งกันบรรยายก็เห็นหน้าที่ของคณะต่างๆ ที่จะต้องใกล้เคียงให้ยอมกันจนได้ เพราะวิทยาลัยต่างๆ ต้องพึ่งพาซึ่งกันและกันทางด้านวิชาการ เพื่อเป็นการติดต่อซื้อขาย ถ้าขึ้นอวกก็เข้าหากันก็ไม่มีวิทยาลัยใดจะคงอยู่โดยโดดเดี่ยวได้ คณะต่างๆ ของมหาวิทยาลัยนอกจากเป็นผู้กำหนดตารางสอน และสถานที่ ทำการสอนในสาขาวิชา

ต่าง ๆ แล้วยังเป็นผู้วางหลักสูตรการสอนและดำเนินการสอนให้นักศึกษา สถานสอนไล่
อันเป็นแหล่งกลางของมหาวิทยาลัยในนามของมหาวิทยาลัยอีกด้วย การประสาท
ปริญญาเป็นสิทธิและหน้าที่ของมหาวิทยาลัยโดยเฉพาะ เพราะวิทยาลัยต่าง ๆ ห้าม
สิทธิให้ปริญญาแก่นักศึกษาโดยลำพังตนเองไม่

ในส่วนที่เกี่ยวกับการกินอยู่ของนักศึกษาในมหาวิทยาลัยเก่าทั้งสองของอังกฤษ
นั้น หลักการสำคัญคือว่า นักศึกษาทุกคนต้องนอนค้างในมหาวิทยาลัยของตน ถ้า
วิทยาลัยแห่งใดที่ไม่พอรับนักศึกษาไว้อยู่กินเป็นประจำ ก็ต้องจัดให้นักศึกษาผลัด
เปลี่ยนกันมากินอยู่ในวิทยาลัยอย่างน้อยคนละ ๑ ปี ส่วนเงินจำนวนต้องออกไปอยู่
บ้านเช่า ตามวิทยาลัยของตนกำหนดให้จนกว่าจะไต่ปริญญา เช่นวิทยาลัยแห่งหนึ่ง
มีนักศึกษาทั้งหมดรวม ๓๐๐ คน จะต้องศึกษาที่มหาวิทยาลัยจนครบ ๓ ปี แต่
วิทยาลัยแห่งนั้นมีที่รับคนนอนค้างได้เพียง ๑๐๐ คน ก็ต้องจัดให้นักศึกษาผลัดเปลี่ยนกัน
ในวิทยาลัยเข้ามาอยู่ประจำคนละ ๑๐๐ คน อย่างนี้เป็นต้น นักศึกษาที่เข้ามากินอยู่ใน
วิทยาลัย นั้นต้องอยู่ติดต่อกันไปจนครบคนละปี การที่มหาวิทยาลัยทั้งสองนี้บังคับว่า
นักศึกษาทั้งหมดต้องเป็นผู้อยู่ประจำในวิทยาลัยหรือบ้านเช่าของมหาวิทยาลัยก็เพราะ
เขาถือว่าการศึกษาอบรมนั้นไม่สำคัญแต่เฉพาะการเรียนรู้ในตำราวิชาการอย่างเดียว
ต้องฝึกให้นักศึกษาย่อมร่วมกันโดยมีความสามัคคีต่อกันและให้รู้จักปกครองกันเองโดย
อาจารย์เกือบไม่เกี่ยวข้องด้วย นอกจากนั้มีการฝึกให้เล่นกีฬาเพื่อให้รู้จักอดทนและ
มีใจเป็นนักกีฬาตลอดจนฝึกกิจการด้านการสังคมเช่นวิพากษ์วิจารณ์แสดงปาฐกถา วิพากษ์
การเลียง การแสดงละครและดนตรีเหล่านี้เป็นต้น กิจการต่าง ๆ เช่นที่ว่ามานี้เป็นส่วน
สำคัญของชีวิตนักศึกษาเฉพาะแต่ที่มหาวิทยาลัยออกสฟอร์ด และเคมบริดจ์ซึ่งเป็น
มหาวิทยาลัยเก่าของอังกฤษเพียงสองแห่งเท่านั้น ในประเทศอังกฤษอันประกอบด้วย
อิงค์แลนด์ สกอตแลนด์ และเวลส์ ยังมีมหาวิทยาลัยแห่งนอกอีก ๑๔ แห่งรวมทั้ง

มหาวิทยาลัยลอนดอนด้วย แต่มหาวิทยาลัยทั้ง ๑๔ แห่งนั้นเป็นมหาวิทยาลัยใหม่ ซึ่งมีอายุแห่งละไม่เกิน ๑๐๐ ปี และในมหาวิทยาลัยเหล่านั้นไม่มีการแบ่งออกเป็นวิทยาลัยต่าง ๆ เหมือนที่ออกัสฟอร์ดและเคมบริดจ์ พอถึงชนชั้นมหาวิทยาลัยที่เคียว นักศึกษากลับแต่เป็นพวกที่ไม่กินนอนประจำในมหาวิทยาลัย ถ้าอยากอยู่ร่วมกับผู้อื่นอย่างมากมายอาจเข้ามาอยู่ในหอพักซึ่งมหาวิทยาลัยบางแห่งจัดขึ้น มหาวิทยาลัยใหม่ๆ ของอังกฤษจึงมีลักษณะคล้ายมหาวิทยาลัยในประเทศเรา ซึ่งความสำคัญอยู่ที่คณะต่าง ๆ ตามสาขาวิชาที่นักศึกษาเล่าเรียนอยู่

ในส่วนที่เกี่ยวกับหลักสูตรและวิธีสอน มหาวิทยาลัยเก่าหรือใหม่ในอังกฤษก็ดำเนินการคล้าย ๆ กัน ข้อสำคัญคือนักศึกษาต้องมีภูมิรู้ทั่วไปสูงมาก คือต้องสอบไล่ได้เทียบชั้นเตรียมปริญญาของเรา โดยต้องมีภูมิรู้ภาษาต่างประเทศอย่างน้อย ๒ ภาษา ซึ่งภาษาหนึ่งในสองภาษาต้องเป็นภาษาโบราณเช่นกรีก ละตินหรือสันสกฤต เป็นต้น ภูมิรู้ชั้นต้นสำหรับเข้ามหาวิทยาลัยนอออกัสฟอร์ดเรียกว่า Responsions ที่เคมบริดจ์เรียกว่า Previous Examination และที่มหาวิทยาลัยใหม่ๆ เรียกว่า Matriculation สำหรับผู้ที่สอบได้ประโยคมัธยมบริบูรณ์ได้ประกาศนียบัตรเรียกว่า General School Certificate ถ้าได้เกียรตินิยมในภาษาต่างประเทศสองภาษา ตามที่กล่าวมาแล้วก็ยอมเทียบให้เข้ามหาวิทยาลัยได้เหมือนกัน

หลักสูตรวิชากฎหมาย ชั้นปริญญาตรี ของมหาวิทยาลัย อังกฤษทั่วไปกินเวลา ๓ ปี สำหรับมหาวิทยาลัยออกัสฟอร์ดในสมัยที่ข้าพเจ้าเข้าเรียน เขายังคงให้เรียนกฎหมายจริง ๆ เพียง ๒ ปี ในปีแรกจะเรียนวิชาทั่วไปเกี่ยวกับอักษรศาสตร์หรือประวัติศาสตร์ก็ได้ หรือจะเริ่มเรียนวิชาเฉพาะ เช่นวิชากฎหมายชั้นต้นเลยก็ได้เกี่ยวกับใดวิธีสอนของเขานั้นเกือบจะไม่ใช้การบังคับเลยก็ว่าได้ แต่นักศึกษาทุกคนต้องสังกัด

อาจารย์คนใดคนหนึ่งตามวิทยาลัยของตนกำหนดให้ อาจารย์ประจำตัวฉันเป็นผู้แนะนำ ว่านักศึกษาควรจะไปฟังคำบรรยายวิชาใดโดยอาจารย์ผู้ใดเป็นผู้บรรยาย ถ้าอาจารย์ ประจำตัวเห็นว่าผู้บรรยายคนใดสอนไม่ดี เขาจะแนะนำนักศึกษาไม่ให้ไปฟังคำบรรยาย ของฉันเสียทีเดียว ถึงเวลาสอบไล่ นักศึกษาไม่ต้องกลัวตก เพราะเมื่ออาจารย์ ประจำตัวแนะนำไม่ให้ไปฟังคำบรรยายของอาจารย์คนใดแล้ว เขาก็จะแนะนำให้อ่าน ตำราทดแทนการทดแทน เพราะตำราหับตำราในประเทศอังกฤษมีมากมาย และเมื่อ ถึงคราวสอบเขาถามหลักว่า ผู้สอบจะต้องเป็นคนละคนกับผู้บรรยาย ฉะนั้นเมื่อเราฟัง คำบรรยายทดแทนหรืออ่านตำราซึ่งผมขอเสียเป็นผู้แต่งแล้ว เรามีโอกาสสอบไล่ได้ยิ่ง กว่าไปฟังผู้บรรยายที่ไม่ดีเสียอีก ส่วนการควบคุมนักศึกษาให้อยู่ในแนวทางและให้ มีความสนใจในการเรียนตามสมควรนั้น เขามิจะเบี่ยงให้นักศึกษาทุกคนไปพบกับ อาจารย์ประจำตัวของตนอาทิตย์ละ ๑ ครั้ง อาจารย์ประจำตัวจะสอบถามถึงการศึกษา เล่าเรียนในอาทิตย์ที่แล้วมา ถ้ามีข้อขัดข้องประการใดเขาก็จะแนะนำให้ นอกจาก นั้นอาจารย์ประจำตัวมักให้นักศึกษาไปเขียนบทความตามหัวข้อที่กำหนดให้ ซึ่งต้องม ีความยาวไม่น้อยกว่า ๕ กระดาษฟูลสแก๊ป ชนิดเขียนวันบรรทัดมาอ่านให้อาจารย์ฟัง ตั้ง ๆ ในสัปดาห์ต่อไป ตามวิธีนี้เมื่อนักศึกษาได้พบอาจารย์ประจำตัวครั้งใดและอ่าน ข้อความที่ตนได้เขียนขึ้นให้อาจารย์ฟัง อาจารย์จะบอกได้โดยง่ายว่า นักศึกษาผู้นั้นมี ปฏิภาณ, ความรู้ความสามารถ, และความขยันหมั่นเพียรหรือไม่เพียงใด หลักสูตร กฎหมายสำหรับผู้คัดเลือกเรียนกฎหมายในปีแรกมีดังต่อไปนี้คือ

๑. กฎหมายโรมัน
๒. ตำนานกฎหมายรัฐธรรมนูญอังกฤษ
๓. การปกครองประเทศฝรั่งเศส
๔. ภาษาฝรั่งเศสและละติน

การสอบเมือสอบแรกสำหรับผู้ที่เลือกเรียนกฎหมายเรียกว่า Law Preliminary Examination ซึ่งแปลว่าการสอบวิชากฎหมายขั้นต้น สำหรับผู้ที่เลือกเรียนวิชาทั่วไป เรียกว่า Moderation ผู้ที่สอบวิชาขั้นต้นของมหาวิทยาลัยไม่ได้ภายในครั้งแรก ผู้นั้นต้องออกจากมหาวิทยาลัยชั่วคราว และจะเข้าเรียนในมหาวิทยาลัยอีกไม่ได้จนกว่าจะได้ไปศึกษาโดยตนเองนอกจังหวัดก่อนเป็นที่ยอมรับของมหาวิทยาลัย แล้วมาขอสมัครสอบวิชาขั้นต้นได้สำเร็จ ขอบังคับอันเข้มงวดสำหรับขั้นแรกนี้ทำให้นักศึกษาใหม่ ๆ ขมุกขมัวในการเรียนเป็นอย่างมาก สำหรับทั้งสองมหาวิทยาลัยออกสฟอร์ตและเคมบริดจ์มีแต่การเรียนโดยไม่มีการสอบ นักศึกษาชั้นปีที่ ๒ จึงมีโอกาสหาความสนุกสนานในมหาวิทยาลัยอย่างเต็มที่ พอชั้นปีที่ ๓ ซึ่งเป็นปีสุดท้ายก็ต้องขยันขันแข็งใหม่ออกฝึกหนึ่งปีชั้นปีที่ ๓ มีการสอบเอาปริญญาตรี ซึ่งเป็นปริญญากลางสำหรับทุกคน เรียกว่า Bachelor of Arts เขียนโดยย่อว่า B.A. หลักสูตรชั้นปีที่ ๒-๓ สำหรับพวกกฎหมายมีวิชาดังต่อไปนี้

๑. ธรรมศาสตร์และการตรากฎหมายทั่วไป
๒. กฎหมายโรมันทั่วไป
๓. กฎหมายลักษณะซื้อขายโรมัน
๔. กฎหมายลักษณะทรัพย์สิน
๕. กฎหมายลักษณะสัญญา
๖. กฎหมายลักษณะละเมิด
๗. กฎหมายรัฐธรรมนูญและประวัติศาสตร์กฎหมาย
๘. กฎหมายระหว่างประเทศแผนกคดีการเมือง

ตามหลักสูตรนี้จะเห็นได้ว่าเป็นการศึกษาหลักกฎหมายโดยทั่ว ๆ ไปเพื่อเป็นความรู้รอบตัวสำหรับเข้าทำราชการหรือหากินทางการเมืองเช่นสมัครเป็นสมาชิกสภา

ผู้แทนเป็นต้น ผู้ที่เรียนกฎหมายในมหาวิทยาลัยแล้วไปหาถิ่นทางธุรกิจหรือการค้ามี
 มาก แม้แต่ในประเทศไทยเคยพบเพื่อนนักศึกษากฎหมายในมหาวิทยาลัยเดียวกับ
 ข้าพเจ้าคนหนึ่งมาอาชีพในบริษัทป่าไม้แห่งหนึ่ง จึงเห็นได้ว่าวิชากฎหมายที่สอนใน
 คณปริญาตรีของมหาวิทยาลัยออกสฟอร์ดนั้นไม่ให้ความรู้ ความชำนาญเพียงพอสำ-
 หรับผู้ที่ต้องการอาชีพทางกฎหมายโดยตรง คือไม่มีความรู้พอที่จะเป็นผู้พิพากษา
 อัยการหรือทนายความได้ เพราะตามหลักสูตรที่นำมาแสดงนี้ แม้กฎหมายอาญาก็ยัง
 ไม่ได้สอนและกฎหมายเกี่ยวกับวิธีพิจารณาต่าง ๆ ก็ไม่อยู่ในหลักสูตรเลย ทั้งนี้คงถูก
 มัทธิงแก้อย่างใดข้าพเจ้าจะได้กล่าวต่อไป

นอกจากวิชาต่างๆ ดังกล่าวมาแล้วที่มหาวิทยาลัยออกสฟอร์ดของศิษยานุศิษย์
 ทุกคนจะต้องสอบวิชาศาสนา คือ Divinity ซึ่งหมายถึงศาสนาคริสต์เถนหรือวิชาปรัชญา
 Philosophy อย่างใดอย่างหนึ่งให้สำเร็จด้วยภายในเวลา ๓ ปีที่เป็นนักศึกษา
 มีคะแนนแม้จะสอบไล่ได้ตามหลักสูตรแล้วก็มิให้ปริญญา จึงเห็นได้ว่าอังกฤษถือศีล
 ธรรมอันดีของนักศึกษาเช่นของสำคัญยิ่ง การที่บุคคลมีความรู้ในทางวิชาการอย่าง
 ใดๆ ยังไม่ถือว่าเป็นการได้ร่ำเรียนอย่างพอเพียง จึงเป็นข้อจำกัดอย่างหนึ่ง
 สำหรับมหาวิทยาลัยในประเทศไทย เราเมื่อสอบไล่ปริญญา B.A. แล้วสำหรับมหาวิทยาลัย
 ออกสฟอร์ดและเคมบริดจ์จะให้ปริญญา M.A. คือ Master of Arts แก่ B.A. ทุกคนที่
 ไม่มีความประพฤติเลียบหายภายหลังที่ได้ปริญญา B.A. แล้ว ๔ ปี ทั้งนี้โดยไม่ต้องสอบ
 ไล่อีก แต่ต้องเสียค่าธรรมเนียมสำหรับปริญญาให้แก่มหาวิทยาลัยเป็นเงินประมาณ
 ๑๗ ปอนด์ ปริญญา M.A. ของมหาวิทยาลัยออกสฟอร์ดและเคมบริดจ์ไม่ใช่เป็น
 เครื่องหมายทางวิชาการ แต่หากเป็นเครื่องหมายแห่งอาวุโสเท่านั้น

สำหรับชั้นปริญญาโทนั้น ผู้ที่ได้ปริญญาตรีแล้วต้องเรียนต่ออีกเป็นเวลา ๑ ปี
 แล้วจึงสามารถสอบวิชากฎหมายอาญาและกฎหมายวิธีพิจารณาณกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

พิศดารออกครึ่งหนึ่ง การสอบชั้นปริญญาโทนั้นเกณฑ์เข้มงวดมาก และผู้ที่เรียนชั้นปริญญาโทได้เขารับแค่เฉพาะผู้ที่ได้ปริญญาตรีชั้นเกียรตินิยมแล้วเท่านั้น แม้กระนั้นก็ไม่เห็นการแน่ว่าผู้ที่เรียนครบหนึ่งแล้วจะสอบไล่ได้ชั้นปริญญาโททุกคน เขาจะให้เฉพาะชนหัวกระทิงเท่านั้น

การสอบไล่ชั้นปริญญาในมหาวิทยาลัยอังกฤษนั้นทั้งสอบเขียนและสอบปากเปล่า นักศึกษาต้องสอบเขียนได้แล้วจึงจะมีสิทธิได้สอบปากเปล่า การให้คะแนนในมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งเขาให้เป็นตัวหนึ่งสี่ตามลำดับชั้น คือ ดีมาก ดี พอใช้ ไม่พอใช้ เลว และเลวมาก ไม่ได้ให้คะแนนเป็นตัวเลขอย่างของเรา วิธินี้เขาคงให้กรรมการผู้สอบไล่ใช้ดุลยพินิจได้อย่างกว้างๆ ไม่ถูกผูกมัดโดยตัวเลขอย่างเด็ดขาด ผู้ที่ถือว่าสอบไล่ได้ต้องได้คะแนนชั้นพอใช้เป็นอย่างต่ำ ปริญญาโททางกฎหมายนั้นมหาวิทยาลัยออกสฟอร์ต เรียกว่า Bachelor of ^{Civil} Law ใช้อักษรย่อว่า R.C.L. ส่วนที่มหาวิทยาลัยเคมบริดจ์ เรียกว่า Bachelor of Laws ใช้อักษรย่อว่า LL.B. ถ้าผู้ใดต้องการได้ปริญญาเอกต่อไป ต้องทำการศึกษาจนกว่าต่อจากที่ได้ปริญญาโทแล้วอีก ๕ ปี ต้องผ่านการสอบปากเปล่าและเขียนตำราได้ดั่งขนาดด้วย จึงจะได้รับปริญญาเอก ซึ่งทั้งที่ออกสฟอร์ตและเคมบริดจ์เรียกเหมือนกันว่า Doctor of ^{Civil} Law เขียนอักษรย่อว่า D.C.L. ทั้งนี้เป็นกรกล่าวตามที่กำหนดไว้ในหลักสูตรในทางปฏิบัติมหาวิทยาลัยทั้งสองแห่งจะไม่ยอมให้ปริญญาเอกไม่ว่าสาขาวิชาใดแก่ผู้ใด เว้นแต่ผู้นั้นจะเป็นอาจารย์ในมหาวิทยาลัยอยู่แล้ว ด้วยเหตุนี้จึงไม่เคยมีคนไทยคนใดได้ปริญญาเอกทางกฎหมายจากประเทศอังกฤษ เพราะยังไม่มีคนไทยคนใดได้รับแต่งตั้งเป็นอาจารย์ทางกฎหมายในอังกฤษ ผลจึงเห็นว่าปริญญาเอกของมหาวิทยาลัยออกสฟอร์ตและเคมบริดจ์ไม่มีทางที่คนธรรมดาจะสอบเอาได้

บัณฑิตจะกล่าวถึงการศึกษากฎหมายในคำวิชาชีพต่อไป ในประเทศอังกฤษเขา
 แบ่งผู้อาชีพทางกฎหมายออกเป็น ๒ ประเภท ประเภทหนึ่งเรียกว่า Barrister-at-
 -Law ซึ่งเราแปลกันว่าเนติบัณฑิต อีกประเภทหนึ่งเรียกว่า Solicitor ซึ่งอาจแปลว่า
 ผู้รับปรึกษาความ นักกฎหมายทั้งสองประเภทนี้สังกัดองค์การอาชีพต่างกัน Barrister
 at-Law สังกัดอยู่ใน The Bar ซึ่งมีนามเต็มว่า The English Bar และเราเอามา
 ใช้เรียกกันว่าเนติบัณฑิตยสภา นักกฎหมายประเภทนี้มีสิทธิเป็นทนายว่าความได้ใน
 ศาลทุกศาลในประเทศอังกฤษ และอาจไต่รับแต่งตั้งเป็นผู้พิพากษาหรือพนักงานอัยการ
 แต่ไม่มีสิทธิรับปรึกษาความและจะเรียกค่าจ้างในการว่าความจากผู้จ้างตนเป็น
 ทนายความก็ไม่ได้ เพราะตามหลักถือว่าเนติบัณฑิตเป็นผู้มีเกียรติซึ่งมีหน้าที่ช่วย
 รักษากฎหมายและผลประโยชน์ของชาติโดยไม่คำนึงถึงสินจ้างรางวัล แต่
 ในทางปฏิบัติ Barrister กับ Solicitor ช่วยกันหากิน คือ Barrister รับว่าความโดยตรง
 จากลูกค้าไม่ได้ ต้องรับสำนวนจาก Solicitor อีกต่อหนึ่ง เพราะฉะนั้นก็ต้องทำ
 ความตกลงกับ Solicitor ให้นำความมาให้ในเรื่องค่าจ้างว่าความ และโซลิซิเตอร์จะ
 เป็นผู้เรียกค่าจ้างว่าความจากลูกค้า ความตามระเบียบและอัตราที่วางไว้ให้แก่แบริสเตอร์
 ส่วนโซลิซิเตอร์เองนั้นสังกัดอยู่ในองค์การเรียกว่า Law Society ซึ่งมีชื่อเต็มว่า
 The Law Society of England ในอังกฤษเมื่อใดต้องการปรึกษาข้อกฎหมายหรือ
 คิดว่าจะต้องเป็นความกับผู้อื่น เขาคงนำเรื่องไปปรึกษาโซลิซิเตอร์เสียก่อน โซลิซิ-
 เทอร์จะให้ความแนะนำในข้อกฎหมาย ตลอดจนให้ความเห็นว่าคดีทางที่จะฟ้องฝ่าย
 หนึ่งใดหรือไม่ ถ้าเขาเห็นว่าคดีไม่มีทางสู้จะต้องแนะนำไม่ให้สู้ ถ้าเห็นว่าทางจะสู้
 ได้เขาจะถามลูกค้าต่อไปว่าต้องการจะให้เนติบัณฑิต King or Queen's counsel
 ธรรมดาเป็นผู้ว่าความหรือจะให้เนติบัณฑิตชั้นพิเศษที่เรียกว่าคองส์หรือควินส์เคาน์เซล

เป็นว่าความ พวกคิงส์เควเซิลซึ่งเรียกกันโดยย่อว่า เค. ซี. นั้นได้แก่เนติบัณฑิตที่
 ที่ใดทำการว่าความมาแล้วไม่น้อยกว่า ๑๐ ปี และขอขึ้นบัญชีเป็น เค. ซี. ถ้า
 เนติบัณฑิตคนใดไม่ขอเสียงถึงขนาดแล้วไปขอขึ้นทะเบียนเป็น เค. ซี. ก็เท่ากับทำ
 ร้ายตัวเอง เพราะอัตราค่าจ้าง เค. ซี. นั้นแพงกว่าอัตราค่าจ้างเนติบัณฑิตธรรมดา
 มากมาย เพราะฉะนั้นถ้า เค. ซี. ผู้ใดไม่ขอเสียงจริงๆ แล้วก็ไม่มีการจ้าง ออกขาย
 เปล่า โซลิซิเตอร์นั้นนอกจากเรียกเอาค่าจ้างปรึกษาสำหรับตนเองแล้ว ยังมีหน้าที่
 เตรียมสำนวนและบันทึกความเห็น ของตน พร้อมทั้ง เรียกค่าจ้างจากลูกค้า ความส่งไปให้
 แก่แบร์ริสเตอร์ซึ่งเป็นว่าความด้วยแล้ว ผู้ที่เป็นโซลิซิเตอร์ต้องใช้เวลาฝึกงาน
 ในสำนักงานของโซลิซิเตอร์เป็นเวลาอย่างน้อย ๕ ปี แต่ผู้ที่ได้รับปริญญาทางกฎหมาย
 จากมหาวิทยาลัยแล้ว จะได้ลดเวลาฝึกหัดลงมา ๒ ปี แล้วต้องสอบไล่วิชาโซลิซิเตอร์
 ให้สำเร็จ นอกจากรับปรึกษาความและร่างสัญญาต่าง ๆ โซลิซิเตอร์มีสิทธิว่าความใน
 ศาลแขวงได้ แต่จะว่าความในศาลสูงกว่านั้นไม่ได้

สำหรับแบร์ริเตอร์นั้นมีหลักสูตรการศึกษาระยะ ๓ ปี ๆ ละ ๓ เทอม การอบรม
 วิชาฟังเล็กเชอร์และฝึกงานในสำนักงานทนายความไปด้วยพร้อมกัน แต่ไม่มีการ
 นอนค้างในโรงเรียนและไม่มีการควบคุมเรื่องความประพฤติและที่อยู่แต่อย่างใด สำนัก
 อบรมศึกษากฎหมายของเนติบัณฑิตยสภาขึ้นอยู่กับเฉพาะในกรุงลอนดอนใกล้กับที่ทำการ
 ศาลยุติธรรมและแบ่งแยกออกเป็น ๔ สำนักเรียกว่า อินส์ออฟคอร์ต Inns of Court การ
 เล็กเชอร์ในวิชาหนึ่ง ๆ กระทำแต่ที่สำนักเดียว และอนุญาตให้นักเรียนในสำนักอื่น ๆ
 มาฟังได้ทั่วกัน ทำนองเดียวกับที่มหาวิทยาลัยออกสฟอร์ดและเคมบริดจ์ ชีวิตรวม
 กันของนักเรียนกฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภาอังกฤษนั้นน้อย คือเทอมหนึ่ง ๆ
 นักเรียนต้องไปรับประทานอาหารเย็นที่สำนักอบรมศึกษาของตน ๖ ครั้ง ซึ่งถ้านักเรียน
 ผู้ใดเป็นนักศึกษาในมหาวิทยาลัยอยู่ด้วยก็ได้ลดการที่จะไปรับประทานอาหารเย็นร่วม

กันเป็นเทอมละ ๓ ครั้ง ผู้บรรยายกับนักเรียนไม่มีการติดต่อกันเลย เพราะถือว่านักเรียนทุกคนจะต้องประจำอยู่ในสำนักงานของเนติบัณฑิตคนใดคนหนึ่ง ซึ่งเป็นผู้ให้คำแนะนำในการเรียนและการปฏิบัติงานอยู่แล้ว

ผู้ที่เข้าเรียนกฎหมายที่เนติบัณฑิตยสภาไม่จำเป็นต้องผ่านมหาวิทยาลัยมาแล้ว แต่ถ้าผู้ใดสอบวิชากฎหมายโรมันจากมหาวิทยาลัยได้แล้วก็ได้รับการยกเว้นไม่ต้องสอบวิชากฎหมายโรมันที่สำนักอบรมของเนติบัณฑิตยสภาอีก ผู้ที่จะเข้าเรียนที่สำนักอบรมต้องมีพจนความรู้ชั้น Matriculation โดยต้องสอบความรู้ทางภาษาต่างประเทศสำหรับชนนได้แล้วไม่น้อยกว่า ๒ ภาษา ซึ่งภาษาหนึ่งต้องเป็นภาษาละติน พจนความรู้ของนักเรียนกฎหมายที่เนติบัณฑิตยสภาจึงเท่ากบพจนความรู้ของนักศึกษาชั้นมหาวิทยาลัย

หลักสูตรการเรียนเป็นเนติบัณฑิตต้องگذยในปัจจุบันแบ่งออกเป็น ๒ ภาค ดังต่อไปนี้คือ

- ภาค ๑.
๑. กฎหมายโรมัน
 ๒. กฎหมายรัฐธรรมนูญของอังกฤษและประเทศในเครือจักรภพ ตลอดจนเมืองชนของอังกฤษ, กับประวัติศาสตร์กฎหมาย
 ๓. กฎหมายลักษณะสัญญาและละเมิด
 ๔. กฎหมายลักษณะทรัพย์สิน
 ๕. กฎหมายอาญา
- ภาค ๒.
๑. กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
 ๒. วิชาพิเศษในกฎหมายคอมมอนลอและการร่างเอกสาร
 ๓. หลักกฎหมายเชควิต (Equity)

๔. กฎหมายลักษณะวิธีทและการโอนกรรมสิทธิ์ที่ดิน หรือวิชา
อื่น ๆ ตามที่กำหนดไว้
๕. กฎหมายลักษณะพยานและกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง
๖. คำถามทั่วไป เกี่ยวกับ กฎหมาย คอมนมอนลอ และเคชวิคกับ-
กฎหมายชัคกัน

ตามที่กล่าวมานี้จะเห็นได้ว่าหลักสูตรของสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติ-
บัณฑิตยสภาอังกฤษนั้น หนักไปในทางปฏิบัติวิชาชีพของนักกฎหมาย คือผู้พิพากษา
อัยการ และทนายความ ในประเทศเราเมื่อแรกตั้งโรงเรียนกฎหมายตามแบบใหม่
ชนเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๐ ผู้ที่ก่อตั้งกฎหมายจะให้โรงเรียนกฎหมายของเราเป็นไป
ตามแบบสำนักอบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภาอังกฤษ เพราะทางราชการ
มีความประสงค์ที่จะอบรมคนไว้ใช้งานในอาชีพกฎหมายโดยตรง คือการเป็นผู้พิพากษา
อัยการ และทนายความ โรงเรียนกฎหมายของเราได้เปลี่ยนแปลงวิธีกการไปหลาย
คราว แต่ในสาระสำคัญคงดำเนินไปตามวัตถุประสงค์เดิม ในฐานะเป็นองค์การสำหรับ
ฝึกวิชาชีพจนถึง พ.ศ. ๒๔๗๕ เพราะผู้ทบทวนที่บังคับบัญชาและสั่งสอนในโรงเรียน
กฎหมายของเราแต่เดิมมาส่วนมากเป็นผู้ที่ ได้ผ่านสำนักอบรมศึกษากฎหมายของเนติ-
บัณฑิตยสภาอังกฤษ ทั้งโรงเรียนกฎหมายก็เกี่ยวข้องกับกระทรวงยุติธรรมอย่างใกล้ชิด
ซิคตลอดมา เมื่อเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๒๔๗๕ แล้ว อำนาจปกครอง
บังคับบัญชาและกำหนดหลักสูตรการเรียนกฎหมายในประเทศไทยตกไปอยู่ในมือบุคคล
ซึ่งไม่รับการศึกษาอบรมจากประเทศฝรั่งเศส อันมีการศึกษากฎหมายแต่เฉพาะใน
มหาวิทยาลัย พอถึงปี พ.ศ. ๒๔๗๖ โรงเรียนกฎหมายของเราก็ถูกเปลี่ยนฐานะ
เป็นแผนกนิติศาสตร์ในคณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย แต่
คณะนิติศาสตร์และรัฐศาสตร์อยู่ในจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้เพียงปีเดียวก็แยกออก

มาตั้งเป็นมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมืองซึ่งเปิดดำเนินการใน พ.ศ. ๒๔๗๗
 ตั้งแต่นั้นมาหลักสูตรชั้นปริญญาตรีก็เปลี่ยนแปลงไปเป็นหลักสูตรกลาง ๆ ซึ่งมีทฤษฎี
 กฎหมาย วิชาเศรษฐศาสตร์ การคลัง ตลอดจนวิชารัฐศาสตร์ปนกัน วิชากฎหมาย
 ของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ ๆ จึงค่อย ๆ จางลงไปจนปรากฏว่าในตอนหลัง ๆ ผู้
 ที่ได้รับปริญญาธรรมศาสตร์บัณฑิตส่วนมากมีความรู้ทางกฎหมายไม่พอปฏิบัติวิชาชีพ
 ทางโรงศาลได้ ในที่สุดเมื่อ พ.ศ. ๒๔๙๐ เนติบัณฑิตยสภาด้วยความเห็นชอบ
 ของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ ๆ เองจึงได้ตกลงให้ จัดตั้งแผนก ศึกษาชั้น ในเนติ-
 บัณฑิตยสภา เพื่อส่งเสริมความรู้ความชำนาญในการประกอบวิชาชีพกฎหมาย สำนัก
 ขบรมศึกษากฎหมายแห่งเนติบัณฑิตยสภาจึงได้เปิดขึ้นในพ.ศ. ๒๔๙๑ ทั้งนี้เป็นการ
 พ้องกับมติของเนติบัณฑิตยสภาระหว่างประเทศซึ่งประเทศไทยเป็นภาคีอยู่ด้วย เพราะ
 เนติบัณฑิตยสภาระหว่างประเทศได้มีมติในการประชุมใหญ่ครั้งที่ ๒ ณ กรุงเฮกเมื่อเดือน
 สิงหาคม พ.ศ. ๒๔๙๑ ว่า ระเบียบการศึกษากฎหมายควรจะมีการขบรมภาคปฏิบัติ
 ให้เพียงพอก่อนที่จะให้นักศึกษาเข้าประกอบอาชีพทางกฎหมาย ต่อมาคณะรัฐมนตรี
 ได้ลงมติว่า การศึกษาของมหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์และการเมือง และการขบรม
 ทางเนติบัณฑิตยสภาให้อนุโลมตามแบบอย่างของประเทศอังกฤษ คือเมื่อได้รับปริญญา
 ตรีตามหลักสูตรของมหาวิทยาลัยแล้ว หากผู้ใดประสงค์จะประกอบอาชีพเป็นตุลาการ
 อัยการหรือทนายความชั้นที่ ๑ ผู้นั้นจะต้องได้รับการขบรมจากเนติบัณฑิตยสภาต่อไปตาม
 เวลาอันสมควร และต้องผ่านการสอบไล่ด้วย แต่เพื่อไม่ให้นักศึกษาต้องเสียเวลามาก
 เกินไป มหาวิทยาลัยวิชาธรรมศาสตร์ ๆ และเนติบัณฑิตยสภาจึงประนีประนอมกันว่า
 ให้นักศึกษาของมหาวิทยาลัยซึ่งสอบไล่ชั้นอนุปริญญาทางนิติศาสตร์มีสิทธิเข้าศึกษาใน
 สำนักขบรมศึกษาของเนติบัณฑิตยสภาได้ การศึกษากฎหมายของเราจึงหันกลับเข้า
 มาดำเนินการตามแบบอังกฤษอีกครั้งหนึ่ง แต่ด้วยเหตุที่ทำการประนีประนอมกันระหว่างมหา

วิทยาลัยธรรมศาสตร์และศูนย์พัฒนาศักยภาพดังกล่าวแล้ว สำนักอบรมจึงมีใ้กำหนด
หลักสูตรของตนเองโดยอิสระเป็นเวลาถึง ๓ ปีอย่างของอังกฤษ จึงหวังว่าผู้เห็นแก่
ความจำเป็นแห่งวิชาชีพกฎหมายและไม่เห็นแก่ความสะดวกของตนเองแต่ฝ่ายเดียว จะ
มีความเข้าใจและพอใจทั่วกัน และราษฎรที่เป็นดุษฎีความก็จะวางใจได้ว่า ผู้ที่
ว่าจ้างให้เป็นทนายของตนในศาลนั้น เป็นผู้มีความรู้ความสามารถเพียงพอมท
จะรักษาประโยชน์ของตนได้

ปาฐกถาเรื่อง

“หน้าฉากและหลังฉาก การประชุมระหว่างประเทศ เรื่องกฎหมายทะเล พ.ศ. ๒๕๐๑”

โดยหลวงจักรปาณิสวัสดิวิสุทธิ (วิสุทธิ ไกรฤกษ์)

แสดงที่มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ วันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๐๑

๑. ความสำคัญของการประชุมคราวนี้

พวกเราโดยมากอยู่บนบกหรือ มีคนน้อยอยู่ตามแม่น้ำลำคลองจึงลุ่ม นึกไปว่าทะเลมีความสำคัญเหมือนกัน ที่พูดถึงนพอคึกไปหน่อยก็เห็นคนไทยกินอะไรเป็นอาหาร? ปลาใช่หรือไม่? ปลาที่เราขายประทานมากที่สุดทั่วประเทศคือปลาทู ถัดมาก็ปลากะพง ปลาจาระเม็ด ปลาอินทรี ปลาหมึก หอยและปู อาหารเหล่านี้เราได้มาแต่ทะเลใช่หรือไม่? ถ้าผู้ใดมาชักชวนหรือชักจูงไม่ให้เราได้กินอาหารเหล่านี้ เราจะรู้สึกเคียดแค้นทันที และจะต้องหาทางข่มขู่ไม่ให้ผู้หนึ่งผู้ใดมาแย่งเอาทรัพยากรอันจำเป็นเหล่านี้ไป วิธีของกันชนคนกคคของออกกฎหมายวางระเบียบและกฎเกณฑ์ไม่ให้คนไทยเกิดแก่งแย่งกันเองในเรื่องจับปลา แต่กฎหมายของประเทศหนึ่งๆ ย่อมมีผลบังคับแต่ภายในอาณาเขตของประเทศนั้นๆ จึงต้องวางกฎเกณฑ์ต่อไปว่า อาณาเขตของประเทศหนึ่งๆ นั้นมีความกว้างออกไปในทะเล ห่างจากชายฝั่งเป็นระยะเท่าใด เพราะถ้าจะถือว่าอาณาเขตของประเทศหนึ่งๆ มีเฉพาะเท่าพนดินของประเทศนั้นๆ พอเราก้าวเท้าลงทะเลออกไปเพียงก้าวเดียวก็เท่ากับก้าวเท้าออกนอกประเทศ เกิดมี

ปัญหาเรื่องหนังสือเดินทาง เรื่องการขออนุญาตออกนอกประเทศ และเรื่องการนำ
 สินค้าออกนอกประเทศ เป็นอันว่าพอจะไปเที่ยวทะเลเขาครึ่งหนึ่งก็เกิดปัญหายุ่งยาก
 ร้อยแปดประการ ทุก ๆ ประเทศจึงกำหนดว่า จะถือเอาทะเลเป็นน่านน้ำอาณาเขตของ
 ตนกว้างห่างจากชายฝั่งเป็นระยะเท่าใด แต่เดิมมาถือเอาระยะที่ประเทศชายฝั่งอาจ
 ปกป้องรักษาทะเลที่อยู่ติดชายฝั่งของตนได้เป็นเกณฑ์ เพราะเหตุที่ระยะอันใหญ่ในสมัย
 สองร้อยปีเศษมาแล้วมีเพียง ๓ ไมล์ จึงเกิดหลักกฎหมายระหว่างประเทศขึ้นว่า แท้
 ละประเทศมีสิทธิเหนือทะเลที่อยู่ติดชายฝั่งของตนออกไปเพียงไม่เกิน ๓ ไมล์ เมื่อกาล
 ฟื้นฟูเปลี่ยนแปลงไป บางประเทศก็ออกกฎหมายขยายทะเลอาณาเขตของตนให้กว้าง
 ออกไป จนในปัจจุบันนี้ประเทศทั้งหลายทะเลอาณาเขตของตนมีความกว้าง ๓ ไมล์
 ก็มี ๔ ไมล์ก็มี ๖ ไมล์ก็มี ๕ ไมล์ก็มี ๑๒ ไมล์ก็มี และประเทศเอลซัลวาดอร์ใน
 อเมริกากลางถือว่าอาณาเขตประเทศของเขา แผลออกไปในทะเลจนถึง ๒๐๐ ไมล์จาก
 ชายฝั่งของประเทศ เมื่อประเทศต่าง ๆ ในโลกเกิดขึ้นเอกราชเพิ่มมากขึ้นอีก ความ
 แตกต่างขัดแย้งกันเรื่องทะเลอาณาเขตก็มากขึ้น นอกจากปัญหาเรื่องทะเลอาณา
 เขตแล้ว ก็มีปัญหาเกี่ยวกับการใช้ทะเลหลวง ซึ่งทุก ๆ ประเทศต้องการมีเสรีภาพ
 ในการใช้อย่างเต็มที่ เพราะทะเลหลวงเป็นทางคมนาคมสำคัญของมนุษย์ เสือฉา
 เครื่องอุปโภคบริโภค เครื่องจักร เครื่องไฟฟ้าและวัตถุดิบใช้ในการก่อสร้างในทุก ๆ
 ประเทศ ล้วนแต่จะต้องขนส่งทางทะเล คือต้องผ่านทางทะเลหลวงแล้วเข้าไปในทะเล
 อาณาเขตเพื่อสูบน้ำเข้าภายใน อันมีท่อกว้างขวาง เพื่อไม่ให้ประเทศหนึ่งประเทศใด
 กีดกันขัดขวางประเทศอื่นตามอำเภอใจ จำต้องมีกฎหมายวางระเบียบเพื่อใช้ทะเลหลวง
 การหยุดเรือเพื่อตรวจค้นคนร้ายหรือของร้าย และการปราบปรามโจรสลัดซึ่งเป็นภัย
 แก่เรือทั่วไป นอกจากนั้นในสมัยนี้ยังมีการทอดสายโทรศัพท์ใต้น้ำระหว่างประเทศ
 ต่าง ๆ เพื่อติดต่อกัน ก็ยังต้องระวังภัยอันตรายอันเกิดจากการใช้หรือทดลองอาวุธ

ประมาณซึ่งมักกระทำในทะเลอาณาเขตของประเทศหนึ่ง ๆ แต่ก็มีอันตรายถึงชีวิต
จากพิษร้ายของอาวุธเหล่านี้ย่อมแผ่สร้าไปไกลมาก บางทีทำให้มหาสมุทรทั้งอัน
ตลอดจนดินแดนของประเทศที่ใกล้เคียงตกอยู่ในห้วงอันตรายด้วย จึงจำเป็นจะต้องมี
กฎหมายควบคุมสิ่งเหล่านี้เพื่อให้ประเทศต่าง ๆ ปฏิบัติเป็นระเบียบเดียวกัน กฎหมาย
ดังกล่าวนี้แหละตามหลักวิชาการเรียกว่า กฎหมายระหว่างประเทศว่าด้วยเรื่องทะเล

ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๘๗๒ เป็นต้นมา นักกฎหมายระหว่างประเทศได้พยายามที่จะ
วางหลักกฎหมายระหว่างประเทศในสาขาต่าง ๆ เช่นในเรื่องเกี่ยวกับการที่จะถือว่า
ปวงชนหมู่ใดมีสิทธิที่จะได้รับการรับรองว่าเป็นประเทศหรือรัฐเอกราชบ้าง เรื่อง
อาณาเขตของรัฐ เรื่องอำนาจอธิปไตยของประเทศเอกราช เรื่องการทำสนธิสัญญา
เรื่องสิทธิคุ้มกันที่จะให้แก่ทูตของประเทศต่าง ๆ และเรื่องการใช้ทะเลตลอดจนระเบียบ
ปฏิบัติระหว่างกันในการเดินเรือสงครามขึ้นเป็นต้น จนได้ตั้งสมาคมกฎหมายระหว่าง
ประเทศขึ้นทั้งในยุโรปและอเมริกา ความจำเป็นที่จะต้องมีกฎหมายระหว่างประเทศ
ขึ้น เพื่อให้ประเทศต่าง ๆ รับรองปฏิบัติเป็นแนวเดียวกันนั้นเห็นได้ชัดเจนภายหลังเกิด
สงครามโลกครั้งที่ ๑ เมื่อได้ตั้งสันนิบาตชาติขึ้น เพื่อเป็นแหล่งกลางที่ผู้แทนประเทศ
ต่าง ๆ จะได้พบปะปรึกษาหารือกัน เพื่อตกลงระเบียบข้อพิพาทระหว่างกันโดยสันติวิธี
สันนิบาตชาติได้ตกลงตั้งกรรมการกฎหมายระหว่างประเทศ (International Law
Commission) ขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อดำเนินการวางระเบียบกฎหมายระหว่างประเทศซึ่งประเทศต่าง ๆ
มีอิทธิพลและความเจริญปฏิบัติแตกต่างกันนั้น ให้เป็นไปตามแนวเดียวกัน แล้วให้ยกร่างขึ้น
เป็นประมวลงานกรรมการคณะนั้นดำเนินไปได้ไม่เท่าใดก็เกิดสงครามโลกครั้งที่ ๒ ขึ้น
เมื่อเสร็จสงครามโลกครั้งที่ ๒ แล้ว องค์การสหประชาชาติได้ยกขึ้นแทนสันนิบาต-
ชาติเดิม สมัชชาสหประชาชาติก็ได้ลงมติใน ค.ศ. ๑๙๔๗ ให้จัดตั้งกรรมการ

กฎหมายระหว่างประเทศขึ้นใหม่อีก เพื่อส่งเสริมการก้าวหน้าของกฎหมายระหว่างประเทศและทำประมวลกฎหมายระหว่างประเทศขึ้นต่อไปในปี ค.ศ. ๑๙๕๕ กรรมการกฎหมายระหว่างประเทศได้ตกลงกันร่างกฎหมายว่าด้วยทะเลขึ้น การร่างกฎหมายพร้อมทั้งการทำบันทึกประกอบร่างได้เสร็จสิ้น เสนอสมัชชาใหญ่ในปี ค.ศ. ๑๙๕๖ คือต้องใช้เวลากฎหมายนี้ถึง ๗ ปี สมัชชาสหประชาชาติตกลงในหลักการรับเอาร่างกฎหมายนี้ซึ่งมีข้อความทั้งสิ้นรวม ๓๒ มาตรา และได้ส่งไปให้ประเทศเอกราชทุกประเทศตรวจพิจารณาว่าเสียชั้นหนึ่งก่อนกำหนดเรียกประชุมผู้แทนผู้มีอำนาจเต็มของประเทศต่าง ๆ ให้มาพิจารณาว่ากฎหมายนี้พร้อมกัน โดยให้เริ่มประชุมที่นครเจนีวา ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ ในวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ ค.ศ. ๑๙๕๘ คือไปเอง

รัฐบาลไทยได้ตอบรับไปยังองค์การสหประชาชาติว่า จะส่งผู้แทนไปร่วมประชุมด้วยและ กระทรวงการต่างประเทศได้ ส่งร่างกฎหมายทะเลที่ได้รับจากสหประชาชาตินี้ ให้คณะกรรมการพิเศษสำหรับพิจารณาสัญญาต่าง ๆ ที่ประเทศไทยจะต้องทำกับต่างประเทศตรวจพิจารณาทำความเข้าใจ ซึ่งข้าพเจ้าเคยเป็นกรรมการพิเศษของกระทรวงการต่างประเทศอยู่ด้วยคนหนึ่ง ครบวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ คณะรัฐมนตรี ประกาศว่า จะส่งผู้แทนไป ประชุมเรื่อง กฎหมายทะเลที่ นครเจนีวาโดยมีเสด็จในกรมหมื่นนราธิปฯ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงการต่างประเทศเป็นหัวหน้า นอกจากเสด็จในกรมแล้วยังมีบุคคลอื่นอีก ๖ คนไปร่วมประชุมคราวนี้ด้วยคือ ๑. ข้าพเจ้าไปในฐานะเป็นนักกฎหมาย ๒. พล.ต. อัมพร ศรีไชยงค์ คอกละอองกฎหมายแห่งประเทศเยอรมันไปในฐานะเป็นนักกฎหมาย และเป็นผู้แทนฝ่ายทหารบก ๓. นายบุญอินทร์มพวรย์ อธิบดีกรมประมง ไปในฐานะเป็นผู้ชำนาญการประมง ๔. พล.ร.จ. จิตต์สังขกุล ไปในฐานะผู้แทนฝ่ายทหารเรือ ๕. นายจาพิกรณ์ เศรษฐบุตร แห่งกระทรวงการต่างประเทศ ไปในฐานะผู้แทนสำรองและเลขาธิการคณะผู้แทนไทย ๖. นาย

ประยุทธ์ นวรงค์ แห่งกระทรวงการต่างประเทศ ไปในฐานะเลขานุการ คณะรัฐมนตรี ประกาศไว้ว่าจะถือว่าทะเลอาณาเขตแห่งประเทศไทยมีความกว้าง ๖ ไมล์ห่างจากชายฝั่ง นอกจากนี้ คณะรัฐมนตรีได้วางแนวทางบางประการให้คณะผู้แทนไทยถือเป็นหลักในการเจรจากับประเทศอื่นๆ ในการประชุมคราวนี้ และมอบอำนาจให้คณะผู้แทนลงนามในอนุสัญญาใดๆ ที่จะตกลงกันได้

การประชุมคราวนี้ สหรัฐอเมริกาถือว่าตนมีส่วนได้ส่วนเสียอันสำคัญยิ่ง และต้องการให้ผู้แทนไทยออกเสียงสนับสนุนข้อเสนองของสหรัฐ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องความกว้างของทะเลอาณาเขต จนถึงกับเตรียมทำแผนที่และรูปภาพถ่ายลงบนการฉายภาพนิ่งในเรื่องเกี่ยวกับทะเลไว้พร้อม แล้วเชิญผู้แทนไทยไปดูภาพนิ่งเหล่านั้น พร้อมทั้งฟังคำอธิบายของเจ้าหน้าที่อเมริกัน ณ สถานทูตสหรัฐที่กรุงเทพฯ ทั้งนี้เพราะอเมริกันเกรงว่า ถ้าประเทศต่างๆ ขยายความกว้างของทะเลอาณาเขตออกไปอีกจากระยะ ๓ ไมล์ ซึ่งเคยถือปฏิบัติมาแต่เดิม ทะเลหลวงก็จะแคบลงเท่ากับเนื้อที่ๆ ทะเลอาณาเขตจะเพิ่มขึ้นนั้น ถ้าจะยอมให้ประเทศชายฝั่งถือเอาความกว้างของทะเลอาณาเขตได้ถึง ๑๒ ไมล์ ดังที่ประเทศอินโดนีเซียประกาศออกมาก่อนเวลาเปิดประชุมสักสองสามเดือนจะทำให้การเดินเรือติดขัดไปหมด เช่นแม้แต่ช่องแคบมะละกา ระหว่างมลายูกับสุมาตรา บางตอนก็มีความกว้างไม่ถึง ๒๔ ไมล์ ถ้าอินโดนีเซียและมลายูซึ่งเป็นประเทศเอกราชใหม่ ต่างถือว่าทะเลอาณาเขตของตนกว้างฟากละ ๑๒ ไมล์ ทะเลหลวงซึ่งเรือของประเทศต่างๆ เคยผ่านไปมาโดยสะดวกก็จะไม่มีเหลือ และเรือที่ผ่านไปมาก็อาจถูกยึดกันตรวจค้นจากประเทศที่อยู่ชายฝั่งของช่องแคบได้ตามชอบใจ นอกจากนี้ ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ ก็คัดค้านประกาศของประเทศอินโดนีเซีย เพราะจะทำให้หมู่เกาะต่างๆ ของอินโดนีเซียต่อเนื่องกันเป็นสายโซ่ ไม่มีทางที่ออสเตรเลียและนิวซีแลนด์จะเดินเรือผ่านช่องแคบระหว่างเกาะนั้นๆ ซึ่งไม่มีที่ใดกว้างกว่า ๒๔

คณะผู้แทนไทยกำลังต้อนรับแขกในงานเลี้ยงรับรองของคณะผู้แทนไทย ณ กรุงเจนีวา (จากซ้ายไปขวา) ๑. หัวหน้าคณะผู้แทนประเทศกาลีเรีย ๒. หลวงจักรปาณิศรศิวสุทธร หัวหน้าคณะผู้แทนไทย ๓. พลตรีพระเจ้าวรวงศ์เธอ กรมหมื่นนคราธิปไตยประพันธ์ องค์ประธานแห่งการประชุม ๔. พล.ต. อัมพร ศรีชัยนิต ๕. นายบุญ อินทรมพริย และ ๖. พล ร.ต. จิตต์ สังขดุริ ร.น.

ไมล์ มาติดต่อกับประเทศต่าง ๆ ในทวีปเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ได้ ถ้าเกิดเหตุ
ฉุกเฉินขึ้นในประเทศเวียดนามใต้หรือประเทศไทยกองทัพเรือสหรัฐอยู่ ในมหาสมุทร
แปซิฟิก ก็ไม่อาจผ่านช่องแคบในระหว่างหมู่เกาะฟิลิปปินส์เพื่อยุบายไทยและเวียต-
นามใต้ นอกจากจะอ้อมไปเห็นเกาะลูซอนคือฟิลิปปินส์เหนือ ซึ่งเป็นทางอ้อมและ
อาจถูกข่มขู่จากกองบินของจีนแดงอันอยู่บนแผ่นดินใหญ่ใกล้ ๆ นั้นก่อนที่จะแล่นวกลง
มาทางใต้ สหรัฐจึงขอยืนยันให้ประเทศไทยถือเอาความกว้างแห่งทะเลอาณาเขต
เพียงไม่เกิน ๓ ไมล์จากชายฝั่งที่เขยื้อนมาแต่เดิม และขอให้ออกเสียงสนับสนุน
อเมริกันตามนัยที่วางทวย คณะผู้แทนไทยได้ตอบเจ้าหน้าที่สถานทูตอเมริกันไปว่า
เราจำต้องปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาลไทย และรัฐบาลไทยได้ประกาศแล้วว่า จะถือ
เอาความกว้างของทะเลอาณาเขตตลอดชายฝั่งของประเทศไทยว่ามีระยะ ๖ ไมล์

๒. การเตรียมเปิดประชุม

คณะผู้แทนแห่งประเทศไทยเดินทางถึงนครเจนีวาเมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์
๒๕๐๑ พอวณรุ่งชนกเริ่มติดต่อกับเจ้าหน้าที่สำนักงานเลขาธิการของประชุม และ
รับมอบเอกสารต่าง ๆ ที่จะต้องใช้ในการประชุม เช่น ข้อบังคับการประชุมซึ่งใช้ข้อบังคับ
ของสมัชชาสหประชาชาติ ระเบียบการประชุมซึ่งกำหนดวันเวลาที่ทำการประชุม
การแยกประชุมของผู้แทนทั้งหมดออกเป็นกรรมการ ๕ คณะ นอกจากนั้นก็มีเอกสาร
แสดงผลแห่งการค้นคว้าในปัญหาบางข้อ เช่น ปัญหาเกี่ยวกับไหล่ทวีป (Continental
Shelf) ปัญหาเกี่ยวกับการจับปลา ปัญหาเกี่ยวกับการอนุรักษ์หรือสงวนพันธุ์ปลา
ปัญหาเกี่ยวกับสิทธิผ่านน่านน้ำอาณาเขตของประเทศอื่นโดยสะดวก (Right of Inno-
cent Passage) เหล่านี้เป็นต้น เอกสารประกอบเหล่านี้เขาส่งมาเป็นมาเป็นเล่ม ๆ
หรือบ็อก ๆ จนไม่มีเวลาอ่านได้ทั้งหมด พอวณ ๒๔ กุมภาพันธ์ ผู้แทนเลขาธิการ

สหประชาชาติ ซึ่งประจำอยู่ที่ทวีปยุโรปก็มาทำพิธีเปิดประชุม ซึ่งใช้สถานที่ของ
สันนิบาตชาติเดิมนั่นเองเป็นที่ประชุม ต่อจากนั้นรัฐมนตรีต่างประเทศของประเทศ
สวิตได้มาแสดงความยินดีกับคณะผู้แทนที่มาประชุม แล้วผู้แทนเลขาธิการสห-
ประชาชาติก็ทำหน้าที่ประธานชั่วคราวแห่งที่ประชุมต่อไป เพื่อยะได้เลือกตั้งประธาน
แห่งที่ประชุมซึ่งได้ทราบมาล่วงหน้าก่อนเดินทางออกจากประเทศไทยว่า เสด็จในกรม
หมื่นนราธิประทรงไทรรับการเลือกแน่ พอจะดำเนินการเลือกประธานตั้งว่าท่าน หวั
หน้าคณะผู้แทนสหโซเวียตกลักรู้คดีกันว่า คณะผู้แทนประเทศจีนซึ่งรัฐบาลไต้หวัน
ส่งมา คณะผู้แทนเยอรมันตะวันตก คณะผู้แทนเกาหลีใต้ คณะผู้แทนเวียดนามใต้
เหล่านี้ไม่มีสิทธิเข้าประชุม เพราะไม่ใช่เป็นผู้แทนที่จริงแห่งประเทศของตน ทงรัฐบาล
โซเวียตมิไต่รับรองฐานะของรัฐบาลทั้งสองผู้แทนเหล่านี้มา ประชุม ข้อคดีค้านของผู้แทน
สหภาพโซเวียตนี้ มีผู้แทนรัฐต่าง ๆ ในกลุ่มยุโรปตะวันออกสนับสนุน ฝ่ายผู้แทนของ
รัฐต่าง ๆ ที่ถูกคัดค้านกลักรู้คดีกันโดยได้ เลยกเกิดโต้เถียงกันใหญ่ เมื่อมีการลง
มติในที่สุดก็ปรากฏว่า ที่ประชุมรับรองว่าผู้แทนประเทศจีนไต้หวัน เยอรมันตะวันตก
เกาหลีใต้ และเวียดนามใต้มีสิทธิเข้าประชุมในฐานะเป็นผู้แทนประเทศของตนได้
การโต้แย้งตั้งว่าท่านไปจนหมดเวลาประชุม จึงต้องเลื่อนระเบียบวาระการเลือกประธาน
ของที่ประชุมไปในวันรุ่งขึ้น ผลที่สุด เสด็จในกรมหมื่นนราฯ ทรงไต่รับเลือกเป็น
ประธานโดยเสียงปรบมือของที่ประชุม เพราะไม่มีคนอันแข่งขันและไม่มีผู้ใดคัดค้าน
ข้าพเจ้าจึงต้องเลื่อนขึ้นทำหน้าที่หัวหน้าคณะผู้แทนไทย เพราะบุคคลจะทำหน้าที่
เป็นประธานในที่ประชุม และทงเป็นผู้แทนในที่ประชุม ด้วยในขณะเดียวกันไม่ได้

๓. การตงกรรมการคณะต่าง ๆ และตงรองประธานในที่ประชุม

งานสำคัญขึ้นต่อมาคือ การเลือกตงรองประธานของที่ประชุมใหญ่ และการ
ตงกรรมการเจ้าหน้าที่ประจำคณะกรรมการต่าง ๆ ซึ่งใช้หลักการเกี่ยวกับการเลือกตง

ประธานของที่ประชุมใหญ่ คือต้องเลือกตั้งจากผู้แทนของประเทศเล็ก ๆ เพราะเขาเกรงว่าถ้าผู้แทนของมหาประเทศใดประเทศหนึ่ง ใ้รับแต่งตั้งเป็นประธานของที่ประชุมใหญ่ หรือเป็นประธานควบคุมการประชุมของกรรมการคณะใดแล้ว หากโอนเอียงให้ประโยชน์แก่ผู้แทนซึ่งเป็นพรรคพวกฝ่ายตนจะทำให้ประเทศอื่นเสียหายมาก ตำแหน่งรองประธานของที่ประชุมใหญ่ กับตำแหน่งประธานของที่ประชุมคณะกรรมการต่าง ๆ นั้น เป็นตำแหน่งมีหน้าที่ ผู้ใดได้รับเลือกก็เขินอายที่จะนำไปอวดอ้างเอาความดีความชอบหรือหาเสียงทางการเมืองในประเทศของตนได้ จึงมีการวิ่งเต้นกันเห็นเพื่อเอาตำแหน่งกันเป็นการใหญ่ แม้กระนั้นก็ยังไม่มีตำแหน่งพอจะแจกกัน ในที่สุดต้องเพิ่มตำแหน่งรองประธานของที่ประชุมใหญ่จาก ๕ ตำแหน่งที่กำหนดไว้เดิมขึ้นเป็น ๑๓ ตำแหน่ง กว่าจะตกลงได้ว่าผู้แทนประเทศใดจะได้รับเลือกเป็นรองประธานของที่ประชุมบ้าง และผู้แทนประเทศใดจะได้เป็นกรรมการเจ้าหน้าที่ในคณะกรรมการต่าง ๆ ผู้แทนซึ่งแบ่งออกเป็นกลุ่ม ๆ คือกลุ่มยุโรปตะวันตก กลุ่มยุโรปตะวันออก กลุ่มลาตินอเมริกา และกลุ่มเอเชียแอฟริกา ต้องนัดประชุมกันเพื่อหยั่งเสียงผู้แทนในกลุ่มของตนว่า จะควร ให้ผู้แทน ประเทศใดได้รับตำแหน่ง กรรมการ ตำแหน่งใดบ้าง ในที่สุดตำแหน่งรองประธานของที่ประชุมใหญ่ได้แก่ ๑. อาเจนติน ๒. จีน ๓. อียิปต์ ๔. ฝรั่งเศส ๕. กัวเตมาลา ๖. อินเดีย ๗. อิตาลี ๘. เม็กซิโก ๙. เนเธอร์แลนด์ ๑๐. โปแลนด์ ๑๑. สหภาพโซเวียต ๑๒. สหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่ ๑๓. สหรัฐอเมริกา เหตุที่มประเทศใหญ่ ๆ ครอบตำแหน่งรองประธานอยู่ด้วย ก็เพราะตามข้อบังคับของสหประชาชาติ ประเทศที่มีไว้ คือสิทธิยับยั้งมีสิทธิที่จะเป็นสมาชิกของกรรมการทั่วไปอยู่ได้เสมอ ตำแหน่งประธานกรรมการคณะที่ ๑ ได้แก่นายเบลีแห่งออสเตรเลีย ประธานกรรมการคณะที่ ๒ ได้แก่นายกุนเคอร์เซินแห่งนอร์เวย์ ตำแหน่งกรรมการคณะที่ ๓ ได้แก่นายชูเคอร์แห่งปานามา กรรมการคณะที่ ๔ ได้แก่

นายเปเรร่าแห่งลังกา ประธานกรรมการคณะที่ ๕ ได้แก่นายซูเร็คแห่งเซ็คโกสโลวาเลีย ผู้ทรงตำแหน่งประธานของที่ประชุมใหญ่ ๑ คน รองประธานของที่ประชุมใหญ่ ๑๓ คนกยกรรมการทั้ง ๕ คณะรวมด้วยกันเป็น ๑๕ คนทำหน้าที่เป็นกรรมการทั่วไป มีหน้าที่ควบคุมกิจการประชุมให้ลุล่วงไปโดยสะดวก ทางฝ่ายคณะผู้แทนไทยได้แยกกันทำหน้าที่ประจำกรรมการคณะต่าง ๆ ดังต่อไปนี้ คือ:-

๑. ผู้แทนประจำกรรมการคณะที่ ๑ ซึ่งพิจารณาเรื่องทะเลอาณาเขตและเขตติดต่อไคแก่ตัวเขาตัวเอง

๒. ผู้แทนประจำกรรมการคณะที่ ๒ ซึ่งพิจารณาเรื่องทะเลหลวง ไคแก่ พลตรีอิมพร ศรีสัยนันท์

๓. ผู้แทนประจำกรรมการคณะที่ ๓ ซึ่งพิจารณาเรื่องการประชุมและการอนุรักษ์ทรัพยากรชีวิต ไคแก่นายบุญ อินทรมพรรย์

๔. ผู้แทนประจำกรรมการคณะที่ ๔ ซึ่งพิจารณาเรื่องไหล่ทวีป ไคแก่ พล.ร.จ. จิตร สังขกุล

๕. ผู้แทนประจำกรรมการคณะที่ ๕ ซึ่งพิจารณาปัญหาการเข้าถึงทะเลของประเทศไทยลอมรอบด้วยแผ่นดิน ไคแก่นายจาพิกรณ์ เกรษฐบุตร

๔. เวลาประชุม เวลาหาเสียง และข้อบังคับการประชุม

เวลาประชุมตามปกติทุก ๆ วัน คือระหว่าง ๑๐ ถึง ๑๓ นาฬิกา รอยหนึ่ง และ ๑๕ ถึง ๑๘ นาฬิกาอีกรอยหนึ่ง ทั้งนี้ยกเว้นวันเสาร์และวันอาทิตย์ เว้นแต่จะมีการประชุมพิเศษ การประชุมนี้ผู้เข้าประชุมอาจเลือกได้ว่าจะใช้ภาษาใดใน ๕ ภาษา คือ ๑. จีน ๒. อังกฤษ ๓. ฝรั่งเศส ๔. สเปน ๕. รัสเซีย ในการประชุมคราวนี้ผู้แทนประเทศจีนขอสิทธิที่จะใช้ภาษาจีนและยอมใช้ภาษาอังกฤษแทน ภาษาที่

ใช้ในการประชุมจึงคงเหลือเพียง ๔ ทั้งนี้ไม่ว่าเราจะพบภาษาใดใน ๔ ภาษานี้ จะมี
 ล่ามแปลภาษาที่เราพบออกไปอีกเป็น ๓ ภาษา ข้อความที่ผู้แทนทุกคนพูดในที่ประชุมจะ
 มีผู้จดโดยละเอียดไว้ แล้วทำรายงานการประชุมตลอดจนข้อถ้อยแถลงของผู้แทน
 ทุกคนออกเป็นภาษา ๔ ภาษา เพื่อพิมพ์โรเนียวแจกผู้แทนทุกคนในเช้าแห่งวันรุ่งขึ้น
 รายงานที่เขาพิมพ์แจก ถ้าผู้ใดเห็นว่าไม่ถูกต้อง ต้องทักท้วงขอแก้ไขภายในเวลา
 ๓ วัน นับแต่วันที่แจกรายงาน เพราะฉะนั้นถ้าจะให้ใครตรวจการไปรับรายงานประชุม
 ที่ทุกประเทศทุกวันเวลาเช้า ๕ น. เพื่อจะได้มีเวลาตรวจสอบความถูกต้องแห่งรายงาน
 นั้นก่อนเข้าประชุม ในระหว่างสมัยประชุมถ้ามีบันทึกหรือเอกสารอย่างใดเกี่ยวแก่การ
 ประชุมเขาก็แจกจ่ายให้แก่ผู้แทนคณะต่างๆ เรื่อยๆ ไป โดยเขามีชั้นใหญ่ทำด้วยไม้แบ่ง
 ออกเป็นช่อง ๆ สำหรับใส่เอกสารซึ่งแต่ละช่องมีชื่อประเทศปักไว้เสร็จ เพื่อให้หยิบเอา
 ไปได้โดยถูกต้อง เวลาสำหรับผู้แทนคณะต่าง ๆ พยปะกันที่ทุกประชุมมีอยู่ ๓ เวลา คือ
 ตอนเช้าก่อนเข้าประชุม ตอนรับประทานอาหารกลางวัน ซึ่งผู้แทนต่างเชิญกันไปร่วม
 รับประทานอาหารที่อาคารของทุกประชุม กับตอนเย็นภายหลังที่ปิดประชุมแล้วอีกตอนหนึ่ง
 นอกจากนั้น ทุก ๆ วันเริ่มแต่เวลา ๑๘.๓๐ น. ผู้แทนคณะต่าง ๆ ต่างก็จัดให้มีการ
 เลี้ยงที่โฮเตลของตน อันเป็นงานสังคมซึ่งมีสตรีเข้าร่วมด้วย ทั้งนี้เพื่อเปิดโอกาส
 ให้ทำความรู้จักเพื่อสนิทสนมกันอีกชั้นหนึ่ง ทั้งเป็นโอกาสปรับความเข้าใจและหาเสียง
 ไปด้วยในทวี การเลี้ยงเช่นนี้เป็นชนิดที่เรียกว่า “รีเซปชัน” (Reception) ซึ่งมี
 เครื่องดื่มเป็นส่วนใหญ่กับเครื่องเล่นเพียงเล็กน้อย และเสร็จอย่างช้าภายในเวลา
 ๒๐.๓๐ น. รีเซปชันที่แปลกกว่าของคณะอื่น ๆ คือ รีเซปชันของอิหร่านและของไทย
 ของอิหร่านมีการลี้ลาด้วยโดยใช้คนตัวสูงใหญ่ ของไทยมีแสงกระพริบไทยซึ่งหลวง
 วิจิตรวาทการ อัครราชทูตไทยประจำประเทศสวิตเซอร์แลนด์เป็นผู้กำกับการแสดง ได้นักเรียน

หญิงมาเสดงถึง ๕ คน รู้สึกว่าชาวต่างประเทศมีความพอใจมาก สำหรับวันเสาร์นั้น แม่หยกงานก็เหมือนไม่หยก เพราะต้องทรวรายงานประชุมทลวงมาแล้วอีก วันอาทิตย์บุคคลที่มรณันต์มักพากันไปเที่ยวนอกเมืองตลอดวัน ตกกลางคืนก็ต้องเตรียมเรื่องไว้ประชุมเมื่อวันจันทร์อีก เวลาว่างของผู้แทนจึงมีไม่ค่อยมากนัก

ข้อบังคับการประชุมใช้ของสหประชาชาติ ซึ่งผู้แทนแต่ละคนควรจะต้องศึกษา ทบทวนไว้ให้คล่อง ข้อที่น่าสังเกตในเรื่องการประชุมของเขาคือ ผู้แทนทุกคนที่ไ้ รับอนุญาตให้พูด มีสิทธิที่จะพูดตามความพอใจไปจนกว่าจะจบ เพราะฉะนั้นผู้แทนแต่ละคนอาจพูดรวกเถียงเป็นเวลาทั้งชั่วโมงหรือกว่านั้นก็ได้ ขณะที่ใครกำลังพูดอยู่ คนคนอื่นจะโต้แย้งหรือคัดค้านไม่ได้ แม้แต่ประธานเองก็ไม่กล้าแซกแซง จึงรู้สึกว่า การประชุมของเขาเป็นแบบประชาธิปไตยอย่างแท้จริง มียุติเคยพบบุคคลจะยับยั้งการพูดของผู้อื่นได้โดยตะโกนขึ้นว่าผิดระเบียบ Point of Order ในกรณีเช่นนั้นประธานจะต้องให้ผู้ที่คัดค้านนั้นอธิบายให้เห็นว่ามีการผิดระเบียบอย่างไร และประธานเองหรือผู้พูดถูกหาว่าทำผิดระเบียบ เมื่อทราบดีว่าผู้ใดถูกหาว่าทำผิดระเบียบแล้ว ผู้ที่ถูกหาว่าผิดระเบียบนั้นต้องประท้วงเองก็จะต้องแสดงว่า ตนยอมรับว่าการผิดระเบียบจริง หรือจะโต้แย้งว่าตนไม่ได้ทำผิดระเบียบ ในกรณีเช่นนี้ถ้ามีการประนีประนอมกันได้ เรื่องก็เสร็จไปโดยเร็ว ถ้าตกลงกันไม่ได้ก็มีการอภิปรายทั่วไป แล้วลงมติว่าฝ่ายใดผิดฝ่ายใดถูกเสร็จแล้วการประชุมจึงจะดำเนินต่อไปได้ ข้อที่ทักท้วงว่ามีการทำผิดระเบียบนั้นกระทำกันบ่อยๆ เพราะบางครั้งมีขงหาอันยุ่งยากเกี่ยวกับระเบียบการประชุมเกิดขึ้นเหมือนกัน เพราะร่างกฎหมายแต่ละมาตราซึ่งที่ประชุมต้องพิจารณานั้น ผู้แทนต่างขอแปรญัตติกันมากมาย และแปรญัตติกันก็เกือบตลอดเวลา การแปรญัตติขอแก้ไขร่างเดิมของกฎหมาย ๗๓ มาตรานั้น มีผู้แปรญัตติขอแก้ไขเรื่อย ๆ ไป รวมทั้งหมดประมาณ

๓๐๐ ราย ซึ่งเป็นการยากที่จะทราบว่าควรเอาเรื่องใดขึ้นพิจารณาก่อน การประชุม
จะดำเนินไปได้โดยสะดวกหรือไม่จึงแล้วแต่ความสามารถและปฏิภาณของผู้ทำหน้าที่
ประธานเป็นคน ๆ ไป ซึ่งทงนี้จะหาประธานที่มีสมรรถภาพดีกว่าเสด็จในกรมของเรา
ย่อมเป็นการยากยิ่ง ขอนำเสียดาย คือว่าพระองค์ท่านได้ทรงทำหน้าที่ประธานเฉพาะ
ในตอนเปิดประชุมและปิดประชุมใหญ่คราวละประมาณ ๑ อาทิตย์เท่านั้น นอกจาก
นั้นแล้วงานประชุมแยกกันกระทำในกรรมการคณะต่าง ๆ ทั้ง ๕ คณะซึ่งผู้ทำหน้าที่
ประธานทงสิ้น ๕ ท่านจริงอยู่พระองค์ท่านทำหน้าที่ประธานของคณะกรรมการบริหารงานทั่ว
ไปด้วย แต่กรรมการคณะนี้การประชุมกันเป็นครั้งคราวเท่านั้น และโดยปกติไม่มี
บุคคลภายนอกไปฟังการประชุม จึงไม่อาจทรงเร่งกรรมการทง ๕ คณะให้ทำงานให้
เสร็จไปโดยเร็วได้ การประชุมจึงต้องยืดออกไปเกินกำหนดที่ตกลงกันไว้อีก ๕ วัน

๕. จำนวนผู้แทนที่เข้าประชุมและการแบ่งกลุ่มต่าง ๆ

การประชุมคราวนี้เขาพยายามเชิญผู้แทนประเทศเอกราชทุกประเทศ แม้ที่
ไม่ได้เป็นสมาชิกสหประชาชาติ ทงนั้นก็โดยมุ่งหวังจะให้ข้อตกลงต่าง ๆ ที่ได้กระทำกัน
ในที่ประชุมนี้ เป็นที่รับรองกันทั่วไปอย่างกว้างขวางที่สุด แต่สังเกตได้ว่าถ้าประเทศ
ใดถูกแบ่งออกเป็นเขตคอมมิวนิสต์และไม่ใช้คอมมิวนิสต์ เขตที่ไม่ใช้คอมมิวนิสต์มัก
ได้รับเชิญ เพราะฉะนั้นผู้แทนของรัฐที่เข้าประชุมเช่นสหภาพโซเวียตจึงได้คัดค้าน
ตั้งแต่ตอนแรก ว่าผู้แทนบางคณะเช่นผู้แทนรัฐบาลจีนไต้หวันไม่มีสิทธิเข้าประชุม แต่
เมื่อออกเสียงลงคะแนนกันคราวใด คำคัดค้านของประเทศคอมมิวนิสต์มักจะตกไปเสมอ
เพราะประเทศที่ไม่ใช้คอมมิวนิสต์มีจำนวนมากกว่า รัฐต่าง ๆ ที่ส่งผู้แทนเข้าประชุม
คราวนี้รวมทงสิ้น ๘๖ รัฐ บางรัฐส่งผู้แทนเข้าประชุมเพียงคนเดียว บางรัฐ เช่น
สหราชอาณาจักรบริเตนใหญ่ส่งผู้แทนเข้าประชุมทง ๔๐ หรือ ๕๐ คนซึ่งทำให้หัวหน้า

คณะปฏิบัติงานสะดวกมาก เพราะแต่ละคนมีผู้ช่วยนั่งอยู่ใกล้ๆ เป็นทิวแถว ผู้ช่วยบางคนส่งบันทึกข้อกฎหมายให้ บางคนส่งบันทึกข้อเท็จจริง บางคนกร่างแนวคำอธิบายสำหรับโต้ตอบกับฝ่ายตรงกันข้ามให้เสร็จ หัวหน้าคณะทำหน้าที่เหมือนทนายความ ผู้ใหญ่ซึ่งมีแต่เพียงการพูด ส่วนผู้น้อยเตรียมคดีให้เสร็จ เมื่อคดีถวัลผลแล้วผู้แทนเข้าประชุมประมาณวันพุธ ๕ คน จำนวนผู้เข้าประชุมทั้งหมดคงมีอยู่ประมาณ ๔๐๐ คน ซึ่งส่วนมากนั่งประจำอยู่ในกรรมการคณะที่ ๑ ประมาณ ๒๐๐ คน นอกนั้นกระจายกันไปนั่งในห้องประชุมกรรมการคณะอื่นอีก ๔ คณะ ถ้านับทั้งพวกเลขาและเสมียนพนักงาน ซึ่งรวมมากับผู้แทนคณะต่าง ๆ รวมทงภรรยาหรือบุตรของผู้แทนที่ตกไปด้วยคะเนว่ามีผู้เกี่ยวข้องกับการประชุมครั้งนี้ไม่น้อยกว่า ๖๐๐ คน ทั้งๆ ที่โฮเทลนครเจนีวามีอยู่มาก ที่อยู่ก็เต็มหมด ตลอดเวลา ๗๕ วันที่ทำการประชุมกัน ผู้แทนคณะหนึ่งๆ ต้องเสียค่าที่พักและค่าเบยเลี้ยง ซึ่งเอาทั้งไว้ในประเทศสวิสเป็นเงินคณะละหลายแสนบาท ชาวสวิสจึงได้ประโยชน์จากการประชุมยิ่งกว่าผู้อื่น แม้กระนั้นก็ตามน่าสังเกตว่าคณะผู้แทนสวิสก็ รัฐบาลสวิสก็ ไม่ได้ให้การรับรองเลยยกแก่ผู้ที่เป็นพิเศษกว่าผู้แทนคณะอื่นๆ คือฝ่ายสวิสก็ให้มี Reception ที่พอพออาหารปลาของเขาคงหนึ่ง ซึ่งมีการเลี้ยงแบบขะเพด้วยเท่านั้น เมื่อเสร็จการประชุมแล้ว เสด็จในกรมทรงพาคณะผู้แทนไทยไปเยี่ยมม้านับประธานาธิบดีและรัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของสวิสที่กรุงเบอร์น์ แต่แรกฝ่ายสวิสก็ไม่ได้แสดงที่ท่าว่าจะเลี้ยงคตอรับพวกเราอย่างไร ตรงกันข้าม อัครราชทูตไทยที่กรุงเบิร์นกลับเป็นผู้เชิญประธานาธิบดี รัฐมนตรี และข้าราชการสำคัญของประเทศสวิสมาร่วมรับประทานอาหารกลางวันที่บ้านอัครราชทูตไทย ตอนนั้นประธานาธิบดีจึงนึกขึ้นได้ว่าเขาน่าจะเป็นผู้เชิญเราไปเลี้ยงคต จึงได้ร้องขอมายังสถานทูตไทย ฝ่ายทูตไทยก็เห็นเป็นโอกาสที่จะอาจได้เป็นประวัติว่า ท่านเป็นทูตไทยคนแรกที่สามารถ

งานเลี้ยงรับรองของผู้แทนไทย ณ กรุงเจนีวา รัชดาของหลวงวิจิตรวาทการ เอกอัครราชทูตไทยประจำประเทศสวิตส์
กำลังแสดงรำไทย ปิรยดอกไม่ววยพรแก่ผู้มาชุมนุมในงาน

เชิญประธานาธิบดีสวีสมาธิประทานอาหารที่งานโต้งจนบนขอเป็นเจ้าภาพให้โต้ง เป็นอันว่าต่างได้รับความพอใจด้วยกันทั้งสองข้าง แต่ที่จ่ายเงินคือฝ่ายไทย จึงน่าจะเป็นขบถเรียนอย่างหนึ่งว่าการรับรองแขกเมืองนั้นไม่จำเป็นจะต้องมีการเลี้ยงคอบ้างหรือหาใหญ่โตให้เป็นการสิ้นเปลืองเงินแผ่นดินอย่างที่เรากระทำกัน และควรจำกัดโอกาสที่จะเลี้ยงลงให้น้อยที่สุด

โต้งกล่าวแล้วว่าผู้แทนประเทศต่างๆ ต่างแบ่งออกเป็นกลุ่มตามหลักภูมิศาสตร์ หลักอคคมคติหรือหลักภาษาซึ่งใช้ร่วมกัน เพราะฉะนั้นโต้งแบ่งผู้แทนออกเป็นกลุ่มลาตินอเมริกันกลุ่มหนึ่ง กลุ่มตะวันออกซึ่งหมายความว่าประเทศยุโรปที่ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์กับทั้งสหรัฐอเมริกาด้วยกลุ่มหนึ่ง กลุ่มยุโรปตะวันออกหมายความว่าประเทศยุโรปซึ่งเป็นคอมมิวนิสต์กลุ่มหนึ่ง กับกลุ่มเอเชียแอฟริกา ซึ่งกินความถึงประเทศในเอเชียทั้งหมด กับประเทศในทวีปแอฟริกาเฉพาะที่ประชาชนไม่ได้เป็นชาติผิวขาวอีกกลุ่มหนึ่ง ผู้แทนในกลุ่มนั้นจึงประกอบด้วยบุคคลที่มีเชื้อชาติศาสนาและภาษาแตกต่างกัน จนเกือบจะไม่จะมีอะไรที่ร่วมกันได้เลย ในด้านเชื้อชาติ-กลุ่มเอเชียแอฟริกา มีประเทศที่เป็นนิโกรที่อยู่สองประเทศ คือกานา (Ghana) และไลบีเรีย (Liberia) นอกจากนั้นก็มีพวกอาหรับ พวกเตอร์ก และพวกอินโดนีเซีย กับพวกเชื้อชาติมอญโกเลี่ยน เช่น พม่า ไทย ลาว ญวน เกาหลี และญี่ปุ่น เป็นต้น แม้กระนั้นเขาก็พยายามนัดประชุมผู้แทนกลุ่มน้อยๆ ในห้องประชุมพิเศษเพื่อหยั่งเสียงและขอความช่วยเหลือในระหว่างกัน การประชุมของกลุ่มนั้นยิ่งแปลกมาก เพราะมีความเห็นไม่ค่อยลงรอยกัน บางรัฐก็เข้ากันเกือบไม่ได้เลย เช่นอินโดนีเซียกับปากีสถานวิวาทกันอยู่เสมอ พม่าหาว่าไทยเป็นลูกไล่อเมริกัน ไทยก็ว่าพม่าซอซอแข็ง พวกที่เขาเข้ากันได้มักเป็นพวกที่ถือศาสนาหรือพูดภาษาเดียวกัน เช่น ประเทศมุสลิมมักเข้ากันได้ดี ไทย ญวน เขมร ลาว มักไปกันได้เป็นอย่างดี จึงสังเกตได้ว่า ผู้แทนในกลุ่มเอเชียแอฟริกา

แต่เฉพาะค่อนหน้า เมื่อเสร็จการประชุมแล้วก็ไปคนละทางไว้ใจกันไม่ได้ มีข้อหน้า
สังเกตอยู่อย่างหนึ่งก็คือ ประเทศส่วนมากในกลุ่มเอเชียแอฟริกาส่วนหนึ่งพ้นจาก
ภาวะการเป็นเมืองขึ้นของฝรั่งมาทางสัน จึงต่างมีปมค้อยซึ่งแสดงให้เห็นโดยการกระทำ
ตนเป็นปรปักษ์กับฝรั่งอย่างรุนแรง ซึ่ง ไทย ญี่ปุ่น และจีน หาเป็นอย่างนั้นไม่ ผล
คือว่าประเทศในกลุ่มเอเชียแอฟริกาส่วนมากเข้าใจว่า ประเทศไทยเป็นแต่เพียงลูกกระโล
ของอเมริกันและดำรงอยู่ได้เพราะได้รับความช่วยเหลือจากอเมริกา ประเทศไทยจึงไม่
มีความคิดเห็นของตนเอง คอยแต่ออกเสียงตามอเมริกาเรื่อยไป เพราะฉะนั้นในทาง
ปฏิบัติเมื่อจะต้องออกเสียงลงคะแนนในปัญหาใดๆ ซึ่งจะต้องแก่งจ้านวนเสียงให้ฝ่าย
ข้างมาก เขาเคยบอกข้าพเจ้าว่าไม่เคยคิดคะแนนเสียงของประเทศไทยเข้าเลย เมื่อ
ทราบถึงคณะผู้แทนไทยจึงพยายามทำตัวเป็นอิสระอย่างมากที่สุดที่จะทำได้ แต่ใน
บางเรื่องประเทศไทยและสหรัฐมีผลประโยชน์อย่างเดียวกันต่างก็ต้องช่วยเหลือกัน ถ้า
สหรัฐมาขอโหวตเราและเราเห็นสมควรเราออกเสียงให้เขา และกรณีที่เราต้องขอ
ให้เขาหาเสียงให้เราเหมือนกัน ส่วนกรณีผลประโยชน์ของอเมริกันและของเรา
ขัดกัน เช่นในเรื่องความกว้างของทะเลอาณาเขตซึ่งสหรัฐถือเอาเกณฑ์ ๓ ไมล์ ส่วน
เราถือเอาเกณฑ์ ๖ ไมล์ ผู้แทนฝ่ายไทยก็ได้แจ้งให้ผู้แทนสหรัฐทราบโดยตรงว่าต้อง
ปฏิบัติตามคำสั่งของรัฐบาล และข้าพเจ้าก็ได้แถลงท่ามกลางที่ประชุมกรรมการคณะ
ที่ ๑ ว่าฝ่ายเราถือเกณฑ์ ๖ ไมล์คงว่าน

๖. การอภิปรายในที่ประชุม การมุ่งเอาชนะโดยถือประโยชน์ตน
เป็นเกณฑ์

การประชุมนี้ดำเนินการไปเป็นขั้นๆ ในขั้นต้นผู้แทนซึ่งประจำอยู่ตามคณะ
กรรมการต่าง ๆ ได้รับโอกาสให้แสดงความคิดเห็นโดยทั่วๆ ไปในเรื่องที่อยู่ในขอบ
เขตการพิจารณาของคณะกรรมการแต่ละคณะ หรือพูดกันย่อก็คือ มีการเปิดอภิ-

ปรายทั่วไปในที่ประชุมกรรมการทกคณะ เสร็จแล้วที่ประชุมแต่ละคณะจึงพิจารณาร่าง
 กฎหมายทะเลเป็นรายมาตรา คือกรรมการคณะที่ ๑ พิจารณามาตรา ๑ ถึง ๒๕
 กับมาตรา ๖๖ ซึ่งเป็นเรื่องต่อเนื่องกัน กรรมการคณะที่ ๒ พิจารณามาตรา ๒๖ ถึง
 มาตรา ๔๘ กรรมการคณะที่ ๓ พิจารณาเฉพาะแต่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับการประมง ตั้งแต่
 มาตรา ๔๙ ถึงมาตรา ๖๕ กรรมการคณะที่ ๔ พิจารณาตั้งแต่มาตรา ๖๖ ถึง
 มาตรา ๗๓ อันเป็นเรื่องเกี่ยวกับไหล่ทวีป และกรรมการคณะที่ ๕ พิจารณารอง
 สิทธิเรียกร้องของประเทศที่ถูกล้อมรอบด้วยพินแผ่นดิน ซึ่งเป็นเรื่องใหม่ไม่ปรากฏใน
 ตันร่างที่กรรมการกฎหมายระหว่างประเทศของสหประชาชาติได้ร่างขึ้นไว้ การประชุม
 นั้นโดยปกติผู้แทนประจำกรรมการคณะที่ ๑ ซึ่งมีจำนวนมากที่สุด มักนั่งประชุม
 ในห้องประชุมใหญ่ของสันนิบาตชาติ เมื่อคึกคัก ๆ จึงคล้ายกับการประชุมใหญ่
 บุคคลภายนอกและพวกหนังสือพิมพ์มักมานั่งฟังหรือสังเกตการณ์ในห้องประชุมใหญ่
 นั้นเอง ทั้งนี้ในห้องประชุมส่วนมากจึงเต็มหมด การเปิดอภิปรายทั่วไปเพื่อฟัง
 แนวความคิดเห็นในหลักการใหญ่ของผู้แทนแต่ละประเทศนั้น โดยปกติหัวหน้าผู้แทน
 แต่ละประเทศเป็นผู้แสดงความเห็นของตนก่อนและประธานกรรมการจะเปิดโอกาสให้
 ผู้แทนของทุกประเทศได้แสดงความเห็นของตน การพูด ผู้พูดต้องขึ้นไปบนเวที
 หน้าห้องประธาน และมีเครื่องขยายเสียงไปสู่ห้องล่ามทั้ง ๔ ภาษา ซึ่งจะแปลคำพูด
 ของผู้พูดออกเป็นอีก ๓ ภาษา เช่นถ้าเราพูดภาษาอังกฤษก็จะมีผู้แปลคำพูดของเรา
 เป็นภาษาฝรั่งเศส สเปน และรัสเซียในทันที ส่วนผู้ฟังต้องใช้เครื่องฟังซึ่งเขาติดไว้
 ประจำที่นั่งทุกแห่ง ให้พอกับจำนวนคนทุกคนที่เข้าฟังการประชุม แม้แต่คนภายนอก
 และพวกหนังสือพิมพ์ก็มีเครื่องฟังเช่นนี้เหมือนกัน ณ โต๊ะที่ทุกคนนั่งมีสวิตช์บอก
 เลข ๑ ถึง ๔ ซึ่งผู้ฟังใช้สวิตช์ฟังไปตามภาษาที่ตนถนัด เช่นถ้าผู้พูดกำลังพูดเป็น

ภาษาอังกฤษและเราอยากฟังคำพูดของเขาให้ชัด เราทั้งหมดสนิทกันไปทีละเลข ๒ ถ้า
 อยากฟังคำพูดนั้นเป็นภาษาสเปนก็สนิทกันไปทีละเลข ๔ ดังนั้นเป็นต้น สิ่งหนึ่งที่
 คณะผู้แทนสหภาพโซเวียตมีคนคอยฟังคำแปลของผู้แทนโซเวียตและตรวจสอบอยู่ตลอดเวลา
 ถ้าแปลผิดไม่ว่าเป็นภาษาใด ผู้ที่กำลังพูดจะได้บรรยายทันที และก็จะ
 ทำการคัดค้านจนต่อประธานในที่ประชุมทันที สำหรับตัวบุคคลนั้นทุก ๆ ประเทศมัก
 ส่งนักกฎหมายหรือนักการทูตชั้นเยี่ยมไปทำหน้าที่หัวหน้าคณะและไม่จำเป็นต้องส่ง
 ข้าราชการประจำออกไป เช่นสหรัฐอเมริกาส่งนายอาเธอร์ คีน ทนายความซึ่งอยู่
 สำนักงานเกี่ยวกับนายฟอสเตอร์ดัลเลส รัฐมนตรีว่าการต่างประเทศของอเมริกัน
 และเคยมีชื่อเสียงมาแล้วในการทำหน้าที่หัวหน้าคณะผู้แทนอเมริกันซึ่งไปเจรจาหยา
 คิกกับฝ่ายเกาหลีเหนือเมื่อ ๓ - ๔ ปีมาแล้ว นายอาเธอร์คีนเป็นคนเก่งซึ่งคล่องแคล่ว
 มาก แต่รู้สึกว่ามี ความเชื่อมั่นในตนเองและในสหรัฐอเมริกาว่า เหตุการณ์ทุก ๆ
 อย่างจะต้องเป็นไปตามที่สหรัฐอเมริกาประสงค์เสมอ ซึ่งปรากฏว่าบางครั้งแก่การ
 การผิดไปถนัดทีเดียว หัวหน้าคณะผู้แทนอังกฤษคือ เซอร์ เรจินัล แมนนิงแฮม
 บูลเลอร์ ซึ่งเป็นนักกฎหมายที่ไม่ค่อยมีชื่อเสียงนัก แต่ขณะนั้นเผด็จการดำรงตำแหน่ง
 Attorney General ซึ่งเทียบได้กับตำแหน่งรัฐมนตรีว่าการยุติธรรมของเรา หัวหน้า
 ผู้แทนฝรั่งเศสได้แก่โปรเฟสเซอร์ โกรส ซึ่งดำรงตำแหน่งที่ปรึกษากฎหมายของ
 กระทรวงการต่างประเทศของฝรั่งเศส ประเทศสหภาพอาหรับยอมยกให้เป็นหัวหน้าส่ง
 คอกเตอร์โอมาว ลุคฟี ผู้แทนของประเทศคือยึดประจำองค์การสหประชาชาติเป็นหัว
 หนึ่ ถ้าท่านติดตามข่าวเกี่ยวกับสหประชาชาติโดยเฉพาะข้อพิพาทเรื่องคลองสุเอซ
 และกรณีพิพาทเกี่ยวกับการปฏิวัติในประเทศเลบานอน และอิรักในขณะนี้ จะได้ยินชื่อ
 คอกเตอร์ลูคฟีอยู่เสมอ เมื่อผู้แทนประเทศใดมีข้อเสนออย่างสำคัญเกี่ยวกับหลักการ
 ก็ผู้ส่งข่าวการอภิปรายอย่างบ่อย ๆ ไปทั่วโลก เมื่อข้าพเจ้าแสดงทรรศนะของประเทศ

ไทยว่าควรถือเอาความกว้างของทะเลอาณาเขต ๖ ไมล์เป็นเกณฑ์ปานกลาง เพื่อให้มีโอกาสตกลงกันโดยวิธีประนีประนอม ข้อเสนออันแสดงออกโดยเปิดเผยเป็นครั้งแรกว่าประเทศเล็ก ๆ ที่เคยตามอเมริกาและอังกฤษก็อาจมีพรรคนะและมีความต้องการของตนเองเป็นอิสระได้ ผู้ส่งข่าวเห็นเป็นกรณีพิเศษก็เลยส่งข่าวทั่วโลกว่าผู้แทนประเทศไทยไม่ยอมถอยหลักทะเลอาณาเขตตามอย่างสหรัฐและอังกฤษ ซึ่งถอยเกณฑ์ ๓ ไมล์ตามเดิม ประเทศไทยถือเอาเกณฑ์ ๖ ไมล์ เสียอย่างเด็ดว่าข่าวที่ส่งไปรอบโลกนั้นให้ข้อผู้แทนประเทศไทยว่า มีสเตอร์ คาร์คิลล์ ตรีศลวสัทธ iley เกือบจะไม่มีใครทราบว่าผู้แทนผู้นั้นคือใคร ในการประชุมคราวนั้นพอจับเสียงใดแต่แรกว่าประเทศเอกราชใหม่ๆ จะไม่ยอมรับว่าทะเลอาณาเขตของตนมีความกว้างแต่เพียง ๓ ไมล์จากชายฝั่ง เพราะอินเดียน พม่า และลังกาซึ่งเคยเป็นเมืองขึ้นอังกฤษมาแต่เดิมก็ออกกฎหมายว่า ทะเลอาณาเขตของตนมีความกว้างถึง ๖ ไมล์ แม้แต่สหรัฐหลายซึ่งเป็นเอกราชใหม่ก็รู้สึกแสดงที่ว่าจะถือตามประเทศอินเดีย ส่วนประเทศอินโดนีเซียได้ประกาศแล้วว่าถือว่าทะเลอาณาเขตของตนมีความกว้างถึง ๑๒ ไมล์นับจากชายฝั่ง แม้แต่ฟิลิปปินส์ ซึ่งเราเคยเข้าใจกันว่าชอบนิยามตามอย่างสหรัฐอยู่เสมอก็ได้แสดงโดยเปิดเผยว่า จะถือว่าทะเลอาณาเขตของตนมีระยะกว้างไม่น้อยกว่า ๑๒ ไมล์ ในบรรดาประเทศใหญ่ ๆ มีแคนาดาประเทศหนึ่งซึ่งได้เสนอประนีประนอมว่าควรถือว่าทะเลอาณาเขตมีความกว้าง ๓ ไมล์ตามเดิม แต่ให้ถือว่ามีเขตสงวนสิทธิ์จับปลาสำหรับประเทศชายฝั่งกว้างถึง ๑๒ ไมล์นับจากชายฝั่ง ข้อเสนอของแคนาดาได้แจกจ่ายไปยังรัฐบาลต่าง ๆ ทั่วโลกเป็นเวลาประมาณ ๑ ปีก่อนที่ประชุมกัน และทางฝ่ายไทยได้ตกลงกันภายในว่าถ้าจะยืนยันว่าทะเลอาณาเขตของเรามีความกว้าง ๖ ไมล์ และมีเขตสงวนสิทธิ์จับปลามีความกว้าง ๑๒ ไมล์นับจากชายฝั่งไม่สำเร็จ เราก็คงพร้อมที่จะถอย

ความชอบของประเทศไทย การที่ประเทศไทย ๗ คงยืนยันว่าทะเลอาณาเขต
 ควรมีความกว้างแต่เพียง ๓ ไมล์นูน ก็เพราะประเทศเหล่านั้นกำลังทางเรือแข่งแรงคือ
 มีเรือรบมาก เรือค้าขายมาก และเรือจับปลามากจึงไม่กลัวว่าใครจะเข้ามาแย่งจับ
 ปลาในทะเลนอกชายฝั่งของเขาแต่ฝ่ายข้างเขาเองอาจจะเที่ยวไปจับปลานอกชายฝั่งของ
 ประเทศอื่นได้ถ้าอยู่ภายนอกเขต ๓ ไมล์ถึงว่าน ประเทศเล็ก ๆ ก็รู้ว่ายู่ประเทศใหญ่ ๆ
 จะเอาเปรียบในทางกำลัง จึงต้องการป้องกันตัวและรักษาผลประโยชน์ของตนโดยบัญญัติ
 กฎหมายว่าทะเลอาณาเขตของตนมีความกว้างตั้งแต่ ๖ ถึง ๑๒ ไมล์ ทงนกเพอบอกกัน
 มีให้ประเทศใหญ่ ๆ มาแย่งจับปลาในทะเลใกล้ชายฝั่งของตนได้ ประเทศเล็กที่ไว้รบ
 ความเคียดแค้นมากที่สุดในเรื่องนี้คือ ประเทศไอซ์แลนด์ (Iceland) ซึ่งเป็นเกาะไม่
 ค่อยใหญ่นัก มีพลเมืองประมาณครึ่งล้าน พนแผ่นดินไม่อุดมสมบูรณ์จึงอยู่ได้แต่โดย
 การจับปลาเป็นสำคัญ ปลาที่จับมาได้ก็นอกจากที่เหลือนกินเหลือนใช้แล้ว เขาก็เอาไป
 ขายเพื่อได้เงินมาซื้อเครื่องนุ่งห่มหัดยนอน เครื่องจักรโรงงานและสิ่งอื่น ๆ ที่จำเป็น
 แก่ชีวิตมนุษย์ ชาวไอซ์แลนด์มีเชื้อชาติเป็นชาวเยอรมันซึ่งโดยสายเลือดแล้วนับว่า
 ใกล้ชิดกับชาวอังกฤษมาก แต่อังกฤษก็คงไปแย่งจับปลารอบ ๆ เกาะไอซ์แลนด์ตลอดมา
 และจับเป็นการใหญ่เสียด้วย ขอแต่ให้ปลารอบนอกเขต ๓ ไมล์อันเป็นทะเลอาณาเขตของ
 ไอซ์แลนด์เท่านั้น ในการประชุมคราวนี้แทนประเทศไอซ์แลนด์จึงได้แสดงความคับ
 แค้นให้ที่ประชุมฟังอย่างละเอียด และแสดงว่าจะต้องขยายทะเลอาณาเขตของตนจาก
 ๓ ไมล์ เป็น ๑๒ ไมล์ เพื่อบอกกันมิให้ชาวต่างประเทศมาแย่งจับปลาใกล้ฝั่งไอซ์แลนด์
 แต่อังกฤษก็ยังยืนยันว่ายอมไม่ได้ เพราะอังกฤษเองก็ต้องใช้ปลาเป็นอาหารมาก
 ถ้าชนไม่ได้อะไรปลารอบ ๆ เกาะไอซ์แลนด์อย่างเต็มที่ คนอังกฤษก็จะอดอาหารเหมือน
 กัน ในเรื่องความกว้างของทะเลอาณาเขตนี้ ผลที่สุดแห่งการประชุมเป็นอันตกลงกัน

ไม่ได้ และเพื่อจะมีให้ประเทศหนึ่งประเทศใดเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ที่คงเป็นอยู่ใน
 ขณะนั้น ที่ประชุมได้ลงมติว่า ขอให้ประเทศใดกระทำการอย่างใดโดยพลการเพื่อ
 เปลี่ยนแปลงสถานการณ์ให้ผิดแผกไปจากที่เป็นอยู่แต่เดิม แม้กระนั้นก็ตาม มีชาว
 ออกมาทั่วโลกว่าเมื่อเดือนก่อนตนเอง ประเทศไอซ์แลนด์ได้ประกาศว่าต่อไปจะถือว่า
 ทะเลอาณาเขตของตนมีความกว้าง ๑๒ ไมล์นับจากชายฝั่ง ถ้าชาวต่างประเทศเข้ามา
 จับปลาในเขตนั้นจะถือว่าบุกรุก และจะจับตัวลงโทษต่อไปตามกฎหมายของไอซ์แลนด์
 ต่อมาอีก ๒-๓ วัน ประเทศอังกฤษก็ประกาศตอบว่าอังกฤษไม่ยอมตามที่ไอซ์แลนด์
 ประกาศ และจะคงใช้สิทธิจับปลาต่อไปนอกเขต ๓ ไมล์จากฝั่งไอซ์แลนด์ และรัฐบาล
 อังกฤษได้สั่งเรือรบอังกฤษให้ให้ความคุ้มครองแก่เรือประมงทั้งหลายของอังกฤษที่จะ
 จับปลาในเขตนั้นแล้ว เรือรบนั้นจะเป็นชาวใหญ่ต่อไป แต่เผชิญมืองของการกบฏใน
 เลบานอนและอิรักขึ้น ก็เลยไม่มีคนสนใจในข้อพิพาทระหว่างประเทศอังกฤษกับไอซ์
 แลนด์เกี่ยวกับเรื่องสิทธิจับปลา ในเรื่องถือว่าทะเลอาณาเขตกว้าง ๑๒ ไมล์
 สหภาพโซเวียตคงยืนยันว่าตลอดมาตั้งแต่สมัยสมบูรณาญาสิทธิ ประเทศรัสเซียเคยถือ
 ว่าทะเลอาณาเขตของเขากว้าง ๑๒ ไมล์ นับจากชายฝั่งและบันทึกก็ยังคงถือตามนั้นไม่
 ยอมเปลี่ยนแปลงหรือประนีประนอมกับใครเลย เสียงสหภาพโซเวียตนั้นเสียงที่แข็ง
 มาก เพราะกลุ่มประเทศในยุโรปตะวันออกซึ่งเป็นฝ่ายคอมมิวนิสต์ล้วนถือตามสหภาพ-
 โซเวียตทั้งสิ้น บันดาประเทศอาหรับทั้งหลายได้ใจก็เลยแสดงบ้างว่าตนถือเอาเขต
 ๑๒ ไมล์เหมือนกัน ยิ่งกว่านั้นประเทศอินเดีย พม่า ลังกา และอินโดนีเซีย ก็ทำ
 ท่าจะถือเกณฑ์ ๑๒ ไมล์ด้วย ทั้งในประเทศลาตินอเมริกาก็มีอยู่หลายประเทศที่ถือ
 เอาเกณฑ์ ๑๒ ไมล์ ถ้ามีการออกเสียงลงมติดังนั้นเห็นได้อย่างชัดเจนว่า หลัก
 เกณฑ์ของประเทศอังกฤษและสหรัฐทำให้ถือว่าทะเลอาณาเขตมีความกว้างเพียง ๓ ไมล์
 นั้น เป็นอันไปไม่รอดแน่ อังกฤษจึงแสดงต่อที่ประชุมว่าขอประนีประนอมให้ถือเอาทะเล

อาณาเขตที่มีความกว้างถึง ๖ ไมล์ ส่วนเขตจับปลานี้ให้ถือตามทะเลอาณาเขต คือ มาสหรือรุ้งยอมคล้อยตาม ทงนเมื่อประชุมกันต่อไปอีก๒หรือ๓อาทิตย์ ก็เล็งเห็นได้ว่า ข้อเสนอของอังกฤษอเมริกาจะไปไม่รอดอีก ถ้าถือตามข้อเสนอของแคนาดาซึ่งยอมให้มีเขตสงวนสิทธิ์จับปลาเพื่อประโยชน์ของประเทศชายฝั่งกว้างถึง ๑๒ ไมล์ ยังมีทางที่จะสำเร็จมากกว่า ฉะนั้นใคร ๆ ก็หันมาจะถือเอาตามข้อเสนอของแคนาดา เหตุการณ์ที่ไม่น่าจะเกิดขึ้นจึงได้เกิดขึ้น โดยผู้แทนประเทศอังกฤษได้คัดค้านข้อเสนอของประเทศแคนาดา ซึ่งอยู่ในเครือจักรภพอังกฤษเองอย่างแข็งขันและผู้แทนประเทศแคนาดา ก็ได้ตอบโต้ข้อแถลงของประเทศอังกฤษอย่างรุนแรง แสดงให้เห็นว่าแม้แต่บุคคลที่สายเลือกเดียวกันเช่นแคนาดาและอังกฤษ เมื่อผลประโยชน์ขัดกันแล้วก็จะต่อสู้กันได้อย่างรุนแรงที่สุด ธรรมะหรือความยุติธรรมระหว่างประเทศจึงช่างเป็นสิ่งที่หาได้ยากเสียจริง ๆ ผลที่สุดก็รวมอยู่ในคำที่เรียกว่า “ผลประโยชน์” ของแต่ละประเทศเท่านั้นเอง ฝ่ายประเทศแคนาดามาพิจารณาเห็นว่ากลุ่มประเทศที่ถือเอาทะเลอาณาเขตที่มีความกว้าง ๑๒ ไมล์นั้นมีจำนวนมากอย่างเห็นที่น่าเกรงขาม ข้อเสนอเดิมของประเทศแคนาดาเองก็น่ากลัวจะไปไม่รอด จึงเสนอแปรญัตติใหม่ว่าควรถือว่าทะเลอาณาเขตของทุกประเทศมีความกว้าง ๖ ไมล์ และให้ทุกประเทศสงวนสิทธิ์จับปลานอกทะเลอาณาเขตได้อีก ๖ ไมล์ รวมทั้งสิ้นเป็น ๑๒ ไมล์ ซึ่งตรงกับความต้องการของประเทศไทยพอดี ขอฟพิจารณาแจ้งแก่หัวหน้าคณะผู้แทนแคนาดาว่าประเทศไทยพร้อมที่จะลงมติสนับสนุนข้อเสนอใหม่ของประเทศแคนาดา ทนประเทศอังกฤษก็รู้สึกเคืองร้อนเพราะเขาได้แสดงไว้แล้วว่า จะยอมให้ขยายเขตห้ามจับปลาออกมาถึง ๑๒ ไมล์นี้จากชายฝั่งของแต่ละประเทศไม่ได้ อังกฤษจึงไป ขอร้องต่อ สหรัฐฯ ให้เสนอ แปรญัตติขึ้น ข้อเสนอของประเทศแคนาดาอีกชั้นหนึ่ง โดยให้มีเงื่อนไขว่าการห้ามจับปลาในเขต

งานเลี้ยงของคณะผู้แทนไทย ณ กรุงเจนีวา สภาสตรีกำลังแสดงนาฏศิลป์รำถวายพรหมณ
๘๙
เบนิธดา ของ พระเจ้าวรวงศ์เธอ พระองค์เจ้าอนุสรณ์มงคลการ

๑๒ ไมล์นั้น ไม่เกินความถึงประเทศที่ไทยเคยจับปลาในเขตนั้นติดต่อกันมาแล้วเป็นเวลา ไม่น้อยกว่า ๕ ปีก่อนถึงวันประชุมระหว่างประเทศเรื่องกฎหมายทะเลคราวนี้ ถ้าไม่มี ข้อยกเว้นให้แก่อังกฤษทั้งวั้นแล้ว อังกฤษก็ไม่ยอมตกลงด้วย สหรัฐก็จำต้องยอมตาม ที่อังกฤษขอจริง คำแปรญัตติของสหรัฐครั้งนี้ดูเผินๆ ชัดต่อประโยชน์ของประเทศไทย เพราะมีข่าวว่าชาวต่างประเทศชอบเข้ามาใช้สิทธิจับปลาใกล้ ๆ ชายฝั่งไทยนอกเขต ๓ ไมล์อยู่เสมอ ๆ แต่ผู้ชำนาญการประมงของเรายืนยันว่าการมาแย่งจับปลานอกเขต ๓ ไมล์ทั้งวั้น เพิ่งมีขึ้นประปรายในสองปีนี้ โดยชาวประมงญี่ปุ่นเข้ามาจับปลาใกล้ ชายฝั่งไทยอีก การที่ญี่ปุ่นเคยมาจับปลาในอ่าวไทยนอกเขต ๓ ไมล์นั้นได้กระทำอยู่ เป็นปรกติก่อนสมัยสงครามโลกจริง แต่เมื่อเสร็จสงครามโลกแล้วญี่ปุ่นก็ไม่กำลังพอ จึงเพิ่งจะเริ่มมาจับปลาในอ่าวไทยอีกในเวลาประมาณ ๒ ปีเท่านั้นเอง เมื่อเป็นดังนี้ ผู้แทนสหรัฐอเมริกาจึงขอรับรองให้ประเทศไทย ออกเสียงสนับสนุน ข้อเสนอของสหรัฐ - อเมริกาตาม ที่ไทยแปรญัตติครั้งหลังที่สุด ซึ่งฝ่ายเราได้ พิจารณาแล้วเห็นว่าพอจะ ช่วย เหลือได้ ผลที่สุดจึงมีข้อเสนอของสหรัฐอเมริกากับของโซเวียตที่คล้ายกันอยู่เพียง ทั่วข้อทั่ว คือฝ่ายสหภาพโซเวียตคงยืนยันว่าทะเลอาณาเขตและเขตสงวนสิทธิการจับ ปลานั้นมีความกว้างนับจากชายฝั่ง ๑๒ ไมล์เหมือนกัน ส่วนสหรัฐอเมริกาเสนอว่าให้ ทะเลอาณาเขตมีความกว้างเพียง ๖ ไมล์ แต่ให้มีเขตสงวนสิทธิจับปลาอีก ๖ ไมล์ ข้อ เสนอของสองประเทศนี้จึงเหลือมละกันอยู่ เมื่อลงมติในที่ที่สุดแล้วปรากฏว่าฝ่ายสหภาพ โซเวียตได้เสียงข้างมากในที่ประชุมกรรมการคณะที่ ๑ ซึ่งทำให้สหรัฐอเมริกาและ ประเทศส่วนมากที่ไม่ได้เป็นคอมมิวนิสต์ รู้สึกงุนงง ไปหมด และต่างพากันพูดว่า สหรัฐ - อเมริกาแพ้โหวตสหภาพโซเวียตคราวนี้ก็เพราะแน่ใจในตนเองมากเกินไป จึงไม่ได้ เตรียมหาเสียงไว้อย่างพร้อมมูล

การประชุมระหว่างประเทศนั้น ผู้เข้าประชุมต้องมีหน้าที่การบ้านและต้อง
 ระวังตัวอยู่ทุกขณะมิฉะนั้นอาจถูกโจมตีเอาโดยไม่รู้ตัว เพราะฉะนั้นคณะผู้แทนไทย
 รวมทั้งตัวข้าพเจ้าเองก็จะต้องพยายามทำความเข้าใจกับ สนิทสนมกับผู้แทน ประเทศอื่น
 อย่างมากที่สุดเท่าที่จะทำได้ แม้ทำงานตลอดวันแล้วก็ต้องพยายามไปในงานเลี้ยงที่
 คณะผู้แทนประเทศอื่นเขาจัดขึ้นทุกวันและเชิญเราไปร่วมด้วย ได้กล่าวแล้วว่าคณะผู้
 แทนไทยต้องพยายามระวังตัวไม่อยู่ใกล้ซีกคณะผู้แทนสหรัฐมากเกินไปเพราะมีคนกล่าว
 หาอยู่แล้วว่า เราเป็นเพียงลูกกระโล่ของอเมริกัน คณะผู้แทนอเมริกันก็อาจจะทราบ
 ความขบขัน เพราะฉะนั้นโดยปรกติเขาก็ไม่ยุ่งกับเรา แต่เมื่อถึงคราวประเทศไทย
 หรือสหรัฐมีส่วนได้เสียอย่างสำคัญทางฝ่ายต่างก็ช่วยเหลือกัน โดยปรกติถ้าคณะ
 ผู้แทนสหรัฐต้องการเสียงสนับสนุนจากเราในเรื่องอะไรเขาก็จะมาขอตรง ๆ และเราก็
 ตอบเขาไปตรง ๆ เหมือนกันว่าจะสนับสนุนได้หรือไม่ ในกรณีที่เรากลงระสัยสนับสนุน
 เขา ๆ ถึงกับส่งคนมาคอยติดตามข้าพเจ้าเพื่อให้อยู่ในห้องประชุมในขณะที่มีการออก
 เสียงลงคะแนน บางทีเขาตามข้าพเจ้าไปถึงห้องน้าซึ่งรู้สึกว่าจะออกจะเกินไปสักหน่อย
 แต่บางครั้งเขาก็ช่วยเราได้มากเหมือนกัน เช่นครั้งหนึ่งข้าพเจ้าได้รับทราบมาแล้ว
 ว่า ประเทศพม่าจะเสนอว่าเกาะของประเทศอื่นที่เผด็จการอยู่ในนานานำพมานั้น ต้อง
 ไม่มีทะเลอาณาเขตของตนเอง นี่หนึ่งหมายความว่า ให้ถือว่าทะเลรอบ ๆ เกาะ
 เหล่านั้นเป็นเขตแดนพม่า เกาะที่ว่านั้นข้าพเจ้าพิจารณาแล้วเห็นว่าแต่เกาะไทยตรง
 แม่น้ำปากจั่นใกล้ ๆ วิกตอเรียพอยท์ซึ่งอยู่ตรงข้ามจังหวัดระนองของเรา คือในการ
 แบ่งเขตแดนระหว่างอังกฤษกับไทยในสมัยก่อน ซึ่งให้ถือเอาเขตผากกลางปากอ่าว
 แม่น้ำปากจั่นเป็นเส้นเขตแดนระหว่างไทยกับพม่าของอังกฤษนั้น ปรากฏว่ามีเกาะไทย
 บางเกาะตกไปอยู่ในน่านน้ำพม่าของอังกฤษ ซึ่งทางฝ่ายไทยขอรับรองว่าให้เกาะเหล่านั้น

คงเป็นดินแดนของไทยและอังกฤษยอม จึงเกิดมีกรณีเกาะไทยที่ไปตั้งอยู่ในเขต
 น่านน้ำของพม่าตามข้อเสนอของผู้แทนพม่าในการประชุมคราวนี้ ความมุ่งหมาย
 คือว่าพม่าอาจขโมยคนไทยที่อยู่บนเกาะเหล่านั้นมิให้ออกมาสู่ทะเลรอบเกาะไคเลบ คือ
 แม้แต่ทะเลอาณาเขต ๓ ไมล์ห่างจากชายฝั่งรอบเกาะก็ไม่ยอมให้มี ซึ่งเป็นการเสียหาย
 แก่ประเทศไทยโดยตรง เรื่องนี้ผู้แทนสหรัฐอเมริกาจะสอบถามว่าข้าพเจ้าจะคัดค้านใช้หรือไม่
 ข้าพเจ้าว่าใช่ เขาก็ว่าจะมาช่วยหาเสียงให้ ข้อเสนอของพม่าอันนี้เป็นการแปรญัตติ
 ร่างกฎหมายมาตรา ๑๐ ซึ่งข้าพเจ้าได้สังเกตอยู่แล้วแต่ไม่ทราบว่าเขานำเรื่องเข้าสู่
 ที่ประชุมเมื่อใด เพราะการประชุมของคณะกรรมการต่าง ๆ นั้น บางทีพิจารณา
 กระโดดไปกระโดดมา ไม่ได้พิจารณาเรียงกฎหมายเรียงมาตราไป คือเขาเอาเรื่องที่ไม่
 เป็นปัญหาขึ้นพิจารณาก่อน ในระหว่างที่ข้าพเจ้าเองยังไม่มีเวลาเตรียมตอบโต้พม่า
 อย่างเต็มที่ ประธานคณะกรรมการก็เรียกให้ผู้แทนประเทศพม่าอธิบายข้อแปรญัตติ
 ของตนให้ที่ประชุมฟัง เพื่อให้มีการอภิปรายกันแล้วลงมติว่า จะยอมรับข้อเสนองแปร
 ญัตติของพม่าหรือไม่ พอประธานเรียกให้ผู้แทนประเทศพม่าอธิบายญัตตินี้ ข้าพเจ้า
 ก็ตกใจเพราะยังไม่รู้จะแก้ไขอย่างไร พอฉันก็นึกได้ว่าจากคำอธิบายของผู้แทนประเทศ
 พม่าตนเอง ได้ความว่ามีเกาะของประเทศศรีลังกาอยู่ในน่านน้ำของประเทศศรีลังกา
 เกาะ เผอิญผู้แทนประเทศศรีลังกาอยู่ข้างหลังข้าพเจ้าและเป็นคนที่ชอบพอกันมาก
 ข้าพเจ้าก็เดินจากที่นั่งไปปรึกษาผู้แทนศรีลังกาว่าเรื่องเช่นนั้นเขาปฏิบัติกันอย่างไร ผู้แทน
 ประเทศศรีลังกาบอกว่าเขาทำสัญญาทวิภาคีเพื่อระงับข้อพิพาทระหว่างกันเอง พอผู้แทน
 ศรีลังกาแนะนำข้าพเจ้าก็เดินกลับมาข้างที่นั่งของข้าพเจ้า และยกมือขอพูดคัดค้านญัตติ
 ของผู้แทนพม่า ซึ่งในที่สุดข้าพเจ้าก็บอกกล่าวให้ที่ประชุมทราบโดยตรงว่าการที่
 พม่าเสนอเช่นนั้นเป็นการแสดงเจตนาร้ายต่อประเทศไทยโดยตรง อันประเทศไทยจะยอม

ไม่ได้ และเรื่องชนิดนี้ไม่ควรนำมาใส่ในประมวลกฎหมายระหว่างประเทศ แต่เป็น
 เรื่องที่ทั้งสองฝ่ายควรจะทำสนธิสัญญาตกลงระงับข้อพิพาทระหว่างกันเอง ต่อจาก
 นั้นผู้แทนประเทศกรีซก็กระโดดเข้าพาคช่วยว่าข้อเสนอนี้ของประเทศพม่าเป็นการรังแก
 ประเทศอื่นโดยทรงเหมือนดังที่กริชเองเคยถูกตรึงรึงแกมาแล้ว และผู้แทนประเทศ
 อังกฤษก็ลุกขึ้นชี้แจงว่าผู้แทนพม่าขอแปรญัตติผิดที่ ที่จริงเป็นเรื่องที่เกี่ยวกับมาตรา
 ๑๓ ของคนร่าง ซึ่งได้บัญญัติพิเคราะห์แก้ไขไว้แล้ว ไม่ควรจะมาแปรญัตติในมาตรา
 ๑๐ ในการอภิปรายของผู้แทนประเทศกรีซนั้น ในตอนหนึ่งเขากล่าวว่า การที่พม่า
 จะไม่ให้เกาะไทม์ทางเขาคือกดขี่ต่อภัยโลกภายนอกได้นั้น จะเป็นผลร้ายแก่ประเทศ
 พม่าเอง เพราะถ้าเกิดสงครามขึ้น ราษฎรที่อยู่ในเกาะเหล่านั้นคงจะถือโอกาสทำ
 ร้ายพวกพม่า ซึ่งอาจเป็นการยากแก่การปราบปราม การพกดขี่ทำให้ผู้แทนพม่า
 เกิดความมาก จึงตะโกนขึ้นร้องว่าพม่าไม่กลัวภัยจากเกาะเหล่านั้น ถ้าเกิดสงครามขึ้น
 เมื่อใดกองทัพพม่าจะเข้ายึดเกาะเหล่านั้นเสียในทันที ทั้งนี้ยังทำให้ผู้แทนประเทศอื่น ๆ
 รู้สึกว่าประเทศพม่ามุ่งร้ายต่อประเทศไทยจริงๆ พอประธานขอให้ออกเสียงลงคะแนน
 ญัตติของพม่า จึงแพด้วยคะแนน ๓๒ ต่อ ๑ คือไม่มีประเทศใดเห็นด้วยกับประเทศ
 พม่าแม้แต่ประเทศเดียว พม่าจึงได้แต่คะแนนเสียงของตนเองเพียง ๑ คะแนน
 เท่านั้น

เมื่อกรรมการคณะต่าง ๆ ได้พิจารณาร่างกฎหมายที่อยู่ในขอบอำนาจของ
 กรรมการแต่ละคณะเสร็จแล้ว ก็เสนอร่างกฎหมายทั้งหมดพร้อมทั้งบันทึกแสดงผล
 แห่งการพิจารณาไปให้ที่ประชุมใหญ่ทราบ ที่ประชุมใหญ่ต้องเริ่มทำพิพิพิจารณา
 ร่างกฎหมายที่กรรมการคณะต่าง ๆ พิจารณาตกลงกันมาแล้ววนนอกชั้นหนึ่ง ในที่สุดก็
 ลงกันได้ทุกข้อ คงเหลือแต่ร่างมาตรา ๓ เกี่ยวกับความกว้างของทะเลอาณาเขต

มาตราเกี่ยวกับซึ่งยังคงตกลงกันไม่ได้ คราวนั้นคณะผู้แทนสหรัฐเตรียมหาเสียงอย่างเต็มที่
 จนถึงกับโทรเลขไปยังรัฐบาลของตน ให้ขอรับรองประเทศที่เป็นมิตรกับสหรัฐทุกประเทศ
 ให้ออกเสียงให้แก่ข้อเสนอของสหรัฐ หรือถ้าออกเสียงให้ไม่ได้ก็ให้งดเว้นการออกเสียง
 เสีย ขออย่าให้คัดค้านเป็นอันขาด การลงมติครั้งสุดท้ายรู้สึกว่ายาวนานอากาศเต็มไปด้วย
 ไปด้วยความหวาดหวั่นคือไม่แน่ว่าฝ่ายประเทศเสรีประชาธิปไตยจะได้เสียงพอที่จะเอา
 ชนะแก่ประเทศฝ่ายคอมมิวนิสต์ได้ เพราะการนับคะแนนเสียงในที่ประชุมใหญ่นั้น
 ไม่ถือเอาคะแนนเสียงข้างมากแต่อย่างเดียว แต่มีเกณฑ์ว่าฝ่ายข้างมากนั้นต้องได้
 คะแนนเสียงถึง ๒ ใน ๓ ส่วนของเสียงทั้งหมดที่ลงคะแนนด้วย คณะผู้แทนสหรัฐ
 ได้พยายามก่อนผู้แทนของประเทศที่เป็นมิตรให้ไปเข้าห้องประชุมในเมื่อถึงกำหนดที่จะ
 ออกเสียงลงคะแนนทุก ๆ คน แม้แต่ผู้ที่ยังช่วยถ้าพลกจากที่นอนได้เขาก็ไม่ละเว้น
 เช่นขณะนั้นผู้แทนประเทศลาวกำลังป่วยเป็นไข้ พรอตเซนสูงถึง ๑๐๔ องศา ผู้แทน
 สหรัฐก็ให้ไปเชิญตัวมา จนข้าพเจ้ารู้สึกทุเรศเต็มทนและได้ถามว่าไม่กลัวเขาเป็น
 อันตรายหรือ พวกอเมริกันกลับตอบว่าไม่เป็นไรหรอกเพราะมีห้องประณมพยาบาลใกล้
 ห้องประชุม ให้เขามาอนคอยอยู่ในห้องประณมพยาบาลก็ได้ ถ้าเขาเจ็บป่วยลงไป
 ระหว่างนั้นก็มีแพทย์เตรียมไว้พร้อมที่จะให้การรักษายาบาล แต่ขอให้เขายกมือให้แก่
 สหรัฐอเมริกาก็แล้วกัน ข้อน่าประหลาดคือพอถึงกำหนดเขาจริง ๆ ผู้แทนประเทศลาว
 เกิดสร้างไขจนถึงกับเกินมาประชุมตัวเอง แต่พอยกมือให้อเมริกันแล้วก็ต้องกลับไปโรง
 พยาบาลอีก และผลที่สุดข้อเสนอของอเมริกันนั้นได้คะแนนเสียงฝ่ายข้างมากก็จริง
 แต่ยั้งขาดไปอีกประมาณ ๔ เสียง จึงจะได้ ๒ ใน ๓ ของเสียงทั้งหมด จึงเป็นอันว่าข้อ
 เสนอของฝ่ายอเมริกันตกไปและกลุ่มประเทศที่ถูกระเลอาณาเขตกว้าง ๑๒ ไมล์ เป็น
 ฝ่ายชนะโดยปริยาย เพราะตามข้อบังคับเมื่อข้อเสนอนั้นได้ตกไปแล้วก็เป็นอันว่ายังตก

ลงกันไม่ได้สำหรับข้อบกพร่องทั้งหมดเวลาประชุม จึงมีเรื่องที่จะต้องเรียกประชุมกันใหม่ เกี่ยวกับความกว้างของทะเลอาณาเขตกันอย่างหนึ่ง และเรื่องอำวประวัติศาสตร์อีกอย่างหนึ่งซึ่งยังไม่มีเวลาพิจารณากัน สรุปลงเป็นอันตกลงกันได้ ๑๒ มาตรา ซึ่งได้แยกทำเป็นอนุสัญญา ๔ ฉบับ ตกลงกันไม่ได้เพียงมาตราเดียว คือมาตรา ๓ นับว่าการประชุมคราวนี้ได้ผลเกินบริบูรณ์

๓. ประโยชน์ที่ประเทศไทยได้รับเนื่องจากการประชุมคราวนี้

ในเรื่องนี้ควรแยกพิจารณาผลแห่งการปฏิบัติของกรมการทั้ง ๕ คณะดังต่อไปนี้ คือ :-

๑. กรมการคณะที่ ๑- ในเรื่องความกว้างของทะเลอาณาเขตนี้ ที่ประชุมตกลงกันว่าถ้าประเทศไทยไม่กฎหมายหรือประกาศก่อนวันที่ ๒๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ ซึ่งเป็นวันเปิดประชุมว่าทะเลอาณาเขตของตนมีความกว้างเท่าใด ให้ถือเอากำหนดนั้นเป็นเกณฑ์ไปจนกว่าจะได้ตกลงเปลี่ยนแปลงกันใหม่ในที่ประชุม ในทางปฏิบัติประเทศไทยเคยถือว่าทะเลอาณาเขตมีความกว้างเพียง ๓ ไมล์ ตามอย่างอังกฤษ แต่เนื่องจากคณะรัฐมนตรีแห่งประเทศไทยได้ประกาศเมื่อวันที่ ๕ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๕๐๑ ว่าประเทศไทยถือว่าทะเลอาณาเขตมีระยะกว้าง ๖ ไมล์จากชายฝั่ง ประเทศไทยจึงได้ทะเลอาณาเขตเพิ่มขึ้นเนื่องจากการตกลงครั้งนี้ จากที่เคยถืออยู่อีก ๓ ไมล์ตลอดชายฝั่งซึ่งมีความยาวทั้งด้านอ่าวไทยและด้านมหาสมุทรอินเดียได้ ๒,๐๐๐ ไมล์ รวมเป็นทะเลอาณาเขตที่ได้เพิ่มขึ้น ๖,๐๐๐ ตารางไมล์

นอกจากทะเลอาณาเขตอันถือเป็นดินแดนไทยแล้ว ตามข้อตกลงประเทศไทยในฐานะที่เป็นเจ้าของชายฝั่ง ยังได้เขตต่อเนื่องอีกไม่เกิน ๑๒ ไมล์นัยจากชายฝั่ง เขตต่อเนื่อง (Contiguous Zone) นี้ ผู้ที่เป็นเจ้าของมีสิทธิควบคุมการศุลกากร การ

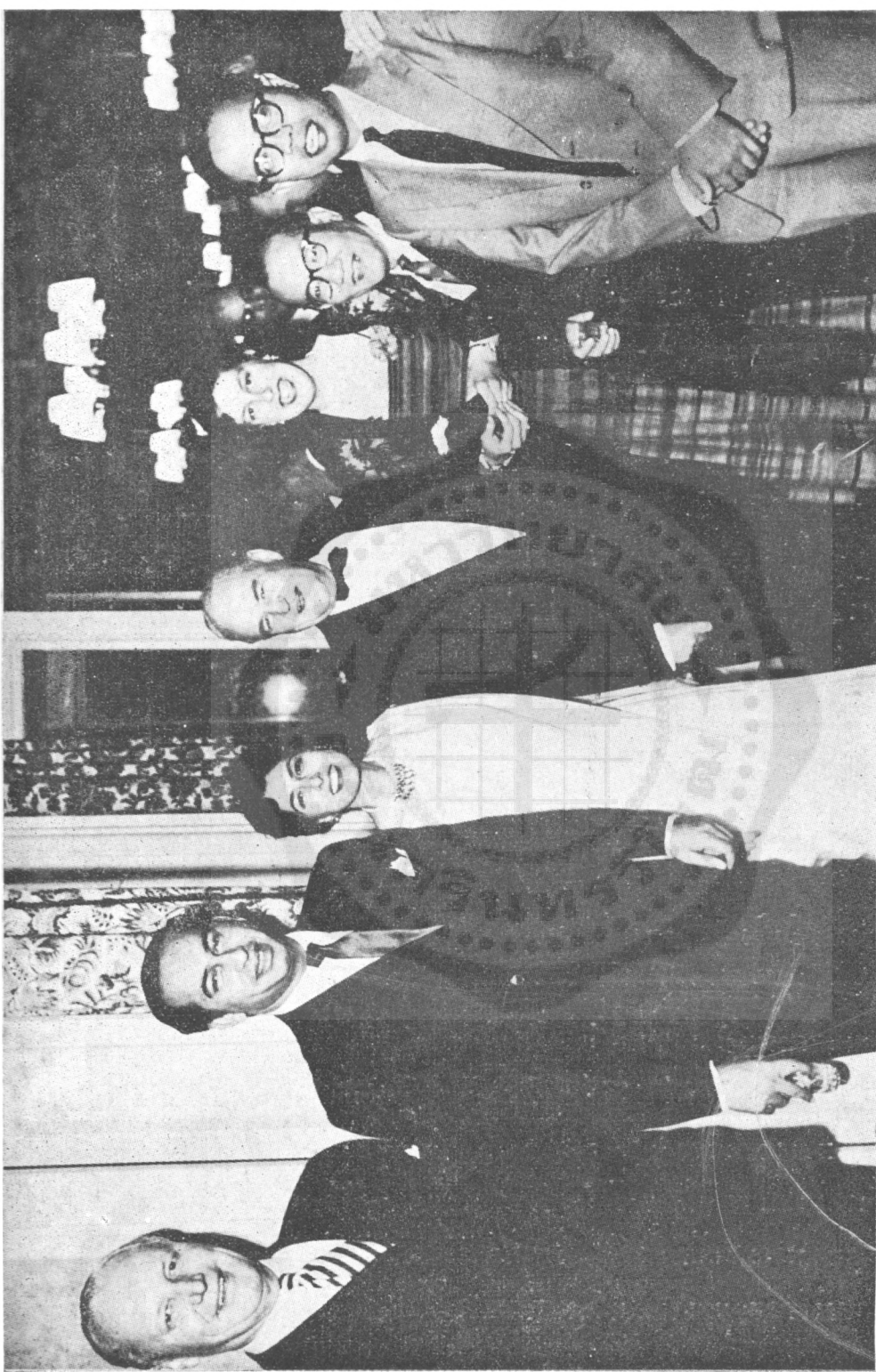
ภายหลัง การตรวจคนเข้าเมือง และการสาธารณสุข จึงเท่ากับเป็นเขตอธิปไตยอย่าง
 อื่นๆ นั่นเอง เมื่อคำนวณว่าฝั่งทะเลของเวียต ๒,๐๐๐ ไมล์ และมีเขตต่อเนื่อง
 เพิ่มขึ้นจากทะเลอาณาเขตกว้างจากนั้นอีก ๖ ไมล์ ก็รวมเนื้อที่ประเทศไทยได้สิทธิ
 ในเขตต่อเนื่องอีกเป็นจำนวน ๑๒,๐๐๐ ตารางไมล์ นอกจากนั้น เนื่องจากหัวหน้า
 คณะผู้แทนไทยได้แถลงข้อที่ประชุมเป็นการหยั่งเสียงแล้วว่า ประเทศไทยถือว่าอ่าว
 ไทยตอนใน (รูปอักษร “ก”) เป็นอ่าวประวัติศาสตร์ (Historic Bay) คือเป็น
 น่านน้ำภายในของประเทศไทยอันไม่นับอยู่ในความกว้างของทะเลอาณาเขต และไม่มี
 ผู้ใดคัดค้านในที่ประชุม จึงเป็นทศาคหมายไว้ว่าเมื่อมีการประชุมเรื่องกฎหมายทะเล
 คราวหน้า ประเทศไทยคงได้สิทธิเห็นอ่าวส่วนนั้นตามที่เราต้องการ ซึ่งจะเพิ่มเนื้อ
 ที่แห่งทะเลภายในของเรานอกประมาณ ๒,๕๐๐ ตารางไมล์

๒. กรรมการคณะที่ ๒ - ประเทศไทยได้รับสิทธิที่จะใช้เรือหรือเครื่องบิน
 อื่นในราชการ นอกจากเรือและเครื่องบินรบตามร่างของคณะกรรมการกฎหมายระหว่าง
 ประเทศ ซึ่งจะทำให้การปราบโจรสลัดในทะเลหลวงสะดวกยิ่งขึ้นตามทฤษฎีของไทย
 ที่ต้องการ

๓. กรรมการคณะที่ ๓ - ที่ประชุมได้ตกลงรับรองสิทธิของประเทศชาย
 ฝั่งที่ทำการจับปลาในทะเลหลวงนอกทะเลอาณาเขตได้ฝ่ายเดียวในกรณีทราบดีของ
 ประเทศชายฝั่งนั้นใช้เครื่องมือจับปลาชนิดที่คอยกั้นทะเลเป็นเวลานาน ซึ่งหมาย
 ความว่าในทะเลหลวงตอนใดที่คนไทยจับปลาโดยใช้โป๊ะอยู่ ราษฎรของประเทศอื่นจะเข้า
 มาแย่งจับปลาในทะเลหลวงตอนนั้นไม่ได้ นอกจากนั้นที่ประชุมตกลงวางบทบัญญัติที่จะ
 ขัดพิพาทในกรณีแย่งกันจับปลาในทะเลหลวงโดยให้เสนอข้อพิพาทไปยังคณะกรรมการ
 พิเศษ ๕ นาย ซึ่งจะไต่ถามถึงชนเฉพาะกรณี อีกทั้งได้ตกลงวางบทบัญญัติอนุรักษ
 ทรัพย์การธรรมชาติ และสงวนพันธุ์ปลาเพื่อประโยชน์ของมนุษยชาติร่วมกัน

๔. กรรมการคณะที่ ๔ - เนื่องจากมีหลักการเกิดขึ้นใหม่ว่า ประเทศที่มีฝั่งทะเลย่อมมีสิทธิเหนือไหล่ทวีป (Continental Shelf) คือพนทะเลที่ต่อเนื่องจากชายฝั่งออกไปอีก จนถึงเขตนาลึกไม่เกิน ๒๐๐ เมตร และเนื่องจากอ่าวไทยมีนาลึกไม่เกิน ๗๐ เมตร และประเทศไทยมีดินแดนอยู่รอบอ่าวไทยเป็นจำนวนถึง ๓ ใน ๔ ส่วน คงมีคนของกัมพูชาและเวียดนามที่อยู่เพียง ๑ ส่วน ประเทศไทยจึงได้รับสิทธิเหนืออ่าวไทยประมาณ ๓ ใน ๔ ส่วนของอ่าวทั้งหมด ทั้งนี้หมายความว่าถ้าไหล่ทวีปส่วนที่เป็นของประเทศไทยมีแนวจาก น่าน หรือทวีปอาหรับอย่างอนคตอยู่กบพนดิน เช่น หินปลารัง ฟองน้ำ สังกะเล้านยอมตกเป็นของประเทศไทยทั้งหมด ทั้งนี้เคยปรากฏมาแล้วว่า รัฐเทศส์แห่งสหรัฐอเมริกาได้มีแหล่งน้ำมันบนไหล่ทวีปอันอยู่ภายใต้อ่าวเม็กซิโก ซึ่งทำให้รัฐเทศส์ได้ขออน้ำมันอันเพิ่มความร่ำรวยขึ้นอีกมาก

๕. กรรมการคณะที่ ๕ - เพราะเหตุที่ทะเลมีความสำคัญในทางให้อาหารและในฐานะที่เป็นทางคมนาคมดังกล่าวแล้วข้างต้น ประเทศที่ล้อมรอบด้วยแผ่นดินรวม ๑๓ ประเทศ คือประเทศที่ไม่มีดินแดนติดทะเล มีความเดือดร้อนมากเพราะต้องการจะออกไปสู่ทะเลได้โดยสะดวก ประเทศเหล่านี้ได้นัดประชุมของกันกันนครเจนีวา และได้ทำบันทึกผลของการประชุมตลอดจนเอกสารประกอบ เรียกร้องให้ที่ประชุมกฎหมายทะเลรับรองสิทธิของประเทศเหล่านี้ที่จะเข้าถึงทะเล และรับรองให้มีสิทธิผ่านแดนของรัฐชายฝั่งออกไปสู่ทะเลด้วย โดยอ้างว่า ถ้าประเทศที่ไม่มีฝั่งทะเลไม่อาจเข้าถึงทะเลได้ หลักกฎหมายระหว่างประเทศเรื่องเสรีภาพแห่งทะเลจะมีไว้เพื่อประโยชน์ของรัฐทั่วไปก็ไม่ได้มีความหมาย เมื่อเปิดการประชุมเรื่องกฎหมายทะเลขึ้น ประเทศที่ล้อมรอบด้วยแผ่นดินก็เรียกร้องให้ตั้งกรรมการคณะที่ ๕ ขึ้นเพื่อพิจารณาสิทธิของเขาเป็นพิเศษ ในการประชุมของกรรมการคณะที่ ๕ นี้ประเทศต่าง ๆ มีความเห็นแตกแยกกันอย่างมากมาย ได้มีการต่อสู้ทั้งในและนอกที่ประชุมกันอย่างรุนแรงที่สุด แม้

งานเลี้ยงของคณะผู้แทนปากีสถาน ณ กรุงเจนีวา (จากซ้ายไปขวา) ๑. นายอาเกอร์ ครุ หัวหน้าคณะผู้แทนประเทศแคนาดา ๒. นายอาลี บุตโต หัวหน้าคณะผู้แทนปากีสถาน ๓. นายอาเธอร์ ดิน หัวหน้าคณะผู้แทนสหรัฐอเมริกา ๔. หลวงจักรปาณศรีศัลวิสุข หัวหน้าคณะผู้แทนประเทศไทย และ ๕. หัวหน้าคณะผู้แทนสหพันธมลายา

ประเทศลาวก็ถูกประเทศอื่น ๆ ปล่อยให้โจมตีประเทศไทยว่าไม่ให้ความสะดวกแก่ประเทศลาวในการที่จะผ่านไปออกทะเลหรือขนของจากทะเลเข้าไปสู่ประเทศลาว ผลที่สุดที่ประชุมตกลงประนีประนอมกันว่าไม่จำเป็นต้องทำอนุสัญญาโดยเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องสิทธิของประเทศที่ล้อมรอบด้วยแผ่นดิน เป็นแต่ให้ระบอบสิทธิบางประการของประเทศเหล่านั้นในอนุสัญญาว่าด้วยทะเลอาณาเขตและเขตต่อเนื่อง (ข้อ ๑๔) และอนุสัญญาว่าด้วยทะเลหลวง (ข้อ ๒, ๓ และ ๔ เท่านั้น) นอกจากนี้ให้รัฐที่มีชายฝั่งกับรัฐที่ไม่มีชายฝั่งทำความตกลงกันเองในเรื่องการผ่านแดน เพื่อให้เป็นไปตามอนุสัญญาระหว่างประเทศที่มีอยู่แล้ว กับตกลงกันให้เรือทชกของของรัฐที่ไม่มีฝั่งทะเลได้เข้าถึงและใช้ท่าเรือทะเลของรัฐที่มีฝั่งทะเลได้ เท่าเทียมกับเรือของรัฐที่มีฝั่งทะเลนั้นด้วย สรุปความว่าในเรื่องนี้เราต้องให้ความสะดวกแก่ประเทศลาวในการที่จะเข้าสู่ทะเลเพิ่มขึ้นจากเดิมเล็กน้อย แต่ในการนี้ก็จะได้ประโยชน์ตอบแทนโดยได้ค่าธรรมเนียมและได้ค่าธรรมเนียมและค่าโดยสารซึ่งองค์การทำเรือ รถไฟ และ ร.ส.พ. ของเราจะได้รับประโยชน์ด้วยกัน

๘. อวสานแห่งการประชุมเรื่องกฎหมายทะเล

เดิมสมัชชาสหประชาชาติกำหนดไว้ให้ยุติการประชุมในวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๐๑ แต่เนื่องจากมีเรื่องที่จะต้องพิจารณาคำเินการค้างอยู่มาก การประชุมจึงต้องยืดออกไปจนถึงเวลา ๒.๓๐ น. ของวันที่ ๒๔ เมษายน ๒๕๐๑ จึงได้ยุติลง และที่ประชุมเต็ม คณะได้รับ รองญาติ ของประเทศ คิวบาซึ่งขอร้องให้สมัชชาสหประชาชาติสมัยสามัญที่ ๑๓ (พ.ศ. ๒๕๐๑) พิจารณาเรียกประชุมระหว่างประเทศเรื่องกฎหมายทะเลออกเป็นครั้งที่ ๒ เพื่อพิจารณาปัญหาที่ยังไม่เป็นที่ตกลงกันในการประชุมครั้งแรกที่เจนีวาต่อไป

ก่อนเปิดประชุม ที่ประชุมตกลงให้ทำกรรมสารสุดท้าย (Final Act) แสดงผลงานของที่ประชุมชน ๑ ฉบับ เพื่อให้ผู้แทนประเทศต่างๆ ที่เข้าประชุมลงนามไว้เป็นหลักฐานกับไต่ทำอนุสัญญา (Convention) ชน ๔ ฉบับ เพื่อให้ผู้แทนประเทศต่างๆ ลงนามรับรองเรื่องประมวลกฎหมายทะเลที่ไต่ตกลงกันมาแล้วไว้เป็นเรื่องๆ ไป คือ (๑) อนุสัญญาว่าด้วยทะเลอาณาเขตและเขตต่อเนื่อง (๒) อนุสัญญาว่าด้วยทะเลหลวง (๓) อนุสัญญาว่าด้วยการประมงและการอนุรักษ์ทรัพยากรมีชีวิตในทะเลหลวง และ (๔) อนุสัญญาว่าด้วยไหล่ทวีป นอกจากนั้นยังมีพิธีสาร (Protocol) ว่าด้วยการเลือกลงนามเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทด้วยเรื่องกฎหมายทะเลโดยบังคับอีก ๑ ฉบับ ซึ่งที่ประชุมตกลงให้วางขึ้นตามข้อเสนอของคณะผู้แทนประเทศสวิต

ข้าพเจ้าในฐานะหัวหน้าคณะผู้แทนไทยได้ลงนามในกรรมสารสุดท้ายแห่งการประชุมสหประชาชาติว่าด้วยกฎหมายทะเลฉบับหนึ่ง และในอนุสัญญาก่งกล่าวนามไว้ข้างบนอีก ๔ ฉบับ สำหรับอนุสัญญา ๔ ฉบับนี้ ผู้แทนไทยประจำคณะกรรมการต่างๆ ได้ลงนามกำกับต่อจากข้าพเจ้าไปอีกด้วยฉบับละคน พิธีลงนามได้กำหนดให้กระทำกัน ณ สำนักงานยุโรปแห่งสหประชาชาติเมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๐๑ และได้ลงนามเสร็จสิ้นลงเวลา ๒๐.๐๐ น. เคียงในวันนั้น ส่วนพิธีสารการเลือกลงนามเกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทโดยบังคับตามที่ประเทศสวิตเซอร์แลนด์เสนอขึ้นนั้น ผู้แทนประเทศไทยมิได้ลงนาม เพราะมิได้เห็นชอบด้วยข้อเสนอของประเทศสวิตในเรื่อนั้น อนุสัญญา ๔ ฉบับที่ได้ลงนามกันเมื่อวันที่ ๒๙ เมษายน ๒๕๐๑ นั้น ตามระเบียบจะต้องได้รับสัตยาบันจากรัฐบาลหรือรัฐสภาของประเทศต่างๆ อีกชนหนึ่ง และจะมีผลบังคับต่อเมื่อพ้นกำหนด ๓๐ วัน หลังจากที่มีประเทศเป็นจำนวน ๒๒ ประเทศให้สัตยาบันแล้ว

๕. ฐานะของประเทศไทยเทียบกับประเทศอื่น

การประชุมคราวนี้ทำให้ข้าพเจ้าได้รับความคิดว่าพิจารณาในด้านอิทธิพลกีดกันความมรณะกีดกันความสามารถในการประชุมกีดกัน พวกเรายังไม่ถึงขนาดที่จะเอาเด่นในหมู่ประเทศอื่นได้ ทั้งนี้เพราะว่าเราขาดผู้นำในเรื่องกฎหมายระหว่างประเทศ และไม่ได้ฝึกหัดคนไว้เป็นพิเศษสำหรับทำหน้าที่ประชุมระหว่างประเทศ ในการประชุมคราวนี้คณะผู้แทนไทยจึงต้องหาทางแก้ไขความบกพร่องโดยทำตัวของเราให้เด่นขึ้นมาเองเพื่อให้อำนาจของเราเห็นใจเราหลายๆ เราจะใช้วิธีรุนแรงก็ได้ไม่ได้ เพราะพรรคพวกเรามีไม่พอ ถ้าไม่ได้ประเทศใหญ่ๆ เช่น สหรัฐหรืออังกฤษเข้าช่วยเหลือในการอธิบายหรือในการหาเสียง เราคงจะได้รับความลำบากมาก นอกเรื่องหนึ่งก็คือเรื่องภาษา ซึ่งในประเทศเราในฐานะที่เป็นประเทศเอกราชมานานแล้วถ้อยคำภาษาไทยเป็นเกณฑ์ พอเข้าประชุมระหว่างประเทศเข้าภาษาไทยใช้ไม่ได้ ความรู้ด้านภาษาของเราก็น้อย จึงไม่อาจตอบโต้ผู้แทนประเทศอื่นได้โดยรวดเร็วเท่าที่ควร ในชั้นประเทศที่เคยเป็นเมืองขึ้นฝรั่งมาแล้วซึ่งเคยใช้ภาษาอังกฤษ ฝรั่งเศส หรือสเปนเป็นภาษาในการทำงาน กลับได้เปรียบพวกเรา เพราะเขารู้ภาษาที่เท่าๆ กับคนอังกฤษ ฝรั่งเศส หรือสเปนเอง กล่าวโดยทั่วไปจึงรู้สึกว่าคุณค่าของพวกเรายังน้อยในสายตาผู้แทนประเทศอื่นไม่ได้ แม้แต่ประเทศที่ใกล้เคียงเราก็สู้เขาไม่ได้ ผลสะท้อนก็เกิดขึ้นทันที คือผู้แทนประเทศต่างๆ ซึ่งเคยเป็นเมืองขึ้นฝรั่งเขาเห็นว่าเรายังอยู่ต่ำกว่าระดับของเขา ทั้งนี้เห็นได้ชัดเจนเช่นผู้แทนประเทศคานา และประเทศไลบีเรีย ซึ่งเป็นนิโกรผิวดำ ผมหยิก พวกนี้พูดภาษาอังกฤษได้ก็เท่ากับคนอังกฤษชั้นเยี่ยม และมีความรู้กฎหมายดีอย่างที่ไม่อาจจะถูกโต้ เพราะฉะนั้นถ้าเราไม่ต้องการจะเป็นประเทศที่ล้าหลังอยู่ต่อไปก็จำเป็นต้องปรับปรุงตัวเราเองอย่างขนานใหญ่ เริ่มด้วยการรื้อเราให้มีการศึกษา

ภาษาต่างประเทศให้ลึกซึ้งและหนักแน่นยิ่งขึ้น ส่งเสริมให้มีการศึกษาวิชากฎหมายระหว่างประเทศมากขึ้น และต้องเริ่มอบรมคนสำหรับเข้าทำหน้าที่ในการประชุมระหว่างประเทศ ในเรื่องนี้ได้ทราบว่าประเทศอินเดียได้ฝึกอบรมคนไว้ประมาณ ๒๐ คน ซึ่งพร้อมที่จะส่งไปเข้าประชุม ณ ที่ใดก็ได้ในทันที ไม่ว่าในเรื่องอะไร คือถ้าเป็นเรื่องเกี่ยวกับวิชาการ เขาก็ศึกษาเรื่องทางเทคนิคจากผู้ชำนาญของเขาเองที่ไปร่วมประชุมด้วย ส่วนการตอบโต้และอธิบายในที่ประชุมนั้นเป็นหน้าที่ของนักการเมืองหรือนักกฎหมายระหว่างประเทศเหล่านั้นที่จะเป็นผู้กระทำ ในการประชุมเรื่องกฎหมายทะเลประเทศอินเดียได้ส่งรัฐมนตรีว่าการยุติธรรมไปเป็นหัวหน้าคณะผู้แทน รัฐมนตรีคนนั้นไม่เคยรับราชการมาก่อนเลย แต่เป็นทนายความมาตลอดเวลาที่เขาออกหากิน จึงมีความชำนาญในวิชาว่าความเขาระบายทนายชั้นเยี่ยมของประเทศอังกฤษ แต่แรกข้าพเจ้าคิดว่า คงมีแต่หัวหน้าคณะอินเดียแต่ผู้เดียวซึ่งมีความสามารถจะรับแทน แต่พอรัฐมนตรีพัฒนราชการด่วนต้องกลับไปอินเดีย ตัวรองของเขาที่เขาปฏิบัติหน้าที่แทนและทำหน้าที่ใดก็เกือบเท่า ๆ กับหัวหน้าคณะ จนแทบจะไม่รู้สึกว่าได้มีการเปลี่ยนตัวกัน คือผู้แทนของเขาทุก ๆ คนคล่องหมดทั้งสิ้น ส่วนในประเทศเราเป็นที่ทราบกันอยู่ว่างานสำคัญ ๆ มักตกหนักอยู่กับหัวหน้า ถ้าหัวหน้าไม่อยู่ตัวแทนก็ออกจะเขื่องขวาง จึงเป็นข้อบกพร่องอย่างหนึ่งสมควรมาใช้ในการปรับปรุงการงานของเราให้ดำเนินก้าวหน้าไปโดยรวดเร็วยิ่งขึ้น มิฉะนั้นประเทศไทยซึ่งคนไทยภูมิใจนักว่าเป็นประเทศเอกราชอยู่ตลอดเวลาอัน จะกลับเป็นประเทศล่าหลังที่สุดในทวีปเอเชีย สิ้นสุด

ปัญหาเรื่องเครื่องสังกะโลกไทย

หลวงจักรปาณิสวัสดิ์สุทนต์

เมื่อเคยถึงเครื่องด้วยสังกะโลก คนธรรมดาคงเข้าใจว่าหมายความว่าเครื่องเคลือบชนิดหนึ่งซึ่งมีผิวมันวาวทั่วๆ ไป และคงจะเข้าใจต่อไปด้วยว่า คำว่า “สังกะโลก” ก็คงเรียกเพี้ยนมาจากคำว่า “สวรรค์โลก” ซึ่งเป็นชื่อจังหวัดหนึ่งในตอนกลางแห่งประเทศไทยนั่นเอง แต่ความเข้าใจเช่นนั้นอาจคลาดเคลื่อนได้เป็นอันมาก เพราะในประการแรกเครื่องสังกะโลกมีทั้งชนิดที่เคลือบและไม่เคลือบ และมีทั้งชนิดผิวมันและผิวเกลี้ยง ส่วนคำว่า “สังกะโลก” เองก็มีผู้สันนิษฐานว่าไม่มีความเกี่ยวข้องกับคำว่า “สวรรค์โลก” เลยเป็นต้น ผู้ริเริ่มสันนิษฐานในเรื่องนี้จึงได้รับความลำบากไม่แน่ใจตรงแต่ต้น และยังคงศึกษาถึงลงไปถึงเครื่องเบญจกมลซึ่งเขาตกทอด เพราะปรากฏว่ามีผู้สนใจในคุณค่าของเครื่องนี้มากทั้งไทยและเทศ และเมื่อมากคนก็ยิ่งมากความคิด จึงมีปัญหาร้อยแปดเกี่ยวกับประวัติศาสตร์ โบราณคดีและศิลปกรรม ซึ่งนักค้นคว้ายังมีความเห็นแตกต่างกันอยู่ ฉะนั้นเพื่อความสะดวกของผู้ริเริ่ม ข้าพเจ้าจึงได้พยายามรวบรวมแนวความคิดเกี่ยวกับปัญหาใหญ่ๆ ในเรื่องนี้มาไว้ในที่เดียวกัน

ในเรื่องอายุของเครื่องสังกะโลกและสัญชาติของผู้ทำนั้นอาจสรุปความเห็นของนักปราชญ์ออกได้เป็น ๒ แนวใหญ่ๆ คือ ฝ่ายข้างมากเห็นว่าเครื่องสังกะโลกนี้เริ่มทำขึ้นภายหลังที่พระร่วงพ่อขุนรามคำแหงเสด็จกลับจากประเทศจีนเมื่อ พ.ศ. ๑๘๓๗ ฉะนั้นนับถึงเวลาปัจจุบันมีอายุไม่เกิน ๗๐๐ ปี และช่างที่ทำแต่แรกเป็นจีนซึ่งพระร่วงทรงนำเข้ามา แต่ลูกหลานของพวกนี้ได้ค่อยๆ กลายเป็นไทยไปทีละเล็กละน้อย ส่วนนักค้นคว้าฝ่ายข้างน้อยซึ่งมีพระยานครพระรามาแต่ผู้เคยมีความเห็นว่า เครื่อง

สังกะโลกเป็นของไทยทำเอง และได้ทำมานานเริ่มตั้งแต่ราว พ.ศ. ๑๐๔๓ ซึ่งเป็นก่อกองเมืองชะเลียง บางชนจึงอาจมาอายุถึง ๑๔๔๕ ปี

ส่วนคำว่า “สังกะโลก” มีที่มาและความหมายอย่างใดนั้นอาจกล่าวได้ว่าความเห็นของคนส่วนมากเชื่อว่าเป็นคำที่เพี้ยนมาจากคำว่า “สวรรค์โลก” นั่นเอง แต่สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทววงศ์วโรปการทรงดำริว่าแม้เครื่องสังกะโลกจะชกค้นพบในเขตที่เขตนครสวรรค์โลกในปัจจุบันก็ตาม คำว่า “สังกะโลก” น่าจะมีความหมายอย่างอื่นไม่ใช่แปลงมาจากคำว่า “สวรรค์โลก” เพราะในสมัยที่กรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานีเมืองสวรรค์โลกยังไม่มี มีแต่เมืองชะเลียงและเมืองศรีสทิงขาลซึ่งเป็นที่ทำเครื่องถ้วยในสมัยนั้น ส่วนเมืองสวรรค์โลกเองเพิ่งอุบัติขึ้นในสมัยกรุงศรีอยุธยาเป็นราชธานี จึงทรงเห็นว่าคำว่า “สังกะโลก” และ “สวรรค์โลก” ไม่มีความเกี่ยวพันกันเลย ในการค้นหาความหมายของคำว่า “สังกะโลก” ต่อไปนี้ พระเจนจันทรักษ์ผู้ชำนาญภาษาจีนถวายความเห็น ว่า คำว่า “สัง” น่าจะมาจากคำจีนว่า “ซัง” หรือ “ซ่ง” ซึ่งเป็นคำเดียวกับ “ซ่ง” อันเป็นชื่อราชวงศ์จีนที่ครองราชย์อยู่ระหว่าง พ.ศ. ๕๖๐ (พ.ศ. ๑๕๐๓) และ พ.ศ. ๑๒๗๕ (พ.ศ. ๑๘๒๒) ส่วนคำว่า “กะโลก” นั้นน่าจะเพี้ยนมาจาก “โกลก” ซึ่งเป็นคำจีนแปลว่า เคา เมื่อรวมกันแล้วคำว่า “ซ่งโกลก” จึงแปลว่า เคาแผ่นดินซ่ง ซึ่งแสดงว่าช่างทำเครื่องถ้วยแผ่นดินซ่งเป็นผู้มาตั้งเคาทำ ถ้าคำว่า “โกลก” แปลว่า “เคา” จริงดังที่ว่านพระคำริของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอกรมพระยาเทววงศ์วโรปการนั้นว่ามิใช่เหตุผลอยู่ แต่ยังมีทางที่อาจสันนิษฐานได้อีกทางหนึ่งคือโดยที่เมืองชะเลียงและเมืองศรีสทิงขาลต่างก็ตั้งอยู่ใกล้ ๆ กันในเขตซึ่งต่อมากลายเป็นเมืองหรือจังหวัดสวรรค์โลกตามที่เรารู้จักกันในปัจจุบัน คำว่า “สังกะโลก” อาจเป็นคำที่คนจีนหลังไซเรียกเครื่องถ้วยที่ค้นพบในเขตจังหวัดสวรรค์โลก คำนี้จึงเพี้ยนมาจากคำมา “สวรรค์โลก” นั่นเอง คงนึกเป็นได้

ในเรื่องเกี่ยวกับประวัติการทำเครื่องสังกะโลกนั้น เข้าใจว่าในสมัยนั้นอัน
 ยอมร่วมกันทั่วไปว่าเครื่องสังกะโลกนั้นได้เริ่มทำที่เมืองสระบุรีก่อน เมืองสระบุรีนั้นตั้ง
 อยู่ที่ยวเวฬุวนะปุระครั้นสมเด็จพระนเรศวรมหาราชแห่งเมืองสุพรรณบุรีโลกซึ่งยังปรากฏอยู่จนบัดนี้ ต่อมา
 ด้วยเหตุใดไม่ปรากฏชัดได้เลิกการทำเครื่องด้วยที่เมืองสระบุรีแล้วไปทำที่เมืองสุโข-
 ทัย แต่วัตถุที่ใช้ที่สุโขทัยน่าจะไม่ใช่ ในภายหลังจึงย้ายกลับมาทำที่เมืองใหม่ใกล้ ๆ
 กับเมืองสระบุรีอีก คือย้ายมาทำที่เมืองศรีสัชนาลัย วัตถุที่ใช้ทำนั้นส่วนมากเป็นหิน
 พืชม้า ซึ่งนำมาชนผสมกับวัตถุดิบอย่างแลงจึงขึ้นเป็นรูปและเผา การที่คนชนหลัง
 เรื่องเครื่องสังกะโลกก็โดยไปชุกคนพบทราบเอาเข้า ณ ที่เมืองสระบุรี เมืองศรี
 สัชนาลัย และเมืองสุโขทัยเดิมแห่งละหลาย ๆ เตา เตาทั้งสามแห่งนี้เป็นที่รู้จักกันดี
 ในหมู่นักคนควา เริ่มแต่พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวในสมัยที่ยังทรงดำรง
 ตำแหน่งมกุฎราชกุมาร ทรงปรากฏตามหนังสือพระราชพงศาวดารเรื่องเที่ยวเมืองพระร่วง
 แต่ยังมีเตาทำเครื่องสังกะโลกอีกแห่งหนึ่งซึ่งพระยานครพระวรวงศ์ (สวัสดิ์ มหาภักย์) เพิ่ง
 ค้นพบเมื่อเดือนเมษายน พ.ศ. ๒๔๗๖ เตาอยู่ที่เวียงกาหลงริมแม่น้ำลาวในเขต
 อำเภอเวียงป่าเป้า จังหวัดเชียงรายปัจจุบัน (คณานันทประภค) เฉพาะที่แห่งเดียวมี
 ทราบเตาทำเครื่องด้วยกว่า ๑๐๐ เตาอยู่บริเวณใกล้ ๆ กันสามตำบล การพบเตาเอง
 เป็นต้นเหตุที่ทำให้เกิดการโต้แย้งกันใหญ่โตในหมู่เชื้อชวชาญ คือฝ่ายพระยานครพระวรวงศ์
 พยายามจะพิสูจน์ว่าวิชาทำเครื่องด้วยชามนชาติไทยได้รู้และทำเป็นมาเองแต่เดิมทั้ง
 แต่เคลื่อนลงมาจากประเทศจีน และได้มาตั้งทำในเขตเมืองเชียงรายก่อนดังกล่าวก่อนแล้ว
 ต่อมาพระเจ้าศรีสุริยพงษ์นเรศวรราชา (ลิไทย) กษัตริย์ในราชวงศ์พระร่วงยกทัพขึ้นไป
 กวาก่อนนครอโยธยาศรีสุริยราชเมืองเชียงรายมาเมืองสุโขทัย พวกทำเครื่องด้วยที่
 เวียงกาหลงจึงติดตามด้วยและมาตั้งทำที่เมืองสุโขทัยแล้วภายหลังย้ายไปทำที่ศรีสัชนา-

ลุย ฝีมือทำและลักษณะของเครื่องถ้วยเวียงกาหลงกับเครื่องถ้วยสโโขทัยจึงเป็นไปตาม
 แบบเดียวกัน ส่วนนักโบราณคดีอื่นๆ ทั้งที่เป็นไทยและต่างประเทศก็มีสมเด็จเจ้าพระยา
 พระยาคลังราชนาภาพเป็นสำคัญต่างพากันลงเนื้อเห็นเป็นแนวเดียวกันว่าเครื่องถ้วย
 สโโขทัยนั้นเริ่มทำขึ้นเมื่อภายหลังที่พระร่วงพ่อขุนรามคำแหงเสด็จกลับจากเมืองจีนเมื่อ
 ปี พ.ศ. ๑๘๓๗ ทั้งนี้เพราะมีหลักฐานปรากฏในพงศาวดารเหนือของกษัตริย์พม่า
 เหตุของจีนว่าพระร่วงเสด็จไปเมืองจีนในขณะและได้นำช่างทำเครื่องถ้วยจีนเข้ามาด้วย
 เพราะเครื่องลายครามจีนกำลังเฟื่องฟูในสมัยนั้น เวลาที่พระร่วงเสด็จกลับจากประเทศ
 จีนนั้นเป็นสมัยต้นราชวงศ์หงวน (แผ่นดินพระเจ้าหงวนเซ่งจงโอรสพระเจ้าหงวนสัวโจ้ว
 ที่ฝรั่งเรียกว่าคยลายช่าน) ซึ่งได้ครองราชย์สืบต่อจากราชวงศ์ของ เครื่องสังกะโลก
 ของไทยจึงมีลักษณะเหมือนเครื่องถ้วยของจีนสมัยปลายแผ่นดินซ่ง ส่วนที่ไปปรากฏมี
 เกาทำเครื่องถ้วยที่เวียงกาหลงจังหวัดเชียงราย ตามที่พระยานครพระรามคันทะนั้นเป็น
 โดยช่างทำถ้วยชามที่เมืองสวรรคโลกถูกกวาดต้อนขึ้นไปทางเหนือเมื่อพระยาธิเบศร์
 เจ้าเมืองเซเลียง (คือสวรรคโลกเดิม) เป็นกบฏไปเข้ากับพระเจ้าติโลกราชเมืองเชียงใหม่
 ในรัชกาลสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถครองกรุงศรีอยุธยา เมื่อความเห็นของนัก
 ค้นคว้ายังแตกแยกกันในข้อสำคัญดังกล่าวนี้ จึงเป็นการยากที่ผู้ใดจะชี้ขาดลงไปได้ว่า
 ฝ่ายใดถูกฝ่ายใดผิด จำต้องรอจนกว่าจะมีคนคว้าไต่ขอเท็จจริงเพิ่มเติมมาใหม่อีก
 จึงจะวินิจฉัยได้โดยไม่มีผิดพลาดและในที่สุดเรื่องอาจเห็นว่า การทำเครื่องเคลือบในเมือง
 ไทยนั้น จะเป็นไทยทำหรือจีนทำก็ตาม ได้มีอยู่ก่อนพระร่วงไปได้ช่างมาจากเมืองจีน
 แล้วก็เป็นได้ สำหรับเวลานี้จะกล่าวได้แต่เพียงว่า ความเห็นของพระยานครพระราม
 ประกอบด้วยเหตุผลที่น่าเอาใจใส่ จึงควรได้รับการพิจารณาด้วยความเห็นใจต่อไป แต่
 ก็มีข้อข้องใจทั้งโดยอย่างน้อย ๒ ประการคือ (๑) ถ้าเป็นความจริงว่าเครื่องสังกะโลก

เป็นของไทยทำขึ้นใช้เอง จีนไม่ได้มาทำขึ้นก่อนแล้ว เหตุใดเครื่องสังกะโลกของไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่งที่เวียงกาหลงจึงมีลักษณะและวิถีเคลือบตลอดจนลวดลายเหมือนอย่างของจีน และไม่คล้ายคลึงกับเครื่องดินเผาที่ค้นพบในส่วนอื่น ๆ ของราชอาณาจักรไทย เช่นทางภาคอีสานเสียเลย? และ (๒) พระยานครพระรามาเองเชื่อว่าการทำเครื่องเคลือบของไทยเริ่มทำที่เมืองชะเลียงตั้งแต่ปี พ.ศ. ๑๐๔๓ ต่อมาเมื่อพวกเขาเครื่องเคลือบจากเวียงกาหลงถูกกวาดต้อนมากรุงศรีอยุธยาจึงได้เริ่มทำเครื่องสังกะโลกที่เมืองสุโขทัยตั้งแต่ พ.ศ. ๑๕๐๒ แล้วย้ายไปทำที่เมืองศรีสขาลัยเมื่อ พ.ศ. ๑๕๑๗ ถ้าเป็นเช่นนั้นจริงพวกเขาทำเครื่องสังกะโลกที่เมืองชะเลียงซึ่งฝีมือไม่แตกต่างกับพวกเขาเวียงกาหลงหรือศรีสขาลัยเท่าใดกันนักต้องเป็นคนละพวกกับช่างเวียงกาหลง เมื่อเป็นเช่นนั้นพวกเขาช่างเมืองชะเลียงไปศึกษาวิชามาแต่ไหนและใครเป็นคนสอน?

แต่ปัญหาเรื่องเครื่องสังกะโลกจะมีอยู่มากมายเพียงใดก็ตามย่อมเป็นเรื่องของนักปราชญ์ที่จะค้นคว้าและถกเถียงกันต่อไป สำหรับคนไทยธรรมดาที่น่าจะถือว่า เมื่อเครื่องสังกะโลกได้ทำขึ้นในเมืองไทยตามแนวความคิดและความต้องการของคนไทย ก็ต้องนับว่าเป็นของไทยและเป็นเครื่องแสดงวัฒนธรรมทางศิลปกรรมอย่างสูงของพวกเขาในอดีตก่อนคนไทยพึงรู้สึกภูมิใจตลอดไป เพราะความนิยมในเครื่องสังกะโลกของไทยนั้นมิใช่มีแต่เฉพาะในประเทศไทยนี้ โดยได้ปรากฏว่าแม้ในประเทศฟิลิปปินส์ ชวา หมู่เกาะมลายู อินโดนีเซีย และอียิปต์ก็มีผู้ค้นพบเครื่องสังกะโลกของไทย ยิ่งกว่านั้น ดร. เบเยอร์ (Dr. Beyer) นักค้นคว้าชาวอเมริกันที่เกาะฟิลิปปินส์ได้กล่าวว่า ญี่ปุ่นได้ทราบคุณภาพอันสูงของเครื่องสังกะโลกไทยเมื่อไปพบเขาที่ฟิลิปปินส์ก่อนคริสต์ศตวรรษที่ ๑๕ จึงเอาเรือมาขนไปเมืองญี่ปุ่นและลอกแบบทำขึ้นหลายอย่าง เช่นชนิดที่เรียกว่าชิโน, การัทสุ, ชุงโกโรกุ และมิชิยา เป็นต้น ดังนั้นถ้าอาศัยหลักฐานที่กล่าวการ

ลอกแบบเป็นการเขียนอันประเสริฐสุดแล้ว คนไทยก็มีข้อที่ควรภูมิใจในวัฒนธรรมของตนอยู่บ้าง

ได้กล่าวแต่ต้นแล้วว่า การค้นคว้าเรื่องเครื่องสังกะโลกนั้นได้มีผู้ทำกันมาก ทั้งในหมู่คนไทยและชาวต่างประเทศ จึงเป็นการสมควรที่จะระบุนามและสัญชาติของผู้ที่เคยเรียบเรียงเรื่องเครื่องสังกะโลกไทยมาแล้วไว้เพื่อสะดวกแก่การค้นคว้าต่อไปด้วยคือ

- ไทย
๑. พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว : เรื่องเที่ยวเมืองพระร่วง
 ๒. สมเด็จพระบรมพรยาตารงราชานุภาพ : เรื่องตำนานเครื่องโต๊ะและถ้วยบน
 ๓. หลวงบริบาลปริณิธ : เรื่องโบราณวัตถุสถานในสยาม
 ๔. พระยานครพระรวม : เครื่องถ้วยไทย (เดิมพิมพ์เป็นภาษาอังกฤษ ในวารสารของสยามสมาคม เล่ม ๒๕ ตอนที่ ๑)

- อังกฤษ
๑. เซอร์ ทอมัส ไลล์ (Sir Thomas Lyle) : Sawankaloke Kilns.
 ๒. คับบลิว เอ กราแฮม (W.A. Graham) : Pottery in Siam (วารสาร เล่ม ๑๖ ตอนที่ ๑)
 ๓. อี ยี ซีแบสทีเยน (E.G. Sebastian) : Sawankaloke Ware.
 ๔. อาร์. เอส. เลอเม (R.S. Le May) : A visit to Sawankalok (วารสาร เล่ม ๑๕ ตอนที่ ๒)

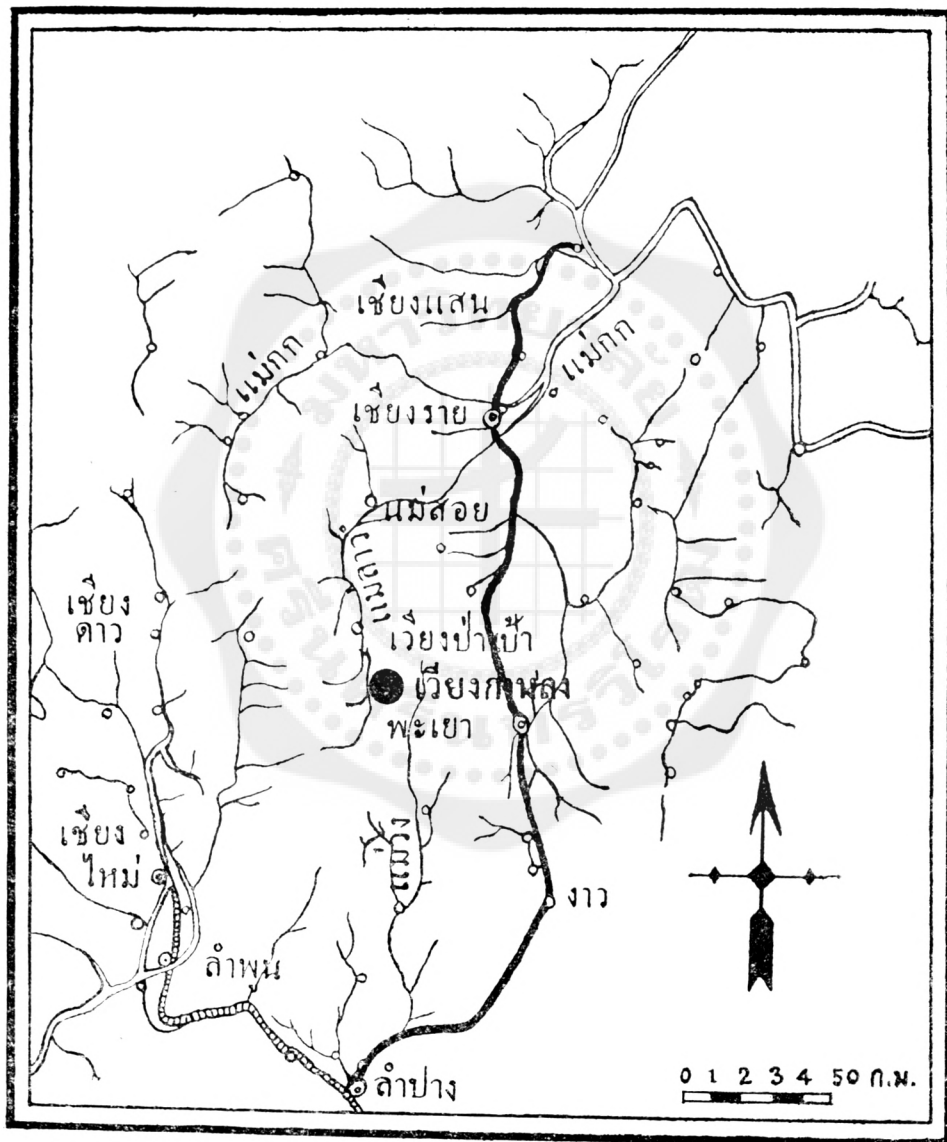
- ฝรั่งเศส
๑. เกอลาองกิแอร์ de La Jonvriere : Essai d' Inventaire Archeologique du Siam

๒. ฟเนอโร (Fournier) : Le Siam Ancien.

อิตาลี เบร์นิน (Gerini)

เดนมาร์ก (?) ดร. ฮันเซน (Dr. Hansen)

ทั้งนี้หวังว่าจะก่อให้เกิดความสนใจค้นคว้าเรื่องต่อไปจนกว่าจะหมดต้นปัญหา

แผนที่แสดงที่ตั้งเวียงกาหลง

SIAM

Its History, Religion and General Background

(delivered by Laung Chakrapani at Bangkok in B.E. 2489)

Gentlemen,

When I was asked to give a general lecture on Siam to the officers and men of the 1st Battalion, The Queen's Royal Regiment, I agreed to the request for two reasons. First of all I feel that by making Siam better known to the outside world in general and to our British friends in particular, a better understanding among nations may be created which cannot fail to bring mutual appreciation and sympathy conducive to the establishment of peaceful relations between nations. Secondly, being myself a graduate of the Queen's College, Oxford, the prospect of being able to do some service, however small, to fellow Queen's men like yourselves created such agreeable reactions in my mind that I could not possibly refuse your request, which is a great honour in itself. Indeed, the tie of common loyalty to the Queen has already made me feel that I am among friends, and it is therefore to be hoped that what I am going to say will be regarded as a talk from one friend to another rather than a formal lecture.

Origin of the Siamese People

To understand a people well, one should learn something of its history, so I propose to tell you first of all something of the story of the Siamese people, giving especially the high-lights of that story. To begin with, it should be realised that the Siamese people form but a branch of a bigger race known as the Thai race which is now scattered in many different states and countries, with each branch of the family having, at least in the eyes of foreigners, a different name. Thus we find a branch of the Thai people living in Assam, India, under the name of Ahom or Thai Ahom; those inhabiting the north and north east of Burma under the name of Shans whose country is called the Shan States; and those living in the north western part of French Indo-China called the Laos, and last but not least, all the Siamese or Southern Thai living in Siam. It should be remembered in this connection, however, that

although foreigners have given different names to different branches of the Thai family, nearly all of these peoples have called themselves nothing but Thai from time immemorial. The exact origin of the Thai race, like the origin of most ancient races, is unknown. Some authorities claim that the original home of the Thai was to be found on the southern shore of the lake of Baikal in eastern Siberia, but that theory seems to be rather far-fetched, and we find ourselves on firmer ground when we say that the original abode of the Thai people could be clearly traced as far as the region south of the River Yang-tse-Kiang in China. The Thai and Chinese are cognate races and it is quite possible that long before the dawn of history they had a common origin. This is shown by the physical resemblance between them and also by the fact that the Thai and Chinese languages are similar in construction. In A.D. 69 Chinese history records that a Thai Prince who ruled over half a million men, submitted to the Emperor Mingti of the Han dynasty. By A.D. 650 the Thai had formed themselves into a powerful Kingdom known as Nanchao, which can be located somewhere in the modern Chinese province of Yunnan, and which flourished until A.D. 1253 when it was conquered by the great Emperor Kublai Khan of China. But even before this date it had been the tendency of the Thai people, who did not seem to be getting on very well with the Chinese, to migrate gradually westwards and southwards. Those who settled in the West become known as Shans or Bigger Thai whose country is now called the Shan States of Burma. Those who came South filtered into the country now known as Siam or Thailand and these numbers gradually swelled and finally received a big increase from mass migration after the fall of the Nanchao Kingdom.

Early History of Siam

The northern and central parts of the country now known as Siam are said to have been first of all peopled by a primitive race called Wa or Lawa, while the southern part and especially the Malay peninsular which is partly Siamese territory, was formerly peopled by a negrito race called Sakais. These original inhabitants were gradually absorbed and supplanted

by a new race called Khmers or Khoms, who settled along the whole sea coast from the mouth of the Irrawdi river in Burma to the mouth of the Mekhong river in lower French Indo-China. The origin of the Khoms is unknown but they may, or may not, be the direct forebears of the modern Cambodians of French Indo-China and of the Mons or Talaings of Pegu, or lower Burma. The original Khmers were supposed to be an uncultured people, but successive waves of immigration from India gradually civilised them, and for a long time a vast territory, including what is now lower Burma, Siam and Cambodia, was formed into a great and powerful Khom empire ruled over by Indian monarchs who caused wonderful stone temples and palaces to be built in the 9th century, which can still be seen up to the present day in various parts of Siam and in Cambodia, especially the famous ruins of Angkor, which is just three miles from the present Siamese frontier. Thus it was that when the Thai tribes moved down from China into the land now known as Siam, they found the land already occupied by the Khmers, but the Thai tribes soon infiltrated into the remotest corners of the country, keeping their own nationality, but gradually adopting Khmer culture and the southern form of the Buddhist religion known as the Hinayan or Lesser Vehicle, and not the Mahayan or Greater Vehicle which is the form of Buddhism embraced by the peoples of Tibet, China and Japan. As the Thai immigrants into the Khmer territory of Siam became more and more numerous, their influence, both politically and economically, gradually increased, and towards the end of the Khmer or Khom empire Thai governors were appointed by the Khmers to rule some of the provinces. About A.D. 1238 two of these governors combined together in an open revolt against the Khmer King and after having defeated the Khmers in a pitched battle, one of them, with the consent of the other, crowned himself the First King of Siam, with the title of Sri Intaratit or Phra Ruang, having Sukhothai as his capital. In commemoration of this event one of our warships at the present moment is called H.M.S. Phra Ruang and another one H.M.S. Sukhothai. The Kingdom of Sukhothai then embraced what are now the northern and central provinces of Siam as well as lower Burma, right up to the Bay of Bengal. The most famous of all the Kings of Sukhothai was, however, the

third one of the line, Rama Khamhang by name, and, in addition to being one of the most redoubtable warriors we have ever had, he also invented the modern Siamese alphabet, which is really an adaptation of the Khmer or Khom alphabet; which, in turn, closely resembles some of the South Indian alphabets. The result is that from about the middle of the 13th century the Thai people, who probably came down from China unlettered, had evolved a system of writing of their own; which, after several modifications now consist of 44 consonants and 18 vowels capable of being grouped together and spelled at will, just like any European alphabet and is absolutely unlike the ideographs used by the Chinese and Japanese.

The Ayuthia Period

The Sukhothai Kingdom, however, quickly declined and a rival Siamese Kingdom was set up further south with Ayuthia as the capital in the year 1350, that is to say, exactly 4 years after the foundation of the Queen's College, Oxford. Soon after the establishment of the Ayuthia dynasty, the Kings of Sukhothai acknowledged the overlordship of the Kings of Ayuthia and finally the Sukhothai Kingdom disappeared altogether, so that practically the whole of what is now known as Siam was unified under the leadership of the Kings of Ayuthia.

The chronicle of Siam dating from the Ayuthia period became, more precise, and needless to say, voluminous, and I do not therefore propose to bore you with too many details. It should however be stressed, that the history of the real Siam only began with the foundation of Ayuthia. It was a period of expansion and consolidation of the Siamese people, who became gradually stronger and more prosperous and began to have commercial intercourse with the outside world. The Siamese style of architecture chiefly represented by carved wooden buildings and coloured roofs with pointed spires were evolved during this period and the panung or lower garment which corresponds to the European trousers and had been adopted from the Kmers was probably adapted for the use of the Siamese, both male and female during this period and became henceforth the national dress. The arts of music and literature too rose

to a high standard of perfection and indeed, to judge by the accounts given by foreign visitors to Siam during those times, Ayuthia seemed to be the capital of a golden land. It must not be imagined, however, that the Ayuthia period was one of uninterrupted peace and prosperity, for wars there were plenty, mostly wars against the neighbouring states such as Cambodia and Burma, and the city of Ayuthia actually fell to the Burmese twice, the first time in 1569 and the second time in 1767 after which Ayuthia hardly recovered and was largely left in ruins for a long time, being one of the places of historic interest that visitors to this country should not fail to see.

The History of Ayuthia gave us many instances of the chivalry, loyalty, heroism and the respect for law and order on the part of the Siamese people, while on the bad side it also showed up people's selfishness, treachery and intrigue. In the reign of King Chakrapat, the King of Burma invaded Siam with a large army, and in the midst of the fight the Siamese King had the worse of it, and, to save him from his predicament his Queen, Suriyothai by name, who was mounted on another elephant dressed up as a man, rushed in to shield him and herself received a fatal blow from the Burmese King. Such devotion to her husband, King, and country shown by the Queen inspired the whole nation. The Burmese were finally defeated and the name of Queen Suriyothai became enshrined in all Siamese hearts as a national heroine.

On another occasion in 1592 King Naresuan, our greatest warrior, who was the only man in Siamese history who ever led a Siamese army into the capital of Burma, found himself fighting against a Burmese army led by the Burmese Crown Prince. The Siamese King and his brother Prince Ekatotsarot were each mounted on elephants and both these animals happened to get out of control charging right through the Burmese ranks until the Siamese King and his brother suddenly found themselves face to face with the Burmese Crown Prince in person. Finding themselves alone in the midst of the hostile Burmese army which could easily overwhelm them the Siamese princes had the presence of mind to challenge the Burmese Crown Prince and his second-in-command

to engage single combat which the Burmese had reluctantly to accept for fear of being called cowards. King Naresuan and his brother managed to be the victors killing both the Burmese Crown Prince and the other Burmese general on the spot, would that such chivalry and heroism were shown by the world's leaders these days so that the lives of the ordinary soldiers might be spared.

The Ayuthia period also witnessed the first intercourse between the Siamese and Europeans. Dutch ships began to arrive in Siam about A.D. 1600 and they were quickly followed by the Portuguese. The British were rather slow, as usual, and they came after the Japanese in 1612. Several English commercial establishments were set up but through Dutch jealousy and intrigue with the Siamese, the British merchants did not seem to be doing too well. In the reign of King Narai who reigned from 1657 to 1688 the country was absolutely flooded with foreigners including Dutch, Portuguese, British, French, Persians and Japanese and one of the King's principal ministers was a Greek. Louis XIV was then on the throne of France and he conceived the idea that if he could convert the Siamese King to Christianity he would not only gain heavenly grace by helping to propagate the Faith, but would be increasing French influence and prestige in the Orient as well. Accordingly as the Siamese were at that time not on very good terms with the Dutch and were rather fearful of a Dutch attack, the French King not only sent missionaries to Siam but engineers to build forts at Bangkok and Ayuthia and thousands of French troops came out to garrison them ostensibly to help the Siamese. No attack from the Dutch materialised, however, and the French troops were said to have had a most wretched time. Many of the soldiers died of fever, and the survivors made themselves very unpopular by their insolence; in particular they were said to have paid far more attention to the fair sex than was thought at all becoming. Finally a strong anti-foreign or rather anti-French feeling grew up and after the death of King Narai, the Greek minister who was held responsible for bringing in French troops, was charged with treason and executed. Missionaries were arrested and imprisoned, this being the one and only instance of religious persecution in Siamese history. The French troops too were attacked and chased into their forts and were finally allowed to leave the country in peace.

The Bangkok period

After the fall of Ayuthia in 1767 the Burmese behaved like vandals and the Palace, principal buildings, private homes and even Buddhist temples which should be held sacred to the Burmese as well as the Siamese, they being fellow Buddhists, were all burnt to the ground. The Siamese had perforce to leave their old capital in ruins but they did not take long to recover and under the able leadership of a general named Phya Taksin, the Burmese were soon driven out, but it actually took some years before the whole country could be re-unified under his leadership. This general finally crowned himself King in 1767 and set up his capital in Thonburi which is now a district on the west bank of Bangkok. This King was succeeded by one of his generals Chao Phya Chakri who set up the present Royal House of Chakri which is still reigning over us. The first King of the present dynasty founded Bangkok as the capital of Siam in 1782 and collected and revised the Laws of Siam, forming them into a sort of Code which was only superseded by new codes only recently. The wars between the Burmese and Siamese still continued intermittently up to 1824 when the first Anglo-Burmese war broke out and the Siamese allied themselves with the British against the Burmese, their hereditary foe. After that, the British sent several embassies to this country and many treaties of friendship and commerce were concluded, putting the relations between Siam and Britain on firm and friendly footing, to the great advantage of both nations. This happy state of affairs endured until the advent of the Japanese army into Siam, December 8 th 1941.

In 1868 one of the greatest King's in Siamese history, and certainly the greatest King in modern Siamese history, named Chulalongkorn ascended the throne at the age of 16 and remained on the throne for 42 years. This King can rightly be called the founder of modern Siam for it was principally through his efforts that the entire country was modernised and brought into line with other nations. Posts, telegraphs, telephones, railways and roads were set up or constructed. The Courts of Justice were re-modelled along western standards and new codes of law adopted using principally French, English and Swiss ideas. Modern schools and hospitals were also started and

scores of students were sent to Europe and America bringing back with them new ideas. This King also abolished slavery which was still existing at that time. During his reign, in 1867, the first difficulties with France arose when the French took over Cambodia which had been tributary to Siam for several hundred years. In 1893 the French again seized Siamese territory on the left bank of the river Mekhong including a portion of the state of Luang Prabang. The small and badly equipped Siamese army then was no match for the French and finally some French warships forced their way right up to Bangkok compelling the King of Siam to sue for peace and accept French terms. At that time the British Government was very sympathetic to the Siamese cause and when the French tried to blockade Bangkok and the Gulf of Siam, the British refused to recognize it with the result that Britain and France nearly went to war over the issue. In 1907 some more Siamese territory including Battambang, Siemreap where the famous ruins of Angkor are to be found, and Srisophon were again ceded to the French resulting in very bitter feeling among the Siamese people which again showed itself very strongly in 1940 after the French defeat in Europe. Just as the French took away these territories at the time when Siam was very weak the Siamese thought that they had the right to demand them back, when France in her turn became weak, and when the French refused hostilities were commenced by the Siamese ending in the regain of some of the lost territories. Unfortunately the Japanese fearing a protracted trouble which might disturb their plans stepped in to mediate and this made matters rather complicated as the United Nations are not supposed to recognise any change in the status quo which was brought about with the help of the Axis countries. However that may be the wishes of the people living in the disputed territories should be consulted and future relations between Siam and France would only become friendly if full justice is accorded to both sides in this matter.

In 1917 Siam under King Vajiravudh who was very pro-English entered the war on the side of the Allies and a small expeditionary force was sent to France.

The change of regime in 1932 and after

Up to the year 1932 the government of this country was in theory an absolute monarchy but in practice the Kings of the Chakri dynasty have always behaved as if they were the fathers of their people and real tyranny was practically unknown. The administration had been remodelled and run on sound lines, and could compare very well with that of any other Oriental country in efficiency and straight forwardness. But the temptation to imitate and adopt the democratic form of government in vogue in the European countries was too great and finally a small group of junior officials both civil and military led by young men who had been educated principally in France and Germany staged a Coup d'Etat and set up a Constitutional regime. The then King soon abdicated and was succeeded by the present sovereign who was then only nine years of age.

The Present Constitution

After this revolution the King had to rule the country with the advice and consent of an Assembly of the People's Representatives which is a sort Parliament with only one house consisting of 192 members, half of whom are elected by the people by direct and universal suffrage, the other half being in theory appointed by the King, but really chosen from the ranks of the Coup d'Etat men or their friends. On the executive side the King is assisted by a Council of Ministers headed by the Prime Minister, but the Government of the country cannot really be called democratic because most of the power is still vested in the hands of the Coup d'Etat men who are both prominent members of the Cabinet and of the Assembly. This is the reason why the Constitution is being reformed at the present moment with a view to eliminating the appointed members of the House and to set up a Senate or Second House as a revising Chamber but it will take some time before the democratic ideal can be really understood and absorbed by the people at large.

The internal administration of Siam is divided into 70 provinces or Changvad which roughly corresponds to an English County. At the head of a Changvad is the Changvad Commissioner. These Changvads are divided again into districts presided over by a District Officer or Nai Amphur, and the

districts are again subdivided into communes and the communes into villages at the heads of which are headmen. All the above mentioned officials are representatives of the central government but side by side with these are to be found municipalities which exercise only powers of local government. Members of the municipalities are half elected by the people and half appointed by the Government.

Population, Religion, Art and Culture

The total population of Siam at the present time is estimated at $16\frac{1}{2}$ millions of whom about 1 million are pure Chinese and probably 2 millions are half Chinese, and $\frac{1}{2}$ million are Malays. There are also several hundred thousand Indians in the country. The majority of the people profess the Southern form of Buddhism which is supposed to be purer and nearer to the original teachings of the Buddha than the northern form of Buddhism professed by the Chinese and Japanese. The underlying principle of Buddhism which is really more of a kind of philosophy rather than a religion because it does not recognise any Godhead, is that a man creates his own fate. If he acts rightly the result is bound to be good and if he acts evilly the result is bound to be evil. The ultimate aim of all Buddhist is Nirvana which is the state of perpetual peace and not heaven. Buddhism teaches people to be charitable, kind and tolerant, not take life, steal, tell lies or commit adultery and these teachings have left a profound mark on the Siamese character. Temples abound everywhere and formerly it used to be the custom for every man to enter the priesthood for at least 3 months, the main idea being to enable them to learn how to read and write and have some moral training at the same time, hence the percentage of literate people among the Siamese is fairly high. With the adoption of compulsory elementary education in the modern style, however, the necessity to enter the priesthood in order to be educated has somewhat declined.

Siamese culture and art like the Siamese religion is rather based on the Indian culture. Our literature is quite developed and extensive, and Siamese poetry, music and the drama can compare very favourably with those of other oriental countries. The mode of dress which for the male formerly

used to consist of a lower garment called the panung and a five buttoned coat was gradually discarded after the Revolution of 1932 and gave way to a coat and trousers in the so called international style. The ladies were at first rather more progressive in the matter of dress and they were persuaded to discard the panung and Siamese blouse which they used to wear in former days, and adopted the Northern Siamese skirt or pasin with the European form of blouse or coat as the case may be as long ago as 1917. However, after the revolution they still clung to this mode of dress until they were finally ordered by the dictator Pibulsonggram, during war time, to change their clothes again and adopt the dress worn by European women, thus falling into line with the dress of the men. All efforts to encourage and then coerce them to wear hats, however, failed and was taken as a sign that the dictatorial regime would soon fail, which turned out to be quite correct and the Siamese ladies have persisted in remaining hatless to this day.

Trade and Industry

The principal products of this country are four, namely, rice, rubber, Teak and tin. Of these rice was by far the most important item of export and we used to feed nearly the whole of Malaya and South China with it. The Siamese people, however prefer to be sons of the soil or else serve as office workers or government officials and do not take kindly to trade, which is largely in the hands of the Chinese, Indians and Europeans. What to do to transfer trade from the hands of foreigners into the hands of the Siamese form one of our big problems and the big Chinese population in itself creates another big problem because the Siamese do not exactly relish the idea of foreigners setting up a state within a state, nor are they prepared to be absorbed peacemeal by the Chinese and quietly disappear in the same way as the Khmers did hundreds of years ago.

On top of all these difficulties which were felt before the war, post-war difficulties due to shortage of goods, hoarding, high prices, inflation and profiteering have appeared as a natural corollary to war. Public morality

has sunk to its lowest levels and crime is rampant everywhere. Insufficient pay has caused the services to become demoralised and corruption has increased to an unprecedented scale. Nor was Public economy much improved by the opening of numerous bars and restaurants to receive foreign troops, but morality declined instead and even strip-tease, unknown before the war, seem to have come to stay. It should be realised by intelligent observers, however, that these are abnormal and unusual times and a people cannot be correctly judged in this transitory and tragic stage. Needless to say, instead of allowing despair to overcome them, intelligent Siamese are already finding ways and means to relieve the country of all these difficulties and with the return of normal trading facilities between nations and the kind help and sympathy of our foreign friends, especially Britain, who happens to be our neighbour, we even now visualise the shape of better things to come.

THE BUDDHIST CHURCH OF THAILAND

by

LUANG CHAKRAPANI

(written for the Buddha Jayanti number of the Ceylon
Daily News Vesak Annual)

Early History of the Thai people

Judging by their physical resemblance, the similarity in the construction of their languages, and the close proximity of their homes, it is safe to say that the Thai or Siamese and the Chinese belong to different branches of the same Mongolian family, although as far as one can make out each of these branches has a tendency to regard itself as distinct from the other and to preserve its own individual characteristics from the earliest historical times. Thus it is a fact that both the Chinese and the Thai still regard one another as foreigners up to the present day and although the two peoples have mixed very freely in marriage for centuries each of them are very jealous of their own identity and culture. Chinese annals tell us that in 585 B.C. the Chinese Empire only extended to the northern bank of the Yang-tse Kiang and the region lying south of that river was occupied by non-Chinese peoples among whom were the Thai then known to the Chinese as the Ai Lao who were really the ancestors of the Siamese, Laos and Shans of the present day. The Ai Lao were organised into tribes each living under a chief or prince and these tribes mostly existed independently of China although now and then some of them acknowledged Chinese suzerainty. Later on the Chinese who were much stronger than the Thai in number crossed to the southern bank of the Yang-tse River and slowly pressed the Thai tribes to move further south. As the result the Thai people split themselves into three main groups, one group migrating southwest to occupy the territory now known as the Shan States of Burma, the second or middle group moving directly south into the territory now known as Yunnan in Southern China, and the third group turned south-eastward and finally settled in the territory now known as Laos which has just recently gained its independence from France. The middle group of the

Thai people lingered quite a long while in Yunnan and at one time combined themselves together and formed the first Thai Kingdom of Nanchao in A.D. 650 with Talifoo as the capital and successfully withstood all attacks from the Chinese for several hundred years until this Kingdom was finally conquered by Kublai Khan in A.D. 1253. It was after this date that the middle group of Thais migrated en masse into the territory now known as Siam or Thailand.

The central and northern portions of the territory now known as Thailand was at first inhabited by the Lawa who are a Mongoloid people whereas the lower part of the country which is now known as the Malay peninsular was peopled by negroids. Later on Indian colonist appeared on the scene and founded the Hindu Kingdom of Srivijaya in the south with the capital at Palembang in Sumatra, while the middle portion of Siam came under the domination of the Mon or Talaing who are believed to be a people of Telugu stock mixed with the local population and who set up the Kingdom of Dvarawadi with the capital at Nakhon Pathom (Nagara Pathom), whereas the Kmer who are also of Indian origin mixed with local blood first occupied the north and northeastern portion of the country and set up a Kingdom with Angkor Thom near Angkor Wat as the capital but finally also took over the central portion of the country from the Mon. Thus when the Thai first moved into the country now known as Thailand they found themselves to be immigrants living in a territory already held by the Khmer. But the influx of the Thai people was so great that before long they became numerically stronger than the Kmer themselves and it was therefore not surprising that they finally seized power from the latter and set up the first strong and independent Thai Kingdom of Sukhodhaya in the year A.D. 1258. This Kingdom however lasted only about one hundred years and was superseded by another Thai Kingdom with the capital at Ayuthia. This capital was in its turn sacked by the Burmese in 1767 but in the same year the Thai people again set up their new capital at Bangkok or Krungdeb and this has remained so up to the present day.

The origin of Thai Buddhism

One could say without any hesitation that the original Thai people like the Chinese and most other peoples in South East Asia at that time were animists or spirit worshippers. Buddhism was introduced into China from India in the first century of the Christian era and soon spread far and wide with the result that the Thai people who were then living in close proximity to the Chinese in the Southern part of China also became acquainted with the tenets and practice of this religion. The Buddhism of China is however a later form of this religion known as the Mahayana or Great Vehicle and is quite different to the Hinayana or Small Vehicle which is older and believed to approach more nearly the true religion taught by the Buddha himself. As most of the monuments set up by the Kmers from the earliest times which still exist to-day show them to be distinctly Bhramanistic it is quite safe to assume that the early Kmers were Bhramans and not Buddhists and it was only after King Asoka of India held a great Buddhist Council in 307 B.C. and sent missionaries out to the neighbouring countries that Buddhism was introduced into Thailand then occupied either by the Lawa, Mon, or the Kmers as above mentioned. At the end of the first century of the Christian Era King Kanishka of India again called together another Buddhist Council which resulted in the Buddhist world being divided into two sections: the Northern section of India following the Mahayana Form while the South favoured the Hinayana Form which gradually spread to Ceylon, Burma, Thailand, Laos and Cambodia. Thus it was that when the Thai immigrants first arrived in Thailand from China in the thirteenth century of the Christian Era they found the prevailing religion among the people already living in the country to be the southern form of Buddhism and had little hesitation in adopting this form of religion for themselves.

Organisation of the Buddhist Church of Thailand

History tells us that ever since the first Thai Kingdom was set up in this country at Sukhodhaya right up to the present period the Thai Kings have not only professed the Buddhist religion but also acted as supreme de-

fenders of the Faith. Nevertheless the Thai people have also been very tolerant towards other faiths and religious persecution in this country has been practically unknown, so that when Western missionaries appeared to preach Christianity among the people several hundred years ago they were permitted to carry on their work in peace, and when some Malay provinces close to Thailand were annexed and made a part of Thailand proper about fifty years ago, the Malay inhabitants who now number almost one million people were not only allowed but even encouraged to keep their own Islamic faith. Thus the Kings of Thailand although Buddhists themselves have also been regarded as the upholder of all religious faiths, so that when the country became a limited monarchy and the first democratic Constitution was promulgated by His Majesty King Prajadhipok in 1932 it is quite logical to find that section 4 of this Constitution says : "The King must be a Buddhist and uphold religion" which of course means "religion" in its widest sense, while section 25 of the Constitution declares the freedom of religious belief and the freedom to take part in religious rites provided they do not come into conflict with the duties of citizens or are against public order or good morals.

Buddhism having been the State Religion of Thailand ever since the first Thai Kingdom was established about 700 years ago, the Buddhist Church of this country has always been organised more or less on the same lines as the State itself, although it could be said that the Church was formerly more democratic than the State because whereas the King formerly held absolute power in the State and his word was law, the Supreme Patriarch or Head of the Buddhist Church, who was the counterpart of the King in spiritual matters had never been given absolute authority in ecclesiastical affairs and all important matters concerning the welfare and organisation of the Church had always been submitted to the Church Council, who theoretically held supreme power for decision. After the Revolution of 1932 when the absolute monarchy was superseded by the new democracy and the King became a constitutional monarch, the organisation of the Buddhist Church in Thailand also underwent a thorough overhaul really amounting to a revolution, although this revolution in the Church came about legally and peacefully by Act

of the Thai Parliament nine years after the political revolution, namely in A.D. 1941. Under this Act which is still in force at the present time, the Supreme Patriarch or Sangha Raja who is appointed by the King for life becomes a sort of Constitutional Head of the Buddhist Church of Thailand in the same way as the King is the Constitutional Head of the State, and like him exercises practically no real power. Under the Supreme Patriarch the work of the Church is divided into three main branches; legislative, executive and judicial or disciplinary, just like the State itself.

The Legislative function of the Church, namely the making of ecclesiastical laws and decrees concerning the administration of the Church and the interpretation of the Vinaya is exercised by the Supreme Patriarch by and with the advice and consent of the Sangha Sabha or Ecclesiastical Assembly consisting of not more than 45 high priests who are members either by virtue of their rank in the Church Hierarchy or because they hold high degrees in Theology. Infringements of the Vinaya or of any provision of an ecclesiastical law or decree relating to proper conduct may entail any of the following punishments for priests, namely:

- (1) Expulsion from the Holy Order with prohibition from being re-ordained,
- (2) Expulsion from the Holy Order,
- (3) Excommunication,
- (4) Discharge from any post or duty,
- (5) Confinement within temple precincts,
- (6) Labour within temple precincts,
- (7) Making of a bond for good conduct or the tendering of an apology.

The Executive function of the Church is exercised by the Supreme Patriarch through the Executive Council which consists of a President of the Council and not more than nine Councillors theoretically appointed by the Supreme Patriarch. As any such appointment must, however, be countersigned by the Minister of National Culture who is politically responsible to Parliament every appointment must in fact be first approved by the Government. The central executive function of the Church is divided into four departments each

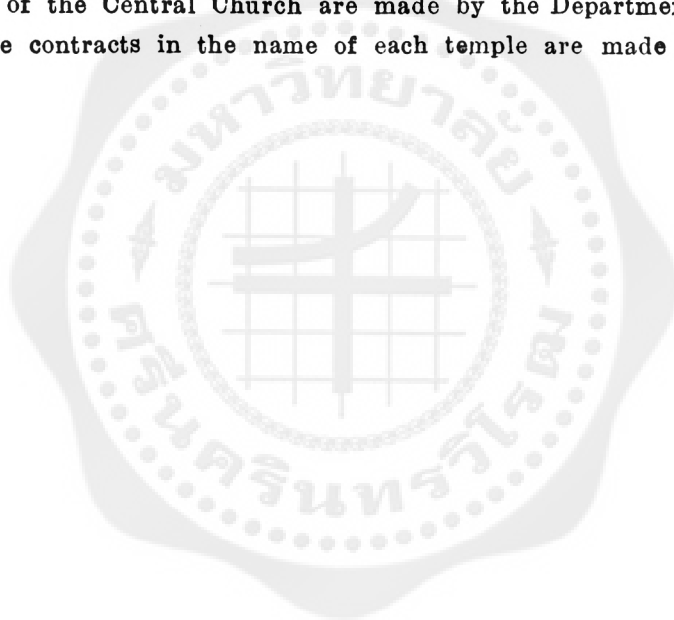
with a Councillor-in-charge, namely: Administration and personnel, Religious, Education, Religious Propagation, and Public Utilities of the Church. It can therefore be seen that the President of the Executive Council is the counterpart of the Prime Minister in the ecclesiastical field and the four Councillors-in-charge of departments do the same work as the Ministers of State for the Interior, Education, Public Relations and Public Welfare. In addition to the above there are nine Ecclesiastical commissioners who supervise the administration of the Central Church in the nine territorial divisions of the country.

The Judicial or disciplinary function of the Church is exercised by the Supreme Patriarch through a Disciplinary Board set up by an ecclesiastical law which also lays down rules of procedure. The Disciplinary Board is competent to try all cases brought before it concerning matters involving alleged breaches of Church discipline or alleged infringements of any ecclesiastical law and may inflict any of the punishments on the offending priest in the manner laid down by law as above mentioned.

According to the Buddhist Church Act of 1941, temples can only be set up by permission of the State and only specially authorised temples can hold the ceremony of ordination into the priesthood. Each temple is administered by a Chief Abbot who has the duty to impart religious teaching, maintain temple building and grounds in good order and repair, and exercise discipline over priests as well as laymen who reside within temple grounds. Every Chief Abbot is responsible for his action or inaction to the Chief Priest of his district who in his turn is responsible to the Provincial Chief Priest who is again responsible to the Ecclesiastical Commissioner of his division as already referred to.

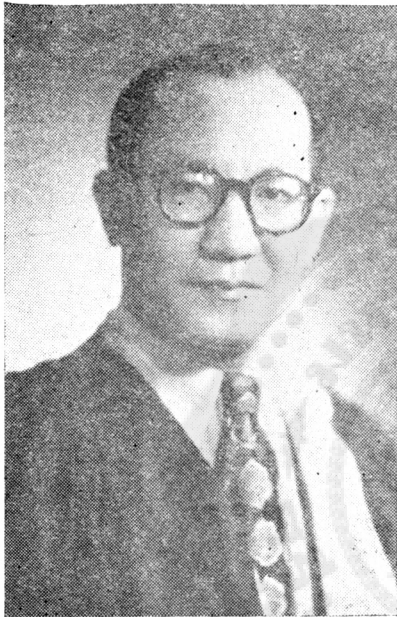
Church property is divided into two categories, namely: (a) Central Church property which consists of property owned, assigned or offered to the Buddhist Church of Thailand in general. Income obtained from this source is used to carry out main projects of the Church in the matter of construction, maintenance or repair of Church property and monument all over the Kingdom, religious education, the propagation of the Buddhist Faith within the country

and abroad, as well as the general welfare of priests. All funds under this heading are kept, utilised and controlled by the Department of Religious Affairs of the Ministry of National Culture who has the duty to prepare annual budgets for the approval of the Ecclesiastical Assembly. (b) Church property belonging to each temple in particular. All funds under this heading are kept by a lay vayavachkaara attached to each temple who utilises them according to the instructions of the Chief Abbot and is jointly responsible with him. All contracts in the name of the Central Church are made by the Department of Religious Affairs, while contracts in the name of each temple are made by the vavavachakara.

หัวข้อบรรยายเรื่อง “พระธรรมนุญคาลยุดิธรรม”

ณ โรงเรียนเสนาธิการทหารอากาศ

โดย

หลวงจักรปาณิศรวิสุทธิ

พ.ศ. ๒๕๐๐

๑. บทนำ

ก. ตัวยกกฎหมายที่เกี่ยวข้อง คือ

(๑) พระราชบัญญัติให้ใช้พระธรรมนุญคาลยุดิธรรม พุทธศักราช ๒๔๗๗ ซึ่งใช้บังคับตั้งแต่วันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๗๘

(๒) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนุญคาลยุดิธรรม พุทธศักราช ๒๔๘๒

(๓) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลคดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. ๒๔๙๔

(๔) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. ๒๔๗๕ แก้ไขเพิ่มเติม พ.ศ. ๒๔๙๕

(๕) พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมพระธรรมนุญคาลยุดิธรรม (ฉบับที่ ๓) พุทธศักราช ๒๔๙๗

(๖) พระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. ๒๔๙๗

(๗) พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวงและวิธีพิจารณาความอาญาในศาลแขวง พ.ศ. ๒๔๙๙

ข. พระธรรมนูญศาลยุติธรรมคืออะไร

พระธรรมนูญศาลยุติธรรมคือกฎหมายซึ่งพระมหากษัตริย์ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ กำหนดอำนาจหน้าที่ของศาลต่าง ๆ และผู้พิพากษาประจำศาลนั้น ๆ ตลอดจนบัญญัติถึงความเกี่ยวพันระหว่างกิจการของศาลกับกิจการฝ่ายบริหารของรัฐ อันมีกระทรวงยุติธรรมเป็นเครื่องเชื่อมโยง

ค. อำนาจอิสระของศาลยุติธรรม

ศาลยุติธรรมสังกัดอยู่ในกระทรวงยุติธรรมในทางระเบียบราชการ แต่การพิจารณาและพิพากษารรตคก็อยู่ในอำนาจของศาลโดยเฉพาะ คืออำนาจตุลาการของศาลยุติธรรมเป็นอิสระจากอำนาจฝ่ายนิติบัญญัติและฝ่ายบริหารทั้งสองประการ เหตุผลศาลต้องเป็นอิสระตามรัฐธรรมนูญ ผู้พิพากษาแต่ละคนก็มีอำนาจอิสระในการพิจารณาพิพากษารรตคให้เป็นที่ไปตามกฎหมาย ผู้พิพากษาที่ไม่เห็นด้วยกับฝ่ายข้างมากอาจทำความเห็นแย้งได้ รวมทั้งแย้งหัวหน้าหรืออธิบดีของตนเอง

การแต่งตั้ง, เลื่อน, ลด, ปลด, ย้าย และลงโทษผู้พิพากษา ต้องเป็นไปตามพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายตุลาการ พ.ศ. ๒๔๕๗

ง. ศาลยุติธรรมแบ่งออกเป็นประเภทใหญ่ ๆ ๒ ประเภท คือ ศาลธรรมดา และศาลคดีเด็กและเยาวชน

๒. ศาลยุติธรรมธรรมดา

ก. ศาลยุติธรรมแบ่งออกเป็น ๓ ชั้น คือ

(๑) ศาลชั้นต้น

(๒) ศาลอุทธรณ์

(๓) ศาลฎีกา

ข. ศาลชั้นต้นในจังหวัดพระนครและธนบุรี ได้แก่

(๑) ศาลแขวง

(๒) ศาลแพ่ง และ ศาลอาญา

ศาลชั้นต้นสำหรับหัวเมือง ได้แก่

(๑) ศาลแขวง

(๒) ศาลจังหวัด

ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกามีอย่างละศาลเฉพาะแต่ในพระนคร

ศาลฎีกา ศาลอุทธรณ์ และศาลชั้นต้น อาจแบ่งออกเป็นแผนกได้อีกโดยออกเป็นกฎกระทรวง

ค. การจัดตั้งและยุบเลิกศาล

เป็นหน้าที่ของรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมที่จะเสนอขยับรัฐบาลเพื่อยกเป็นพระราชบัญญัติ

รัฐมนตรีเป็นผู้กำหนดจำนวนผู้พิพากษาประจำศาลทั้งปวง

ง. ผู้รับผิดชอบในกิจการของศาลต่าง ๆ

ศาลชั้นต้นทุกศาลนอกจากศาลแพ่งและศาลอาญา ให้มีผู้พิพากษาหัวหน้าศาล ศาลละ ๑ นาย

ศาลแพ่ง ศาลอาญา และศาลอุทธรณ์ ให้มีอธิบดีผู้พิพากษาศาลละ ๑ นาย

ศาลฎีกา มีประธานศาลฎีกา ๑ นาย ทำหน้าที่อธิบดีศาลและประชุมตุลาการทั้งหมดด้วย เพราะมีอำนาจวางระเบียบราชการฝ่ายตุลาการของศาลทั้งหลายทั่ว

ราชอาณาจักร และมีอำนาจแนะนำคัดค้านผู้พิพากษาทุกศาลในการปฏิบัติตามระเบียบวิธีต่าง ๆ ของศาล

ประธานศาลฎีกา อธิบดีผู้พิพากษา และผู้พิพากษาหัวหน้าศาล มีอำนาจทั้งทางตุลาการและธุรการ ทางตุลาการมีอำนาจนั่งพิจารณาและพิพากษาคดีใด ๆ ในศาลของตน หรือเมื่อครบวาระแล้ว มีอำนาจลงชื่อในคำพิพากษาหรือทำความเห็นแย้งได้ ทั้ง ๆ ที่ไม่ได้นั่งพิจารณา

ทางธุรการ ประธานศาลฎีกาและอธิบดีผู้พิพากษามีอำนาจเหมือนอธิบดีฝ่ายพลเรือน ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลมีอำนาจเหมือนหัวหน้ากองฝ่ายพลเรือน

สำหรับส่วนภูมิภาค อธิบดีผู้พิพากษาศาล ซึ่งเดิมเรียกว่าข้าหลวงยุติธรรมภาค ทำหน้าที่อธิบดีผู้พิพากษาในภาคต่าง ๆ นอกจากอำนาจอย่างอธิบดีผู้พิพากษาศรรมคายังมีอำนาจพิเศษ คือเมื่อมีความจำเป็น อาจสั่งผู้พิพากษาในภาคของตนให้ไปช่วยราชการที่ศาลใดในภาคชั่วคราวก็ได้ แล้วต้องรายงานให้กระทรวงยุติธรรมทราบ

รัฐมนตรว่าการกระทรวงยุติธรรมมีความรับผิดชอบให้กิจการศาลดำเนินไปโดยเรียบร้อย เช่นต้องจัดให้มีสถานที่ ผู้พิพากษา และเสนาบพนักงาน ให้พอเพียงแก่งาน จัดทำงบประมาณประจำปีให้แก่ศาลเพื่อให้มีเงินใช้จ่ายตามที่จำเป็น

จ. เขตอำนาจศาล

- (๑) ศาลแขวงมีเขตตามทระบุไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง
- (๒) ศาลจังหวัดมีเขตตามทระบุไว้ในพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลจังหวัด ฉะนั้นบางจังหวัดอาจมีศาลจังหวัดมากกว่า ๑ ศาล ก็ได้ ศาลจังหวัดหมายความว่าศาลชั้นต้นที่มีอำนาจเต็ม ไม่ได้หมายความว่าศาลประจำจังหวัด

(๓) ศาลแพ่งและศาลอาญามีเขตตลอดจังหวัดพระนครและธนบุรี และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เกิดขึ้นนอกเขตด้วยตามแต่จะเห็นสมควร จึงมีอำนาจชำระคดีที่เกิดขึ้นทั่วราชอาณาจักร

ศาลแขวงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาและไต่สวนคดีแพ่งและอาญา ซึ่งผู้พิพากษานายเกษมมีอำนาจ คือจำคุกไม่เกิน ๖ เดือน ปรักษ์ไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท ในคดีอาญา และชำระคดีแพ่งทุนทรัพย์ไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท

ศาลจังหวัดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและอาญาในเขตของตนได้ทุกประเภทโดยไม่จำกัด

ศาลแพ่งมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่ง และศาลอาญามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้ทุกประเภทโดยไม่จำกัดอำนาจ

ศาลอุทธรณ์มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและอาญาทั้งปวงที่อุทธรณ์จากศาลชั้นต้น

ศาลฎีกามีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและอาญาที่อุทธรณ์จากศาลอุทธรณ์ และเป็นผู้นิยมนิษยษาคดีเกี่ยวกับกบฏการเลือกตั้งทั่วราชอาณาจักร

ณ. องค์คณะผู้พิพากษา

ในศาลชั้นต้นไม่ว่าจะเป็นศาลแขวงหรือศาลจังหวัด ผู้พิพากษานายเกษมมีอำนาจ

- (๑) ไต่สวนและชี้ขาดคำร้องหรือคำขอต่าง ๆ ในคดีแพ่ง
- (๒) ไต่สวนมูลฟ้อง และมีคำสั่งในคดีอาญา
- (๓) ไต่สวนและมีคำสั่งในการชั้นอุทธรณ์พลัดคดีตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา

(๔) พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งทุนทรัพย์ไม่เกิน ๒,๐๐๐ บาท

(๕) พิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งมีอัตราโทษอย่างสูงจำคุกไม่เกิน ๓ ปี หรือปรับไม่เกิน ๖,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ แต่จะลงโทษจำคุกเกิน ๖ เดือน หรือปรับเกิน ๒,๐๐๐ บาท ไม่ได้

(๖) พิจารณา แต่ไม่มีอำนาจพิพากษาคดีแพ่งที่ทุนทรัพย์เกินกว่า ๒,๐๐๐ บาท แต่ไม่เกิน ๕,๐๐๐ บาท หรือคดีอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงจำคุกเกินกว่า ๓ ปี แต่ไม่เกิน ๗ ปี หรือปรับเกินกว่า ๖,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ในคดีประเภทที่ (๕) และ (๖) ดังกล่าวข้างต้น ถ้าจะพิพากษาคดีต้องมีผู้พิพากษาอีกอย่างน้อย ๑ นาย ตรวจสำนวนลงนามเป็นองค์คณะด้วย คำพิพากษาจึงจะใช้ได้ เวลาคาลแขวงไม่มีอำนาจ แต่เมื่อมีผู้พิพากษาสมทบซึ่งราษฎรเลือกตั้งตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลแขวง พ.ศ. ๒๔๕๕ แล้ว ศาลแขวงมีอำนาจจำคุกได้ไม่เกิน ๓ ปี ปรับไม่เกิน ๖,๐๐๐ บาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

ศาลชั้นต้นนอกจากศาลแขวง ต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อย ๒ นาย จึงเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้เต็มอำนาจศาล เมื่อผู้พิพากษาไม่สามารถจะนั่งพิจารณาให้ครบคณะได้ ให้เชิญบุคคลที่มีลักษณะคงต่อไปเป็นสำรองผู้พิพากษาเพื่อให้ครบคณะ คือ

(๑) ผู้ที่มีคุณสมบัติเช่นเดียวกับผู้มีสิทธิสมัครเข้าสอบ เป็นข้าราชการพลเรือนแต่ต้องมีอายุไม่น้อยกว่า ๒๕ ปี

(๒) ข้าราชการประจำการหรือนอกประจำการตั้งแต่ชั้นประจำแผนกขึ้นไป หรือเป็นเนติบัณฑิตไทย หรือได้รับปริญญาตรี หรือประกาศนียบัตร หรือปริญญาในทางกฎหมายในต่างประเทศ

ศาลอุทธรณ์ต้องมีผู้พิพากษาอย่างน้อยสองคน ศาลฎีกาอย่างน้อยสามคน จึงเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษาคดีได้ ในศาลฎีกาผู้พิพากษาจะทำความเห็นแย้ง

ไม่ได้ ศาลอุทธรณ์และศาลฎีกาอาจจัดให้มีประชุมผู้พิพากษาทั้งศาลเพื่อวินิจฉัยคดีที่เป็นปัญหาสำคัญได้

๓. ศาลคดีเด็กและเยาวชน

ก. วัตถุประสงค์

ต้องการฝึก ขอบรม สั่งสอน และสงเคราะห์เด็กและเยาวชนที่กระทำความผิดในทางอาญาให้กลับตัวเป็นพลเมืองดีกว่าที่จะลงโทษ และต้องการควบคุมผู้ปกครองเด็ก ในการใช้อำนาจปกครองเด็กในทางแพ่งให้เป็นไปเพื่อประโยชน์ของเด็กจริงๆ

ข. บทจำกัดความ

“เด็ก” หมายความว่า บุคคลอายุเกินกว่า ๗ ขวบบริบูรณ์ แต่ไม่เกิน ๑๕ ขวบบริบูรณ์
 “เยาวชน” หมายความว่า บุคคลอายุไม่เกิน ๑๕ ขวบบริบูรณ์ แต่ยังไม่ถึง ๑๘ ขวบบริบูรณ์

ค. เขตอำนาจศาล

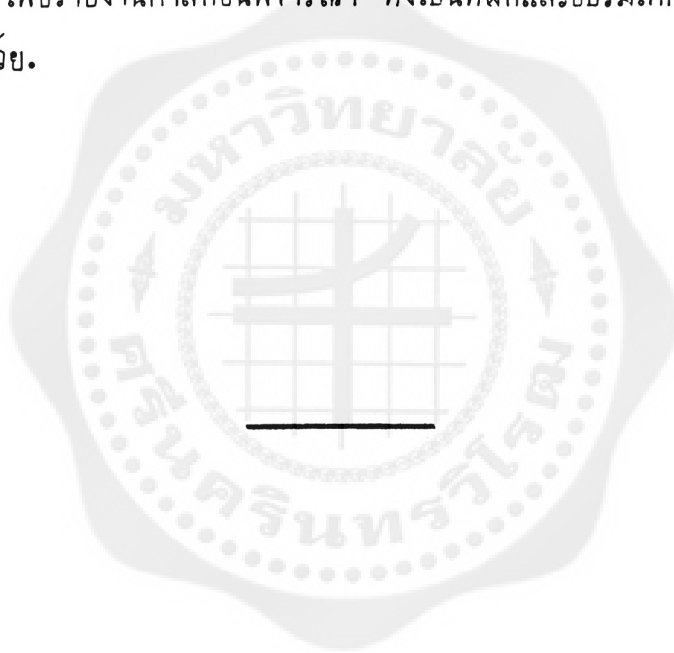
ศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางเป็นศาลชั้นต้นตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มีเขตอำนาจตลอดจังหวัดพระนครและธนบุรี ในหัวเมืองให้มีศาลคดีเด็กและเยาวชนประจำจังหวัด หรือให้มีแผนกคดีเด็กและเยาวชนขึ้นในศาลจังหวัดแล้วแต่กรณี

ศาลคดีเด็กและเยาวชนเป็นศาลชั้นต้นมีอำนาจเช่นเดียวกับศาลจังหวัด ศาลคดีเด็กและเยาวชนกลางให้มีอธิบดีเป็นหัวหน้ารับผิดชอบ ในหัวเมืองให้มีผู้พิพากษาหัวหน้าศาลเป็นหัวหน้ารับผิดชอบ

ศาลคดีเด็กต้องมีผู้พิพากษาไม่น้อยกว่า ๒ คน และผู้พิพากษาสมทบอีก ๒ คน จึงจะพิจารณาพิพากษาคดีได้เต็มอำนาจศาล

ชั้นอุทธรณ์ต้องอุทธรณ์ไปยังแผนกคดีเด็ก ๆ ในศาลอุทธรณ์ ชั้นฎีกาต้องฎีกา
ไปยังแผนกคดีเด็ก ๆ ในศาลฎีกา

ศาลคดีเด็กมีองค์การเรียกว่า สถานพินิจและคุ้มครองเด็กสำหรับสอยสวน
ภาวะแห่งร่างกาย จิตใจ การศึกษา ตลอดจนสภาพในครอบครัวและพฤติกรรมแนว
ลุ่มของเด็ก เพื่อรายงานศาลก่อนพิจารณา ทั้งเป็นทพกและอบรมเด็กที่ศาลพิพากษา
ว่ากระทำผิดด้วย.

ด่วนมาก

ศาลฎีกา กระทรวงยุติธรรม

๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๘

เรื่อง ส่งคำบรรยาย เรื่อง “แผนการจัดศาล และเจ้าหน้าที่ฝ่ายตุลาการใน
เวลาสงคราม”

เรียน พลตรี สุรพล สุรพลพิเชษฐ ผู้อำนวยการวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร
อ้างถึง หนังสือวิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร กรมเสนาธิการกลาโหม
ฉบับที่ ๑๐๘๕/๒๕๕๘ ลงวันที่ ๒๒ กันยายน ๒๕๕๘

ตามหนังสือของท่านดังกล่าวข้างต้น เชิญข้าพเจ้าบรรยายในหัวข้อ
เรื่อง “แผนการจัดศาลและเจ้าหน้าที่ฝ่ายตุลาการในเวลาสงคราม” ที่
วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร ในวันศุกร์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๕๕๘ ระหว่าง
เวลา ๑๑.๐๐ น. ถึง ๑๒.๐๐ น. นั้น พร้อมด้วยหนังสือแนบข้าพเจ้าขอส่งคำ
บรรยายในหัวข้อดังกล่าวข้างต้นมาเพื่อท่านได้ โปรดพิมพ์แจกจ่ายนักศึกษา
ต่อไป.

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง

จักรปาณิศร์ศีลวิสุทธ
(หลวงจักรปาณิศร์ศีลวิสุทธ)

“แผนการจัดศาลและเจ้าหน้าที่ ฝ่ายตุลาการในเวลาสงคราม”

โดย หลวงจักรปาณิสวัสดิวิสุทธิ ผู้พิพากษาศาลฎีกา

บรรยาย ณ วิทยาลัยป้องกันราชอาณาจักร กรมเสนาธิการกลาโหม

วันศุกร์ที่ ๑๑ พฤศจิกายน ๒๔๘๘

เวลา ๑๑.๐๐ ถึง ๑๒.๐๐ น.

ท่านผู้เกี่ยวข้องทั้งหลาย

ผมได้รับมอบหมายให้บรรยายเรื่องแผนการจัดศาลและเจ้าหน้าที่ฝ่ายตุลาการในเวลาสงคราม ซึ่งเป็นเรื่องคาบเกี่ยวกันเรื่องทนายทนายคุณวุฒิต่างกันโดยบรรยายหรือควรจะได้บรรยายมาแล้วในที่ประชุม เช่นเรื่องพระธรรมนูญศาลทหารเรื่องกฎอัยการศึก และเรื่องศาลยุติธรรมในเวลาปกติและเวลาสงคราม ซึ่งท่านอธิบดีผู้พิพากษาศาลอุทธรณ์เพิ่งได้พบปะลงเมื่อนานเป็นต้น เพราะฉะนั้น ข้อที่ผมจะบรรยายจึงอาจซ้ำกับที่ท่านผู้เกี่ยวข้องได้พบมาแล้วบ้าง

เรื่องการจัดศาลในเวลาสงครามนั้นเป็นเรื่องการจัดศาลในเวลาใช้กฎอัยการศึกเป็นส่วนใหญ่ เพราะตามกฎหมายของเราที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน แม้จะมีการรบมีการสงคราม หรือมีประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉยๆ ก็ตาม ศาลทหารและศาลพลเรือนต่างก็ยังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคืออย่างปกติตามอำนาจของศาลนั้นๆ คือศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเฉพาะแต่คดีอาญาซึ่งบุคคลที่กระทำผิดเป็นผู้ที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในขณะกระทำผิด ส่วนคดีอาญาที่บุคคลธรรมดาถูกฟ้องว่ากระทำความผิดคดี คดีที่บุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารกับบุคคลที่ไม่ได้อยู่ในอำนาจศาลทหารถูกหาว่า

กระทำผิดด้วยกันก็ดี คดีที่เกี่ยวพันกับคดีที่อยู่ในอำนาจศาลพลเรือนก็ดี คดีที่ต้อง
ดำเนินในศาลคดีเด็กและเยาวชนก็ดี และคดีแพ่งทั้งปวงไม่ว่าโจทก์จำเลยจะเป็นทหาร
หรือพลเรือนก็ดี ล้วนอยู่ในอำนาจศาลพลเรือนทั้งสิ้น ทั้งนี้ตามบทบัญญัติแห่งพระราช
บัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๕๘ ซึ่งได้ประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๕๘
มาตรา ๑๓, ๑๔, ๑๕ และ ๓๖ และพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พุทธศักราช ๒๔๕๗
มาตรา ๗ ซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก (ฉบับที่ ๓) พุทธศั-
กราช ๒๔๘๗ มาตรา ๔ และพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก
พุทธศักราช ๒๔๕๗ พุทธศักราช ๒๔๘๘ มาตรา ๓ แต่ทว่าในเวลาประกาศใช้
กฎอัยการศึก ผู้มีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึกมีอำนาจประกาศให้ศาลทหารพิจารณา
พิพากษาคดีอาญาบางประเภทซึ่งการกระทำผิดเกิดขึ้นในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก
และในระหว่างที่ใช้กฎอัยการศึก ตามที่ระบุไว้ในบัญชีต่อท้ายพระราชบัญญัติกฎอัยการ
ศึกทุกข้อหรือแต่บางข้อหรือบางส่วนของข้อใดข้อหนึ่งใด รวมความว่าอำนาจศาล
ทหารและพลเรือนสมัยนั้นจะเปลี่ยนแปลงไปจากเวลาปกติก็ต่อเมื่อกองทัพเข้าเกณฑ์ ๒
ประการ คือ

- (๑) มีการประกาศใช้กฎอัยการศึก และ
- (๒) ได้มีการสั่งให้ศาลทหารมีอำนาจเห็นอรรถาธิบายที่เป็นพลเรือน เฉพาะบาง
ประเภทด้วยเท่านั้น ฉะนั้นถ้าเพียงแต่ประกาศใช้กฎอัยการศึกเฉย ๆ ก็ไม่มีผลเปลี่ยนแปลง
เรื่องอำนาจศาลแต่อย่างใด

เมื่อกฎอัยการศึกมีความสำคัญเกี่ยวกับอำนาจศาลเช่นนั้นก็น่าจะได้พิจารณาถึง
สภาพของกฎอัยการศึกของเราเปรียบเทียบกับกฎอัยการศึกที่เขาใช้อยู่ในอารยประเทศ
อื่น ๆ เสียก่อน ข้อความสังเกตประการแรกเกี่ยวกับกฎอัยการศึกของเราก็คือว่า แม้
ตามศัพท์ กฎนั้นเป็นกฎที่ใช้สำหรับการสงคราม จึงควรใช้บังคับแก่ทหารก็ตาม เมื่อ

พิจารณาตามตัวบทกฎหมายนั้นกลายเป็นกฎหมายให้อำนาจทหารที่จะบังคับราษฎรให้เป็นพลเรือนเพื่อให้อำนวยความสะดวกแก่ทหาร หากได้ใช้บังคับแก่ทหารโดยตรงไม่ เพราะกฎหมายให้อำนาจแก่ทหารที่จะตรวจค้น เกณฑ์ ห้าม ยึด เข้าอาศัยทำลาย หรือ เปลี่ยนแปลงสถานที่และขับไล่พลเมืองออกไปจากท้องที่ ๆ บางแห่งเป็นต้น ส่วนทหารเหล่านั้นก็คอยได้บังคับขบขันปฏิบัติของกฎหมายอาญาทหารซึ่งได้ประกาศใช้เป็นครั้งแรกใน ร.ศ. ๑๓๐ กับกฎหมายว่าด้วยวินัยทหารอีกส่วนหนึ่ง วิธีการที่ให้พลเรือนอยู่ใต้อำนาจทหารในเวลาคู่กฎหมายการศึกของเรานั้นเป็นวิธีการคล้ายคลึงกับวิธีการของฝรั่งเศส และเมื่อพิจารณาตัวบทกฎหมายการศึก พ.ศ. ๒๔๕๗ ของเราก็เห็นได้ว่า นำเอากฎหมายว่าด้วยกฎหมายการศึก ค.ศ. ๑๘๔๕ ของฝรั่งเศสมาเป็นแบบฉบับ ส่วนประเทศเสรีประชาธิปไตยที่ใช้กฎหมาย แองโกล แซกซอน คือ ประเทศใน จักรวรรดิอังกฤษและประเทศ สหรัฐอเมริกาห้ามกฎหมายการศึกอย่างที่เราเรียกว่า Martial Law หรือ Loisur L'itat de Siege ตามแบบของฝรั่งเศสและไทยไม่ ในอังกฤษและอเมริกาซึ่งมีอารยธรรมและกฎหมายสืบเนื่องมาแต่ประเพณีดั้งเดิมของอังกฤษซึ่งเรียกกันว่า Common Law เขาไม่ยอมรับกฎหมายพิเศษแบบกฎหมายการศึกซึ่งใช้บังคับแก่พลเรือนอย่างของเรา เขามีแต่กฎหมายทหาร คือ Military Law สำหรับใช้บังคับแก่ทหารที่ทำผิดในทางอาญาหรือทำผิดทางวินัยซึ่งต้องพิจารณาในศาลที่เรียกว่า Court Martial ซึ่งแท้จริงเป็นเพียงศาลทหารอย่างธรรมดาตามที่เราเข้าใจกันเท่านั้นเอง กฎหมายของอังกฤษที่ใกล้เคียงกับกฎหมายการศึกของเรามากที่สุดก็คือกฎหมายว่าด้วยภาวะฉุกเฉิน (Emergency Act) ซึ่งมอบให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารทั้งทหารและพลเรือนมีอำนาจตรวจค้น ยึดครองทรัพย์สินของเอกชน ตรวจข่าว ควบคุมการคมนาคมทั้งทางบกและทางอากาศ ตลอดจนห้ามการทักทายคบหาสมาคมกันในที่สาธารณะด้วย ข้อที่น่าสังเกตอีกอย่างหนึ่งก็คือทั้งฝรั่งเศสและไทย นอกจากมีกฎหมายการศึกสำหรับใช้บังคับราษฎรในยามฉุกเฉิน

แล้ว ยังมีกฎหมายว่าด้วยภาวะฉุกเฉินให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารที่จะตรวจค้น ห้ามและกำหนดที่อยู่ของบุคคลคล้ายๆ กับกฎอัยการศึกอีกด้วย (ดู พ.ร.บ. ว่าด้วยการบริหารราชการในสถานการณ์ฉุกเฉิน พ.ศ. ๒๕๕๕) นอกจากนี้ที่กล่าวแล้วในประเทศฝรั่งเศสกฎหมายว่าด้วยภาวะฉุกเฉินยังให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาพลเรือนที่ต้องหาว่ากระทำความผิดในระหว่างเวลาที่ประกาศภาวะฉุกเฉินด้วย กฎอัยการศึกและกฎหมายภาวะฉุกเฉินของฝรั่งเศสจึงมีลักษณะเหมือนๆ กัน ผิดกันแต่ชื่อเป็นชื่อสำคัญ และในทางปฏิบัติรัฐบาลจะไม่ประกาศใช้กฎอัยการศึกเว้นแต่จำเป็นจริงๆ เพราะกลัวราษฎรจะตกใจเกินไป ถ้ามีเหตุการณ์ฉุกเฉินเกิดขึ้นเขาก็ประกาศใช้ภาวะฉุกเฉินเท่านั้น เช่นที่กำลังปราบกบฏจลาจลอยู่ในอัฟริกาเหนือของฝรั่งเศสเวลานี้ก็ไม่ประกาศใช้กฎอัยการศึก ใช้แต่กฎหมายภาวะฉุกเฉินเท่านั้น ส่วนกฎหมายว่าด้วยภาวะฉุกเฉินของเราไม่ได้ให้อำนาจแก่ศาลทหารเพิ่มขึ้น และกฎหมายว่าด้วยภาวะฉุกเฉินของอังกฤษและอเมริกาก็ได้มอบอำนาจพิเศษแก่ศาลทหารแต่อย่างใด ศาลทราจารย์โคชี่ผู้เชี่ยวชาญกฎหมายรัฐธรรมนูญของอังกฤษถึงแก่กล่าวว่า ในประเทศอังกฤษตราบิตกศาลพลเรือนยังปฏิบัติหน้าที่ได้ ราษฎรจะไม่ต้องนอนอยู่ในอำนาจศาลทหารเป็นอันขาด และแม้เวลาศาลพลเรือนปฏิบัติหน้าที่ไม่ได้เพราะกำลังมีการรบ หรือการจลาจลในท้องถิ่นๆ ก็ไม่มีกฎหมายพิเศษมอบอำนาจให้ศาลทหารพิจารณาพิพากษารัฐธรรมนูญที่มันได้เป็นทหารได้ เว้นแต่ถ้าสภาพการณ์บ้านเมืองเข้าขั้นบ้านแตกสาแหรกขาดจนศาลและเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้แล้ว ถ้าทหารยังกำลังอยู่ก็ต้องรักษาบทกฎหมายของประเทศไปอย่างดีที่สุดที่จะกระทำได้ ฉะนั้น เมื่อจำเป็นจะต้องพิจารณาและพิพากษาลงโทษราษฎรที่กระทำผิดในเวลาที่ศาลพลเรือนไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ศาลทหารก็ต้องทำหน้าที่รักษาทกกฎหมายของบ้านเมืองแทนศาลพลเรือนเนื่องจากความจำเป็นยังจำเป็นไม่สามารถจะปล่อยให้บ้านเมือง ชาติช่อชาติแป

เท่านั้นเอง ศาลทหารในกรณีเช่นนี้จึงมีลักษณะเหมือนศาลอาญาคือของเรา เมื่อสรุปแล้วกฎหมายรัฐธรรมนูญของอังกฤษจึงยอมรับแต่เพียงว่า เมื่อยานเมืองอยู่ในระหว่างอันตรายใกล้ชักร้อนเกิดจากข้าศึกภายนอกหรือเมื่อมีการขบถ หรือจลาจลภายใน พลเมืองอังกฤษทุกคนไม่ว่าจะเป็นข้าราชการทหาร พลเรือน หรือราษฎรธรรมดาต่างก็มีสิทธิกระทำการต่าง ๆ ตามที่จำเป็นเพื่อต่อต้านการรุกรานของศัตรูแห่งประเทศหรือแห่งประชาชนอย่างเต็มความสามารถ รวมทั้งเขายึดเอาที่ดินและเคหสถานบ้านช่องของบุคคลใด ๆ เพื่อใช้เป็นที่พักอาศัยของศัตรูของประเทศด้วย ทั้งนี้

ในประเทศเยอรมนีซึ่งเป็นประเทศนักรบมาแต่ไหนแต่ไร เท่าที่ผมทราบก็ไม่มีกฎหมายอย่างกฎอัยการศึกของเราที่ให้ศาลทหารมีอำนาจเหนือพลเรือนสามัญในเวลาใด ๆ แม้ในระหว่างสงคราม กล่าวโดยหลักการ ศาลทหารของเยอรมันแม้ในเวลาสงครามก็มีอำนาจเหมือนในยามปรกติ เป็นแต่ว่าขยายอำนาจศาลทหารออกไปอีกเล็กน้อยเพื่อให้คลุมถึงบุคคลนอก ๓ ประเภทที่อยู่ในอำนาจของทหารเท่านั้น คือ

- (๑) พลเรือนที่รับใช้หรือติดตามไปกับกองทหาร
- (๒) นายทหารต่างประเทศที่ไต่รับอนุญาตให้เข้าร่วมรบด้วย และ
- (๓) เชลยศึก

แต่ตามกฎหมายเยอรมันถ้าทหารกับพลเรือนต้องหาว่ากระทำความผิดร่วมกันก็ต้องฟ้องคดีประปนเช่นนี้ต่อศาลทหารเสมอ

มีข้อที่ควรกล่าวอีกอย่างหนึ่ง คือ ในประเทศเสรีประชาธิปไตยที่สำคัญ ๆ เช่น อังกฤษและสหรัฐอเมริกา นอกจากไม่มีกฎอัยการศึกอย่างของเราแล้ว แม้แต่การประกาศภาวะฉุกเฉินของเขาซึ่งให้อำนาจแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารเพิ่มขึ้นจากธรรมดา ก็ต้องมีบทบัญญัติคุ้มครองไว้อีกชั้นหนึ่งว่า ประกาศภาวะฉุกเฉินนั้นจะต้องได้รับความเห็นชอบจากสภานิติบัญญัติโดยเร็วที่สุด ถ้าสภาไม่เห็นชอบ ประกาศนั้นก็ถูกยกเลิกไปในตัว

และแม่เมื่อสภาเห็นชอบด้วยแล้ว ประกาศภาวะฉุกเฉินคราวหนึ่ง ๆ ก็มีผลบังคับได้แต่ภายในระยะเวลาจำกัด เช่น ๑ เดือน หรือ ๓ เดือน เป็นต้น ฉะนั้น ถ้าฝ่ายบริหารไม่ขอความเห็นชอบของสภานิติบัญญัติเพื่อต่ออายุต่อไป ประกาศภาวะฉุกเฉินนั้นก็ถูกยกเลิกไปในตัว ในประเทศฝรั่งเศสและประเทศอื่นๆ ที่ใช้กฎอัยการศึกได้แบบฝรั่งเศสก็มีบทบัญญัติในรัฐธรรมนูญหรือในกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึกกันเองว่า การใช้กฎอัยการศึกแต่ละคราวจะกระทำได้แต่โดยออกพระราชบัญญัติ หรือถ้าเป็นเวลานอกสมัยประชุมของสภานิติบัญญัติ ก็ต้องเรียกประชุมสภานั้นโดยด่วนเพื่อพิจารณาอนุมัติการใช้กฎอัยการศึกนั้น ถ้าสภาไม่อนุมัติกฎอัยการศึกเป็นอันต้องยกเลิก ถ้าสภาอนุมัติการใช้กฎอัยการศึกคราวหนึ่ง ๆ ก็กำหนดเวลาหมดอายุเช่นเดียวกัน ซึ่งถ้าไม่ขอต่ออายุจากสภานิติบัญญัติ การใช้กฎอัยการศึกละย่อมถูกยกเลิกไปในตัว การที่ประเทศต่างๆ ที่เป็นประชาธิปไตยมีบทบัญญัติไว้เช่นนั้น ก็เพื่อยกกันมิให้ฝ่ายบริหารใช้อำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึกแต่ไว้เป็นเวลานาน ๆ เพราะระบอบการใช้กฎอัยการศึกเป็นระบบกษัตริธิราชวร ราชวรต้องอยู่ใต้อำนาจอันเด็ดขาดของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหาร ถ้าไม่หาทางจำกัดอำนาจไว้ ฝ่ายบริหารอาจกลายเป็นเผด็จการไปได้ดังที่ไทยเคยปรากฏมาแล้วในประเทศต่างๆ ทุกกาลสมัย ในปัจจุบันนี้หากัดระยะเวลาใช้กฎอัยการศึกกี่วัน ในกฎหมายของเราจึงไม่มี ถ้าเรายังคงเรียกตัวเองว่าเป็นประเทศประชาธิปไตย หรือเสรีประชาธิปไตย ก็ควรคิดแก้ไขกฎหมายเพื่อยกกันลัทธิเผด็จการทั้งนัยโดยเร็วที่สุดที่จะทำได้ เพื่อให้เข้าระบอบกฎหมายของประเทศประชาธิปไตยอื่น ๆ

ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจศาลทหารในเวลาใช้กฎอัยการศึคนั้น ตามกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึกของฝรั่งเศสซึ่งได้นำออกใช้ตั้งแต่ปี ค.ศ. ๑๘๔๕ และยังคงใช้เป็นหลักอยู่ในบัดนี้ มาตรา ๘ มีความว่า “ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทางปวงที่เกี่ยวกับความปลอดภัยของสาธารณรัฐ คดีอาญาที่เกี่ยวกับความผิดต่อ

รัฐธรรมนูญ และคดีอาญาเกี่ยวกับการกระทำผิดทั้งปวงที่กระทบกระเทือนความสงบเรียบร้อยของประชาชน ไม่ว่าผู้ต้องหาว่ากระทำความผิดนั้น ๆ จะเป็นบุคคลใด ๆ ” และตามมาตรา ๑๓ ของกฎหมายฉบับนี้ เมื่อยกเลิกการใช้กฎอัยการศึกแล้ว ศาลทหารก็ยังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาซึ่งได้มีการสอบสวนแล้วในระหว่างเวลาที่ใช้กฎอัยการศึก ส่วนกฎอัยการศึกมาตรา ๗ ของเราซึ่งได้แก้ไขเพิ่มเติมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ มีความว่า “ ในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก ศาลพลเรือนที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอย่างปรกติ แต่ผู้มีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึก มีอำนาจประกาศให้ศาลทหารพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ซึ่งการกระทำผิดเกิดขึ้นในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก และในระหว่างที่ใช้กฎอัยการศึก ตามที่ระบุไว้ในบัญชีต่อท้ายพระราชบัญญัติทุกข้อหรือแต่บางข้อ และหรือบางส่วนของข้อใดข้อหนึ่งได้

ประกาศให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีตามความในวรรคแรก ให้มีผลบังคับเฉพาะคดีที่การกระทำผิดเกิดขึ้นตั้งแต่เวลาที่ระบุไว้ในประกาศ วันเวลาที่ระบุนั้นจะเป็นเวลาที่ออกประกาศนั่นเอง หรือภายหลังก็ได้ ประกาศเช่นว่านี้ให้โฆษณาในราชกิจจานุเบกษาด้วย ”

ต่อมาใน พ.ศ. ๒๔๘๘ มีพระราชกำหนดแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๔๕๗ อีก โดยให้เพิ่มความคงต่อไปเป็นวรรคสามและวรรคสี่ของมาตรา ๗ แห่งพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๔๕๗ คือ “ นอกจากกรณีดังกล่าวแล้ว ถ้าคดีอาญาใดที่เกิดขึ้นในเขตที่ประกาศใช้กฎอัยการศึก มีเหตุพิเศษเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศ หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชน เมื่อแม่ทัพใหญ่ร้องขอ คณะกรรมการซึ่งได้ตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัตินี้จะสั่งให้พิจารณาพิพากษาคดีอาญานั้นในศาลทหารก็ได้

ให้มีคณะกรรมการคณะหนึ่งโดยคณะรัฐมนตรีแต่งตั้ง ประกอบด้วยประธาน
กรรมการหนึ่งนาย และกรรมการอื่น ๆ อีกสองนาย ในจำนวนนี้ต้องแต่งตั้งจาก
ข้าราชการตุลาการในหรือนอกราชการไม่น้อยกว่าหนึ่งนาย เพื่อพิจารณาสั่งตามความ
ในวรรคก่อน”

มาตรา ๗ ทวิของพระราชบัญญัติกฎอัยการศึก พ.ศ. ๒๔๕๗ มีความว่า
“ประกาศให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญา ตามความในมาตรา ๗ นั้น
จะให้ศาลทหารในทุกท้องที่ หรือแต่บางท้องที่ที่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาตามท
กล่าวในมาตรานี้เท่ากันหรือนาน้อยกว่ากันก็ได้”

มาตรา ๗ ทวิ บัญญัติต่อไปว่า “เมื่อได้เลิกใช้กฎอัยการศึกแล้ว ให้ศาล
ทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ยังค้างอยู่ในศาลนั้น และให้มีอำนาจ
พิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ยังมิได้ฟ้องร้องในระหว่างเวลาที่ใช้กฎอัยการศึคนั้นด้วย”
ทั้งนี้จึงเห็นได้ว่า กฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึกของเราได้ร่างขึ้นตามแนวกฎหมายว่า
ด้วยกฎอัยการศึกของฝรั่งเศส เป็นแต่กฎหมายของเราในตอนหลังนี้ได้แก้ไขเพิ่มเติม
ให้มีข้อความละเอียดซึ้งกว่าเดิมเท่านั้น

ในหลักการเกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจเหนือเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนนั้น
มาตรา ๗ ของกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึก ค.ศ. ๑๘๔๘ ของฝรั่งเศส มาตรา ๗
มีความว่า “เมื่อประกาศใช้กฎอัยการศึก อำนาจของเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนเนื่องใน
การรักษาความสงบเรียบร้อยนั้นตกไปอยู่ในมือเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหาร แต่เจ้าหน้าที่ฝ่าย
พลเรือนยังมีอำนาจตามเดิมทุกอย่างในเมื่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมิได้เข้าใช้อำนาจนั้น ๆ
แทนเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือน” ส่วนมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติกฎอัยการศึกของ
เราตามที่ได้แก้ไขใหม่เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๗ มีความว่า “ในเขตที่ประกาศใช้กฎ

อัยการศึก ให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารมีอำนาจเหนือเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนในส่วนที่เกี่ยวกับการรักษาความสงบเรียบร้อยของประชาชน และเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนต้องปฏิบัติตามคำเรียกร้องของเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารตามความจำเป็นในการยุทธ” ในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิของประชาชนในระหว่างการใช้กฎอัยการศึก มาตรา ๑๑ ของกฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึกของฝรั่งเศสมีความว่า “ราษฎรคงมีสิทธิทุกประการตามรัฐธรรมนูญที่ได้รับรองไว้ นอกจากจะได้ถูกยกเว้นโดยบทบัญญัติต่างๆ ดังกล่าวไว้ข้างต้นของกฎหมายฉบับนี้” โดยที่กฎหมายว่าด้วยกฎอัยการศึกของฝรั่งเศสไม่มีบทกเว้นการที่ราษฎรจะใช้สิทธิฟ้องร้องเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารในทางอาญาและทางแพ่งในเมื่อเจ้าหน้าที่เหล่านั้นใช้อำนาจเกินขอบเขตอันสมควรโดยจงใจหรือโดยประมาทเลินเล่อ เจ้าหน้าที่ๆ ปฏิบัติการโดยไม่มีอำนาจหรือเกินอำนาจจึงอาจถูกผู้เสียหายฟ้องร้องได้ ทั้งนี้เป็นหลักประกันอันยิ่งยวดสำหรับเสรีภาพของประชาชนในระบอบประชาธิปไตย ซึ่งเราน่าจะถือตามเพราะตามกฎหมายของเราในเวลานี้ห้ามการฟ้องร้องเจ้าพนักงานที่กระทำการในเวลาใช้กฎอัยการศึกซึ่งอ้างอำนาจตามกฎหมายอัยการศึกเสียสิ้น เป็นเหตุให้ราษฎรได้รับความเดือดร้อนและอดุติธรรมเป็นอันมาก ในเมื่อมีการใช้กฎอัยการศึกคราวที่แล้วๆ มา

การที่ผมได้กล่าวถึงกฎอัยการศึกในส่วนที่เกี่ยวกับสิทธิส่วนตัวของประชาชนก็เพราะสิทธิของประชาชนในระบอบประชาธิปไตยควรจะได้รับควบคุมครองโดยศาลยุติธรรมในที่สุด เพราะฉะนั้นเมื่อเลิกใช้กฎอัยการศึกแล้ว ก็ควรเปิดโอกาสให้ประชาชนเรียกร้องค่าเสียหายและเอาตัวเจ้าหน้าที่ๆ ใช้อำนาจกดขี่ข่มเหงตนโดยยกเอากฎอัยการศึกขึ้นยังหนำนั้นมาลงโทษได้ ส่วนเจ้าหน้าที่ๆ ปฏิบัติตามสมควรแก่ความจำเป็นในการป้องกันประเทศชาติ ก็ย่อมจะไม่ต้องรับผิดชอบในตัว จึงไม่มีทางที่เจ้าหน้าที่จะเสียหายอย่างใดในการแก้กฎหมายให้ยุติธรรมตามระบอบประชาธิปไตย เหมือนกับกฎหมายของฝรั่งเศสบัญญัติไว้ การที่เราจะเอาอย่างต่างประเทศนั้นไม่

ควรเลือกเอาอย่างแต่เฉพาะที่จะเป็นประโยชน์แก่ผู้มางานเท่านั้น ควรคิดถึงส่วน
ได้เสียของราษฎรสามัญด้วย

ในส่วนที่เกี่ยวกับแผนการจัดศาลและเจ้าหน้าที่ฝ่ายตุลาการในเวลาสงคราม
โดยเฉพาะ เราต้องปฏิบัติตามบทบัญญัติของพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร ซึ่ง
ได้ปรับปรุงแก้ไขและรวบรวมขึ้นใหม่และประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ๒๔๘๘
นั่นเอง ทั้งนี้เพราะโดยหลักการศาลทหารในเวลาปรกติกับเวลาสงครามก็เป็นศาล
อันเดียวกัน ผิดกันแต่ว่าในเวลาใช้กฎอัยการศึกหรือการรบหรือการสงครามผู้
อำนาจตุลาการทหารมีอำนาจแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลพลเรือนเป็นตุลาการศาลทหารได้
เท่านั้น ตามมาตรา ๖ แห่งพระราชบัญญัติศาลทหารแบ่งออกเป็นสามชั้นคือ

(๑) ศาลทหารชั้นต้น

(๒) ศาลทหารกลาง

(๓) ศาลทหารสูงสุด

และในเวลาที่มีการรบหรือการสงครามหรือการประกาศใช้กฎอัยการศึกจะให้
มีศาลอาชญาศึกก็ได้

ตามมาตรา ๗ ศาลทหารชั้นต้นได้แก่

(๑) ศาลจังหวัดทหารซึ่งมีเขตอำนาจตามพื้นที่จังหวัดทหาร และมีอำนาจ
พิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้อย่างจำกัด คือจำกัดไม่เกิน ๑ ปี และปรับไม่เกิน
สองร้อยบาทหรือทั้งจำทั้งปรับไม่เกินกำหนดคน และศาลนี้ไม่มีอำนาจพิจารณา
คดีทนายเลียมยศทหารชั้นสัญญาบัตร

(๒) ศาลมณฑลทหาร ซึ่งมีเขตอำนาจตามพื้นที่มณฑลทหาร และมี
อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้ทุกบทกฎหมาย เว้นแต่คดีทนายเลียมยศทหารชั้น
นายพลหรือเทียบเท่า

(๓) ศาลทหารกรุงเทพ ซึ่งมีเขตอำนาจไม่จำกัดพื้นที่ และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาได้ทั้งบทกฎหมายโดยไม่จำกัดชั้นของจำเลย

(๔) ศาลประจำหน่วยทหาร มีอำนาจเหนือบุคคลทั้งกึ่งหน่วยทหารนั้น โดยไม่จำกัดพื้นที่ แต่หน่วยทหารทั้งว่จะต้องมีกำลังไม่น้อยกว่าหนึ่งกองพัน

ศาลทหารกลางตามมาตรา ๒๓ มีลักษณะเป็นศาลอุทธรณ์ มีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีทอรรถณาค่าพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารชั้นต้น และศาลทหารสูงสุดทำหน้าที่เหมือนศาลฎีกา มีอำนาจพิจารณาพิพากษาบรรดาคดีทอรรถณาค่าพิพากษาหรือคำสั่งของศาลทหารกลาง การที่ศาลทหารสูงสุดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีเกี่ยวกับบุคคลที่อยู่ในอำนาจศาลทหารในคดีสุดท้ายเสียเองนั้นเป็นของใหม่ เพราะแต่เดิมคดีศาลทหารชั้นฎีกาส่วนมากตกอยู่ในอำนาจศาลฎีกาซึ่งเป็นศาลสูงสุดของประเทศ การที่แก้กฎหมายให้ศาลทหารสูงสุดทำหน้าที่ทางศาลฎีกาเสียเองนั้นกม.แบบอย่างอยู่ในต่างประเทศ เช่นสหรัฐอเมริกาและประเทศเยอรมันนีสืบก่อนเสร็จสงครามโลกครั้งที่ ๒ เป็นต้น แต่ก็มีข้อแตกต่างกันอย่างสำคัญคือ ตุลาการศาลทหารสูงสุดของอเมริกาประกอบด้วยพลเรือนผู้เคยเป็นผู้พิพากษามาแล้วสิ้น ส่วนศาลทหารสูงสุดของเรามีตุลาการพระธรรมนูญซึ่งเป็นผู้รับกฎหมายเพียง ๓ นาย และมีนายทหารชั้นนายพลสองนาย ของเยอรมันศาลทหารสูงสุดของมีนายทหารพระธรรมนูญ ๓ นาย นายทหารอื่นอีก ๒ นาย แต่ตำแหน่งประธานของศาลได้แก่นายทหารพระธรรมนูญอาวุโสสูง ข้อที่ไม่ดีในการแยกศาลทหารสูงสุดออกมาทำหน้าที่แทนศาลฎีกาคือว่า ศาลสูงสุดซึ่งเป็นผู้ชี้ขาดข้อกฎหมายของประเทศนั้นควรจะมีเพียงศาลเดียว คดีส่วนมากในประเทศเป็นคดีส่วนพลเรือน เมื่อศาลฎีกาชี้ข้อกฎหมายไว้อย่างหนึ่งแล้ว ถ้าศาลทหารสูงสุดไม่ต้องถือตามศาลฎีกา จะกลายเป็นเรื่องอย่างเดียวกันฉาชนศาลฎีกาต้องถือว่ากฎหมายของประเทศเป็นอย่างศาลฎีกาว่า แต่ฉาชนศาลทหารสูงสุด

ก็ต้องเป็นอย่างศาลทหารสูงส่งกว่าซึ่งอาจไม่ตรงกัน บุคคลในประเทศเดียวกันจึงไม่
อยู่ใตฎหมายอย่างเดียวกัน อันเป็นการขัดกับหลักทวิภาคบุคคลทุกคนมีความเสมอภาค
กันในกฎหมายตามทิวาไว้ในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย

ไต่กล่าวแล้วว่าตามกฎหมายที่ใช้ในประเทศไทยในเวลานี้ แม้จะเป็นเวลา
ที่มีการรบหรือการสงครามหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก ศาลทหารและศาลพลเรือน
ต่างก็ยังมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีต่าง ๆ ไปตามเดิม แต่ทว่าผู้มีอำนาจประกาศ
ใช้กฎอัยการศึกมีอำนาจประกาศ ให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาบาง
ประเภทเพิ่มขึ้นจากปกติ และคณะกรรมการที่ใดตั้งขึ้นตามกฎหมายว่าด้วยกฎ-
อัยการศึกก็มีอำนาจสั่งให้คดีอาญาใด ๆ ที่กระทำความผิดจนถึงความมั่นคงของประเทศ
หรือความสงบเรียบร้อยของประชาชนได้รับการพิจารณาพิพากษาในศาลทหารด้วย ใน
กรณีเช่นนี้ศาลพลเรือนก็หมดอำนาจที่จะพิจารณาพิพากษาคดีเหล่านั้น นอกจากนั้นผู้
มีอำนาจตั้งตุลาการศาลทหารทั้งที่รับไว้ในมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติธรรมนูญ
ศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๕๘ ยังมีอำนาจแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลพลเรือนเป็นตุลาการ
ได้และจะแต่งตั้งพนักงานอัยการและจำศาลพลเรือนหรือผู้ทรงคุณวุฒิที่เหมาะสมเป็น
อัยการศาลทหารและจำศาลทหารก็ได้ (พ.ร.บ. ธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๕๘
มาตรา ๓๗) ในทางปฏิบัติเมื่อมีประกาศใช้กฎอัยการศึกเป็นเวลาเพียง ๒-๓ วัน
เช่นเมื่อคราวที่มณฑลอันเรียกว่า “กบฏแมนฮัตตัน” ผู้มีอำนาจประกาศกฎอัยการศึก
ไม่ได้ประกาศให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาเพิ่มขึ้นจากปกติ ผู้
กระทำผิดที่เป็นพลเรือนจึงถูกฟ้องในศาลพลเรือนโดยปกติ และคดีอาญาประปรายซึ่งผู้อยู่
ในอำนาจศาลทหารถูกหาว่ากระทำความผิดร่วมกับผู้ที่มีโทษอยู่ในอำนาจศาลทหาร ก็ได้ฟ้อง
ในศาลพลเรือนตามปกติ แต่เมื่อมีประกาศใช้กฎอัยการศึกเป็นเวลานาน ๆ เช่นใน
สงครามมหาเอเชียบูรพาคราวที่แล้วมา ผู้มีอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึกได้ประกาศ

ให้คำอธิบายประเภทไต่ถามพิจารณาพิพากษาในศาลทหาร เมื่อคดีจะต้องขึ้น ศาลทหารมีมากขึ้น และศาลทหารมีไม่พอ กระทรวงกลาโหมอาศัยอำนาจตามพระธรรมนูญศาลทหารก็ขอความร่วมมือจากกระทรวงยุติธรรม เพื่อขอตั้งผู้พิพากษาศาลชั้นต้นฝ่ายพลเรือนในเขตจังหวัดที่มีศาลทหารโดยปกติซึ่งจำเป็นต้องเพิ่มศาลทหารขึ้นนั้นให้เป็นการร่วมเป็นคณะกับศาลทหารด้วย ถ้าคดีจะต้องขึ้นศาลทหารในเขตจังหวัดใดมีมากกระทรวงกลาโหมอาจขอตั้งผู้พิพากษาฝ่ายพลเรือนในศาลชั้นต้นในท้องที่จังหวัดต่างๆ และผู้พิพากษาศาลอาญาก็ศาลแขวงในกรุงเทพ ๒ นาย หรือกว่านั้นขึ้นไปให้เป็นการศาลทหารทำการพิจารณาพิพากษาคดีในศาลทหารเป็นครั้งคราวตามที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารในจังหวัดนั้นๆ จะได้นัดหมายให้ทราบ เมื่อกระทรวงยุติธรรมตอบตกลงในหลักการที่จะให้ความร่วมมือแล้ว กระทรวงกลาโหมก็แจ้งให้ผู้มีอำนาจตั้งศาลทหารในเขตศาลทหารต่างๆ ให้ทำการติดต่อกับผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฝ่ายพลเรือน ณ ที่นั้นเพื่อให้เป็นไปตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหารโดยตรงอีกชั้นหนึ่ง ฝ่ายทางกระทรวงยุติธรรมก็แจ้งข้อตกลงกับกระทรวงกลาโหมให้ผู้พิพากษาหัวหน้าศาลจังหวัดต่าง ๆ ทราบเหมือนกัน เพื่อให้ความร่วมมือช่วยเหลือตามที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารในเขตจังหวัดต่างๆ จะได้ติดต่อนัดหมายมาให้ทราบเป็นคราวๆ ไป (ดูเอกสารประกอบหมายเลข ๔) ในกรณีเช่นนี้เท่าที่เคยปฏิบัติมาถือว่าผู้พิพากษาฝ่ายพลเรือนที่ไปช่วยทำหน้าที่ศาลทหารนั้น ไม่จำเป็นต้องเดินทางออกไปนอกเขตศาลจังหวัดของตน ถ้าคดีใดจำเป็นต้องมีการเดินทางไปสืบพยานต่างท้องที่นอกเขตจังหวัดนั้นเขตของศาลทหารนั้น ก็ให้ศาลทหารที่เข้านายทหาร และจำศาลทหารเป็นเจ้าหน้าที่ไปเดินเผชิญสืบ ทงนั้นเพื่อผู้พิพากษาฝ่ายพลเรือนจะได้ไม่ต้องขาดงานประจำทางศาลฝ่ายพลเรือนของตนเกินกว่าจำเป็น เพราะแม้ในเวลาที่มีการรบการสงครามหรือประกาศใช้กฎอัยการศึก

ศาลฝ่ายพลเรือนก็มีหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและคดีอาญาบางประเภทที่ไม่ได้
ถูกสั่งให้เป็นศาลทหารนั้นโดยปกติ

โดยตามที่พระธรรมนูญศาลทหาร ผู้มีอำนาจแต่งตั้งบุคลากรศาลทหาร มี
อำนาจแต่งตั้งผู้พิพากษาศาลพลเรือนเป็นบุคลากรศาลทหารได้ในเวลาไม่ปกติ คือ
ในเวลาที่มีการรบหรือการสงคราม หรือประกาศใช้กฎอัยการศึกโดยไม่จำกัดจำนวน
ไว้ และอาจแต่งตั้งพนักงานอัยการ จำศาล พลเรือน หรือผู้ทรงคุณวุฒิที่เหมาะสม
เป็นอัยการทหารและจำศาลทหารได้ ในสงครามมหาเอเชียบูรพาคราวที่แล้วมา ผู้
บัญชาการทหารสูงสุดอาศัยอำนาจตามกฎหมายอัยการศึกและพระธรรมนูญศาลทหารเคยวาง
ระเบียบ แต่ง ตั้งผู้พิพากษาศาลชั้นต้นฝ่ายพลเรือนในศาลอาญาและ ศาลจังหวัด ทุกศาล
และทุกคนให้เป็นกรรมการศาลทหาร ให้หนึ่งพิจารณาพิพากษา ณ ที่ทำการศาลพลเรือน
โดยมีองค์คณะสามนายและอาจมีกรรมการที่เป็นทหารมานั่งร่วมด้วย แต่งตั้งอัยการ
ฝ่ายพลเรือนและจำศาลจังหวัดเป็นจำศาลทหาร และให้ถือว่าศาลพลเรือนนั้น ๆ กลาย
สภาพเป็นศาลทหาร แต่ยังคงถือว่าแตกต่างกับศาลทหารแท้ (ดูหัวข้อปฏิบัติการ
สำหรับศาลพลเรือนซึ่งต้องกลายสภาพเป็นศาลทหารในยามไม่ปกติ และคำสั่งทัพ
สนามที่ ๗/๒๔๘๔ ลงวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๔๘๔ เรื่องกำหนดอำนาจศาล กรรมการ
ศาลทหารอัยการ และจำศาลทหาร ดูเอกสารประกอบหมายเลข ๑ และ ๒) ตาม
ความเห็นของผมศาลพลเรือนก็เป็นศาลพลเรือน ศาลทหารก็เป็นศาลทหาร จะให้
ศาลพลเรือนกลายสภาพเป็นศาลทหารน่าจะเป็นไปไม่ได้ และไม่มีความหมายสนับสนุน
ให้แบ่งศาลทหารออกเป็นศาลทหารแท้และศาลทหารไม่แท้ หรือศาลทหารगेเรองเป็น
ทำนองเดียวกันจะให้ผู้ช่ายกลายสภาพเป็นผู้หญิงไม่ได้ ถ้าขึ้นจะให้เป็นอย่างมากก็เป็น
ได้แต่เพียงกะเทยเท่านั้น ทางที่ถูกต้องควรถือว่า ผู้พิพากษา อัยการ และจำศาลฝ่าย

พลเรือนที่ใคร่บงการให้เข็นตุลาการ อัยการและเจ้าศาลทหารนั้นประกอบกันเป็นศาลทหารอย่างเต็มที่ หากแต่ขยับขยายมาจนพิจารณาพิพากษา ณ ที่ทำการศาลฝ่ายพลเรือน เช่นที่ศาลอาญาหรือศาลจังหวัดเพิ่มขึ้นจากที่เคยนั่งทำการอยู่แต่เดิมเท่านั้น ในกรณีที่มีการแต่งตั้งผู้พิพากษา อัยการและเจ้าศาล ฝ่ายพลเรือนขึ้นทำหน้าที่ตุลาการ อัยการ และเจ้าศาลทหารทั้งกล่าวข้างต้น เมื่อหมดภาวะไม่ปรกติเช่นหมดการรบหรือยกเลิกประกาศใช้กฎอัยการศึกแล้ว เคยถือกันว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายพลเรือนเหล่านั้นคงมีหน้าที่ปฏิบัติในศาลทหารต่อไปจนกว่าจะเสร็จสิ้นคดีที่ค้างพิจารณาอยู่ในศาลทหาร ทั้งนี้เพราะมาตรา ๗ ตรีแห่งพระราชบัญญัติกฎอัยการศึกมีความว่า “เมื่อได้เลิกใช้กฎอัยการศึกแล้ว ให้ศาลทหารคงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ยังค้างพิจารณาในศาลนั้น และให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาที่ยังมีไต่ฟ้องร้องในระหว่างเวลาที่ใช้กฎอัยการศึคนั้นด้วย” แต่ตามความเห็นของข้าพเจ้าพิพากษาย้ายพลเรือนที่ใคร่บงการแต่งตั้งให้เข็นตุลาการศาลทหารในยามไม่ปรกตินั้น เมื่อเหตุการณ์กลับสู่ความปรกติแล้ว น่าจะหมดอำนาจทำหน้าที่ตุลาการศาลทหารไปในตัว ส่วนคดีที่ยังค้างพิจารณาอยู่ในศาลทหารหรือที่ยังมีไต่ฟ้องคงทะลุไว้ในมาตรา ๗ ตรีแห่งกฎอัยการศึคนั้น แม้จะคงอยู่ในอำนาจศาลทหารก็น่าจะได้รับการพิจารณาพิพากษาโดยตุลาการศาลทหารที่มีอยู่ในยามปรกติเท่านั้น มิฉะนั้น ถ้ามีการฟ้องคดีที่ควรถูกฟ้องเสียแต่ในระหว่างเวลาที่ใช้กฎอัยการศึกแต่เพิ่งมาฟ้องภายหลังเลิกใช้กฎอัยการศึกแล้วสัก ๑๐ ปี ก็จะต้องให้ผู้พิพากษาย้ายพลเรือนคนเดิมซึ่งเคยใคร่บงการแต่งตั้งให้เข็นตุลาการศาลทหารในยามไม่ปรกตินั้นเป็นผู้พิจารณาพิพากษาอีก แม้เขาจะไต่ย้ายไปอยู่ศาลอื่น หรือเลื่อนชั้นสู่ศาลอุทธรณ์ หรือออกจากราชการไปแล้ว ซึ่งย่อมขัดกับเหตุผล

ก่อนจบควรกล่าวด้วยว่าศาลทหารในยามไม่ปรกตินั้น นอกจากจะประกอบด้วยศาลทหารชั้นต่างๆเหมือนอย่างในยามปรกติแล้ว ยังอาจมีศาลเพิ่มขึ้นอีกประเภท

หนึ่ง เรียกว่าศาลอาชญาศึกซึ่งจะตั้งได้แต่ในหน่วยทหารหรือเรือรบที่อยู่ในเขตบริเวณ
เท่านั้น ในกรณีเช่นนี้ให้บังคับบัญชาทหารสูงสุด ณ ที่นั้นซึ่งต้องมีกำลังทหารอยู่
ไม่น้อยกว่า ๑ กองพัน หรือเป็นผู้บังคับบัญชาในเรือรบ บัสม หรือที่มั่นอย่างใดของ
ทหาร หรือผู้ทำการแทนเป็นผู้อำนวยการศาลอาชญาศึก เพื่อพิจารณา
คดีอาญาที่เกิดขึ้นเฉพาะในเขตอำนาจหน้าที่ของหน่วยทหารนั้น ศาลอาชญาศึกมี
อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทั้งปวงซึ่งการกระทำผิด เกิดขึ้นในเขตอำนาจใดทุก
บทกฎหมายและไม่จำกัดด้วยบุคคล เพราะฉะนั้นจึงมีอำนาจเห็นอรรถาธิบายด้วย ศาล
นี้ต้องมีตุลาการสามนายเป็นองค์คณะพิจารณาพิพากษา และตุลาการต้องเป็นนายทหาร
สัญญาบัตร เมื่อเลิกการรบหรือการสงครามหรือเลิกใช้กฎอัยการศึก ศาลอาชญาศึก
ยังคงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่ค้างอยู่ในศาล แต่ผู้มีอำนาจแต่งตั้งตุลาการศาล
อาชญาศึก มีอำนาจโอนคดีให้ศาลทหารแห่งอื่นพิจารณาพิพากษาได้ ส่วนคดีที่อยู่ใน
อำนาจศาลอาชญาศึก แต่ยังมีโทษอยู่ให้นำไปฟ้องยังศาลทหารแห่งอื่น และให้ศาลที่
พิจารณาคดีเช่นนั้นมีอำนาจและหน้าที่ของศาลอาชญาศึก กับให้นำบทบัญญัติว่าด้วยศาล
ทหารในเวลาไม่ปรกติมาใช้บังคับในศาลอาชญาศึกโดยอนุโลม

ตามที่กล่าวมาแล้วนี้สรุปได้ว่าศาลอาชญาศึกนั้นไม่เกี่ยวข้องกับเจ้าหน้าที่ฝ่าย
ตุลาการของศาลยุติธรรมโดยตรง แต่เมื่อมีการโอนคดีจากศาลอาชญาศึกมาพิจารณา
ในศาลทหารในยามไม่ปรกติ ก็อาจมีเจ้าหน้าที่ฝ่ายตุลาการของศาลยุติธรรมเกี่ยวข้องกับ
ด้วยในฐานะเป็นตุลาการหรือจำศาลทหารในยามไม่ปรกตินั้น อนึ่งควรกล่าวด้วยว่าคำ
พิพากษาของศาลทหารในยามไม่ปรกติหรือศาลอาชญาศึกห้ามมิให้อุทธรณ์ ฎีกา.

หมายเหตุ มีเอกสารประกอบคำบรรยายนี้ ๕ ฉบับ

เอกสารประกอบหมายเลข ๑

คำสั่ง ท. สนามที่ ๗/๘๔

คำสั่ง ท. สนาม

ศาลาว่าการกลาโหม

เรื่อง กำหนดอำนาจศาล, กรรมการศาล,
อัยการศาลและจำศาลทหาร

พระนคร

ที่ ๗/๘๔

๑๑ ธ.ค. ๘๔

๑. บัดนี้ได้มีประกาศใช้กฎหมายการศึกทงจังหวัดทวราชอาณาจักรแล้ว ฉะนั้นให้ใช้สถานทำการศาลชั้นต้นฝ่ายพลเรือนทงจังหวัดทงอยู่ในเขตมณฑลทหารบกที่ ๑ เขตจังหวัดทหารเรือสมุทรปราการ และเขตจังหวัดทหารเรือชลบุรี เว้นแต่ศาลแพ่งเป็นททำการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหารกรุงเทพฯ และให้ใช้สถานทำการศาลชั้นต้นฝ่ายพลเรือนในจังหวัดทงอยู่นอกเขตมณฑลทหารบกที่ ๑ เขตจังหวัดทหารเรือสมุทรปราการ และเขตจังหวัดทหารเรือชลบุรี เป็นททำการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลมณฑลทหาร

๒. ให้ผู้บังคับการ มณฑลทหารมีอำนาจแต่งตั้งนายทหารสัญญาบัตรประจำการชงกำลังปฏิบัติงานอยู่ในท้องถิ่นมณฑลทหารนั้นๆ เป็นกรรมการศาลมณฑลทหารได้

๓. ให้ผู้พิพากษาย่อยพลเรือนในศาลชั้นต้นคังกล่าวแล้วในข้อ ๑. เป็นกรรมการศาลทหารกรุงเทพฯ หรือกรรมการศาลมณฑลทหารตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหารฯ และให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาทงประเภททงคดีและผู้มีอำนาจบังคับบัญชาฝ่ายทหารอาทงนายทหารสัญญาบัตรหรือผู้รักษาวพระธรรมนูญ

กรมพระธรรมนูญไปพิจารณาพิพากษาคดีได้โดยเฉพาะ หรือเป็นกรรมการร่วม
คณะด้วยก็ได้

๔. อัยการทหารและพนักงานอัยการซึ่งประจำอยู่ในเขตท้องที่ซึ่งได้ประกาศ
ใช้กฎอัยการศึกนั้น ให้เป็นอัยการศาลทหารกรุงเทพ หรืออัยการศาลมณฑลทหาร
นั้นด้วยตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหารฯ หรือเมื่อผู้มีอำนาจบังคับบัญชาฝ่าย
ทหารมีความประสงค์จะแต่งตั้งบุคคลใดเป็นอัยการทหารว่าคดีใดโดยเฉพาะ หรือเป็น
อัยการทหารร่วมกับอัยการที่ประจำอยู่แล้วก็ได้

๕. จำศาลทหารและผู้ช่วย จำศาลและรองจำศาลพลเรือนซึ่งประจำอยู่ใน
เขตท้องที่ซึ่งได้ประกาศใช้กฎอัยการศึกนั้น ให้เป็นจำศาลทหารกรุงเทพฯ หรือจำศาล
มณฑลทหารนั้นๆ ตามพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหารฯ เช่นเดียวกัน

(ลงนาม) จอมพล ป. พิบูลสงคราม

ผบ. ทหารสูงสุด

เอกสารประกอบหมายเลข ๒

หัวข้อปฏิบัติราชการสำหรับศาลพลเรือนซึ่งต้องกลายสภาพเป็นศาล
ทหารในยามไม่ปรกติ

ข้อ ๑. ศาลจังหวัดฝ่ายพลเรือนซึ่งอยู่ในเขตอำนาจประกาศใช้กฎอัยการศึก
ให้มีสภาพเป็นศาลมณฑลทุกแห่ง แต่ศาลอาญา ศาลแขวงในพระนครและธนบุรีกับ
ศาลจังหวัดที่อยู่ในเขตมณฑลทหารบกที่ ๑ ให้มีสภาพเป็นศาลทหารกรุงเทพฯ (การ
แบ่งเขตมณฑลและจังหวัดทหาร ดูข้อบังคับทหารที่ ๒/๘๕)

ข้อ ๒. การเรียกชื่อศาล ให้เรียกชื่ออย่างศาลทหารกรุงเทพ ฯ หรือศาล
มณฑลทหารในเวลาปรกติ ซึ่งสถิตแล้วแต่ศาลนั้นจะตั้งอยู่ในเขตของมณฑลทหารใด
แต่เพื่อให้ทราบว่าศาลนั้นคือศาลแห่งใด ให้บอกชื่อจังหวัดอันเป็นที่ตั้งศาลนั้นไว้ภายในวงเล็บเช่น ศาลจังหวัดนครราชสีมาให้เรียกชื่อว่า “ศาลมณฑลทหารที่ ๓ (นครราชสีมา)” หรือศาลจังหวัดสุพรรณบุรีให้เรียกชื่อว่า “ศาลทหารกรุงเทพ ฯ (สุพรรณบุรี)” เป็นต้น

ข้อ ๓. สารบบและบัญญัติให้จัดตั้งขึ้นใหม่และแยกเป็นส่วนหนึ่งต่างหากจาก
คกทที่เกิดขึ้นในเวลาปรกติ

ข้อ ๔. การพิจารณาพิพากษาคดีให้กระทำโดยรวบรัดและยุติธรรม โดยให้
ถือหลักความจริงเป็นสิ่งสำคัญ

ข้อ ๕. กระบวนวิธีพิจารณาให้ปฏิบัติตามข้อบังคับ คำสั่ง ระเบียบแบบ
ธรรมเนียมของฝ่ายทหาร กฎวิธีการของศาลทหารและพระราชบัญญัติธรรมมนูศาล
ทหาร ฯ เว้นแต่ข้อบังคับ คำสั่ง ระเบียบแบบธรรมเนียมเหล่านั้นไม่มี จึงให้ใช้ประมวล
กฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาได้เท่าที่เกี่ยวแก่ความจำเป็น

ข้อ ๖. คกทมอตราโทษจำคุกอย่างสูงตั้งแต่ ๑๐ ปีขึ้นไปนั้น ถ้าจำเลยรับ
สารภาพ ศาลจะฟังคำเจ้าทกษหรือผู้เสียหายอันเป็นพยานสำคัญเพียงปากเดียว เพื่อ
ประกอบคำรับของจำเลยหรือไม่ฟังเลยก็ได้ ทั้งนี้เพื่อให้คดีรวบรัดยิ่งขึ้น

ข้อ ๗. คกทศาลพิพากษาแล้ว ให้จัดการบังคับคดีไปทั่วโดยมิต้องมีการ
ขออนุมัติแต่อย่างใดอีก แต่คกทลงโทษประหารชีวิตจำเลยนั้น ก่อนจะลงอาญา
จำเลยตามคำพิพากษา ศาลต้องรายงานเสนอให้ผู้มีอำนาจตั้งกรรมการศาลทรวายก่อน

ข้อ ๘. คกทเกี่ยวแก่ความปลอดภัยของประเทศ หรือเกี่ยวแก่ทหารประจำ
การ กระทำผิดปะปนกับบุคคลที่มีใช้ทหารประจำการ หรือซึ่งบุคคลที่มีใช้ทหาร

ประจำการกระทำผิดตามประมวลกฎหมายอาญาทหาร เมื่อศาลได้รับประทับฟ้องไว้แล้ว ต้องรีบแจ้งให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารในท้องถิ่นนั้นทราบโดยด่วนก่อนวันนัดพิจารณา ทั้งนี้เห็นเป็นการสมควร ทางฝ่ายทหารจะส่งเจ้าหน้าที่ให้ไปนั่งร่วมเป็นองค์คณะกรรมการพิจารณาพิพากษาคดีนั้นด้วยก็ได้

ข้อ ๕. องค์คณะกรรมการศาลต้องมี ๓ นายเสมอ ถ้าขัดข้องในเรื่องจำนวนกรรมการ ให้ศาลรีบแจ้งแก่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารในท้องถิ่นนั้นโดยด่วน เพื่อเจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารจะได้จัดส่งกรรมการมาร่วมสมทบด้วยตามที่จำเป็น

ข้อ ๑๐. ผู้พิพากษาศาลฝ่ายพลเรือนที่เป็นกรรมการศาลทหาร ไม่จำเป็นต้องมีคำสั่งทงทษญัตติไว้ในมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๗๗ อีก เพราะมีคำสั่งผู้บัญชาการทหารสูงสุดทงทษโดยทั่วไปอยู่แล้ว กับทั้งมีต้องมีใบแสดงตัวตามความในพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร มาตรา ๘๕ อย่างเช่นศาลทหารเวลาปรกติด้วย

ข้อ ๑๑. เงินพินัยทางราชการ ทหาร ถือว่าเป็นเงินรายได้ของ กระทรวงกลาโหม และต้องจัดส่งชำระด้วยตัวเงินสด ดังนั้นเงินประเภทนี้ให้นำฝากคลังไว้เป็นส่วนหนึ่ง โดยจัดทงทษแยกไว้ต่างหากเพื่อบรรจุคำสั่งต่อไป

ส่วนบรรดาของกลางที่ศาลสั่งริบไว้ตามคำพิพากษานั้น คงให้ปฏิบัติไปตามเดิมอย่างเวลาปรกติ

ข้อ ๑๒. การให้ประกันตัวจำเลยโดยปรกติไม่ควรอนุญาต เว้นแต่คดีเล็กน้อยและศาลเห็นเป็นการสมควรจริง ๆ เท่านั้น

ข้อ ๑๓. กระดาษแบบพิมพ์และบัญชีต่าง ๆ คงใช้ของศาลฝ่ายพลเรือนเท่าที่มีอยู่แล้วนั้น

ข้อ ๑๔. การปฏิบัติอย่างอื่นนอกจากที่ไต่ระบุไว้แล้วนี้ ให้ศาลพิจารณาคำวินิจฉัยและปฏิบัติไปอย่างเวลาปกติทุกประการ
 ทั้งนี้ มีข้อสงสัยประการใด ให้ติดต่อและถามได้จากเจ้าหน้าที่ฝ่ายกรมพระธรรมมนูญโดยตรง

เอกสารประกอบหมายเลข ๓

เรื่องเชิญสำรองผู้พิพากษา

ด่วนมาก

ท.ย. ๕๕๘๒๘/๒๕๘๔

สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

๒๘ ธันวาคม ๒๕๘๔

เรื่อง กรรมการศาลทหาร

จาก ปลัดกระทรวงกลาโหม

ถึง ปลัดกระทรวงยุติธรรม

อนึ่งหนังสือท.ย. ๕๖๔๘/๒๕๘๔ ลงวันที่ ๒๗ ธันวาคม ๒๕๘๔ เรื่อง กรรมการศาลทหารนั้น

กระทรวงกลาโหมเห็นว่า เมื่อมีอุปสรรคขัดข้องในการที่จะให้เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารและผู้พิพากษาอื่นไปร่วมเป็นกรรมการให้ครบคณะได้แล้ว ก็ยอมให้ผู้พิพากษาที่ประจำพิจารณาคดีนั้น เชิญบุคคลอื่นมาเป็นสำรองผู้พิพากษาโดยอนโลมตามนัยแห่งพระธรรมนูญศาลยุติธรรม มาตรา ๒๓ วรรค ๒ และเมื่อได้เชิญบุคคลอื่นมาเป็นสำรองผู้พิพากษาแล้วบุคคลนั้นก็เข้าเป็นกรรมการศาลมณฑลทหารตามนัยคำสั่งผู้บัญชาการ

๑๓๒

ทหารสูงสุดที่ ๗/๘๔ ลงวันที่ ๑๑ ธันวาคม ๒๔๘๔ และมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีในศาลมณฑลทหารนั้นได้

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง
(ลงชื่อ) นายพลตรี ขจรเนติบุต
(พระขจรเนติบุต)
รักษาราชการแทน

เอกสารประกอบหมายเลข ๔

เรื่องขอให้ผู้พิพากษานั่งร่วมพิจารณาในศาลทหารแท้

ด่วนมาก

ท บ. ๒๐๘๓๐/๒๔๘๓

สำนักงานปลัดกระทรวงกลาโหม

๘ พฤศจิกายน ๒๔๘๓

เรื่อง ขอให้ผู้พิพากษานั่งร่วมพิจารณาคดีในศาลทหารแท้

จาก ปลัดกระทรวงกลาโหม

ถึง ปลัดกระทรวงยุติธรรม

โดยที่ในระหว่างประกาศใช้กฎอัยการศึกทั่วราชอาณาจักรและมีสถานะสงครามนี้ ศาลในศาลทหารแท้ทุกแห่งเกิดขึ้นมากผิดกว่าปรกติ แต่ผู้รักษาพระธรรมนูญซึ่งมีหน้าที่นั่งพิจารณาพิพากษาคดีทั้งในศาลทหารกรุงเทพ ฯ (พระนคร) และศาลทหารมณฑลในต่างจังหวัดทั่วไปมีน้อยอยู่ ประกอบด้วยในเวลานั้นการเดินทางก็ไม่สะดวก การไปมาครวหน่ง ๆ ย่อมต้องกินเวลาถึง ๒-๓ เดือน จึงเป็นเหตุให้การพิจารณาพิพากษาคดีในศาลทหารแท้ทั่วราชอาณาจักรจำต้องค้างคั่งและล่าช้ามาก

ด้วยเหตุผลดังนี้เรียนมา กระทรวงกลาโหมใคร่ขอความร่วมมือจาก
กระทรวงยุติธรรมโดยขอให้ผู้พิพากษาศาลฝ่ายพลเรือนในเขตจังหวัดศาลทหารแท้
ช่วยกระทำการหาผู้รักษาพระธรรมนูญ ร่วมเป็นคณะกรรมการศาลกษัตริย์ทหารดังนี้
อีก ๒ นาย ทำการพิจารณาพิพากษาในศาลทหารเหล่านั้นให้สักเดือนละหนึ่งครั้ง ตาม
ที่เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารในจังหวัดนั้น ๆ จะได้นัดหมายให้ทราบเป็นคราว ๆ ไป วิธีการ
ตั้งเรียนมากระทรวงกลาโหมจะได้แจ้งให้ผู้มีอำนาจตั้งกรรมการศาลในเขตศาลทหาร
นั้น ๆ ทำการติดต่อกับผู้พิพากษาหัวหน้าศาลฝ่ายพลเรือน ณ ที่นั้นให้เป็นไปตามบท
บัญญัติแห่งพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พ.ศ. ๒๔๗๗ มาตรา ๕๘ โดยทรงอีก
ครั้งหนึ่ง

ทั้งนี้กระทรวงกลาโหมหวังเป็นอย่างยิ่งว่าจะได้รับความร่วมมือจาก
กระทรวงยุติธรรมตามทเรียนมาเป็นอย่างดี จึงขอขอบคุณล่วงหน้าในโอกาสนี้ด้วย

ขอแสดงความนับถืออย่างสูง
(ลงชื่อ) พล.ท. ภ. เกสส์ลีย์
(พลโท ภักดิ์ เกสส์ลีย์)

เอกสารประกอบหมายเลข ๕

คำสั่งทหารเรื่องกำหนดอำนาจศาล กรรมการศาล อัยการศาล และ
เจ้าศาลทหาร ท ๒๑/๑๐๔๗

กระทรวงกลาโหม

๒๕ ม.ก. ๘๘

เพื่อให้การพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหารได้ดำเนินไปโดยรวดเร็ว เหมาะ
สมแก่สภาพการณ์ของประเทศในยามสงครามและประกาศใช้กฎอัยการศึก จึงอาศัย

อำนาจตามความในมาตรา ๕๘ และมาตรา ๗๗ แห่งพระราชบัญญัติธรรมนูญศาลทหาร พุทธศักราช ๒๔๗๗ ให้ผู้พิพากษา พนักงานอัยการและจำศาลฝ่ายพลเรือน เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายศาลและอัยการศาลทหารดังต่อไปนี้

๑) ให้ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ จำศาลและรองจำศาลฝ่ายพลเรือนทุกจังหวัดที่อยู่ในเขตมณฑลทหารบกที่ ๑ เป็นกรรมการศาล อัยการศาล และจำศาลทหารกรุงเทพ โดยให้ใช้สถานที่ทำการของศาลชั้นต้นซึ่งประจำอยู่ในเขตท้องที่ดังกล่าวแล้ว (เว้นศาลแพ่ง) เป็นที่ทำการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลทหารกรุงเทพ

๒) ให้ผู้บัญชาการมณฑลทหารบกที่ ๒, ๓, ๔, ๕ และ ๖ กับผู้บัญชาการมณฑลทหารเรือที่ ๑, ๒ มีคำสั่งแต่งตั้งให้ผู้พิพากษา พนักงานอัยการ จำศาลและรองจำศาลฝ่ายพลเรือนซึ่งประจำอยู่ในเขตท้องที่มณฑลทหารนั้น ๆ เฉพาะจังหวัดที่มีประกาศเรื่องให้ศาลทหารมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาบางประเภท ตามบทบัญญัติแห่งกฎอัยการศึก (ลงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๔๘๗) เป็นกรรมการศาล อัยการศาลและจำศาลมณฑลทหาร โดยให้ใช้สถานที่ทำการของศาลชั้นต้นในเขตท้องที่ดังกล่าวแล้วเป็นที่ทำการพิจารณาพิพากษาคดีของศาลมณฑลทหารนั้น

๓) ศาลทหารที่ใดกำหนดและแต่งตั้งขึ้นให้มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีอาญาบางประเภทตามบทบัญญัติแห่งกฎอัยการศึกลงวันที่ ๓๑ ธันวาคม ๒๔๘๗

๔) เจ้าหน้าที่ฝ่ายทหารซึ่งเป็นผู้ดำรงต่งกรรมการศาล อาจต่งนายทหารสัญญาบัตรหรือผู้รักษาพระธรรมนูญพระธรรมนูญไปนั่งพิจารณาพิพากษาคดีในศาลดังกล่าวแล้วโดยเฉพาะ หรือเป็นกรรมการร่วมคณะด้วยก็ได้ ทั้งอาจจะแต่งตั้งให้บุคคลใดเป็นอัยการศาลทหารว่าคดีใด โดยเฉพาะหรือเป็นอัยการศาลทหารร่วมกับอัยการที่ประจำอยู่แล้วก็ได้

๑๓๕

- ๕) เขตมณฑลและจังหวัดทหารนั้น ให้ถือตามข้อบังคับทหารซึ่งว่าด้วยการ
แบ่งเขตมณฑลและจังหวัดทหารที่ ๒/๑๕๗๑๖ ลง ๑๕ พ.ค. ๘๕ และคำสั่งทหาร
๒๔๘๕
เรื่องกำหนดเขตอำนาจศาลทหารที่ ๒๔๕/๒๑๑๐๒ ลง ๑๓ พ.ย. ๘๗ หรือซึ่งจะได้
มีการเปลี่ยนแปลงแก้ไขต่อไป
- ๖) คำสั่งอันใดในส่วนที่มิชอบความบัญญัติไว้แล้วในคำสั่งนี้ หรือ ซึ่งแย้งขัด
กับคำสั่งนี้ ให้ใช้คำสั่งนี้แทน
ทั้งนี้ ตั้งแต่ ๑ ม.ค. ๘๘ เป็นต้นไป

(ลงชื่อ) พล.ท. จ. วิจิตสงคราม
รัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงกลาโหม

แจ้งความ

เรื่อง หนังสือ “การพิจารณาศึกษาปัญหาการป้องกันอาชญากรรม”

คณะกรรมการอาชญากรรมวิจัย ได้จัดทำหนังสือเล่มแรกเพื่อประกอบความรู้ของเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม คือ ตำรวจ, พนักงานสอบสวน, อัยการ, ผู้พิพากษา. และพนักงานราชทัณฑ์ คือ เรื่อง “การพิจารณาศึกษาปัญหาการป้องกันอาชญากรรม” ราคาเล่มละ ๒ บาท ๕๐ สตางค์ มีจำหน่ายที่ศูนย์กรรมการอาชญากรรมวิจัยประจำจังหวัด (สำนักงานอยู่ที่ศาลากลางจังหวัด) และศูนย์กรรมการอาชญากรรมวิจัยประจำภาค (สำนักงานอยู่ที่ทำการของผู้ว่าราชการภาค) สำหรับในจังหวัดพระนครและจังหวัดธนบุรี สั่งซื้อโดยตรงได้จากกองวิชาการ กรมตำรวจ ปทุมวัน สำหรับข้าราชการตำรวจ วิชิตะวงศ์ก็ขอให้ตำรวจผู้มาส่งหนังสือกรมตำรวจ ปทุมวัน มาขอหนังสือตามที่ท่านต้องการ ส่วนผู้ที่อยู่ที่กรมอัยการ กรมมหาดไทย กรมราชทัณฑ์ ศาล ฯลฯ ท่านจะโทรศัพท์ถึงร.ต.ท. ทวี ณ บางช้าง (โทร ๓๑๕๕๕) ให้จัดส่งไปยังท่านก็ได้

หนังสือนี้ พล.ต.อ.เผ่า ศรียานนท์ ได้กล่าวไว้ในคำนำว่า “ข้าพเจ้าหวังใจว่าเจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรม ซึ่งมีหน้าที่โดยตรงเกี่ยวกับการป้องกันอาชญากรรม คือ พนักงานตำรวจ และพนักงานฝ่ายปกครอง เช่น ผู้ว่าราชการภาค ผู้ว่าราชการจังหวัด นายอำเภอ และปลัดอำเภอ ฯลฯ คงจะมีความพอใจที่จะอ่านหนังสือเล่มนี้โดยทั่วกัน แม้หนังสือเล่มนี้จะมีข้อความสั้นๆ และมีข้อความเข้าใจยากบ้างบางประการ ข้าพเจ้าก็คิดว่าคงจะเข้าใจได้โดยง่าย เพราะท่านย่อมจะได้ประสบเหตุการณ์และปัญหาจริง ๆ มาแล้วเป็นอันมาก เมื่อเอาเหตุการณ์ที่ท่านได้ประสบกับตนมาแล้ว เขามาระลึกพิจารณาเทียบเคียงก็จะเข้าใจได้โดยชัดเจนและลึกซึ้งเป็นแน่ และถ้าท่าน

ได้อ่านซ้ำอีกในเวลาต่อไปข้างหน้า ท่านก็จะยิ่งเข้าใจกว้างขวางมากยิ่งขึ้นและสามารถใช้หลักวิชาจากหนังสือเล่มนี้แก่กรณีตามหน้าที่ของท่าน ...” “... นอกจากนั้นข้าพเจ้ายังหวังใจว่า เจ้าหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมอื่นๆ และผู้ที่สนใจในปัญหาอาชญากรรมก็คงจะมีความพอใจที่จะอ่านหนังสือเล่มนี้ด้วยเหมือนกัน และความสนใจในปัญหาการป้องกันอาชญากรรม ก็คงจะเกิดผล เป็นการกระทำอันวยประโยชน์แก่ความสงบเรียบร้อยของประชาชนเป็นอันมาก....” และหลวงจักรปาณิศร์วิจิตรวิสุทธิ ผู้พิพากษาศาลฎีกา ได้กล่าวในคำบรรยายในการประชุมสัปดาห์แห่งการป้องกันอาชญากรรม พ.ศ. ๒๔๕๘ ว่า “...เป็นหนังสือคู่มือเล่มเล็กๆ มีข้อความเพียง ๗๑ หน้า แต่ได้วางแนวครอบคลุมปัญหาเกี่ยวกับอาชญากรรมและการป้องกันไว้หมดแต่โดยย่อ จึงมีประโยชน์อย่างยิ่งแก่เรา...”

ผู้ช่วยเลขาธิการคณะกรรมการอาชญากรรมวิจัย

กองวิชา การกรมตำรวจ ปทุมวัน

พระนคร

เอกสารประกอบการบรรยาย

คำบรรยาย

เรื่อง “กฎหมายในล่วนการป้องกัน”

โดย หลวงจักรปาณิสวัสดิ์วิสุทธิ ผู้พิพากษาศาลฎีกา

แสดงในการประชุมสัปดาห์แห่งการป้องกันอาชญากรรม พ.ศ. ๒๔๕๘

ณ ห้องประชุมมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

เมื่อวันที่ ๕ มกราคม ๒๔๕๘

ท่านผู้เป็นประธาน และท่านผู้เกียรติทั้งหลาย

เป็นธรรมดาของผู้ที่ใคร่เรียนรู้กฎหมายในโอกาสเช่นนี้ ที่จะกล่าวว่าตนได้รับ
เกียรติอันสูง แต่สำหรับผมถึงจะพูดก็ไม่ใคร่จะเต็มปาก เพราะร้อยแก่ใจตนเองว่า
เป็นผู้ที่ไม่สมควรที่จะได้รับเกียรติเช่นนี้ พูดอย่างนี้ไม่ใช่แกล้งถ่อมตัว แต่เป็นการ
พูดด้วยความจริงใจ เพราะผมทราบว่า ท่านที่นั่งฟังอยู่ในที่นั่งนี้เป็นผู้ทรงวิทยาคุณ
และมีความซื่อซ่งในกิจการบ้านต่างๆ อันเกี่ยวข้องการป้องกันและปราบปรามอาชญา-
กรรม หรือในด้านการพิจารณาโทษและการฝึกอบรมอาชญากรให้กลับตนเป็นพลเมือง
ดีด้วยกันทั้งนั้น ผู้ที่จะมาแสดงปาฐกถาให้ท่านฟังจึงควรเป็นผู้เชี่ยวชาญในวิชาที่ท่าน
พูด ซึ่งผมมีความเสียใจที่จะกล่าวว่าผมหาได้เป็นบุคคลเช่นนั้นไม่ ผมมีความสนใจ
ในเรื่องอาชญากรรมเพียงอย่างพลเมืองธรรมดา หรืออย่างมากที่สุดก็กล่าวได้แต่เพียง
ว่าเหมือนดังผู้พิพากษารวมตามคนหนึ่งเท่านั้นเอง ผมไม่เคยศึกษาเรื่องนี้มาเป็นพิเศษ
และไม่เคยเป็นผู้สอนวิชาแขนงนี้ ณ ที่ใด จึงนึกไม่ออกจริงๆ ว่าเหตุใดจึงถูกอุปโลก

ให้เป็นผู้มาพบในเรือนนี้ ยิ่งกว่านั้นผมมีเวลาเตรียมตัวล่วงหน้าประมาณ ๑๕ วันเท่านั้น ซึ่งในระหว่างเวลา ๑๕ วันนั้นก็งานอื่นอยู่เต็มมือ การที่ผมจะพบในวันนั้นจึงต้องเป็น อย่างสุกเอาเผากิน จะเอาเรื่องเอาราวให้ถูกต้องตามหลักตามเกณฑ์นั้นไม่ได้ ฉะนั้น ถ้ามีการผิดพลาดประการใดขอโทษไปหมดให้ความเห็นใจและให้อภัยแก่ผมด้วย

เรื่องที่ผมจะพบในวันนั้นเป็นส่วนหนึ่งของวิทยาศาสตร์เกี่ยวกับอาชญากรรม ซึ่ง ภาษาอังกฤษเรียกว่า Criminal Science อันครอบคลุมสาขาวิชาอีก ๒ สาขา คือ อาชญาวิทยา (Criminology) และทัณฑวิทยา (Penology) ไว้ด้วย คำหรับตำรา ในเรือนนี้เขียนภาษาต่างประเทศมีอยู่มากจนอ่านไม่ไหว ส่วนที่เป็นภาษาไทยมีอยู่เพียง ไม่กี่เล่ม คือ ๑. ตำราอาชญาวิทยาและทัณฑวิทยาของ ม.จ. สกสรวรรณกร ซึ่งถือ กันว่าเป็นบิดาของวิชานี้ในประเทศไทย ๒. เรื่องอาชญาวิทยาของนายบรรยง มกรา-ภิรมย์ ๓. เรื่องอาชญาวิทยาของดร. วิบูลย์ ธรรมวิทย์ ๔. คำบรรยายวิชาอาชญา-วิทยา ณ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ โดยนายชัยเจริญ สันติศิริ และ ๕. เรื่องการ พิจารณาการศึกษาปัญหาการป้องกันอาชญากรรมของหลวงจรุญโกวิทที่ เป็นต้น หนังสือ ของคุณหลวงจรุญโกวิท นั้น เป็นหนังสือคู่มือเล่มเล็ก ๆ มีความเพียง ๗๖ หน้า แต่ได้วางแนวครอบคลุมปัญหาเกี่ยวกับอาชญากรรมและการป้องกันไว้หมดแต่โดยย่อ จึงมีประโยชน์อย่างยิ่งแก่เรา ด้วยเหตุที่ปัญหาเรื่องการป้องกันอาชญากรรมเป็นเรื่อง ซับซ้อน ผมจึงได้ขออนุญาตนำเรื่องอาชญากรรมและการป้องกันอาชญากรรมโดย ทั่วไป ตามแนวที่คุณหลวงจรุญโกวิท ได้ทิ้งไว้แล้วมาดัดแปลงและกล่าวโดยย่อ ในภาค ๑ แห่งคำบรรยายนี้ เพื่อช่วยให้ท่านเข้าใจเรื่องที่ผมจะกล่าวต่อไปในคำ บรรยายภาค ๒ ซึ่งเป็นผลแห่งการค้นคว้าของผมเอง

ภาค ๑

อาชญากรรมและการป้องกันโดยทั่วไป

๑. กฎหมายในส่วนการป้องกันคืออะไร มีขอบเขตเพียงใด

คำว่า “กฎหมายในส่วนการป้องกัน” นั้น เมื่อฟังคตินัย อาจเข้าใจว่าเป็นกฎหมายว่าด้วยสิทธิของบุคคลที่จะป้องกันชีวิต ร่างกาย เกียรติยศ ชื่อเสียง หรือทรัพย์สินของตน แต่ความจริงไม่ใช่ คำนี้เป็นคำใหม่ ถอดเอามาจากภาษาอังกฤษว่า Preventive Law เมื่อกฎหมายมีลักษณะในทางป้องกัน แต่ไม่ใช่เป็นการป้องกันดังที่เราเข้าใจตามธรรมดาที่ถามว่า ถ้าอย่างนั้นป้องกันอะไร? คำตอบก็คือ “ป้องกันอาชญากรรม” (Criminal Offence) แต่เมื่อตอบเช่นนั้นก็อาจถูกซักถามไปอีกว่า ถ้าอาชญากรรมคืออะไรแล้ว คำตอบก็คือว่า อาชญากรรมนั้นมีความหมายแยกออกไปเป็น ๒ นัย คือ ตามนัยแคบ หมายความว่ากระทำความผิดอันมีลักษณะเป็นโจรผู้ร้าย (Crime) เช่น การฆ่าคน ทำร้ายร่างกาย, ปล้น, ชิงทรัพย์, ลักทรัพย์, ข่มขืน หรือทำอนาจาร เป็นต้น อาชญากรรมประเภทนี้มีลักษณะร้ายแรง และสังคมต้องการจะปราบปรามหรือป้องกันยิ่งกว่าอาชญากรรมตามนัยที่ ๒ คืออาชญากรรม ตามนัยกว้าง ซึ่งกินความถึงการกระทำทุกอย่างที่กฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด (Punishable acts) ไม่ว่าจะเป็นการร้ายแรงหรือไม่ เช่น ความผิดทางการเมือง เล่นการพนันโดยไม่ได้รับอนุญาต, ข่มขืนโดยไม่จดทะเบียน, ส่งเสียงอื้อฉาวในเวลาพักผ่อน, วางของเกะกะไว้บนถนนหลวง และความผิดฐานลหุโทษอื่น ๆ อีก เป็นต้น อาชญากรรมตามนัยกว้างนี้บางอย่างไม่เป็นภัยแก่สังคมมากนัก และอาจไม่ผิดศีลธรรมเลย จึงมักเรียกกันแต่ว่าการกระทำผิดกฎหมาย และไม่จำเป็นจะต้องป้องกันหรือปราบปรามอย่างเข้มงวดเหมือนประเภทแรก นอกจากนั้นในบางประเทศถือว่าการกระทำตัวเป็น

ปรักษ์ต่อการขอการปกครอง หรือเศรษฐกิจของประเทศเป็นภัยต่อสังคม ฉะนั้นแม้การนั้น ๆ จะไม่เป็นการผิดกฎหมาย รัฐก็อาจจัดการป้องกัน หรือปราบปรามการกระทำนั้น ๆ ได้โดยอาศัยอำนาจพิเศษตามกฎหมาย

๒. ความเกี่ยวพันแห่งปัญหาเรื่องอาชญากรรม

ปัญหาเรื่องอาชญากรรมเป็นปัญหาซับซ้อนและเกี่ยวพันทางวิทยาศาสตร์ ทางรัฐศาสตร์ และทางนิติศาสตร์ ในทางวิทยาศาสตร์ เราต้องศึกษาค้นคว้าถึงสมมุติฐานหรือมูลเหตุที่ทำให้เกิดการกระทำผิด เมื่อทราบมูลเหตุแล้ว ก็ต้องหาทางป้องกันหรือเยียวยาให้มูลเหตุนั้น ๆ หายสิ้นไป ซึ่งอยู่ในวงเขตของรัฐศาสตร์ คือวิชาการว่าด้วยการปกครองบ้านเมืองและเมื่อเกิดการกระทำผิดขึ้นแล้ว นักนิติศาสตร์ก็ต้องจัดแบ่งการกระทำนั้น ๆ ออกตามประเภทและหมวดหมู่ เพื่อสะดวกในการวางวิธีลงโทษ และกำหนดอัตราโทษให้เหมาะสม

๓. การป้องกันอาชญากรรม

ในโลกเรานี้ความทุกข์ความชั่วเป็นของคู่กัน เพราะฉะนั้นเราใดที่โลกยังมีคน ก็ต้องมีทั้งคนดีและคนชั่ว เราจึงต้องมิให้เกิดอาชญากรรมเสียทีเดียวไม่ได้ อย่างมากก็แต่ลดปริมาณและความถี่ของอาชญากรรมลง คือป้องกันมิให้อาชญากรรมเกิดขึ้นมากและบ่อยเกินไปเท่านั้น วิธีปฏิบัติในการป้องกันอาชญากรรมนั้นอาจแยกออกได้เป็นวิธีปฏิบัติก่อนเกิดการกระทำผิดอย่างหนึ่ง และวิธีปฏิบัติภายหลังเกิดการกระทำผิดอีกอย่างหนึ่ง

วิธีปฏิบัติก่อนเกิดการกระทำผิด คือการเตรียมป้องกันมิให้เกิดมูลเหตุอันเป็นสมมุติฐานแห่งการกระทำผิดซึ่งเป็นการป้องกันในระยะยาว เช่นการให้การศึกษาศึกษาและอบรมทางศีลธรรมแก่พลเมืองของประเทศเป็นจำนวนมากที่สุดที่จะทำได้เพื่อให้เขารู้จัก

ผิดและชอบ จะได้หลักเลียงการกระทำผิดซึ่งไม่แต่จะก่อให้เกิดความลำบากแก่คนอื่นเท่านั้น ยังอาจทำให้ตนเองได้รับโทษเป็นการลำบากในภายหลังอีกด้วย นอกจากนั้นได้แก่การจัดระบบเศรษฐกิจของรัฐ เพื่อให้ราษฎรจำนวนมากที่สุดได้มีเครื่องอุปโภคบริโภคพอกินพอใช้ ปราศจากความขาดแคลนอันเป็นข้อบกพร่องสำคัญอย่างหนึ่งแห่งอาชญากรรม นอกจากจัดระบบเศรษฐกิจเพื่อให้เกิดความสมบูรณ์โดยทั่วไปแล้ว รัฐต้องสงเคราะห์บุคคลประเภทตกหล่น ซึ่งเป็นคนอนาถาไร้อาชีพ หรือมีความชราหรือป่วยเจ็บไม่สามารถประกอบอาชีพอีกด้วย รัฐต้องยอมเอาใจใส่หาหนทางช่วยเหลือแก่ผู้มียาเสพติด บังคับรักษาและให้การรักษายาเสพติดแก่ผู้เจ็บป่วยโดยปราศจากข้อสงสัย ทั้งต้องกำจัดหรือควบคุมสิ่งแวลด้อยต่าง ๆ อันเป็นเหตุให้เกิดอาชญากรรม เช่นการเสพยาและยาเมาเกินสมควร การพนัน และการค้าประเวณี เป็นต้น นอกจากป้องกันโดยวิธีกำจัดหรือควบคุมสิ่งแวลด้อยต่าง ๆ อันเป็นเหตุให้เกิดอาชญากรรม รัฐยังต้องจัดหาหนทางออกกลางกระแวนตรวจตราเพื่อรักษาความสงบ และตัดโอกาสของผู้ร้ายที่จะกระทำความผิดอีกด้วย

ส่วนวิธีปฏิบัติภายหลังที่เกิดการกระทำผิดจนแล้วนั้นได้แก่การสืบสวนสอบสวนเพื่อเอาตัวผู้กระทำความผิดมาฟ้องร้องให้ศาลลงโทษ ซึ่งถ้าจะให้ได้ผลในทางป้องกัน การกระทำความผิดอย่างจริงจัง ก็ต้องกระทำให้เสร็จไปโดยรวดเร็วไม่ชักช้า ต้องแสดงให้เห็นให้ผู้กระทำความผิดเห็นว่าถ้าเขาฝ่าฝืนกฎหมาย เขาจะได้รับโทษอย่างแน่นอนโดยไม่มีการเลือกทรงมกทชง และโทษที่วางนั้นก็ต้องกำหนดให้หนักพอที่จะทำให้ผู้กระทำความผิดเข็ดหลาบ ไม่กล้ากระทำความผิดอีก ทั้งจะทำให้บุคคลอื่นไม่กล้าถือเป็นเยี่ยงอย่างอีกด้วย

๔. วิธีป้องกันอาชญากรรมที่ใช้กันเป็นปกติ

วิธีป้องกันอาชญากรรมเพื่อให้เกิดผลดังกล่าวข้างต้นที่ใช้กันปกติมีอยู่ ๓ วิธี คือ (๑) ป้องกันโดยวิธีนิติบัญญัติ คือการออกกฎหมายในรูปต่าง ๆ ซึ่งเป็นหัวใจ

ของคำบรรยายนี้ ทั้งจะไต่ถามโดยละเอียดต่อไปในภาค ๒ (๒) ข้องกันโดยการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ฝ่ายบริหารผู้มีความรู้ความสงบ เช่นผู้ใหญ่บ้าน, กำนัน, อำเภอลี้และตำรวจ เป็นต้น และ (๓) ข้องกันโดยการปฏิบัติต่อผู้คัดค้านคดีสันติไทยแล้ว ซึ่งเป็นปัญหาทางทฤษฎีที่เกี่ยวเนื่องกับปัญหาการข้องกันโดยวิธีนิติบัญญัติและจะได้นำไปกล่าวในคำบรรยายภาค ๒ อีกเช่นเดียวกัน

ภาค ๒

การข้องกันอาชญากรรมโดยวิธีนิติบัญญัติ

๑. ความแตกต่างของลัทธิประชาธิปไตยและลัทธิซึ่งมิใช่ประชาธิปไตย ทำให้ทฤษฎีการบัญญัติกฎหมายพลอยแตกต่างกันไปด้วย

กฎหมายเป็นเครื่องแสดงออกซึ่งนโยบายหรือเจตจำนงของรัฐ เพราะฉะนั้นถ้ารัฐใดนิยมลัทธิประชาธิปไตยเป็นหลักในการปกครองประเทศ กฎหมายที่ออกโดยรัฐนั้นก็มีลักษณะไปทางประชาธิปไตย ถ้ารัฐใดนิยมลัทธิอันมิใช่ประชาธิปไตย กฎหมายที่ออกก็พลอยเป็นกฎหมายซึ่งมีลักษณะอันมิใช่ประชาธิปไตยไปด้วย ลัทธิประชาธิปไตยถือว่ารัฐเป็นเพียงองค์การของราษฎร เพราะราษฎรเป็นผู้จัดทำรัฐธรรมนูญขึ้นเพื่อประโยชน์ของตนเอง รัฐจึงมิใช่เจ้าของของราษฎร ฉะนั้นในการบัญญัติกฎหมายรัฐต้องคำนึงถึงผลประโยชน์ส่วนได้เสียของราษฎรทั่วไปเป็นใหญ่ และต้องระวังมิให้กระทบกระทั่งต่อสิทธิและเสรีภาพของเอกชนด้วย เว้นแต่เป็นความจำเป็นเพื่อประโยชน์สุขของราษฎรส่วนใหญ่ ด้วยเหตุนีกรัฐจึงต้องระบการกระทำซึ่งถือว่าเป็นการผิดกฎหมายไว้โดยชัดแจ้งในทุกกรณี เมื่อราษฎรรู้แล้วจึงชนผ่านบทบัญญัติของกฎหมายจึงเอาผิดได้ ส่วนรัฐที่มิใช่ประชาธิปไตยถือหลักว่าราษฎรเป็นของรัฐ และมีไว้เพื่อ

ประโยชน์แห่งรัฐ ราษฎรจึงต้องปฏิบัติตามกฎหมายซึ่งรัฐบัญญัติขึ้นเพื่อประโยชน์แห่งรัฐ เพราะรัฐในระบอบที่มีประชาธิปไตยนั้น มักเป็นองค์การซึ่งก่อตั้งขึ้นโดยคณะบุคคลอันเป็นส่วนน้อย ซึ่งกุมอำนาจอยู่ในขณะหนึ่ง ๆ หากใช้เงินองค์การที่ราษฎรก่อตั้งขึ้นตามอำเภอใจไม่ รัฐประเภทนั้นมีความจำเป็นต้องรักษำอำนาจของตนไว้ สิทธิเสรีภาพของราษฎรจึงไม่ใช่เป็นสิ่งสำคัญ และต้องมาภายหลังประโยชน์ของรัฐ ซึ่งเท่ากับประโยชน์ของคณะบุคคลซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองประเทศอยู่นั่นเอง รัฐประเภทนี้จึงอาจบัญญัติกฎหมายอย่างทอดแห ทั่วกว้าง ๆ ว่าการกระทำที่เป็นภัยต่อสังคมย่อมเป็นผิด ราษฎรจึงอาจมีผิดได้ง่าย เพราะไม่ทราบว่ากระทำอันใดบ้างเป็นภัยต่อสังคม

๒. กฎหมายในส่วน การป้องกันอาชญากรรม ตามแนวประชาธิปไตย อาจแยกออกได้เป็น ๓ ประเภท คือ

ก. กฎหมายกีดกันหรือควบคุมภาวะซึ่งอาจชักจูงให้เกิดอาชญากรรม
กฎหมายประเภทนี้ได้แก่พระราชบัญญัติต่าง ๆ เช่นพระราชบัญญัติการพนัน มีวัตถุประสงค์ที่จะกีดกันควบคุมมิให้ราษฎรลุ่มหลงในการพนัน อันเป็นทาง ก่อให้เกิด หนี้สิน ซึ่งเป็นปัจจัยชักนำไปสู่การประกอบอาชญากรรม, พระราชบัญญัติโรงแรมมีวัตถุประสงค์ที่จะควบคุมมิให้บุคคลใช้โรงแรมเป็นแหล่งมั่วสุมของผู้ร้าย, พระราชบัญญัติอาวุธปืนมีวัตถุประสงค์ที่จะควบคุมมิให้อาวุธปืนตกไปอยู่ในมือบุคคลที่ไม่สมควร, พระราชบัญญัติคนเข้าเมือง และพระราชบัญญัติว่าด้วยการเนรเทศคนต่างด้าว มีวัตถุประสงค์ที่จะป้องกันมิให้บุคคลไม่พึงปรารถนาเข้ามา หรือคงอยู่ในราชอาณาจักรไทย เป็นต้น

ข. กฎหมายลักษณะอาญาวางบทลงโทษผู้ที่กระทำความผิด และป้องกันมิให้ความผิดเกิดขึ้นอีก อาญาที่กฎหมายลักษณะอาญา ร.ศ. ๑๒๗ กำหนด

ไว้ ๖ สถาน อันได้แก่การประหารชีวิต การจำคุก การปรับ, การให้อยู่ภายในเขตที่
อันมีกำหนด, การวิชัยทัณฑ์ และการเรียกประกันโทษทัณฑ์จากผู้ใดแสดงความสามารถ
มากราบขอผู้นั้น ล้วนแต่เป็นวิธีการตามกฎหมายบัญญัติไว้เพื่อยุติการกระทำความ
ผิดทั้งสิ้น

ก. กฎหมายซึ่งวางวิธีปฏิบัติต่อบุคคลบางจำพวกเป็นพิเศษ เพื่อ
ป้องกันมิให้กระทำความผิด หรือฝึกและอบรมให้กลับตัวเป็นคนดี คือ

(๑) กฎหมายเกี่ยวกับเด็กและเยาวชน เด็กอายุระหว่าง ๗ ปี ถึง ๑๔ ปี
ที่ศาลพิพากษาว่ากระทำความผิด ศาลอาจกล่าวตักเตือนเด็กหรือบิดามารดาผู้ปกครอง
ของเด็กแล้วปล่อยตัวไป หรือวางข้อกำหนดให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองระวังเด็กนั้นมิ
ให้ก่อเหตุร้ายขึ้นตลอดเวลาที่ศาลกำหนด โดยศาลจะส่งคุมประพฤติเด็กนั้นด้วยก็ได้
หรือศาลจะส่งตัวเด็กนั้นไปยังโรงเรียน หรือสถานฝึกและอบรมก็ได้ สำหรับเยาวชนอายุ
ระหว่าง ๑๔ ปี ถึง ๑๗ ปี ที่ศาลพิพากษาว่ากระทำความผิด ศาลอาจให้ดำเนินการเหมือน
เด็กอายุระหว่าง ๗ ปี ถึง ๑๔ ปี ก็ได้ หรือจะลงโทษตามบทบัญญัติไว้ในกฎหมายลักษณะ
อาญา โดยลดอัตราโทษลงกึ่งหนึ่งก็ได้ ทั้งนี้ตามบทบัญญัติของกฎหมายลักษณะอาญา
มาตรา ๕๗-๕๘ ที่ได้แก้ไขใหม่ใน พ.ศ. ๒๔๙๔ และตามพระราชบัญญัติจำกัดศาล
คดีเด็กและเยาวชน พ.ศ. ๒๔๙๔ ศาลอาจเปลี่ยนโทษจำคุกหรือกักกันเด็กและเยาวชน
เป็นการกักขังในสถานที่มีผู้ใหญ่เฝ้า หรือส่งตัวไปยังโรงเรียนหรือสถานฝึกและ
อบรมได้ก็ได้ และศาลอาจเปลี่ยนโทษปรับเด็กหรือเยาวชนเป็นโทษเขยิบไม่เกิน ๑๒
กั๊กก็ได้ นอกจากนี้เด็กและเยาวชนที่ถูกฟ้องคดีอาญานั้น แม้ศาลจะพิพากษามีได้
กระทำความผิด ถ้าศาลเห็นสมควรวางเงื่อนไขอย่างใดเกี่ยวกับความประพฤติเพื่อสวัสดิภาพ
และอนาคตของเด็กหรือเยาวชนนั้นเอง ศาลก็มีอำนาจสั่งวางเงื่อนไขในการคุมประพฤติ

และให้พนักงานคุมประพฤติคอยสอดส่องให้การเป็นไปตามคำสั่งของศาลได้ ถ้าเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาล ศาลอาจสั่งให้เด็กหรือเยาวชนนั้นไปรับการอบรมในสถานพินิจได้ตามมาตรา ๖๔ ของพระราชบัญญัติ วิชาชีพการตรวจ คัดเลือก และเยาวชน พ.ศ. ๒๔๕๔.

(๒) กฎหมายวางวิธีของการกำหนดโทษหรือการลงโทษ บุคคลที่ศาลพิจารณาว่าได้กระทำผิดแล้วนั้น ศาลอาจสั่งให้เด็กหรือเยาวชนนั้นไปรับการอบรมแล้วปล่อยตัวไป โดยจะกำหนดเงื่อนไขในการคุมความประพฤติของบุคคลนั้น ๆ ด้วยหรือไม่ก็ได้ ถ้าบุคคลนั้น ๆ ขนทำผิดเงื่อนไขที่ศาลกำหนดไว้ก็อาจถูกลงโทษสำหรับความผิดที่ศาลได้กำหนดโทษหรือการลงโทษไว้ บวกกัโทษสำหรับความผิดที่ได้ออกโทษใหม่ ทั้งนี้เพื่อยกเว้นมิให้บุคคลกระทำความผิดซ้ำภายในระยะเวลาที่ศาลกำหนด

(๓) กฎหมายกักกันผู้สันดานเป็นผู้ร้าย หรือผู้กระทำความผิดหลายครั้ง เพื่อยกเว้นมิให้ก่อเหตุร้ายขึ้นอีก ตามพระราชบัญญัติกักกันผู้สันดานเป็นผู้ร้าย

พ.ศ. ๒๔๗๕

(๔) กฎหมายสงเคราะห์ผู้พ้นโทษจากเรือนจำ กฎหมายสงเคราะห์ผู้พ้นโทษจากเรือนจำ บุคคลที่ไต่รับการพักการลงโทษ ผู้พ้นโทษ และเด็กผู้พ้นจากการฝึกและอบรม

พ.ศ. ๒๔๕๗

(๕) กฎหมายสงเคราะห์บุคคลที่ขาดความรู้หรือนิสัยที่จะประกอบอาชีพ กฎหมายสงเคราะห์บุคคลที่ขาดความรู้หรือนิสัยที่จะประกอบอาชีพ กฎหมายสงเคราะห์บุคคลที่ขาดความรู้หรือนิสัยที่จะประกอบอาชีพ กฎหมายสงเคราะห์บุคคลที่ขาดความรู้หรือนิสัยที่จะประกอบอาชีพ พ.ศ. ๒๔๕๗

๓. แนวความคิดใหม่ๆ เกี่ยวกับการออกกฎหมายในส่วนการป้องกัน ในต่างประเทศเช่นยุโรป และอเมริกา มีผู้ทรงวิพากษ์ในสาขาวิชาต่าง ๆ สนใจในปัญหาเกี่ยวกับการป้องกันสังคมจากการกระทำของอาชญากรอยู่มาก จึงได้มี

การประชุมเพื่อพิจารณาหาทางร่วมมือกัน แก้ไขปัญหาต่างๆ เกี่ยวกับการ ข่มขืนอาช-
ญากรรมเป็นคราว ๆ

ก. มติของสมัชชาสากลเกี่ยวกับการป้องกันสังคม ในปี ค.ศ. ๑๙๔๗
ได้มีการประชุมสมัชชาสากลเกี่ยวกับการป้องกันสังคมเป็นครั้งแรก ที่เมืองเยนัว
ประเทศอิตาลี ที่ประชุมลงมติขอรับรองให้รัฐบาลของประเทศทั้งปวงจัดทำคณะกรรมการ
ของประเทศตนขึ้น เพื่อศึกษาถึงสาเหตุที่ประทุรပ္ภพกฎหมายอาญา ระบอบอาชญา
วิทยาและระบอบการลงทัณฑ์ เพื่อให้เป็นไปตามหลักการป้องกันสังคมเดียวกันทั่วโลก
ที่ประชุมขอให้คณะกรรมการของประเทศใดก็ตามที่ติดต่อกับคณะกรรมการของประเทศอื่น
และขอให้สภาเศรษฐกิจและสังคมแห่งองค์การสหประชาชาติให้ความอนุเคราะห์ให้
การประสานงานระหว่างคณะกรรมการของนานา ๆ ชาติได้เป็นไปด้วยดี ในระยะแรกนี้
ประชุมขอให้องค์การฝ่ายนิติบัญญัติของแต่ละประเทศดำเนินการแก้ไขกฎหมายของตน
ไปพลางตามแนวทศสมัชชาสากลไว้ ซึ่งข้าพเจ้าขอคัดตอนที่เกี่ยวข้องเรื่องการ
ป้องกันอาชญากรรมมากล่าวไว้ดังต่อไปนี้

(๑) การป้องกันการกระทำผิด เป็นการสมควรที่จะจัดระเบียบวิธีการป้องกัน
โรคติดต่อและวิธีป้องกันการกระทำผิด และขยายวิธีการเหล่านี้ให้แพร่หลายออกไป
เช่นในเรื่องการเรี่ยไรประกันทัณฑ์บนให้ประพฤติก การวิสัญญของทัมอันตราย การปิด
อาคาร การห้ามมิให้บุคคลบางจำพวกเข้าไปในสถานที่จำหน่ายเครื่องดื่ม หรือห้าม
บริโภคเครื่องดื่มที่มีแรงแอลกอฮอล์ การห้ามมิให้อยู่หรือยังคงให้อยู่ในถิ่นใดถิ่นหนึ่ง
และการห้ามมิให้ประกอบอุตสาหกรรมใดหรืออาชีพใด ในเมื่อเป็นที่เกรงว่าผู้ประกอบ
จะอาศัยการนั้น ๆ เป็นเครื่องมือในการทำความผิด

วิธีป้องกันจะต้องจัดทำให้รัดกุมยิ่งขึ้น และควรออกกฎหมายเพื่อสังคมเกี่ยว
กับการประกอบการทำงาน, การอนามัย และการศึกษา

(๒) คำพิพากษาที่ให้การบังคับ คำพิพากษาที่ให้การบังคับไว้ภายใต้ข้อ
สงวนที่จะพิสูจน์และควบคุมผู้กระทำความผิดควรจะได้รับส่งเสริมในทุกกรณีทั่วทุก
ประเทศนั้นในทางสัมฤทธิผล

(๓) การรอกำลงอาญาควรจะมีไว้ต่อเมื่อผู้พิพากษามีความแน่ใจว่าตาม
พฤติการณ์แห่งคดีผู้ต้องคำพิพากษาจะไม่กระทำความผิดขึ้นใหม่อีก

(๔) ผู้กระทำความผิดเป็นผู้เยาว์ ควรจัดให้มีองค์การต่างๆ เพื่อดำเนินธุรกิจ
เกี่ยวกับผู้เยาว์กระทำความผิด การให้ความคุ้มครองช่วยเหลือ การอบรมและให้การศึกษา
ภายใต้การควบคุมและขัดเกลานิสัยของผู้เยาว์ควรได้รับการอำนวยความสะดวกและส่งเสริม
ยิ่งขึ้น การตรากฎหมายเกี่ยวกับผู้เยาว์ควรจะมีเจตนารมณ์มุ่งยกเลิกการทรมานลักษณะ
หนักไปในทางอบรมสั่งสอน

(๕) ผู้มีร่างกายหรือจิตใจผิดปกติ ควรจะได้รับการปฏิบัติเป็นพิเศษใน
การรักษา ให้รักษาตัวในโรงพยาบาลหรือให้มีการกักขัง

(๖) ผู้กระทำความผิดโดยความเกียจคร้านและประพฤตินิสัย คนที่สามารถกลับตัว
เป็นคนดีได้ควรได้รับการอบรมศึกษาโดยการทำงานแทนการจำคุก

(๗) ผู้กระทำความผิดเป็นปกติวิสัย และผู้ติดยาเสพติด ผู้กระทำความผิดซึ่งคุมสุรา
เป็นอาชญากรรมหรือเป็นผู้ติดยาเสพติด จะต้องได้รับการรักษาพยาบาล และหากจำเป็นจะถูก
คุมขังตราขู่เท่าที่อาการของผู้กระทำความผิดและความปลอดภัยของสังคมบังคับ

(๘) ผู้ไม่เข้าคุกหลาย ผู้กระทำความผิดซึ่งมีนิสัยแก้ไม่หายนั้น ต้องถูกจำ
กักโดยการคุมขังไว้ ณ สถานที่อันเหมาะสมโดยไม่มีกำหนดเวลาภายใต้หลักการปลด
ปล่อยโดยมีเงื่อนไข

(๕) การก่อกองความเชียวชาญ การก่อกองสถานที่และอบรมผู้พิพากษา แพทย์ และข้าราชการที่มีความรู้พิเศษ เป็นสิ่งจำเป็นสำหรับการดำเนินการอันดีแห่ง วิชของกันและต่อสู้ทางสังคม ตามเจตนารมณ์ของนโยบายสังคม

(๑๐) การอุปการะและการช่วยเหลือในทางสังคม สถานันที่ให้ความอุป- การะและช่วยเหลือทางสังคมไม่อาจแยกออกจากการปฏิบัติอันชอบด้วยเหตุผลของระบบ อื่น ๆ อันจำเป็นสำหรับสังคม สถานันเหล่านี้จะต้องได้รับการส่งเสริมโดยการจัดทำ ให้แพร่หลาย และบัญญัติไว้โดยกฎหมายที่แน่นอน

(๑๑) ความเจริญของการศึกษาในทางป้องกันสังคม การศึกษาค้นคว้าและ การสอนในเรื่องที่เกี่ยวกับอาชญาวิทยา และวิทยาศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง จะต้องจัดทำ ให้มี และเพิ่มพูนขึ้น

นอกจากนี้ยังมีมติของสมัชชาเกี่ยวกับการลงอาญาและระบบราชทัณฑ์อีกมาก ซึ่งของคไม่นำมากล่าวในที่นี้ เพราะเวลาจะไม่พอ ตามที่ท่านจะสังเกตได้ว่าประเทศ เรามิใช่เป็นประเทศที่ล่าหลังในเรื่องเหล่านี้ เพราะในตอนหลัง ๆ นี้เราได้ดำเนินการ แก้ไขกฎหมายของเราให้ขึ้นไปตามแนวที่สมัชชาสากลประสงค์อยู่แล้ว การท่งคณะ กรรมการอาชญากรรมวิย และการจัดทำการประชุมสัปดาห์แห่งการป้องกันอาชญา กรรมนเอง ก็น่าจะเป็นการปฏิบัติตามแนวที่สมัชชาสากลได้แนะนำไว้นั่นเอง

ข. พระราชบัญญัติว่าด้วยการยุติธรรมในทางอาญาของอังกฤษ Criminal

Justice Act 1948

อังกฤษเป็นชาติที่ชอบรักษาระเพณีดั้งเดิม ไม่ใคร่ยอมเปลี่ยนแปลง ๆ พระ ราชบัญญัติฉบับนี้จึงเป็นแต่เลิกการลงโทษบางอย่างที่ประเทศอื่นเขาเลิกกันนานแล้ว

เช่นการจำคุกโดยให้ทำงานหนัก และการลงโทษเขยิบเป็นต้น แต่ก็มีวิธีการปฏิบัติ
ต่อผู้กระทำความผิดซึ่งเป็นวิธีการใหม่ๆ อยู่บ้าง เช่น

(๑) การคุมประพฤติ Probation .- คือถ้าศาลเห็นว่าตามพฤติการณ์ทั่ว ๆ
ไปไม่สมควรจำคุกเลย ศาลอาจสั่งปล่อยตัวจำเลยไปโดยให้อยู่ในความควบคุมของ
พนักงานคุมประพฤติและอาจสั่งให้จำเลยไปอยู่ในสถานใด ๆ กำหนดไว้ หรือให้กลับ
บ้านของตนเองก็ได้ การคุมประพฤตินี้กำหนดเวลาไม่น้อยกว่า ๑ ปี และไม่เกิน
๓ ปี ถ้าผู้ถูกคุมประพฤติทำความผิดเงื่อนไขแห่งการคุมประพฤติก็อาจจะถูกปรับไม่เกินครั้ง
ละ ๑๐ ปอนด์

(๒) การเอาตัวไว้อบรมและการกักคุมเพื่อป้องกันการกระทำความผิด Corrective
Training and preventive Detention)- บุคคลที่อายุไม่น้อยกว่า ๒๑ ปี ถ้าต้องคำ
พิพากษาว่าได้กระทำความผิด และปรากฏว่าเคยต้องโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า ๒ ครั้ง ภาย
หลังหมดอายุครบ ๑๗ ปีแล้ว อาจถูกควบคุมตัวไว้อบรมได้เป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๒ ปี และ
ไม่มากกว่า ๔ ปี - บุคคลที่อายุกว่า ๓๐ ปีขึ้นไปซึ่งเคยต้องโทษมาแล้วไม่น้อยกว่า ๓
ครั้งภายหลังหมดอายุครบ ๑๗ ปีแล้ว อาจถูกศาลสั่งให้กักคุมตัวไว้ในเรือนจำเพื่อป้อง
กันการกระทำความผิดเป็นเวลาไม่น้อยกว่า ๕ ปี และไม่เกินกว่า ๑๕ ปี ในระหว่างนี้ศาลจะ
สั่งให้ปล่อยตัวไปภายใต้การสอดส่องของเจ้าพนักงานก็ได้

ค. ร่างประมวลกฎหมายอาญาฉบับใหม่ของฝรั่งเศส ร่างกฎหมาย
ฉบับนี้ได้ส่งเข้ารับการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรฝรั่งเศสตั้งแต่ ค.ศ. ๑๙๓๗ แต่
ติดสงครามโลกครั้งที่สองเสีย จึงยังค้างพิจารณาอยู่ในสภานี้ ร่างประมวล
กฎหมายฉบับนี้บัญญัติวิธีการเพื่อความปลอดภัย คือ วิธีการป้องกันอาชญากรรมไว้ ๓
กรณีคือ

๑. การคัดสรรภาพ สำหรับคนวิกลจริต มาตรา ๗๒๑ สำหรับคนจิตสับสน และจิตบาเล่พิศคน มาตรา ๗๓, การกักกันผู้กระทำความผิดหลายครั้ง มาตรา ๗๔ ถึง ๗๗ สำหรับคนขอทานและคนเร่ร่อน มาตรา ๗๘, การสอดส่องสถานที่ๆ บุคคลเหล่านั้น ถูกกักตัวไว้ มาตรา ๗๙

๒. การจำกัดเสรีภาพ การห้ามมิให้ผู้ต้องคำพิพากษาว่าได้กระทำความผิด ประกอบอาชีพหรือธุรกิจบางอย่าง เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากเจ้าพนักงาน เช่น อาชีพ นางผดุงครรภ์ และการทำงานธนาคาร เป็นต้น การห้ามมิให้อยู่ในสถานที่บางแห่ง ภายหลังทรมานโทษแล้ว เกี่ยวกับบุคคลที่ต้องโทษจำคุกเกินกว่า ๑ ปีไว้ในสถานที่พิเศษ ห้ามมิให้อยู่ในท้องที่เกี่ยวกับบุคคลที่ถูกตนเชื่อว่าจะทำร้ายต่อร่างกายหรือทรัพย์สิน เว้นแต่จะได้ทำทัณฑ์บนไว้ก่อน

๓. การปฏิบัติเกี่ยวกับทรัพย์สิน การริบทรัพย์สินที่ใช้ในการปลอมแปลง หรือใช้ในการซื้อการขาย หรือการมิไว้โดยผิดกฎหมาย การยึดสถานที่ประกอบ การค้าหรืออุตสาหกรรมซึ่งใช้สำหรับกระทำความผิด การยุบเลิกนิติบุคคลซึ่งกรรม การหรือผู้จัดการ ถูกศาลพิพากษาลงโทษจำคุกเกินกว่า ๑ ปี

ง. ร่างประมวลกฎหมายอาญาฉบับใหม่ของไทย ร่างฉบับนี้ได้ส่งเข้า รับการพิจารณาของสภาผู้แทนราษฎรราว พ.ศ. ๒๔๕๐ และยังคงพิจารณาอยู่จน บัดนี้ ร่างนี้มีบทบัญญัติเรื่องวิธีการเพื่อความปลอดภัยอยู่ ๕ ประการ คือ (๑) ให้กัก กันผู้กระทำความผิดที่ตนสงสัยไว้ได้ภายในกำหนดไม่น้อยกว่า ๓ ปี และไม่เกิน ๑๐ ปี เพื่อยอมกันการกระทำความผิด และเพื่อตนสงสัยและผกอาชพ

(๒) ห้ามเข้าเขตกำหนด คือห้ามมิให้เข้าไปในท้องที่หรือสถานที่ที่กำหนด ไว้ในคำพิพากษาเพื่อความปลอดภัยของประชาชน ไม่ว่าจะมีความขอหรือไม่ ศาลอาจสั่ง

ในคำพิพากษาว่า เมื่อผู้ขึ้นพันโทมาแล้วห้ามมิให้ผู้ขึ้นเข้าไปในเขตกำหนดเป็นเวลาไม่เกิน ๕ ปี

(๓) เรียกประกันที่ตนขึ้นในการพิจารณาคุกอาญา ถ้าเหตุควรเชื่อว่าผู้ซึ่งถูกฟ้องน่าจะก่อเหตุให้เป็นอันตรายต่อบุคคลอื่น ไม่ว่าศาลจะลงโทษผู้ซึ่งถูกฟ้องหรือไม่ ให้ศาลมีอำนาจที่จะสั่งให้ผู้ขึ้นทำทัณฑ์บนโดยกำหนดจำนวนเงินไม่เกิน ๕๐๐ บาทว่าจะไม่ก่อเหตุร้ายถึงแก่ความตายตลอดเวลาที่ศาลกำหนด แต่ไม่เกิน ๒ ปี โดยจะให้ประกันด้วยหรือไม่ก็ได้ ถ้าไม่ยอมทำทัณฑ์บนหรือหาประกันไม่ได้ ศาลมีอำนาจสั่งขังไม่เกิน ๖ เดือน

(๔) ผู้มีจิตบกพร่อง ถ้าศาลเห็นว่าปล่อยตัวผู้มีจิตบกพร่องเช่นผู้ที่เป็นโรคจิตหรือจิตฟั่นเฟือน ซึ่งไม่ต้องรับโทษจะไม่เป็นการปลดปล่อยแก่ประชาชน ศาลจะสั่งให้ส่งตัวบุคคลนั้น ๆ ไปคุมไว้ในสถานพยาบาลสำหรับผู้มีจิตบกพร่องหรือโรคจิตก็ได้

(๕) การห้ามประกอบอาชีพหรือวิชาชีพ เมื่อศาลพิพากษาลงโทษผู้ใด ถ้าศาลเห็นว่าผู้ขึ้นกระทำความผิดโดยอาศัยโอกาส หรือจากการประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพ หรือเนื่องจากการประกอบอาชีพ หรือวิชาชีพ และเห็นว่าหากผู้ขึ้นประกอบอาชีพหรือวิชาชีพต่อไป อาจกระทำความผิดขึ้นอีก ศาลจะสั่งไว้ในคำพิพากษาห้ามการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพนั้นกำหนดเวลาไม่เกิน ๕ ปี นับแต่วันพันโทไปแล้วก็ได้

จ. ประมวลกฎหมายอาญาใหม่ ๆ ของประเทศต่าง ๆ วางวิธีป้องกันมิให้ผู้กระทำความผิดเพราะติดสุราเมาทำผิดขึ้นอีก

ประมวลกฎหมายที่เป็นแบบฉบับในเรื่องนี้ คือประมวลกฎหมายอาญาสวีเดนตามประมวลเมื่อใดลงโทษจำคุกหรือกักขังผู้กระทำความผิดทางอาญา ซึ่งติดสุราเป็นอาทินแล้ว ถ้าความผิดนั้นมีส่วนสัมพันธ์กับนิสัยดื่มสุราของเขา ศาลอาจสั่งขังผู้ขึ้นไว้

ในสถานที่สำหรับคนติดสุราต่อไป หรือถ้ามีเหตุผลเพียงพอ ศาลอาจสั่งให้หรือการลงโทษทางอาญา และสั่งขังผู้นั้นไว้ในสถานที่สำหรับคนติดสุราก็ได้

สถานที่สำหรับคนติดสุรานั้นต้องจัดไว้โดยเฉพาะ แต่อาจมีการเกี่ยวข้องกับสถานศึกษาให้ทำงานก็ได้ โดยมีเงื่อนไขว่าวิธีการภายในของแต่ละสถานที่จะต้องแยกกัน และผู้ต้องขังขององค์การแต่ละอย่างก็ต้องอยู่แยกกัน พนักงานเจ้าหน้าที่อาจสั่งปล่อยผู้ถูกขังในทันทีที่ผู้นั้นกลับมามีสุขภาพปกติเต็มที่ และไม่ว่ากรณีจะเป็นอย่างไรจะขังไว้ในสถานที่สำหรับคนติดสุราเกินกว่าสองปีไม่ได้ ก่อนปล่อยถ้าศาลได้สั่งหรือการลงโทษไว้ ให้ศาลพิจารณาว่าจะสั่งลงโทษอาญาที่รอไว้หรือจะยกโทษเสียแต่บางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้

พนักงานเจ้าหน้าที่อาจมอบบุคคลที่ถูกปล่อยไว้กับสถานสงเคราะห์ อาจสั่งให้ผู้นั้นเฝ้าเรือนการคุมสุราภายในระยะเวลาที่กำหนด และอาจวางเงื่อนไขเกี่ยวกับความประพฤติด้วยก็ได้ ถ้าเจ้าหน้าที่สถานสงเคราะห์ให้คำคัดค้านแล้ว ผู้ถูกปล่อยยังฝ่าฝืนข้อบังคับเกี่ยวกับความประพฤติหรือหลบหนีไปจากสถานสงเคราะห์ พนักงานเจ้าหน้าที่จะสั่งให้ส่งตัวผู้นั้นกลับไปยังสถานสำหรับผู้ที่ติดสุราก็ได้ วิธีปฏิบัติทั้งนี้ใช้ได้ไม่เกิน ๒ ปี

ถ้าผู้ที่ถูกปล่อยแสดงว่าประพฤติชั่วในระยะเวลาที่ทดลองปล่อยตัวไปนั้น คำสั่งปล่อยย่อมเฝ้าคุก และโทษของเขาก็คืออันถึงที่สุด

ถ้าไม่ได้กักตัวบุคคลเช่นว่านภายในเวลา ๕ ปี คำสั่งกักตัวย่อมไร้ผล

ให้นายทนายอยู่ในเรื่องการปฏิบัติต่อบุคคลที่ติดสุรามาใช้บังคับแก่บุคคลที่ติดยาเสพติดโดยอนโณม และให้ศาล กำหนดสถานที่เหมาะสมสมควร สำหรับการรักษาเยี่ยงยาบุคคลเช่นนั้น

ในเวลานี้ประเทศฝรั่งเศส, สเปน, โปแลนด์, แลตเวีย, จีน (คณะชาติ) และแอฟริกาใต้ มีกฎหมายวางวิธีรักษาเย็บยาคนคึกคึกและยาเสพติดทำนองเดียวกับของประเทศสวีต โดยมีวัตถุประสงค์จะกำจัดภัยอันเป็นเหตุที่ทำให้บุคคลกระทำผิดให้หมดไป

๔. การออกกฎหมายเพื่อป้องกันการกระทำอันเป็นภัยต่อสังคมชนิดที่กว้าง

ก. กฎหมายของประเทศอิตาลีในระบอบฟาสซิสต์ ประเทศอิตาลีในระบอบฟาสซิสต์มีกฎหมายอาญา ๒ ชนิด คือประมวลกฎหมายอาญา Penal Code อย่างหนึ่งกับกฎหมายอาญา Penal Law อีกอย่างหนึ่ง ประมวลกฎหมายอาญาเป็นกฎหมายอันเป็นหลัก ส่วนกฎหมายอาญา Penal Law เป็นกฎหมายพิเศษ ประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๑๕๕ ถึง ๒๔๐ ได้บัญญัติวิธีการสำหรับความปลอดภัย เรียกว่า Misura di Sicurezza ไว้ มาตรา ๒๐๒ บัญญัติว่า “วิธีการตำรวจสำหรับความปลอดภัยนี้จะใช้ได้แต่เฉพาะแก่บุคคลที่เป็นภัยต่อสังคม คือบุคคลที่ได้กระทำการอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด ส่วนกฎหมายอาญาพิเศษจะได้กำหนดกรณีที่จะใช้วิธีการเพื่อความปลอดภัยแก่บุคคลที่เป็นภัยต่อสังคมได้ในเมื่อบุคคลนั้นได้กระทำการซึ่งไม่เป็นความผิดตามกฎหมาย”

ผู้ใดคือผู้ที่เสี่ยงแก่สังคมอาจทราบได้จากมาตรา ๒๐๓ แห่งประมวลกฎหมายอาญา ซึ่งมีความว่า “เพื่อประโยชน์ของกฎหมายอาญา ให้ถือว่าบุคคลเป็นภัยต่อสังคม ถ้าเขาได้กระทำการที่ระบไว้ในมาตราอื่น หากเป็นที่คาดหมายได้ว่าเขาอาจกระทำการซึ่งกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด แม้การที่เขาได้กระทำไปแล้วนั้นจะไม่ใช่ความผิดที่มีโทษตามกฎหมายก็ตาม”

ลักษณะของบุคคลที่เป็นภัยต่อสังคมนั้นอาจทราบได้จากพฤติกรรมต่าง ๆ ซึ่งกล่าวไว้ในมาตรา ๑๓๓

ตามมาตรา ๒๐๕ ศาลอาจสั่งให้ดำเนินวิธีการทางตำรวจเพื่อรักษาความปลอดภัยได้ ไม่ว่าศาลจะพิพากษาให้ลงโทษหรือปล่อยตัวจำเลย เพราะฉะนั้นศาลอาจสั่งให้ใช้วิธีการดังกล่าวได้ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) ในกรณีที่ศาลพิพากษาลงโทษจำเลยในระหว่างที่จำเลยกำลังรับโทษอยู่ หรือในระหว่างที่จำเลยหลบหนีไปจากการลงโทษ

(๒) ในกรณีที่ศาลพิพากษาปล่อยตัวเมื่อสันนิษฐานได้ว่าจำเลยมีลักษณะอันเป็นภัยแก่สังคม และระยะเวลาที่กักขังกำหนดเวลานั้นต่ำของการดำเนินการของตำรวจเพื่อรักษาความปลอดภัยนั้นยังไม่หมดสิ้นไป

ข. กฎหมายของประเทศสหภาพสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียต

มาตราแรกของประมวลกฎหมายอาญาโซเวียตกล่าวว่า “ความมุ่งหมายของการออกประมวลกฎหมายอาญาของสหภาพสาธารณรัฐสังคมนิยมโซเวียตเพื่อจะป้องกันรัฐสังคมนิยมแห่งกรรมกรและชาวนา และป้องกันความสงบเรียบร้อยที่โคจรคดงวุ่นนั้น จากการกระทำการอันเป็นภัยทางสังคม (Socially dangerous acts) โดยนำวิธีการเกี่ยวกับการป้องกันสังคมดังที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายนี้มาใช้บังคับแก่บุคคลที่กระทำการอันเป็นภัยนั้น”

มาตรา ๖ ของประมวลกฎหมายบัญญัติว่า “การกระทำหรือละเว้นกระทำซึ่งถือว่าเป็นภัยอันได้แก่การกระทำการอันเป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบการปกครองโซเวียต หรือซึ่งขัดกับระบอบการซึ่งได้ทรงชนโดยอำนาจของกรรมกรและชาวนาในระหว่างระยะเวลาที่กำลังมีการเปลี่ยนแปลงไปสู่ระบอบการคอมมิวนิสต์”

มาตรา ๗ บัญญัติว่า “ให้นำวิธีการป้องกันสังคมทางการศาลและการลงโทษที่
เพื่อแก้ไข (Measures of social defence of a judicial-correctional character)
หรือวิธีการทางการแพทย์หรือการแพทย์และการศึกษา (Measures of social defence
of a Medical or Medico-educational character) มาใช้บังคับแก่บุคคลที่กระทำ
การอันเป็นภัยต่อสังคม หรือแก่บุคคลซึ่งเป็นภัยเนื่องจากมีความสัมพันธ์กับอาชญากร
หรือเนื่องจากการปฏิบัติที่ผ่านมาแล้ว”

มาตรา ๘ บัญญัติว่า “วิธีการป้องกันสังคมนั้นให้ใช้เพื่อความมุ่งหมายต่อไปนี้

- (ก) เพื่อบังคับมิให้ผู้กระทำความผิดมาแล้วกลับกระทำความผิดซ้ำ
- (ข) เพื่อให้เป็นตัวอย่างแก่บุคคลอื่น ๆ ซึ่งไม่มีความมั่นคงในสังคม
- (ค) เพื่อให้ผู้กระทำความผิดปฏิบัติตัวอันดีตามสภาพการณ์แห่งชีวิตอันร่วมกัน

ของรัฐคนงาน

ข้อควรสังเกตคือตามประมวลกฎหมายนี้ได้ใช้คำว่า “การกระทำอันเป็นภัย
แก่สังคม” แทนคำว่า “การกระทำการอันเป็นความผิดทางอาญา” ซึ่งใช้อยู่ใน
กฎหมายอาญาของประเทศอื่น ๆ

คำว่า “วิธีการป้องกันสังคมทางการศาลและการลงโทษเพื่อแก้ไข” นั้น
มีความหมายเหมือนกับคำว่า “การลงโทษ” ในกฎหมายอาญาของประเทศอื่น ๆ

คำว่า “วิธีการป้องกันสังคมทางการแพทย์หรือการแพทย์และการศึกษา” นั้น
มีความหมายเหมือนกับคำว่า “วิธี - การเพื่อความปลอดภัย” ในกฎหมายอาญาของ
ประเทศอื่น ๆ

วิธีการป้องกันสังคมที่ใช้อยู่ในอิตาลีในระบอบฟาสซิสต์และในสหภาพโซเวียต
ซึ่งมิใช่เป็นวิธีการลงโทษตามธรรมดาอันได้แก่การเอาตัวผู้ที่เป็นภัยแก่สังคม
นั้นกักไว้หรือเก็บไว้ การกักหรือเก็บย่อมหมายความว่าควบคุมตัวไว้มิให้สูญหาย แต่

ปรากฏบ่อย ๆ ว่า ผู้ที่ถูกกดขี่หรือเกยต้อนนกลี้ภัยไปโดยไม่มีร่องรอย ถ้าถามเจ้าหน้าที่ควบคุมว่าผู้ที่ถูกกดขี่ไว้นั้นหายไปไหน เจ้าหน้าที่ก็มักตอบว่าไม่ทราบ พฤติการณ์เช่นนี้คนปรากฏในประเทศที่ไม่เป็นประชาธิปไตยอยู่เสมอ ทั้งในประเทศอิตาลี สมัยมัสโซลินี่ ในสหภาพโซเวียต ในประเทศเยอรมันสมัยฮิตเลอร์ และในประเทศเยอรมันตะวันออกในเวลานั้น

ก. พระราชบัญญัติจัดการป้องกันรักษารัฐธรรมนูญ พ.ศ. ๒๔๗๖

พระราชบัญญัติอันมีหลักการสำคัญ ๆ ดังต่อไปนี้

(๑) ลงโทษจำคุกหรือปรับผู้ที่กระทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อ หรือให้ประชาชนเสื่อมความนิยมหรือหวาดหวั่นต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ แม้การกระทำนั้นจะเป็นเพียงการคบคิด หรือทำความตกลงหรือเตรียมการก็ตาม (มาตรา ๓)

(๒) เมื่อเจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยรายงานว่าบุคคลใดดำเนินการอันเป็นเหตุก่อให้เกิดความฉีกฉกฉวยข้างต้น ให้กระทรวงมหาดไทย ส่งเรื่องให้คณะกรรมการซึ่งคณะรัฐมนตรีจะแต่งตั้งขึ้นเพื่อไต่สวนวินิจฉัย ถ้าเห็นว่ามีมูลให้ทำความเห็นเพื่อให้บุคคลนั้นอยู่ภายในเขตอันมีกำหนดได้เป็นเวลาไม่เกิน ๑๐ ปี และให้กระทรวงมหาดไทยมีอำนาจสั่งการให้เดินทางไปตามความเห็นนั้น ถ้าผู้ต้องหาเป็นคนต่างด้าว ให้จัดการตามพระราชบัญญัติในรเทศ (มาตรา ๔)

(๓) บุคคลที่ถูกสั่งให้อยู่ภายในเขตอันมีกำหนด และได้ไปอยู่ในเขตนั้นตามคำสั่งแล้ว ภายหลังอาจร้องขอให้กระทรวงมหาดไทยคำริที่จะเพิกถอนคำสั่งเช่นว่ามาแล้วนั้นได้ เมื่อขอมีรับรองว่า

๑. จะไม่เป็นปฏิปักษ์ต่อการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ

๒. จะเผยแพร่สนับสนุนด้วยความบริสุทธิ์ใจซึ่งการปกครองระบอบรัฐธรรมนูญ

เมื่อกระทรวงมหาดไทยได้เรียกประกันที่ดิน และวินิจฉัยเห็นเป็นต้องแท้ว่าผู้ต้องหาจะปฏิบัติตามที่ยอมรับรองได้ ก็ให้เสนอกษัตริย์มนตรีเพื่อขออนุมัติให้เพิกถอนคำสั่งเดิมเสียได้ (มาตรา ๖)

ตามที่กล่าวข้างบนเป็นที่เห็นได้ว่าพระราชบัญญัติคุ้มครองที่ดินประสงฆ์จะลงโทษหรือกักตัวบุคคลที่เป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบการปกครอง แม้ว่าบุคคลนั้นจะไม่ได้กระทำการใดอันกฎหมายบัญญัติว่าเป็นความผิด จึงเป็นวิธีการที่คณะบุคคลที่มีอำนาจอยู่ในสมัยนั้นใช้เพื่อรักษาอำนาจของตน เหมือนดังที่กระทำกันในประเทศอิตาลี ในระบอบฟาสซิสต์ และในสหภาพโซเวียต แต่ถ้าจะว่าไปแล้วการกดขี่เสรีภาพของราษฎรทั้งนั้น แม้ในฟาสซิสต์อิตาลี หรือในสหภาพโซเวียต ยังมอบให้เป็นอำนาจของศาลที่จะสั่ง ส่วนในประเทศเราได้มอบอำนาจไว้แก่คณะกรรมการฝ่ายบริหาร ราษฎรที่ถูกกล่าวหาว่าเป็นปฏิปักษ์ต่อระบอบการปกครองตามพระราชบัญญัติ จึงไม่มีโอกาสที่จะต่อสู้ป้องกันตัว หรือใช้ทนายช่วยต่อสู้ป้องกันตัว และไม่มีโอกาสชักจูงคำพยานหลักฐานของฝ่ายรัฐบาลท่ามกลางศาลโดยเปิดเผย พระราชบัญญัติจึงกดขี่เสรีภาพของราษฎรเสียยิ่งกว่าในประเทศเผด็จการทั้งกล่าวมาแล้ว ด้วยเหตุนี้นักการเมืองไทยอันประกอบด้วยคณะราษฎรซึ่งได้ก่อการเปลี่ยนแปลงการปกครองใน พ.ศ. ๑๙๓๒ เป็นส่วนใหญ่นั่นเอง จึงได้ออกพระราชบัญญัติยกเลิกพระราชบัญญัติเสียเมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๑ ทั้งนี้เป็นข้อเตือนใจเราว่า การเป็นประชาธิปไตยนั้นไม่ใช่อยู่ที่การเรียกชื่อหรือกล่าวอ้าง แต่อยู่ที่ข้อเท็จจริงในการปฏิบัติ

ท่านผู้มั่งคั่งทั้งหลาย งานป้องกันต่อต้านอาชญากรรมเป็นงานที่ต้องการทั้งความรู้ทางทฤษฎีและความชำนาญในการปฏิบัติหน้าที่ ท่านที่เข้าประชุมส่วนมากเป็นผู้ที่มีความชำนาญในด้านการปฏิบัติอยู่แล้วแต่อาจจะไม่มีความรอบรู้ในด้าน

ทฤษฎีอย่างพอเพียง การที่รัฐบาลจัดทำการประชุมประจำปี เพื่อให้ท่านได้รับการ
อบรมทางทฤษฎีด้วย นับว่าเป็นโอกาสอันประเสริฐที่จะทำให้ท่านเป็นผู้มีความรู้เพียง
พร้อมสำหรับทำเนิงานในตำแหน่งนักอาชญากรรม ท่านจึงไม่ควรปล่อยโอกาสอัน
ให้หลุดมือไปโดยเปล่าประโยชน์ อย่าลืมนะว่าถ้าท่านปรายอาชญากรรมโดยไม่คำนึงถึง
กฎหมาย ท่านก็จะกลายเป็นอาชญากรไปเอง และเป็นอาชญากรที่น่ากลัวอย่างยิ่ง
เพราะเป็นอาชญากรที่ได้รับการคุ้มครองจากเครื่องแบบ และได้รับความคุ้มครอง
เป็นพิเศษจากกฎหมายด้วย ผมเป็นเพียงผู้อยู่รอบนอก ไม่มีหน้าที่เข้าร่วมประชุมกับ
ท่านด้วย จึงได้แต่พยายามช่วยท่านป้องกันอาชญากรรม โดยใช้ปากเป็นอาวุธ ท่าน
ได้ฟังผมพูดมาเป็นเวลานานแล้ว ผมเกรงว่าถ้าฉันไม่จบโดยเร็ว อาจเกิดมลเหตุ
อันเป็นสมุฏฐานให้ท่านประกอบอาชญากรรมจนแก่ตัวผมก็เป็นได้ จึงขอใช้วิธีการเพื่อ
ความปลอดภัยแก่ตนเองโดยระงับการพูดเสียที แต่ถ้าท่านผู้ใดใคร่จะถามปัญหาอย่าง
หนึ่งอย่างใดเกี่ยวกับเรื่องที่ได้อธิบายมาแล้ว ผมก็จะไม่ตอบว่า “ไม่เป็นไร” แต่จะ
ตอบท่านว่า “ผมยังได้” หรือ “ผมยังไหวอยู่นะ” ซึ่งหมายความว่า จะได้พยายาม
ตอบเท่าที่สามารถจะตอบได้

สวัสดิ์

คำพิพากษา

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ที่ ๕๐/๒๕๐๑

ศาลฎีกา

วันที่ ๑๔ เดือนกุมภาพันธ์ พุทธศักราช ๒๕๐๑

ความแพ่ง

บริษัทยูเนี่ยนวิกเตอร์ จำกัด หรือ บริษัทประมวณชัย จำกัด โจทก์
ระหว่าง

บริษัทชวณิชย์ จำกัด

จำเลย

เรื่อง ผิดสัญญาขนส่ง

จำเลยฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ลงวันที่ ๓๑ เดือนธันวาคม
พุทธศักราช ๒๔๙๗

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นบริษัทจำกัด จดทะเบียนที่กระทรวงพาณิชย์ จำเลย
ก็เป็นบริษัทจำกัด จดทะเบียนและทำการเป็นตัวแทนในกรุงเทพฯ ของบริษัทเดินเรือ
ทะเล “เมอร์กล์ไลน์” ซึ่งมีสำนักงานอยู่ที่นครโคเปนเฮเกน ในประเทศเดนมาร์ก
และนครนิวยอร์ก ในสหรัฐอเมริกา เมื่อวันที่ ๒๔ ตุลาคม ๑๙๕๐ (พ.ศ. ๒๔๙๓)
เรือเดินทะเลชอปปเตอร์ เมอร์กล์ ของบริษัทเดินเรือ “เมอร์กล์ไลน์” ได้รับบรรทุกหิน
ไฟภูเขาหริ ๔ หีบ น้ำหนัก ๒๔๓ กิโล ของโจทก์จากกรุงเทพฯ เพื่อไปส่งห้าง
เกีย่งวันฮง ที่ฮ่องกง ดังสำเนาใบลออพลึงท้ายฟ้อง การขนส่งสินค้าโดยเรือ
“ชอปปเตอร์เมอร์กล์” ใ้ร่อนเร่ชักช้าเป็นเวลานาน และไปถึงฮ่องกงเมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม
๑๙๕๐ (พ.ศ. ๒๔๙๓) เมื่อสินค้าถึงฮ่องกงแล้ว ห้างเกีย่งวันฮงผู้รับที่ฮ่องกงได้ให้
ห้างคาร์ไมเกอล แอนด์ คลาก ตรวจเช็คเรือหีบที่บรรทุกหินไฟของโจทก์ที่บรรทุกไปนั้น

ปรากฏว่าหินขาดหายจาก ๔ หีบ ไป ๕๔ กระป๋อง คิดเป็นราคาเงินเหรียญฮ่องกง กระป๋องละ ๑๒๕ เหรียญฮ่องกง ๕๔ กระป๋อง เป็นเหรียญฮ่องกง ๑๑,๗๕๐ เหรียญ คิดเป็นเงินไทยโดยอัตราแลกเปลี่ยน ๑ เหรียญฮ่องกง เท่ากับ ๓.๔๐ บาท เป็นเงิน บาท ๓๙,๕๕๐ บาท ซึ่งจำเลยผู้เป็นตัวแทนของเรือขนส่งดังกล่าวแล้วต้องรับผิดชอบให้ โจทก์ตามกฎหมาย โจทก์ได้บอกกล่าวให้จำเลยใช้ราคาแล้ว จำเลยตอบปฏิเสธ โจทก์ จึงต้องฟ้องขออำนาจศาลบังคับให้จำเลยใช้เงิน ๓๙,๕๕๐ บาท ค่าหินไฟให้โจทก์ กับ ให้เสียดอกเบี้ยอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี ในเงินนั้นแต่วันฟ้องจนกว่าจำเลยจะใช้เงินเสร็จ และให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมค่าทนายของโจทก์ด้วย

จำเลยให้การรับว่าโจทก์เป็นบริษัทจำกัด จริง แต่ต่อสู้ว่าจำเลยไม่มีความรับผิดชอบ เพราะความเป็นตัวแทนของจำเลยต่อบริษัทเดินเรือทะเล “เมอร์กลีไลน์” ได้สิ้นสุดลงแต่วันที่ ๑๕ มิถุนายน ๒๔๙๔ โดยบริษัทเดินเรือตัวการได้มาทำการ ในประเทศไทยด้วยตนเอง มีสำนักงานอยู่ที่กรุงเทพฯ แล้ว สิทธิและหน้าที่อันใดที่ จำเลยทรงไว้ในฐานะตัวแทนของตัวการดังกล่าวแล้วได้สิ้นสุด และโอนไปยังตัวการตั้งแต่วันที่ การขนส่งรายงานเป็นการขอโจทก์ หาไต่รับขึ้นเป็นลักษณะกิจการขนส่ง ประการใดไม่ แต่เมื่อโจทก์จะถือเอาเป็นสัญญาขนส่ง จำเลยก็ขอต่อสู้ว่า (ก) สำเนา และคำแปลบิลออฟเลตที่โจทก์เสนอต่อศาลไม่ถูกต้อง (ข) ตามนัยแห่งข้อบังคับข้อ ๘ แห่งบิลออฟเลตดังกล่าวว่า “การแจ้งของสูญหายหรือชำรุด หรือลักษณะของการ สูญหายหรือชำรุด ต้องทำเป็นลายลักษณ์อักษรถึงตัวการผู้ทำการขนส่ง หรือตัวแทน ทหาเรือขนส่งของนั้นขึ้น ก่อนหรือในขณะที่ขนส่งของนั้นไปมอบให้อยู่ในความอารักขา ของบุคคลอันมีสิทธิรับส่งมอบของนั้น เว้นแต่ความสูญหายหรือชำรุดไม่อาจแลเห็นได้ ในขณะนั้น ก็ต้องแจ้งให้ทราบในเวลา ๓ วัน หลังจากที่ได้รับของนั้นไป ถ้าหากมิได้

แจ้งดังกล่าวมาแล้วจะถือว่าหมคสิทธิในการเรียกร้อง ฯลฯ” ซึ่งโจทก์หาได้ปฏิบัติตาม ข้อบังคับนี้ไม่ และตามนัยแห่งข้อบังคับนี้ โจทก์ต้องฟ้องร้องคดีของตน โจทก์จึงฟ้อง บังคับคนทศบาลไทยไม่ได้ (ค) ความรับผิดชอบของผู้ขนส่งตามบิลออฟเลตติง จำกัด เพียงจำนวนหีบห่อเท่านั้น ไม่คลุมถึงคุณภาพ ปริมาณ ของบรรจุภายใน เครื่องหมาย เครื่องวัด น้ำหนัก และมูลค่า เมื่อจำนวนหีบห่อที่โจทก์รับมอบไปถูกต้อง คือ ๔ หีบ แล้ว จำเลยก็หมดความรับผิดชอบ อนึ่ง ตามฟ้องข้อ ๔ และ ๕ ซึ่งกล่าวว่า การขนส่ง โดยเรือ “บีเคอร์เมอร์ส” ถึงฮ่องกงเมื่อวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๓ แล้วให้ห้าง คาร์ไมเกอล ฯลฯ ตรวจหีบห่อบรรจุหินไฟ แต่รายงานการตรวจและค่าแปลท้ายฟ้อง ของโจทก์กลับปรากฏว่าบริษัทคาร์ไมเกอล ฯลฯ ได้ทำการตรวจสินค้าหินไฟซึ่งขนส่ง โดยเรือ “เอควาร์กลีเก้นแบ็ก” ถึงฮ่องกงวันที่ ๒๔ ธันวาคม ๒๕๕๓ ซึ่งเป็นคนละ เรือคนละรายกันจึงขอให้ศาลยกฟ้องโจทก์เสีย และให้โจทก์ใช้ค่าฤชาธรรมเนียม กับค่าทนายความแทนจำเลยด้วย

ข้อเท็จจริงเบื้องต้นได้ความว่า บริษัทจำเลยเป็นตัวแทนในจังหวัดพระนครของ บริษัทเคินเรือทะเลเมอร์สไลน์ ซึ่งมีสำนักงานใหญ่อยู่ที่กรุงโคเปนเฮเกน ประเทศ เดนมาร์ก ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๕๒ จนถึงวันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๔ บริษัทจำเลย ได้เลิกเป็นตัวแทน เพราะบริษัทเมอร์สไลน์เข้ามาตั้งสาขาเองในจังหวัดพระนครตั้งแต่วันที่ ๑๕ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๕๓ ในระหว่างที่บริษัทจำเลยยังทำหน้าที่ตัวแทนของบริษัท เมอร์สไลน์อยู่ บริษัทโจทก์ได้ส่งหินเหล็กไฟตราลิเบอร์ตจากสหรัฐอเมริกา รวม ๔ หีบ ซึ่งทางฝ่ายผู้ขายส่งมาโดยเรือ “บีเคอร์เมอร์ส” บริษัทจำเลยรับจัดการส่งหิน เหล็กไฟรายนี้ไปยังบริษัทเกีย่งวันซึ่งที่เมืองฮ่องกงตามคำสั่งของบริษัทโจทก์ และได้ ออกใบตราส่ง (บิลออฟเลตติง) ซึ่งทำที่จังหวัดพระนครให้บริษัทโจทก์ถือไว้เมื่อวันที่

๒๔ ตุลาคม ๒๕๕๓ แต่การขนส่งรายนี้ต้องเสียเวลานานผิดปกติ เพราะมีการถ่าย
ของลงเรืออินทสิงคโปร์ มะนิลา และของยังติดเรือไปถึงเมืองโกเบ ประเทศญี่ปุ่นอีก
ในที่สุดเรือเอควาร์ค กลับแยก นำของไปส่งที่ฮ่องกงเมื่อวันที่ ๒๕ ธันวาคม ๒๕๕๓
ก่อนรวมมอบบริษัทเกียวกงซงที่ฮ่องกงให้ห้างคาร์ไมเกอล แอนด์คลาก ผู้ตรวจเซอร์เวย์
ทางทะเลทำการตรวจสอบของคททาวเรือเมื่อวันที่ ๓๐ ธันวาคม ๒๕๕๓ ปรากฏว่าหีบ
ที่บรรจุหินเหล็กไฟทั้ง ๔ หีบเป็นหีบไม้ไผ่แล้วและตอกตะปูเข้า จำนวนหินเหล็กไฟซึ่ง
ควรมี ๒๐๐ กระป๋อง ขาดหายไป ๕๔ กระป๋อง กระป๋อง ๑ กิโล สันนิษฐานว่าถูก
ลักขโมย จึงมีรอยพ่วงไปทุกหีบ ราคาหินเหล็กไฟในตลาดฮ่องกงเวลานั้นกระป๋อง
ละ ๑๒๕ เหรียญฮ่องกง สิ้นค่าหายไปทั้งหมดจึงเป็นราคา ๑๑,๗๕๐ เหรียญ ตาม
อัตราแลกเปลี่ยนกับเงินไทยเหรียญละ ๓.๔๐ บาท คิดเป็นเงินไทย ๓๙,๕๕๐ บาท
บริษัทเกียวกงซงจึง แจ้งให้ห้าง เบียสันแอนต์โกทัวแทน ของบริษัทเคินเรือ ทะเลเมอร์ก-
สไลน์ที่ฮ่องกงทราบและเรียกร้องค่าเสียหายทันทีในวันที่ ๔ มกราคม ๒๕๕๔ และได้
แจ้งให้บริษัทโจทก์ทราบด้วย บริษัทโจทก์ได้มีหนังสือถึงบริษัทจำเลยให้ชดใช้ค่า
เสียหาย แต่ไม่มีการจัดการอย่างไร โจทก์จึงได้นำคดีนี้ฟ้องต่อศาลแพ่งในวันที่ ๑
ธันวาคม ๒๕๕๔

ศาลแพ่งวินิจฉัยว่า (๑) ขณะเกิดความเสียหายในการขนส่งสินค้ารายนี้
บริษัทจำเลยยังทำการเป็นตัวแทนของบริษัทต่างประเทศอยู่ ตัวแทนจึงต้องรับผิดชอบแต่
ลำพังตนเองตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๘๒๔ (๒) ก่อนฟ้องคดีนี้
โจทก์ได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อ ๘ แห่งใบตราส่งแล้ว โดยเมื่อตรวจสอบสินค้าที่
ฮ่องกงแล้ว ผู้รับของที่นั่นได้มีหนังสือแจ้งผลการตรวจสอบสินค้าและการสูญหาย
ต่อห้างเบียสันแอนต์โก ตัวแทนของบริษัทเมอร์กสไลน์ที่ฮ่องกงแล้ว (๓) ตาม
ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๖๑๖ ผู้ขนส่งจะต้องรับผิดชอบในการที่ของอัน

เขาได้มอบหมายแก่ตนนั้นสูญหายหรือบดสลาย เว้นแต่จะพิสูจน์ได้ว่า การนั้นๆ เกิด
แต่เหตุสุดวิสัย หรือเกิดเพราะความผิดของผู้ส่งหรือผู้รับตราส่ง ใบตราส่งรายงาน
จำกัดความรับผิดชอบของผู้ส่งไว้สำหรับหินเหล็กไฟตราลเบอร์ต ๕ หีบ อันมีน้ำหนักที่
ผู้บรรทุกแจ้งไว้ ๒๔๓ กิโลกรัม เมื่อปรากฏว่าของหายไป ๕๔ กิโลกรัม บริษัท
จำเลยก็ต้องรับผิดชอบค่าใช้จ่ายให้โจทก์ เพราะจำเลยไม่ได้ต่อสู้ว่า ความเสียหาย
เกิดขึ้นเพราะเหตุสุดวิสัย หรือเหตุอันใด อันจะปลดเปลื้องความรับผิดชอบของตน (๔) ใน
เรื่องความเสียหาย จำเลยไม่ได้ต่อสู้ไว้แต่อย่างใด จำเลยจำต้องรับผิดชอบจำนวน
ที่โจทก์ขอมา จึงพิพากษาให้จำเลยใช้ค่าเสียหายแก่โจทก์ ๓๙,๕๕๐ บาทกับดอกเบี้ย
ร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปี นับแต่วันฟ้องจนกว่าจะใช้เงินแก่โจทก์เสร็จ และให้จำเลยใช้ค่า
ฤชาธรรมเนียมพร้อมด้วยค่าทนายความ ๕๐๐ บาทแทนโจทก์ด้วย

จำเลยขอทบทวนในประเด็น ๓ ข้อ คือ (๑) ความรับผิดชอบของจำเลยต่อโจทก์
ตามบิลออฟเลตติ้งไม่มี เพราะตอนนั้นจำเลยไม่รับทราบจำนวนสิ่งบรรทุกภายในและ
ไม่รับรองเรื่องน้ำหนัก (๒) โจทก์มิได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขแห่งบิลออฟเลตติ้ง โดยโจทก์
สืบไม่ได้ว่า ได้แจ้งเรื่องการเสียหายต่อตัวแทนของบริษัทเมอร์กส์ไลน์ที่ฮ่องกง (๓)
จำเลยได้ปฏิเสธความรับผิดชอบฟ้องโจทก์ไว้แล้วในคำให้การแก้คดี หน้าที่นำสืบ
ความเสียหายจึงตกอยู่กับโจทก์ แต่โจทก์สืบไม่ได้เลยว่า หินไฟของโจทก์ขาดหายไป
ตามจำนวนที่ฟ้อง และราคาหินเหล็กไฟนั้นเป็นอย่างไร

ศาลอุทธรณ์เห็นว่า จำเลยมิได้โต้เถียงข้อที่หินไฟของโจทก์ ๕๔ กระบุง
หายไปในช่วงการขนส่ง ที่จำเลยอ้างไม่ต้องรับผิดชอบในน้ำหนักสิ่งของที่หายไปเพราะ
น้ำหนักที่ลงไว้ท้ายใบตราส่งกลงโดยผู้บรรทุกแจ้งจำนวนนั้น จำเลยก็รับว่าเป็นผู้ทำ
ใบตราส่งเอง และจดแจ้งน้ำหนักลงโดยมิได้คัดค้านอย่างไร ต้องถือว่าจำเลยรับรอง

ว่าจำนวนน้ำหนักรินไฟนั้นถูกต้อง เมื่อหินไฟขนาดน้ำหนักไป ๕๔ กิโลกรัม จำเลย
ก็ยอมรับผิดในจำนวนที่สูญหายไป ส่วนที่จำเลยอุทธรณ์ว่า โจทก์ไม่ปฏิบัติตามเงื่อนไข
แห่งใบตราส่งข้อ ๘ นั้น ได้ความว่า เมื่อตรวจสอบหินไฟรู้ว่าหายแล้ว ผู้รับของตาม
ใบตราส่งได้แจ้งผลการตรวจ และเรียกค่าเสียหายเป็นหนังสือต่อตัวแทนของบริษัทเคิน
เรอทะเลเมอร์กลส์ไลน์ที่ฮ่องกงภายใน ๓ วันตามเงื่อนไขในใบตราส่งแล้ว อุทธรณ์
ข้อสุดท้ายของจำเลยที่ว่าโจทก์สืบไม่ได้ว่าหินไฟหายไประยะเท่าไรนั้น โจทก์นำ
สืบได้ว่าหินไฟหาย ๕๔ กระป๋องนั้น คิดราคาเป็นเงินบาท ๓๕,๕๕๐ บาท อุทธรณ์
จำเลยฟังไม่ขึ้น จึงพิพากษายืนตามศาลชั้นต้น ให้จำเลยเสียค่าทนายความชั้น
อุทธรณ์ ๒๕๐ แก่โจทก์

จำเลยฎีกาว่า (ก) เมื่อทราบว่าของที่ส่งไปนั้นขาดจำนวน ยี่ห้อเก๋ยว่นชง
ได้เรียกร้องให้ห้างเย็บสันแอนด์โกตัวแทนของบริษัทเมอร์กลส์ไลน์ ชำระค่าสูญหายแล้ว
ห้างเย็บสันไม่ยอมมิใช่ เก๋ยว่นชงก็ชอบที่จะฟ้องร้องเป็นคดีศาลเมืองฮ่องกง หาใช่
ให้โจทก์ฟ้องในกรุงเทพฯไม่ เพราะตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๒๒๗
เมื่อของถึงตำบลที่กำหนดให้ส่งและผู้รับตราส่งได้เรียกให้ส่งมอบแล้ว สิทธิทั้งหลาย
ของผู้ส่งอันเกิดแต่สัญญาซื้อขายย่อมตกให้แก่ผู้รับตราส่ง เมื่อเป็นดังนี้ ศาลก็ย่อมทรง
สิทธิตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๑๔๒ (๕) ที่จะพิจารณาได้
เองว่าโจทก์มีสิทธิและอำนาจฟ้องจำเลยโดยสมบูรณ์หรือไม่ (ข) ก่อนฟ้องคดีนี้
ตัวการมิได้อยู่ต่างประเทศ หากแต่อยู่ในประเทศไทยเอง การเป็นตัวแทนต่างประเทศ
ของจำเลยย่อมหมดสิ้นไป ความรับผิดชอบตัวของจำเลยก็ย่อมหมดไปด้วย (ค) ใน
เรื่องอำนาจฟ้องนั้น จำเลยได้ต่อสู้ไว้โดยชัดแจ้งแล้วในคำให้การต่อสู้ของจำเลยข้อ ๕
(ข) ว่าโจทก์มิได้ปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อ ๘ แห่งบิลออฟเลตติ้ง (ง) จำเลยได้ต่อสู้

ไว้แล้วว่า โจทก์มิได้ถือเอาเงื่อนไขในบิลออฟเลตงเป็นหลักในการฟ้องร้อง เงื่อนไขในบิลออฟเลตงข้อ ๑๐ บิ. กำหนดไว้โดยชัดแจ้งว่า ค่าเสียหายนั้นไม่เกิน หีบห่อละ ๒๕๐ เหรียญ ๕ หีบ รวมเป็นเงินไม่เกิน ๑,๐๐๐ เหรียญ คิดเป็นเงินไทยตามอัตราแลกเปลี่ยนขณะฟ้องประมาณ ๒๑ บาทต่อ ๑ เหรียญเท่ากับ ๒๑,๐๐๐ บาท โจทก์ฟ้องเรียกเงินถึง ๓๕,๕๕๐ บาท จึงเป็นการเรียกร้องเกินจำนวนตามบิลออฟเลตง

ศาลฎีกาได้ทรวางสำนวนพัวพันค่าแถลงการณ์ของคู่ความ และประชุมปรึกษาแล้ว จะได้อวินิจฉัยฎีกาของจำเลยเป็นข้อๆ ไปดังต่อไปนี้

(ก) ที่จำเลยอ้างในฎีกาว่า ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๖๒๗ สิทธิทั้งหลายของผู้ส่งอันเกิดแต่สัญญา रखขอมตกแก่ผู้รับตราส่ง ห้างเกีย่งว่นซงจึงชอบที่จะฟ้องบริษัทเย็บสน ฯ ตัวแทนของบริษัทเมอริกส์ไลน์ทซ์ซงกง หาใช่ให้โจทก์ฟ้องในศาลกรุงเทพ ฯ ไม่นั้น ศาลฎีกาเห็นว่า แม้จะถือว่าห้างเกีย่งว่นซงได้รับช่วงสิทธิของโจทก์ที่จะเรียกร้องเอาตามสัญญา रखขอมคงที่จำเลยอ้างกตก เมื่อห้างเกีย่งว่นซงไม่ได้รับสินค้าที่สูญหายไปในช่วงการขนส่ง ห้างเกีย่งว่นซงก็ไม่มีหนทางใดที่จะตั้งชำระค่าบริษัทโจทก์สำหรับของที่ตนไม่ได้รับนั้น และไม่ใช่ว่าผู้เสียหายสำหรับของที่สูญหายไปเพราะไม่ใช่เจ้าของ จึงไม่มีเหตุที่จะเรียกร้องอย่างใดจากผู้ขนส่ง โจทก์ซึ่งเป็นผู้ส่งของต่างหากเป็นผู้เสียหาย โจทก์จึงมีสิทธิฟ้องเรียกราคาของนั้นจากจำเลยในฐานะที่เป็นผู้ขนส่งได้โดยฟ้องต่อศาลในจังหวัดพระนคร ซึ่งเป็นสถานที่ทำสัญญา रखขอมรายนนั้นเอง ฎีกาจำเลยขอนเป็นอันตกไป

(ข) ที่จำเลยฎีกาว่า ก่อนฟ้องคดีนี้ ตัวการมิได้อยู่ในต่างประเทศ หากแต่อยู่ในประเทศไทยเอง การเป็นตัวแทนต่างประเทศของจำเลยย่อมหมดสิ้นไป ความ

บริษัทส่วนหนึ่งของจำเลยทั้งหมดขึ้นไปจนนั้น ศาลฎีกาเห็นว่า ขณะที่ทำสัญญาขนส่ง
รายน และขณะที่ทรัพย์สินฝ่ายจำเลยเป็นผู้ขนส่งสัญญาหายไปนั้น จำเลยยังเป็นผู้แทน
ในประเทศไทยของบริษัทเมอร์กลส์ไลน์ซึ่งเป็นตัวการที่อยู่ต่างประเทศ จำเลยจึงยังมี
ความรับผิดชอบสำหรับการกระทำและละเว้นการกระทำของตนที่ล่วงมาแล้วนั้นอยู่ แต่มาตรา
๘๒๔ บัญญัติไว้เพื่อให้ความสะดวกแก่บุคคลในประเทศไทยที่จะฟ้องร้องตัวแทนที่อยู่
ในประเทศไทยของตัวการที่อยู่ในต่างประเทศต่อศาลไทย แทนที่จะต้องไปฟ้องในศาล
ต่างประเทศเท่านั้น ไม่ได้หมายความว่าความเสียหายที่เกิดจากตัวการที่อยู่ในต่างประเทศจะไม่มี
ความรับผิดชอบต่อบุคคลภายนอกที่ทำสัญญากับตัวแทนของตนในประเทศไทย และไม่ได้หมายความว่า
ความว่าตัวแทนไม่มีสิทธิไล่เบี้ยเอาแก่ตัวการของตนที่อยู่ในต่างประเทศสำหรับหนี้สิน
ใดๆ ที่ตัวแทนได้ก่อเนื่องในการปฏิบัติหน้าที่ในฐานะตัวแทน นอกจากนั้นในชั้นอุทธรณ์
จำเลยมิได้หยิบยกข้ออื่นขึ้นต่อสู้ จำเลยจะนำมากล่าวชั้นฎีกาอีกไม่ได้ ฎีกาของ
จำเลยจึงตกไปอีก

(ค) ที่จำเลยฎีกาว่า ได้ต่อสู้ไว้ในคำให้การแก้คดีแล้วว่า โจทก์มิได้ปฏิบัติตาม
ตามเงื่อนไขข้อ ๘ ในบิลออฟเลตติง และมีได้ดำเนินคดีในศาลเมืองฮ่องกงนั้น ศาล
ฎีกาเห็นว่า ข้อเท็จจริงปรากฏว่าเมื่อหยิบหินไฟทั้ง ๔ หีบไปถึงเมืองฮ่องกงแล้ว ห้าง
เกีย่งว่งซึ่งผู้รับทราบยังไม่ได้เรียกให้ตัวแทน ฝ่ายบริษัท เมอร์กลส์ไลน์ ที่ฮ่องกงส่งมอบ
ของ แต่ได้ขอให้ผู้ตรวจเซอร์เวย์เปิดหีบทั้ง ๔ ใบออกตรวจเสียก่อน เมื่อตรวจเสร็จ
ห้างเกีย่งว่งก็ยังไม่ได้เรียกให้ตัวแทนของบริษัทเมอร์กลส์ไลน์ส่งมอบของ แต่ได้แจ้งให้
ทราบต่อเมื่อวันที่ ๔ มกราคม ๑๙๕๑ ว่าของในหีบหายไป ๕๔ กระป๋อง และเรียก
ให้บริษัทเย็บสันซึ่งเป็นตัวแทนของบริษัทเมอร์กลส์ไลน์ที่ฮ่องกงใช้ราคาของที่สูญหายไป
ซึ่งแปลว่าห้างเกีย่งว่งซึ่งได้ใช้สิทธิเรียกร้องจากบริษัทเย็บสันในทันที ที่ตนแจ้งเรื่องการ

สัญญาให้ทราบ อันเป็นการปฏิบัติตามเงื่อนไขข้อ ๘ แห่งบิลออฟเลกิงแล้ว ส่วน
 เรื่องการฟ้องคดีต่อศาลในจังหวัดพระนคร ศาลฎีกาก็ได้วินิจฉัยมาแล้วแต่กันว่า
 โจทก์ฟ้องได้ ฎีกาของจำเลยจึงตกไป

(ง) เรื่องจำนวนค่าเสียหายที่จำเลยยกขึ้นอ้างในฎีกาข้อสุดท้ายว่าสูงเกินไป
 นั้น จำเลยมิได้ยกเป็นประเด็นต่อสู้ตั้งแต่แรก ในชั้นอุทธรณ์จำเลยก็ยกขึ้นต่อสู้แต่ว่า
 โจทก์สู้ไม่ได้ว่าโจทก์เสียหายสิ่งของจำนวนใดราคาเท่าใด ศาลฎีกาจึงเห็นว่า ใน
 ชั้นฎีกาจำเลยจะยกข้อที่ว่าโจทก์เรียกค่าเสียหายสูงเกินไปขึ้นต่อสู้ไม่ได้ เพราะโจทก์
 ไม่ได้ยกขึ้นจนกว่ากล่าวในศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์ ฎีกาของจำเลยจึงฟังไม่
 ชนเช่นเดียวกัน

อาศัยเหตุต่าง ๆ ดังกล่าวมาแล้ว ศาลฎีกาเห็นว่าศาลอุทธรณ์พิพากษาชอบ
 แล้ว ศาลฎีกาจึงพิพากษายืน ให้จำเลยเสียค่าทนายชั้นฎีกา ๒๕๐ บาทแก่โจทก์.

จักรปณัศร์ศรีวิสุทธิ
 ธรรมบัณฑิตสิทธิคดีกลาง
 คุลยกรณ์พิพาทณ์

คำพิพากษา

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ที่ ๕๑๑ / ๒๕๐๑

ศาลฎีกา

วันที่ ๑๒ เดือนกันยายน พุทธศักราช ๒๕๐๑

ความแพ่ง

นายบ่อม รักษาธรรมที่ ๑. นางวาศ มีสุขนำหรือรักษาธรรมที่ ๒. โจทก์
ระหว่าง

นายเขียน สมใจ

จำเลย

เรื่อง ซอขาย

จำเลยฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ลงวันที่ ๗ เดือน มิถุนายน
พุทธศักราช ๒๔๙๘

โจทก์ฟ้องว่า เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๔๙๔ จำเลยได้ตกลงขายที่ดินไม่
มีโฉนด เนื้อที่ประมาณ ๕ ไร่เศษ อยู่ตำบลท้ายบ้าน อำเภอเมือง จังหวัด
สมุทรปราการ ให้โจทก์ไปราคา ๑๖,๐๐๐ บาท โดยโจทก์จะชำระชำระเงินให้จำเลย
เป็นการล่วงหน้า ๖,๐๐๐ บาท เมื่อจำเลยยื่นเรื่องราวขอโอนสิทธิที่ดินแปลงต่อกรม
การอำเภอ ส่วนที่เหลืออีก ๑๐,๐๐๐ บาท โจทก์จะชำระเมื่อจำเลยได้จัดการโอนให้
เป็นที่เรียบร้อยแล้ว ในวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๔๙๕ นั้นเอง โจทก์ได้จ่ายเงิน ๖,๐๐๐
บาท ให้จำเลยไป และจำเลยได้มอบที่ดินให้โจทก์เข้าครอบครองทำประโยชน์โดย
โจทก์จัดการแผ้วถาง ขุดดินยกร่องและปลูกต้นไม้ต่าง ๆ ด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ
ที่ดินนั้นมาจนถึงบัดนี้เป็นเวลาปีเศษ ทางอำเภอได้ทำการรังวัดและปักประกาศขาย
ที่แปลงนั้นจนครบกำหนด ไม่มีใครคัดค้าน โจทก์เตือนให้จำเลยไปทำการโอนเสีย
เป็นการเสร็จสิ้นไป จำเลยก็ผัดผ่อนเรื่อยมา โจทก์ให้ทางอำเภอเรียกตัวจำเลยมาทำ

การใกล้เคียง จำเลยกลับแจ้งว่า การขายที่แปลงนี้จะขายให้แก่ตามราคาซื้อขาย
ปัจจุบัน โจทก์พร้อมที่จะชำระเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท ให้จำเลยในทันที แต่จำเลยไม่
ยอมโอน จึงขอศาลพิพากษาว่าที่ดินแปลงดังกล่าวเป็นของโจทก์ ให้จำเลยโอนที่ดินให้
โจทก์ ให้จำเลยรับเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท เป็นค่าชำระราคาที่เหลือ กับให้จำเลยเสีย
ค่าธรรมเนียมค่าทนายแทนโจทก์

จำเลยให้การรับว่า โจทก์ลงจะขายที่ดินกับโจทก์กล่าวในฟ้องจริง แต่ต่อสู้
ว่าข้อตกลงนั้นได้เลิกกันไปแล้ว คือเมื่อวันแรม ๑๑ ค่ำ เดือน ๖ ปีฉลู โจทก์ทั้ง
สองไปตกลงกับจำเลยที่บ้านจำเลยว่า ไม่มีเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท มาซื้อที่ดินจำเลยตาม
สัญญา ขอเลิกสัญญาทั้งกล่าวนั้นเสีย และขอเงิน ๖,๐๐๐ บาท จำเลยก็ยินยอมและ
ได้คืนเงิน ๕,๐๐๐ ให้โจทก์แล้ว ส่วนอีก ๑,๐๐๐ บาท จำเลยขอผิดไปชำระปลาย
ปี โจทก์ก็ยอม และได้ส่งคืนที่ดินให้จำเลยครอบครอง ทั้งโจทก์ได้รื้อบ้านเรือนโรง
ที่ปลูกไว้ออกจากที่ดินแล้ว สัญญาที่โจทก์กล่าวจึงสิ้นไป โจทก์คงเป็นเจ้าหนี้จำเลย
อยู่เพียง ๑,๐๐๐ บาท ห้ามอำนาจรื้อถอนสัญญาซื้อขายมาบังคับจำเลยอีกไม่

ศาลจังหวัดสมุทรปราการสั่งให้จำเลยมีหน้าที่นำสยกอน เมื่อพิจารณาเสร็จ
แล้วศาลจังหวัดวินิจฉัยว่า โจทก์จำเลยรับกันอยู่แล้วว่า จำเลยได้ทำหนังสือสัญญาจะ
ขายที่ดินพิพาทให้โจทก์ในราคา ๑๖,๐๐๐ บาท ต่อคณะกรรมการอำเภอเมือง
สมุทรปราการ และในวันนั้นจำเลยได้รับเงิน ๖,๐๐๐ บาท ไปจากโจทก์แล้ว ที่เหลือ
อยู่ ๑๐,๐๐๐ บาท จะชำระในวันโอนขายที่พิพาทให้โจทก์ ปัญหาคงมีแต่ว่า
โจทก์ได้บอกคนหรือเลิกสัญญารายกับจำเลย และโจทก์ได้รับเงินล่วงหน้าหรือเงิน
มัดจำคืนไปจากจำเลยบ้างหรือไม่ ซึ่งศาลไม่เชื่อว่าโจทก์ได้บอกเลิกหรือรับเงินคืนไป
ทั้งจำเลยต่อสู้ จึงพิพากษาให้จำเลยโอนขายที่ดินพิพาทให้โจทก์ โดยให้จำเลยรับเงิน

ราคาที่ดินที่ยังค้างอยู่ ๑๐,๐๐๐ บาทจากโจทก์ ถ้าจำเลยไม่ไปทำการโอนขายให้ ก็ให้ถือเอาคำพิพากษาของศาลชั้นต้นเป็นการแสดงเจตนาของจำเลยได้ และให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความ ๒๐๐ แทนโจทก์ด้วย

จำเลยอุทธรณ์ ในระหว่างอุทธรณ์ นางวาศโจทก์ที่ ๒ มรณะเสียแต่วันที่ ๑ มีนาคม ๒๔๕๗ ศาลอุทธรณ์สั่งให้รอการพิจารณาไว้เพื่อให้มีการขอเข้ารับมรดกความตามมาตรา ๔๒ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง เมื่อเวลาล่วงเลยไป ๑ ปีแล้ว ไม่มีผู้ใดขอเข้ารับมรดกความแทนนางวาศโจทก์ที่ ๒ ศาลอุทธรณ์จึงให้จำหน่ายคดีเฉพาะนางวาศโจทก์ที่ ๒ ออกเสียจากสารบบความ คงพิจารณาไปแต่คดีระหว่างนายข้อมโจทก์ที่ ๑ และนายเขื่อนจำเลยเท่านั้น ในที่สุดคงพิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลชั้นต้น ค่าฤชาธรรมเนียมชั้นอุทธรณ์ให้เป็นพับไป

จำเลยฎีกา ยกประเด็นขึ้นโต้เถียงรวม ๕ ข้อ คือ (๑) คำร้องขอขายฉบับลงวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๔๕๔ เป็นสัญญาจะซื้อขายที่ดินรายพิพาทหรือไม่ (๒) โจทก์มีอำนาจฟ้องหรือไม่ (๓) โจทก์ยื่นที่ดินพิพาทหรือไม่ (๔) จำเลยรับคืนที่ดินรายพิพาทหรือไม่ (๕) จำเลยคืนเงิน ๕,๐๐๐ บาทให้โจทก์หรือไม่ (๖) โจทก์ได้ขอกเลิกสัญญาซื้อขายรายนี้หรือไม่ (๗) คำเบิกความของโจทก์แตกต่างกันเพียงใดหรือไม่ (๘) คำเบิกความของจำเลยมีน้ำหนักหักล้างคำพยานโจทก์เพียงใดหรือไม่ (๙) การที่นางวาศโจทก์ที่ ๒ มรณะลงในระหว่างอุทธรณ์ ไม่มีผู้รับมรดกความคดีดำเนินไปได้เพียงใดหรือไม่

ศาลฎีกาได้ตรวจสำนวนประชุมปรึกษาแล้ว เห็นควรวินิจฉัยฎีกาข้อ ๑, ๒ และ ๕ ของจำเลยซึ่งเป็นปัญหาคู่กฎหมายเสียก่อน สำหรับฎีกาข้อ ๑ เรื่องคำร้องฉบับลงวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๔๕๔ เป็นสัญญาจะซื้อขายที่ดินหรือไม่ และฎีกาข้อ ๒

ทว่าโจทก์จะมีอำนาจฟ้องตามคำร้องขอขายซึ่งมิใช่เป็นนิติกรรมหรือไม่ นั้น ศาลฎีกา
 เห็นว่าเป็นปัญหาข้อกฎหมาย ซึ่งไม่มีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยในชั้นนี้ เพราะจำเลย
 มิได้หยิบยกข้อต่อสู้ในศาลชั้นต้น และศาลอุทธรณ์ ไม่เข้าเกณฑ์ที่จะฎีกาได้ตาม
 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๕ วรรคแรก ฎีกาข้อ ๑ ข้อ ๒
 ของจำเลยจึงตกไป สำหรับฎีกาข้อ ๕ ของจำเลยที่ว่า เมื่อนางวาศ โจทก์ที่ ๒ มรณะ
 ในระหว่างอุทธรณ์ และศาลอุทธรณ์สั่งจำหน่ายคดีทักทายกับนางวาศแล้ว ศาลอุทธรณ์
 จะพิพากษาให้จำเลยรับเงินทดรองอยู่ ๑๐,๐๐๐ บาท แล้วโอนขายที่ดินรายพิพาทให้
 แก่นายขอมโจทก์ที่ ๑ แต่ผู้เกี่ยวข้องเป็นการไม่ชอบ อย่างมากก็ควรบังคับให้โจทก์ชนะ
 คดีแต่เพียงครึ่งเดียวนั้น ปัญหาข้อนี้เพิ่งเกิดขึ้นในระหว่างการพิจารณาชั้นอุทธรณ์ซึ่ง
 จำเลยเพิ่มมีโอกาสดำเนินในชั้นฎีกา เพราะมีพฤติการณ์นอกเหนือที่จำเลยไม่อาจ
 บังคับได้ ศาลฎีกาจึงเห็นควรรับฎีกาข้อนี้ไว้พิจารณาได้ตามประมวลกฎหมายวิธี
 พิจารณาความแพ่ง มาตรา ๒๔๕ วรรค ๒ แต่ศาลฎีกาเห็นว่าหนที่จำเลยมีต่อโจทก์
 ตามสัญญาจะซื้อขายรายนี้ ซึ่งจำเลยยอมรับในคำให้การแก้คดีของตนแล้วว่าไม่เคย
 จริงนั้น ลักษณะเป็นหนี้ชื้อจะแบ่งชำระมิได้ ซึ่งนายขอมโจทก์ที่ ๑ และนางวาศ
 โจทก์ที่ ๒ เป็นเจ้าหนี้รวมกัน เพราะฉะนั้น นายขอมหรือนางวาศคนใดคนหนึ่งก็อาจ
 เรียกร้องให้จำเลยซึ่งเป็นลูกหนี้ชำระหนี้โดยสันเชิงได้ ตามทथยัญญุติไว้ในมาตรา ๒๕๔
 แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ จึงอยู่ ตามมาตรา ๒๕๔ ลูกหนี้ก็มีสิทธิที่จะชำระ
 หนี้ให้แก่เจ้าหนี้คนหนึ่งคนใดได้ตามใจเลือก แต่จำเลยก็หาได้กระทำการชำระหนี้ให้
 แก่เจ้าหนี้คนใดไม่ จนนายขอม นางวาศ ต้องร่วมกันฟ้องคดีเพื่อบังคับจำเลย เมื่อ
 ศาลอุทธรณ์ฟังว่าจำเลยเป็นหนี้จริง ศาลอุทธรณ์ย่อมมีอำนาจบังคับให้จำเลยชำระหนี้
 ให้แก่นายขอมโจทก์ที่ ๑ ซึ่งเป็นเจ้าหนี้รวมคนหนึ่งจนเต็มจำนวนได้ ส่วนใครจะได้

รับส่วนแบ่งของนางวาคัทนายขอมได้รับไป ไม่เป็นประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยในชั้นนี้
ฎีกาข้อ ๕ ของจำเลยจึงตกไปอีก

สำหรับฎีกาข้อ ๓, ๔, ๕, ๖, ๗, ๘ ของจำเลย ซึ่งเป็นปัญหาข้อเท็จจริงนั้น ศาลฎีกาเห็นว่า คงมีประเด็นที่จะต้องวินิจฉัยเพียง ๒ ข้อ คือ (๑) โจทก์ได้ขอก
เลิกสัญญาจะซื้อขายรายนกับจำเลยทั้งจำเลยอ้างหรือไม่ และ (๒) จำเลยได้คืนเงิน
ให้กับโจทก์แล้ว ๕,๐๐๐ บาท คงค้างอีกเพียง ๑,๐๐๐ บาท จริงหรือไม่

ในประเด็นที่ว่าโจทก์ได้ขอกเลิกสัญญาจะซื้อขายรายนหรือไม่ จำเลยนำสืบ
ว่า นางวาคโจทก์ที่ ๒ ซึ่งเป็นน้องร่วมบิดามารดากับจำเลย ได้เป็นผู้ไปขอกเลิกสัญญา
กับจำเลยเอง โดยอ้างว่า หาเงินที่ข้งข้างชำระให้จำเลยไม่ทัน และพ่อผัวแม่ผัวจะ
มาอยู่ด้วย รัยเลี้ยงไม่ไหว ต้องขอเงินคืน ฝ่ายโจทก์ก็นำสืบว่า ไม่เคยขอกเลิก
สัญญาเลย เพราะได้พคยมีเงิน ๑๐,๐๐๐ บาท ที่จะต้องจ่ายให้จำเลยเป็นค่าทขยง
ค่างจ่ายจากนางปลั้ไคแล้ว โจทก์จึงไม่มีความขัดข้องของเรื่องเงินคงที่จำเลยว่า ศาล
ฎีกาพิเคราะห์แล้วปรากฏว่าโจทก์จำเลยนำสืบได้ความตรงกันอยู่ข้อหนึ่งว่า ที่แปลงที่
จำเลยทำสัญญาจะขายให้โจทก์นั้น เมื่อโจทก์เข้าไปครอบครองแล้วก็ได้ถากถาง
ขุดร่องทำสวนปลูกผลไม้ เช่น ต้นมะพร้าวและต้นกล้วย เป็นต้น เกือบเต็มเนื้อที่ ราคา
ที่ตกลงซื้อขายกัน ก็ยังเป็นสวนราคาขยงสูง ถ้าเป็นคนอนชอจำเลยจะขายต่อเมื่อใดราคา
๔๕,๐๐๐ บาท ทงนยอมแสดงอยู่ในตัวว่า โจทก์ไม่มีเหตุที่จะต้องขอกเลิกสัญญา
กับจำเลย เพราะถ้าโจทก์ชำระเงินให้จำเลยอีกเพียง ๑๐,๐๐๐ บาท โจทก์ก็จะได้ท
คืนมีราคาคง ๔๕,๐๐๐ บาทซึ่งเป็นกำไรอย่างงาม เมื่อพิจารณาคำเบิกความของ
นายประเสริฐ ธีระมงคล พยานโจทก์ซึ่งเป็นคนกลาง เพราะเป็นเจ้าพนักงานและเคย
รับราชการเป็นปลัดอำเภอเมืองสมุทรปราการ และเป็นผู้รับเรื่องราวของนายเขยน

จำเลยที่ขอขายที่ดินรายนี้ให้โจทก์เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๔๕๔ แล้วส่งให้จำเลยไปทำการรังวัด เป็นผู้บันทึกถ้อยคำของนายเขียนเมื่อวันที่ ๒๗ กันยายน ๒๔๕๔ ผู้บรรทบทถ้อยคำนางวาศและนายเขียนในตอนหลัง ทั้งปรากฏตามเอกสารหมายเลข ๑ ถึง ๕ ที่โจทก์อ้าง จะได้ว่าความชัดเจนยิ่งขึ้นว่า ความจริงฝ่ายโจทก์ได้ไปเตือนจำเลยให้จัดการโอนขายที่ดินพาหนให้โจทก์ให้เสร็จสิ้นไปหลายครั้ง แต่จำเลยก็ขอผิดผ่อนไปทุกครั้ง และในที่สุดปฏิเสธไม่ยอมขาย จนนางวาศต้องไปร้องท่อนายอำเภอเมืองสมุทรปราการเมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ๒๔๕๔ ขอให้เรียกนายเขียนไปสอบถาม ครั้นนายประเสริฐปลัดอำเภอเรียกไปไกล่เกลี่ยสอบถาม นายเขียนจำเลยกลับให้ถ้อยคำแก่นายประเสริฐว่า เงิน ๖,๐๐๐ บาท ที่ตนรับไปจากนางวาศนั้น เป็นเงินที่ตนยอมไปซื้อที่แปลงอื่น ไม่ใช่เงินจ่ายล่วงหน้าในการซื้อขายที่ดินแปลงพิพาท ถ้าโจทก์จะซื้อที่แปลงพิพาท นายเขียนก็ยอมขาย แต่ต้องขายในราคาปัจจุบัน ไม่ใช่ราคาที่ไต่ตกลงไว้แต่เดิม ทั้งนั้นล้วนเป็นพยานหลักฐานประกอบข้อกล่าวหาของโจทก์ให้ฟังได้อย่างแน่นอนเห็นว่า เหตุการณ์การซื้อขายที่ดินพิพาทไม่สำเร็จเสร็จสิ้นลงไปได้เลย ไม่ใช่เป็นเพราะฝ่ายโจทก์ขอเลิกสัญญา แต่เป็นเพราะจำเลยกลับใจไม่ยอมขายในราคาที่ตกลงกันไว้แต่เดิมต่างหาก

สำหรับประเด็นที่ว่าโจทก์ได้รับเงินคืนไปจากจำเลยแล้ว ๕,๐๐๐ บาทจริงหรือไม่นั้น ศาลฎีกาเห็นว่า เมื่อฟังว่าไม่ได้มีการบอกเลิกสัญญาโดยฝ่ายโจทก์แล้ว ก็ไม่มีเหตุที่จะฟังว่าจำเลยจะได้คืนเงินที่ไต่รับไว้จากโจทก์ให้โจทก์ไปเพื่อประโยชน์อันใดที่จำเลยกล่าวอ้างต่อนายประเสริฐ ปลัดอำเภอ เมื่อครวณนายประเสริฐเรียกไปไกล่เกลี่ยเมื่อวันที่ ๘ ธันวาคม พ.ศ. ๒๔๕๔ (ดูเอกสารหมายเลข ๓) เป็นทำนองว่าเงิน ๖,๐๐๐ บาทเป็นเงินที่จำเลยยอมไปจากนางวาศ ไม่ใช่เป็นเงินล่วงหน้าในการซื้อขายที่ดินรายพิพาทนั้น ในคำให้การแก้ฟ้องโจทก์ในคดีนี้ จำเลยไม่ได้ต่อสู้ว่า เงิน ๖,๐๐๐ บาทนั้นเป็นเงินยอม และเมื่อจำเลยอ้างตนเองเป็นพยานในศาลชั้นต้น

จำเลยก็ยอมรับว่า เมื่อวันอำเภอบริการไชนาชาขายทรายพิพาท โจทก์ได้ชำระเงินให้จำเลยก่อน ๖,๐๐๐ บาท โดยตกลงกันว่า เงินที่ยังเหลืออีก ๑๐,๐๐๐ บาทนั้น โจทก์จะมอบให้จำเลยในวันโอนขาย เรืองเงิน ๕,๐๐๐ บาทที่จำเลยอ้างว่าได้คืนให้โจทก์แล้วนั้น ศาลฎีกาเห็นพ้องกับศาลอุทธรณ์ว่า ถ้าได้มีการคืนเงินกันจริงกันจะได้มีการออกใบรับเงินไว้เป็นหลักฐาน ที่จำเลยเถียงว่านางวาศโจทก์ที่ ๒ กับจำเลยเป็นพี่น้องกัน เงิน ๕,๐๐๐ บาทไม่ต้องมีใบรับก็ได้ แม้แต่การตกลงซื้อขายทรายนกก็ไม่ได้ออกใบรับให้ และเวลานางวาศมอบเงิน ๖,๐๐๐ บาทให้จำเลย จำเลยก็ไม่ได้ทำอะไรเป็นหนังสือ และเวลานางวาศมอบเงิน ๖,๐๐๐ บาทให้จำเลย จำเลยก็ไม่ได้ทำอะไรเป็นหนังสือ ศาลฎีกาเห็นว่า กรณีทั้งสองไม่เหมือนกัน เพราะสัญญาจะซื้อขายอสังหาริมทรัพย์นั้น กฎหมายไม่ได้บังคับว่า จะต้องหลักฐานเป็นหนังสือเสมอไป ถ้ามีการวางเงินมัดจำหรือชำระหนี้บางส่วน สัญญานั้นก็อาจบังคับได้ ในคดีนี้ข้อเท็จจริงฟังได้ว่าโจทก์ได้ชำระเงินล่วงหน้าให้จำเลยส่วนหนึ่ง และจำเลยได้ชำระหนี้บางส่วน โดยมอบที่ดินที่จะขายให้โจทก์ครอบครองแล้ว สัญญาจะซื้อขายระหว่างโจทก์จำเลยจึงอาจจะฟ้องร้องบังคับคดีได้ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่ง และพาณิชย์มาตรา ๔๕๖ วรรค ๒ ข้อใดแย้งในฎีกาจำเลยในประเด็นข้อนี้ฟังไม่ขึ้น เช่นเคยยกข้ออื่น ๆ

อาศัยเหตุต่าง ๆ ดังกล่าวมานี้ ศาลฎีกาเห็นว่าคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ชอบด้วยเหตุผลและรูปคดีแล้ว ฎีกาของจำเลยฟังไม่ขึ้น ให้ยกเสีย โดยพิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์ทุกประการ คำอุทธรณ์แนบคำทนายชนฎีกาให้เป็นพิชัย

จักรปาณิศรศิริวิสุทธิ์
นิติธรรมประการ
วุฒิศักดิ์เนตินาท

คำพิพากษา

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ที่ ๖๕๕ / ๒๕๐๑

ศาลฎีกา

วันที่ ๘ เดือนสิงหาคม พุทธศักราช ๒๕๐๑

ความแพ่ง

คณะเทศมนตรีเทศบาลนครกรุงเทพ ในฐานะเจ้าหน้าที่จะต้องยื่น-

โดยพลเอกมังกร พรหมโยธี นายกเทศมนตรี โจทก์
ระหว่าง

นางกิมไล้ ภู่ตระกูล หรือแซ่ห่าน จำเลย
เรื่อง ให้ออกลอนอาคารปลูกสร้างโดยมิได้รับอนุญาต

โจทก์ฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ลงวันที่ ๒๕ เดือนกันยายน
พุทธศักราช ๒๔๙๕

โจทก์ฟ้องว่าระหว่างเดือนมีนาคม ๒๔๙๔ ถึงพฤษภาคม ๒๔๙๔ จำเลยได้
จ้างช่างทำการปลูกสร้างอาคารเรือนไม้ชั้นเดียว ขนาดกว้าง ๕ เมตร ยาว ๕ เมตร
สูง ๓ เมตร ใต้ดินสูง ๔ เมตร เป็นที่อยู่อาศัยและใช้สอยในที่ดินของเอกชน บริเวณ
บ้านเลขที่ ๔๕๖ ตำบลสวายมหานาค อำเภอศรีนคร จังหวัดพระนคร ในเขตเทศบาล
นครกรุงเทพ โดยมิได้รับอนุญาตเป็นหนังสือจากโจทก์ อันเป็นการฝ่าฝืนพระราช
บัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ. ๒๔๗๕ มาตรา ๖, ๑๑ และจำเลยได้เข้า
อยู่อาศัยจนบัดนี้ เนื่องจากจำเลยทำการฝ่าฝืนกฎหมายดังกล่าวแล้ว จำเลยได้ถูก
พนักงานสอบสวนสถานีตำรวจนครบาลนางเลิ้งเปรียบเทียบปรับในอัตราอย่างสูง ๕๐๐

บาทเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๕๕๕ และขายคาทางค้ำวันตกของอาคารที่
 จำเลยปลูกสร้างไถ่เข้าไปในเขตที่ดินนางน้อม ลือธรรม และตัวอาคารที่สร้างใหม่
 ไถ่ปลูกคร่อมทางเดินสาธารณะซึ่งนางน้อม ลือธรรม ไถ่ใช้เดินเข้าบ้านนางน้อมด้วย
 เป็นการเคอทรือนแก่ผู้อื่น ไม่สมควรที่จะให้อยู่ต่อไป โจทก์ไถ่แจ้งให้จำเลยรื้อถอน
 อาคารรายนี้ แต่จำเลยฝ่าฝืนเพิกเฉยเสีย เมื่อวันที่ ๑๔ กันยายน ๒๕๕๖ พนักงาน
 งานอัยการไถ่มีหนังสือแจ้งให้จำเลยรื้อถอนภายในกำหนดจำเลยก็คงฝ่าฝืน จึงต้อง
 ฟ้องขอให้ศาลสั่งให้จำเลยรื้ออาคารที่ปลูกสร้างโดยไม่ไถ่รับอนุญาต และให้จำเลย
 เสียค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนายความแทนโจทก์

จำเลยให้การต่อสู้ว่าเรือนไม้เลขที่ ๔๕๗ ที่โจทก์ฟ้องเป็นของวัดสมณานัม
 ปลูกอยู่ในที่ดินของวัดซึ่งเป็นทรัพย์สิน จำเลยไถ่เช่าอยู่มา ๓๐ ปีแล้ว เมื่อประมาณ
 ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ ทางวัดซึ่งเป็นเจ้าของอาคารเห็นว่าไม่บางส่วนชำรุด จึงสั่งให้
 จำเลยเปลี่ยนไม้บางส่วนซึ่งชำรุดออกโดยจำเลยเสียค่าใช้จ่ายเอง จำเลยจึงเปลี่ยน
 ไม่ชำรุดโดยไม่ไถ่ขออนุญาตต่อเทศบาลเพราะจำเลยไม่ใช่เจ้าของอาคาร และมีไถ่
 เป็นการปลูกสร้างอาคารคงโจทก์ฟ้อง ที่จำเลยเสียค่าปรับก็เป็นการเสียแทนวัดเพราะ
 ไม่ต้องการให้วัดเคอทรือน ซายคาเรือนจำเลยไม่ได้ไถ่เข้าไปในที่ดินนางน้อม ลือธรรม
 และตัวเรือนก็หาไถ่ปลูกคร่อมทางเดินสาธารณะใด ๆ ไม่ เพราะบ้านนางน้อมก็ปลูกอยู่
 ในที่ดินซึ่งมีทางเดินออกสู่ทางสาธารณะแล้ว จำเลยจึงขอตัดฟ้องว่า (ก)
 โจทก์ฟ้องจำเลยไม่ได้ เพราะจำเลยไม่ใช่เจ้าของอาคาร และจำเลยไม่มีสิทธิหรือ
 อำนาจที่จะรื้อเรือนของบุคคลอื่นได้ และ (ข) ฟ้องของโจทก์ขาดอายุความตาม
 กฎหมาย จึงขอให้ศาลพิพากษายกฟ้องโจทก์

ทางพิจารณาข้อเท็จจริงพบว่า เรือนรายพิพาทเป็นของวัดสมณนาม จำเลยเป็นผู้เช่าเรือนหลังเดิมของวัดมา ๓๐ ปีเศษ ต่อมาไม่ชำระค่าเช่า จำเลยจึงไต่ขอเรือนเก่าลงหมกและก่อสร้างเรือนหลังปัจจุบันขึ้นแทน แต่มีใต้ออญจากเทศบาล เพราะถือเป็นการซ่อมแซมไม่ใช่ปลูกสร้างขึ้นใหม่ เรือนที่จำเลยสร้างใหม่นี้จำเลยออกค่าใช้จ่ายเอง และขายเรือนเก่าเข้าไปในเขตรวนางน้อย ลือธรรม ประมาณ ๕๐ เซ็นติเมตร ทั้งคร่อมทางถนนน้อยเคยใช้เดินออกไปสู่ทางสาธารณะด้วย

ศาลชั้นต้นพิจารณาแล้ววินิจฉัยว่า (๑) แม้เรือนพิพาทจะเป็นของวัด เมื่อจำเลยรับว่าเป็นผู้ปลูกสร้างและยอมให้เจ้าพนักงานสอบสวนเปรียบเทียบปรับฐานปลูกสร้างอาคารไม่ได้รับอนุญาตตามพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ.

๒๔๗๕ โจทก์ย่อมมีอำนาจฟ้องศาลให้บังคับจำเลยรื้อถอนอาคารที่สร้างโดยไม่ได้รับอนุญาตนั้นได้ (๒) เรือนรายพิพาทนั้นตามข้อเท็จจริงที่ปรากฏเป็นเรือนที่จำเลยปลูกสร้างใหม่ ไม่ใช่เพียงแต่ซ่อมแซม (๓) ศาลไม่ขาดอายุความ เพราะเป็นเรื่องที่ถึงหลักฐานจากการเปรียบเทียบปรับของพนักงานสอบสวนอันเป็นการประนีประนอมยอมความ อายุความฟ้องร้องจึงมีกำหนด ๑๐ ปี การเปรียบเทียบได้ทำเมื่อวันที่ ๑๔ มกราคม ๒๔๙๕ ยังไม่เกิน ๑๐ ปี จึงพิพากษาให้จำเลยรื้อถอนอาคารพิพาทตามฟ้องภายในระยะเวลา ๓๐ วัน และให้เสียค่าฤชาธรรมเนียมทนายความ ๑๐๐ บาท แทนโจทก์

จำเลยอุทธรณ์ ศาลชั้นต้นไม่รับอุทธรณ์ในปัญหาข้อเท็จจริง คงรับแต่เฉพาะข้อกฎหมายว่า ศาลจะพิพากษาให้จำเลยรื้อถอนเรือนที่ไม่ใช่ของจำเลยได้หรือไม่ และคดีโจทก์ขาดอายุความหรือไม่

ศาลอุทธรณ์พิจารณาแล้ววินิจฉัยว่า (๑) การที่เจ้าหน้าที่ท้องถิ่นร้องขอศาลให้สั่งผู้กระทำความผิดเปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือรื้อถอนอาคารตามมาตรา ๑๑ แห่งพระ-

ราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ. ๒๔๗๕ ไม่ใช่สิทธิของผู้เสียหายทาง
แพ่งที่จะฟ้องภายในกำหนดอายุความฟ้องคดีอาญา ตามประมวลกฎหมายวิธี
พิจารณาความอาญา มาตรา ๕๑ หากเป็นการขอให้เพิกถอนหรือระงับการกระทำผิด
ที่ยังคงมีอยู่ในขณะที่โจทก์ยื่นฟ้องคดีนั้น ข้อเท็จจริงของจำเลยที่ว่าคดีอาญาความ
จริงยังไม่ขึ้น (๒) ที่จำเลยอ้างว่าจำเลยไม่ใช่เจ้าของอาคาร โจทก์ไม่มีอำนาจ
ฟ้องให้ศาลสั่งจำเลยรื้อถอนอาคารซึ่งไม่ใช่ของจำเลยนั้น ข้อเท็จจริงฟังได้ว่าอาคาร
นั้นเป็นของวัด แต่เมื่อจำเลยรับว่าจำเลยได้เปลี่ยนแปลงอาคารเดิมใหม่หมดโดยไม่ได้
ขออนุญาตเทศบาลและยอมให้พนักงานสอบสวนเปรียบเทียบปรับถือว่าจำเลยกระทำความผิด
มาตรา ๑๑ แม้จำเลยจะไม่ใช่เจ้าของอาคารด้วยก็ดี ตามด้วยบทศาลอาจสั่งผู้กระทำ
ผิดให้เปลี่ยนแปลงแก้ไขหรือรื้อถอนอาคารได้ แต่ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับดุลพินิจของศาล ไม่ใช่
เป็นบทบังคับว่าศาลจำต้องสั่งให้รื้อถอนทุกกรณีเสมอไป น่าจะต้องใคร่ครวญความเสีย
หายของเจ้าของอาคารประกอบกับการปฏิบัติของเจ้าหน้าที่ เพราะอาคารที่ปลูกสร้าง
โดยไม่ได้ขออนุญาตนั้นอาจแข็งแรงและถาวรจนกระทั่งใด เรือนนี้อาจอาศัยสมณ-
นาถมีบริหารได้มีหนังสือขออนุญาตต่อเจ้าหน้าที่ แต่เจ้าหน้าที่ไม่ได้สั่งให้แก้ไขเปลี่ยนแปลง
หรือแนะนำให้อย้ายไปปลูกที่ตรงไหน คงมาขอแต่คำสั่งศาลให้จำเลยรื้อถอนไป
เลย ซึ่งจะทำให้จำเลยไม่มีที่อยู่ ศาลอุทธรณ์เห็นว่ายังไม่สมควรที่จะสั่งให้ตามท
โจทก์ขอ จึงพิพากษากลับคำพิพากษาศาลชั้นต้น ค่าฤชาธรรมเนียมทั้งสองศาลให้
เป็นพับ

โจทก์ฝ่ายเกี่ยวฎีกาในข้อกฎหมายว่า กรณีอย่างนี้ศาลควรจะต้องสั่งให้จำเลย
รื้อถอนอาคารที่ปลูกสร้างโดยไม่ได้ขออนุญาต

ศาลฎีกาได้ตรวจสำนวนประชุมปรึกษาแล้ว คดีเช่นนี้คงมีปัญหาแต่เฉพาะใน
ข้อกฎหมายทั้งที่โจทก์ฎีกามา ศาลฎีกาเห็นว่าวัตถุประสงค์ของการประกาศใช้พระ-

ราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคาร พ.ศ. ๒๔๗๕ ก็เพื่อให้โอกาสเจ้าหน้าที่ ๆ จะควบคุมการก่อสร้างอาคารต่าง ๆ ให้อยู่ในสภาพแข็งแรงถุกอนามัย ป้องกันอัคคีภัย และให้ขึ้นไปตามนโยบายของรัฐในเรื่องผังเมือง มาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัตินี้ จึงบัญญัติความผิดและ วิธีดำเนินการ ไว้สำหรับผู้ที่มิได้ขออนุญาต ทำการก่อสร้างเลย อย่างหนึ่ง และผู้ปลูกสร้างอาคารผิดจากแผนผังแยกก่อสร้างรายการหรือเงื่อนไขที่ ได้รับอนุญาตอีกอย่างหนึ่ง สำหรับความผิดทางอาญาตามมาตรา ๗๓ ไทยปรับเพียง ไม่เกิน ๕๐๐ บาท แต่กฎหมายบัญญัติวิธีดำเนินการไว้ดีกว่าเมื่อเจ้าหน้าที่ของฉนวน ขอบ ศาลอาจสั่งให้ผู้กระทำผิดรื้อถอน, เปลี่ยนแปลงหรือแก้ไขอาคารหรือส่วนแห่ง อาคารที่ก่อสร้างผิดแผกไปจากแผนผังแยกก่อสร้างรายการหรือเงื่อนไขที่ได้รับอนุญาต นั้นได้ สำหรับผู้ทำการปลูกสร้างอาคารโดยไม่ได้ขออนุญาตต่อเจ้าพนักงานเสีย เลยนั้น เห็นได้ว่าเป็นผู้ทำไปโดยพลการ ไม่เคารพยำเกรงต่อบทกฎหมายของ บ้านเมืองเสียเลย ถ้าจะให้พระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้างอาคารนี้เป็นผลตาม ความมุ่งหมายที่กล่าวข้างต้น ย่อมเป็นการสมควรและจำเป็นที่จะจัดการกับบุคคล ประเภทนี้โดยเด็ดขาด เพราะเมื่อผู้ใดไม่คำนึงถึงประโยชน์สุขหรือส่วนได้เสียของผู้ อื่นเป็นส่วนรวมแล้ว ก็ไม่มีเหตุที่ศาลจะกระหน่ำนั้นเช่นเคยวณ ที่ศาลอุทธรณ์กล่าวว่า ควรคำนึงถึงส่วนได้ส่วนเสียของวักขงเป็นเจ้าของเรือนทวยนั้น จำเลยได้กล่าวในคำ ให้การแก้ฟ้องว่าเรือนเดิม ของวักขารุท ทรุดโทรมจน วักต้องสั่งให้จำเลยเปลี่ยนส่วนที่ ขำรุทโดยเสียค่าใช้จ่ายเอง และจำเลยเบิกความมรยว่าจำเลยต้องเปลี่ยนเสา ฝา พน และหลังคาใหม่หมด ซึ่งเท่ากับสร้างใหม่นั้นเอง จึงเห็นได้ว่าเรือนเก่านั้นไม่มี ประโยชน์อันใดต่อวักหรือทวจำเลยแล้ว แม้ถูกรอหมดก็ไม่มีความเสียหาย ส่วนเรือน ใหม่เมื่อจำเลยสร้างขึ้นโดยไม่ได้ขออนุญาตเลย และเมื่อเหตุเกิดขึ้นแล้วและวักไป

ขออนุญาตต่อเทศบาลเพื่อไม่ต้องรื้อในทอนหลัง เทศบาลก็ไม่สั่งให้ตามขอ ทั้งปรากฏ
 ด้วยว่าชายคาเรือนจำเลยลาทางน้อมเข้าไปประมาณ ๕๐ เซ็นติเมตร และเรือนพิพาท
 ปลงคร่อมทางที่ทางน้อมเคยใช้ออกไปสู่ทางสาธารณะอันเป็นการเสียหายแก่ผู้อื่นแก่
 นางน้อม จึงเป็นการสมควรที่ศาลจะต้องสั่งรื้อเรือนพิพาทตามฟ้องโจทก์เพื่อรักษา
 ความศักดิ์สิทธิ์ของกฎหมายแห่งบ้านเมืองไว้และระงับความเดือดร้อนของผู้อื่น เหตุนี้
 จึงพร้อมกันพิพากษาลบคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ให้บังคับคดีตามคำพิพากษาศาลชั้น
 ต้น และให้จำเลยเสียค่าธรรมเนียมค่าทนาย ๓ ศาลเป็นเงิน ๓๐๐ บาทแทนโจทก์.

จักรปณิศร์สีลวิสุทธ
 นนทบุรี
 นิติกรรมประกรณ

คำพิพากษา

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ที่ ๑๕๕๕/๒๕๐๒

ศาลฎีกา

วันที่ ๓๐ เดือน ธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๐

ความแพ่ง

นายสง่า พูลทรัพย์ โจทก์
ระหว่าง

นายประวิทย์ ศรีชัยรัตน์ ที่ ๑, นายเนย วรรณงาม ที่ ๒. จำเลย
เรื่อง ขอให้ศาลสั่งแสดงว่าสัญญาเป็นโมฆะ และให้รื้อถอนสิ่งปลูกสร้าง
จำเลยฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ ลงวันที่ ๒๗ เดือนกันยา-
ยน พุทธศักราช ๒๕๐๐

โจทก์ฟ้องว่าเดิมโจทก์กับนางช่อม ทัศนรัตน์ และจำเลยที่ ๑ ได้ตกลงเช่า
ที่ดินเช่าที่ดินราชพัสดุ ในเขตเทศบาลเมือง จังหวัดอุบลราชธานี จากกองรักษาที่ดิน
กระทรวงการคลังมีกำหนด ๒๐ ปี เพื่อก่อสร้างอาคารรอบตลาดสดให้คนเช่า ต่อมา
การก่อสร้างเกิดขัดข้อง เพราะราษฎรซึ่งอยู่ในที่มาก่อนจะทำการก่อสร้างเอง โจทก์
และนางช่อมได้มอบฉันทะให้จำเลยที่ ๑ ไปทำการประนีประนอมกับกองรักษาที่หลวง
ในที่สุดตกลงกันให้โจทก์กับนางช่อมและจำเลยที่ ๑ ได้เช่าที่ดินตลาดเก่าซึ่งอยู่คนละ
ฟากถนนกับตลาดสดที่เคยให้เช่าตามตกลงข้างต้น มีกำหนด ๒๐ ปี โดยถือข้อความ
และเงื่อนไขตามสัญญาเดิมที่ได้ทำกันไว้เมื่อวันที่ ๓๐ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๙๔ ต่อ
มาโจทก์กับนางช่อมและจำเลยที่ ๑ ขออนุมัติต่อทางการเพื่อสร้างโรงภาพยนตร์ และ
ได้รับอนุมัติให้สร้างได้ แต่จำเลยที่ ๑ กลับตกลงให้จำเลยที่ ๒ เช่าที่ดินที่โจทก์และ
จำเลยที่ ๑ เช่ามานั้นเฉพาะส่วนที่ว่างทำโรงภาพยนตร์ โจทก์จึงทักท้วงไม่ยอมให้

จำเลยทำสัญญาเช่าได้ เพราะในสัญญาเช่าที่มาไม่ยอมให้เช่าช่วงกันได้ ครั้น พ.ศ. ๒๔๙๕ โจทก์ทราบว่าจำเลยที่ ๑ ที่ ๒ ได้ทำสัญญาปลูกโรงฉายภาพยนตร์ในที่ว่างที่เช่ามาจากกระทรวงการคลังได้ โจทก์จึงมีหนังสือถึงจำเลยที่ ๒ บอกเลิกสัญญาเช่าที่ทำกันนั้นเสีย และให้จำเลยที่ ๒ มาทำสัญญาใหม่กับโจทก์นางช่อมและจำเลยที่ ๑ ร่วมกัน จำเลยที่ ๒ ไม่ยอม โจทก์เห็นว่าจำเลยที่ ๑ ไม่มีอำนาจทำสัญญาให้จำเลยที่ ๒ เช่าที่ได้โดยพลการ จึงขอให้ศาลสั่งแสดงว่าสัญญาระหว่างจำเลยที่ ๑ และที่ ๒ เป็นโมฆะ ให้จำเลยถอนสิ่งปลูกสร้างในที่นั้นออกไปและทำที่ดินให้คงสภาพเดิม กะให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมค่าทนายความแทนโจทก์ด้วย

จำเลยที่ ๑ ให้การรับว่าฟ้องของโจทก์เป็นความจริง ไม่ต่อสู้แย้งใด

จำเลยที่ ๒ ให้การปฏิเสธฟ้องโจทก์ทุกประการ ต่อสู้ว่า (๑) ฟ้องโจทก์ไม่สมบูรณ์ตามกฎหมาย เพราะโจทก์ผู้เป็นคู่ความมิได้เซ็นนามท้ายฟ้อง (๒) จำเลยที่ ๑ กับจำเลยที่ ๒ ทำสัญญาสร้างโรงภาพยนตร์โดยสุจริตและเปิดเผยมาเป็นเวลานาน โจทก์ไม่เคยทักท้วงว่าโจทก์กับนางช่อมมีส่วนร่วมในสัญญากับจำเลยที่ ๑ การที่จำเลยที่ ๒ ทำสัญญากับจำเลยที่ ๑ แม้จะเกิดการเสียหายแก่โจทก์ จำเลยที่ ๒ ก็ไม่ต้องรับผิดชอบ (๓) จำเลยที่ ๒ ไม่เชื่อว่า โจทก์กับจำเลยที่ ๑ และนางช่อมได้ทำสัญญาเช่าที่ดินราชพัสดุร่วมเป็นสัญญาเดียวหรือที่ดินรายเดียวกันแม้หากจะเป็นที่ดินรายเดียวกัน โจทก์ก็หาเคยเข้ามาเกี่ยวข้องกับสิทธิครอบครองที่ดินรายนั้นด้วยไม่คงมีแต่จำเลยที่ ๑ ครอบครองแต่ผู้เดียว จำเลยที่ ๑ จึงเป็นตัวแทนของโจทก์และนางช่อมโดยที่กระทรวงการคลังได้แจ้งการเลิกสัญญาเช่ากับจำเลยที่ ๑ แล้ว โจทก์ซึ่งเป็นผู้เกี่ยวข้องร่วมรับผิดชอบ โจทก์จึงไม่มีสิทธิฟ้องจำเลยที่ ๒ ในคดีนี้ ขอให้ศาลยกฟ้อง

ในการพิจารณาความร่วมกันว่า เกิมโจทก์นายประวิทย์จำเลยที่ ๑ และนางช่อม
รวม ๓ คนได้ทำสัญญาับฉกั่วมกันขอเช่าที่ราชพัสดุ แปลงเลขที่ ๘/๕๐๐ ซึ่งอยู่
ตลาดในเมืองอุบลเพื่อปลูกสร้างอาคารให้คนเช่า แต่สัญญานั้นได้แยกทำคนละฉบับ ซึ่ง
ศาลหมาย จ. ๑, ๒, ๓ ตามลำดับ ต่อมานายประวิทย์จำเลยที่ ๑ คนเดียวได้เอาที่ดิน
แปลงนั้นไปให้นายเนย วรรณงาม จำเลยที่ ๒ เช่าช่วงเพื่อปลูกโรงภาพยนตร์ และด้วย
เหตุนี้ทางการจึงได้ยกเลิกสัญญาเช่าไปยังนายประวิทย์จำเลยที่ ๑ โดยผิดสัญญา เพราะ
ให้เช่าช่วง (สัญญาเช่าช่วงหมาย จ. ๔)

ประเด็นที่โต้เถียงกันคือว่า เมื่อโจทก์ทำสัญญาเช่าต่อทางการนั้นทำกัน ๓
คนคือโจทก์จำเลยที่ ๑ และนางช่อม การที่ทางการยกเลิกสัญญาไปยังจำเลยที่ ๑
คนเดียวโดยโจทก์และนางช่อมไม่รู้เห็นยินยอมในการที่จำเลยที่ ๑ ให้เช่าช่วงจึงไม่
สมบูรณ์ และการทำสัญญาให้เช่าช่วงระหว่างจำเลยที่ ๑ ที่ ๒ ก็เป็นโมฆะด้วย

ฝ่ายจำเลยที่ ๒ ว่า สัญญาเช่านายประวิทย์จำเลยที่ ๑ จะทำร่วมกับใครบ้าง
ไม่ทราบ แต่ตามพฤติการณ์จำเลยที่ ๑ เป็นผู้จัดการแสดงว่ามีสิทธิเข้ามาคนเดียว
จำเลยที่ ๒ จึงทำสัญญาเช่ากับจำเลยที่ ๑ ถึงแม้ว่าจำเลยที่ ๑ ได้ร่วมทำสัญญากัน
มากับโจทก์และคนอื่น ๆ จำเลยที่ ๑ ก็เป็นตัวแทนของบุคคลเหล่านั้น และต่างร่วม
ผิดชอบร่วมกันและแทนกันเสมือนเป็นลูกหนึ่งรวม ฉะนั้นสัญญาเช่าช่วงจึงสมบูรณ์ผล
แก่โจทก์และคนอื่น ๆ ด้วย และการที่ทางการยกเลิกสัญญาไปยังจำเลยที่ ๑ คน
เดียว จึงเป็นการสมบูรณ์ อีกประการหนึ่งจำเลยที่ ๒ คิดกันว่าทนายโจทก์จะเซ็นขอ
ท้ายฟ้องไม่ได้ พ้องจึงไม่สมบูรณ์ในที่สุดคู่ความแถลงต่อไปว่าหากศาลวินิจฉัยว่าฟ้อง
สมบูรณ์ และการที่ทางการยกเลิกสัญญาไปยังจำเลยที่ ๑ คนเดียวใช้ไม่ได้ตาม
กฎหมาย จำเลยที่ ๒ ยอมแพ้ย่อมให้โจทก์ยังคงไปตามคำขอท้ายฟ้อง หากศาลฟัง

ว่าฟ้องไม่สมบูรณ์และทางกรรมาธิการขอลีกสัญญาไปยังจำเลยที่ ๑ คนเดียวใช้ได้ โจทก์
ยอมแพ้ ขอให้ศาลยกฟ้องที่เกี่ยว ทั้งสองฝ่ายแถลงไม่สืบพยานบุคคลต่อไป ขอให้
ศาลตัดสิน

ศาลจังหวัดขอนแก่นวินิจฉัยว่าในประเด็นที่ ๑ ว่า ทนายจะลงชื่อเป็นโจทก์
ในท้ายฟ้องได้หรือไม่ เห็นว่ามาตรา ๑ ข้อ ๑๑ แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณา
ความแพ่ง “คู่ความ” กินความถึงทนายด้วย ฟ้องของโจทก์จึงสมบูรณ์ ส่วนประเด็น
ข้อ ๒ เกี่ยวกับการที่กระทรวงการคลังขอลีกสัญญากับจำเลยที่ ๑ ไม่ได้ขอลีกกับ
โจทก์และนางช่อม ศาลจังหวัดขอนแก่นเห็นว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์
มาตรา ๓๕๐ บัญญัติว่า การเลิกสัญญาซึ่งจะใช้แก่บุคคลทั้งหมดด้วยกันนั้น จะขอลีก
เลิกแต่เฉพาะจำเลยที่ ๑ ไม่ได้ โจทก์และนางช่อมจึงคงมีสิทธิเข้าที่แปลงมาจาก
กระทรวงการคลังอยู่ จึงพิพากษาให้นายเนย วรณงาม จำเลยที่ ๒ รื้อขนสิ่งปลูก
สร้างในที่ดินรายนออกไป และทำที่ดินให้คงสภาพเดิมตามข้อที่ทำกัน และให้เสีย
ค่าฤชาธรรมเนียมและค่าทนาย ๑๐๐ บาท แทนโจทก์ด้วย

จำเลยที่ ๒ อุทธรณ์ ศาลอุทธรณ์คงพิพากษายืน จำเลยที่ ๒ จึงฎีกาคัดค้าน
ต่อมา

ศาลฎีกาพิเคราะห์แล้ว คำนึงถึงความไม่สืบพยานคงมีประเด็นที่ศาลจะต้อง
วินิจฉัยเป็นข้อกฎหมายตามคำแถลงของโจทก์จำเลยเพียง ๒ ข้อ คือ (๑) ทนาย
โจทก์ลงนามฟ้องความแทนโจทก์โดยอาศัยใบแต่งตั้งทนายซึ่งโจทก์ทำให้เพียงใบเดียว
ไม่มีหนังสือมอบอำนาจได้หรือไม่ (๒) สัญญาเช่าที่พิพาทระหว่างโจทก์ นางช่อม
และจำเลยที่ ๑ ที่ทำไว้ร่วมกันกับกระทรวงการคลังนั้น เมื่อกระทรวงการคลังขอลีก
สัญญากับจำเลยที่ ๑ เพียงคนเดียว โจทก์และนางช่อมยังคงมีสิทธิตามสัญญาเช่า
นั้นหรือไม่

สำหรับประเด็นข้อ ๑ เรื่องอำนาจฟ้องของโจทก์นั้น ศาลฎีกาเห็นฟ้องกับศาลล่างทั้งสองว่า ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งมาตรา ๑ ข้อ ๑๑ คำว่า “คู่ความ” ก็นับความถึงทนายซึ่งมีสิทธิกระทำการแทนตัวความด้วยตามมาตรา ๖๐ วรรคแรกแห่งประมวลกฎหมายนี้คู่ความจะทั้งทนายความคนเดียวหรือหลายคนให้ว่าความและดำเนินกระบวนการพิจารณาแทนตนก็ได้ ซึ่งการยื่นฟ้องคดีต่อศาลก็เป็นส่วนหนึ่งของการดำเนินกระบวนการพิจารณาซึ่งหมายความว่าดำเนินกระบวนการพิจารณาโดยทั่วไป แต่ถ้ามองหมายประสงค์จะตัดสินคดีของทนายความอย่างใดก็ย่อมมีบัญญัติข้อความไว้เป็นพิเศษเช่นตามมาตรา ๖๒ ทนายความจะดำเนินกระบวนการพิจารณาในทางจำหน่ายสิทธิของคู่ความมิได้ และจะใช้สิทธิในการอุทธรณ์หรือฎีกาก็ไม่ได้ เว้นแต่จะได้รับอำนาจจากตัวความโดยชัดแจ้ง ซึ่งให้ระบุไว้ในในแถลงทนาย ซึ่งตามใบแถลงทนายของโจทก์ในเรื่องนี้โจทก์ได้มอบอำนาจทุกประการถึงว่าให้แก้ทนายของโจทก์ด้วย ฟ้องของโจทก์จึงสมบูรณ์ตามกฎหมาย

สำหรับประเด็นข้อ ๒ ตามข้อเท็จจริงที่คู่ความยืนยัน การเข้าทราชมัสศุรายพิพาทโจทก์จำเลยที่ ๑ และนางช่อมได้ทำสัญญาร่วมกันรับผิดชอบ แต่ทำสัญญาแยกกันคนละฉบับ ต่อมาจำเลยที่ ๑ แต่ผู้เดียวทำผิดสัญญาโดยเอาตนไปให้จำเลยที่ ๒ เข้าช่วงปลุกโรงภาพยนตร์ กระทรวงการคลังจึงได้บอกเลิกสัญญาไปยังนายประวิทย์ จำเลยที่ ๑ แต่ผู้เดียว สัญญาเช่าระหว่างกระทรวงการคลังกับโจทก์และนางช่อมซึ่งมิได้ถูกบอกเลิกจึงยังคงใช้ได้ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๓๕๐ ทั้งที่ศาลล่างทั้งสองวินิจฉัยตรงกันมา เมื่อโจทก์ยังมีสิทธิเข้าที่แปลงน้อยและจำเลยเข้ามา

๑๘๓

ปลูกสร้างในที่โจทก์โดยไม่มีสิทธิ โจทก์ก็อาจขับไล่จำเลยได้ เพราะระหว่างโจทก์กับ
จำเลยที่ ๒ ไม่มีสัญญาต่อกัน

อาศัยเหตุต่างๆ ดังกล่าวแล้ว จึงพิพากษายืนตามศาลอุทธรณ์ ให้ยกฎกา
จำเลย ให้จำเลยใช้ค่าฤชาธรรมเนียมค่าทนายความชั้นฎีกา ๗๕ บาท แทนโจทก์ด้วย

จักรปาลีศรีสวัสดิ์สุข

ธรรมบัณฑิต

ทูลกระหม่อมพิทักษ์

คำพิพากษา

ในพระปรมาภิไธยพระมหากษัตริย์

ที่ ๑๘๐๑/๒๕๐๐

ศาลฎีกา

วันที่ ๒๓ เดือนธันวาคม พุทธศักราช ๒๕๐๐

ความแพ่ง

นายจำนงค์ กาญจนวัฒน์

โจทก์

ระหว่าง ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทรัดติเวช โดยนายสายหยุด วรรณานันต์

ในฐานะหุ้นส่วนผู้จัดการ ที่ ๑, และในฐานะส่วนตัว ที่ ๒. จำเลย

เรื่อง ไม่ชำระหนี้

จำเลยฎีกาคัดค้านคำพิพากษาศาลอุทธรณ์ลงวันที่ ๓๑ เดือนธันวาคม

พุทธศักราช ๒๔๙๗

โจทก์ฟ้องว่า โจทก์เป็นพ่อค้าขายน้ำมัน เจ้าของร้านแสงดาว มอเตอร์ออยล์
จำเลยที่ ๑ เป็นห้างหุ้นส่วนจำกัดจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล มีนายสายหยุด วรรณานันต์
เป็นหุ้นส่วนผู้จัดการ มีอำนาจเต็มที่จะกระทำการของห้างหุ้นส่วน เมื่อวันที่ ๓ เมษายน
๒๔๙๔ จำเลยที่ ๑ ได้ชื้อน้ำมันเบนซินจากโจทก์ไปรวมราคาทั้งสิ้นเป็นเงิน ๓,๖๐๐
บาท และจำเลยที่ ๑ ได้รับไปเรียบร้อยแล้ว ในวันเดียวกันจำเลยที่ ๑ ได้ยื่นถึงบรรร
น้ำมันขนาด ๒๐๐ ลิตรไปจากโจทก์ ๒๐ ถึง สัญญาว่าจะคืนให้ในวันที่ ๗ เมษายน
๒๔๙๔ และตามวันเวลาดังกล่าวแล้ว จำเลยที่ ๑ ได้เซ็นเช็คเลขที่ ๒๐๗๖๔๕
ของธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด สั่งจ่ายเงินค่าน้ำมันให้โจทก์เป็นเงิน ๓,๖๐๐ บาท
โดยสั่งจ่ายให้ในวันที่ ๖ เมษายน ๒๔๙๔ แต่ก่อนที่โจทก์จะไปรับเงินตามเช็ค
จำเลยได้แจ้งแก่โจทก์ว่า ได้สั่งให้ธนาคารงดจ่ายเงินให้แก่โจทก์ตามเช็คดังกล่าว

โจทก์จึงไม่ได้ไปรับเงินจนบัดนี้ โจทก์ได้ราคาถังใบละ ๑๑๐ บาท ๒๐ ถัง เป็นเงิน ๒,๒๐๐ บาท จึงขอให้ศาลพิพากษาให้จำเลยชำระค่าน้ำมัน ๓,๖๐๐ และคืนถัง ๒๐ ถังให้โจทก์ ถ้าคืนไม่ได้ให้ใช้ราคา ๒,๒๐๐ บาท กบิให้จำเลยชำระดอกเบี้ยในเงิน ๕,๘๐๐ บาท ในอัตราร้อยละเจ็ดครึ่งต่อปีนับแต่วันฟ้องให้โจทก์จนกว่าจะชำระเสร็จ ทั้งให้จำเลยเสียค่าธรรมเนียมค่าทนายแทนโจทก์ด้วย

จำเลยที่ ๑ ให้การว่า ได้รับช้อน้ำมันเบนซินจากโจทก์ไว้ ๒๐ ถัง ถังละ ๒๐๐ ลิตร และได้ปั้มถัง ๒๐ ถังจากโจทก์จริง แต่ต่อมาได้ชำระเงินค่าน้ำมันให้โจทก์โดยเช็คตั้งสำเนาท้ายฟ้องเสร็จแล้ว หลังจากนั้นเจ้าหน้าที่ตำรวจได้อายัดและยึดน้ำมันทั้ง ๒๐ ถังนั้นไป อ้างว่าเป็นของทางราชการทหาร ถูกคนร้ายลักไป ซึ่งจำเลยที่ ๑ ได้แจ้งให้โจทก์ทราบแล้ว แต่ไม่เคยแจ้งว่าได้ส่งให้ธนาคารการจ่ายเงินตามเช็ค เมื่อน้ำมันเบนซินของทางราชการทหาร โจทก์ก็ไม่ใช่เจ้าของกรรมสิทธิ์ และไม่มีสิทธิ์ที่จะฟ้องให้จำเลยชดใช้ราคาน้ำมันและคืนถังให้โจทก์ได้ ทั้งราคาถังน้ำมันที่โจทก์อ้างในฟ้องก็สูงเกินความจริง จึงขอให้ศาลยกฟ้องโจทก์

จำเลยที่ ๒ ให้การว่าไม่เคยตกลงช้อน้ำมันหรือขอยืมถังจากโจทก์เป็นส่วนตัว จำเลยเป็นเพียงตัวแทนของจำเลยที่ ๑ ไม่ควรรับผิดชอบร่วมกับจำเลยที่ ๑ แต่อย่างใด จึงขอให้ศาลยกฟ้องโจทก์

ต่อมาจำเลยยื่นคำร้องต่อศาลขอ เรียกกรมตำรวจ เข้ามาในคดีในฐานะจำเลย เพราะได้ยึดน้ำมันและถังไปจากจำเลยโดยไม่มีอำนาจ ศาลแพ่งสั่งไม่อนุญาต

ก่อนสืบพยานโจทก์จำเลยแถลงต่อศาลว่า ทกลงรับรองข้อเท็จจริงกันบางประการแล้วทั้งสองฝ่ายไม่ขอสืบพยานต่อไป ขอให้ศาลตัดสินได้เลย คือ

(๑) โจทก์ยอมรับว่าโจทก์ได้ชื้อน้ำมันรายพิพาทจากร้านเทพอันวยพร ซึ่งเป็นร้านค้าน้ำมัน โดยนายอำพน จิตเสนี เป็นผู้จัดการ ได้สืบทอดกับคนร้ายยกยอกเขา น้ำมันรายพิพาทจากกรมเชื้อเพลิงมาขายให้โจทก์ การที่ผู้จัดการร้านเทพอันวยพร สืบทอดกับคนร้ายรายอื่น โจทก์เพิ่งทราบภายหลังได้ทำการซื้อขายน้ำมันรายนั้นแล้ว โจทก์รับชื้อน้ำมันจากร้านเทพอันวยพรโดยสุจริต และซื้อขายกันในท้องตลาด จำเลยก็ชื้อน้ำมันจากโจทก์โดยสุจริตในท้องตลาด โดยทั้งโจทก์จำเลยเป็นพ่อค้าน้ำมันด้วยกัน จำเลยได้ชื้อมถึน้ำมันจากโจทก์ไป ๒๐ ใบ และจำเลยยังไม่ได้ชำระราคาน้ำมันและถึงซึ่งโจทก์ที่ราคาใบละ ๕๐ บาท

(๒) จำเลยรับว่าโจทก์เป็นพ่อค้าน้ำมันจริง และจำเลยได้ชื้อน้ำมันรายนั้นจากโจทก์โดยสุจริตในท้องตลาด จำเลยได้ชื้อมถึโจทก์จริงทั้งฟ้อง และยอมรับราคาที่โจทก์ที่ จำเลยยอมรับว่าค้าน้ำมันมีจำนวนเท่าที่ลงไว้ในเช็คซึ่งจำเลยออกให้โจทก์ และโจทก์ยังไม่ได้ไปขึ้นเอาเงินจากธนาคาร

ทั้งสองฝ่ายยอมรับว่าน้ำมันและถึรายพิพาทถูกตำรวจยึดไป และจำเลยยังไม่ได้รับคืนจนบัดนี้ ทั้งสองฝ่ายแถลงไม่สืบพยาน

ศาลแพ่งพิจารณาแล้ววินิจฉัยว่า ตามข้อเท็จจริงที่โจทก์จำเลยแถลงร่วมกัน โจทก์ได้กรรมสิทธิ์ในน้ำมันเบนซินรายนั้นตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๑๓๓๒ แม้น้ำมันเบนซินจะเป็นของได้มาโดยการกระทำผิดกฎหมาย และถูกตำรวจยึดเอาไปเป็นของกลาง กรรมสิทธิ์ของโจทก์ก็หาเสื่อมเสียไปไม่ ส่วนประเด็นที่ว่าในการซื้อขายจำเลยถูกรอนสิทธิอย่างไรใด หาใช่เป็นประเด็นในคดีนี้ไม่ สำหรับถึได้น้ำมันจำเลยก็ยอมรับว่าชื้อมไปจากโจทก์จริง เมื่อโจทก์เรียกถึเธอคืน จำเลยจึงต้องคืนตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา ๖๔๖ หากจำเลยคืนไม่ได้ก็ต้องชดใช้

ราคาถึงละ ๕๐ บาท แต่ตามฟ้องของโจทก์ปรากฏว่าจำเลยที่ ๑ ตกลงข้อและจ่าย เชื้อค่าน้ำมันให้กับโจทก์ ย่อมแสดงว่าการซื้อขายผูกพันกันเฉพาะโจทก์และจำเลยที่ ๑ เท่านั้น จำเลยที่ ๒ ไม่มีความรับผิดชอบส่วนตัว จึงพิพากษาให้จำเลยที่ ๑ ชำระค่าน้ำมันเบนซินให้โจทก์เป็นเงิน ๓,๖๐๐ บาท ก็ให้จำเลยคืนค่าน้ำมัน ๒๐ ถึงให้โจทก์ด้วย ถ้าคืนไม่ได้ให้ใช้ค่าถึงเป็นเงิน ๑,๘๐๐ บาท และให้จำเลยเสียดอกเบี้ย ในเงินสองรายนี้ให้แก่โจทก์ในอัตราร้อยละ ๗ ต่อปี นับแต่วันฟ้องจนกว่าจะชำระเสร็จ ให้ยกฟ้องจำเลยที่ ๒ และให้จำเลยที่ ๑ ใช้ค่าธรรมเนียมค่าทนาย ๒๐๐ บาท แทนโจทก์

จำเลยที่ ๑ อุตธรณ์ว่าไม่ต้องรับผิดชอบชำระราคาเบนซินและถึงให้แก่โจทก์ หรือ มีฉันทนขอให้เรียกกรมตำรวจเข้ามาเป็นจำเลยร่วมด้วย และขอให้พิจารณาใหม่

ศาลอุทธรณ์พิจารณาแล้ว คงพิพากษายืน จำเลยจึงฎีกาคัดค้านต่อมา

ศาลฎีกาพิเคราะห์แล้ว คัดค้านคงมีปัญหาเกี่ยวกับโจทก์และจำเลยที่ ๑ เท่านั้น ส่วนคดีเกี่ยวกับจำเลยที่ ๒ เป็นอนันต์ชั้นศาลอุทธรณ์ ขอให้จึงได้ความว่า น้ำมันที่โจทก์ขายให้จำเลยที่ ๑ ไปนั้น โจทก์ได้ซื้อมาจากบุคคลที่ ๓ โดยสุจริตในท้องตลาด แล้วจึงขายให้จำเลยที่ ๑ ซึ่งรับซื้อไว้โดยสุจริตจากการขายในท้องตลาดเช่นเดียวกัน และจำเลยที่ ๑ ได้ยืมถึง ๒๐ ถึง ราคา ๑,๘๐๐ บาท ทั้งที่โจทก์ฟ้องไปจริง เมื่อโจทก์ส่งมอบน้ำมันและถึงให้จำเลยครบถ้วนแล้ว ต่อมาตำรวจจึงมายึดหาน้ำมันและถึงนั้นไปจากจำเลยโดยอ้างว่าเป็นของโจทก์มาโดยการกระทำผิดกฎหมาย ศาลฎีกา โดยที่ประชุมใหญ่เห็นว่า จำเลยที่ ๑ ได้ชื่อน้ำมันรายนมาจากโจทก์เสร็จแก่ชขาดไปแล้ว ทั้งโจทก์ก็ได้มอบน้ำมันให้แก่จำเลยที่ ๑ แล้ว จำเลยที่ ๑ จึงมีสิทธิเหนือ น้ำมันที่ตนซื้อจากโจทก์ยิ่งกว่าบุคคลอื่น ๆ แม้เจ้าของอันแท้จริงจะมาเรียกน้ำมันนั้น

คนไปจากจำเลยที่ ๑ ไม่ได้ เว้นแต่จะชดใช้ราคาที่จำเลยที่ ๑ ชื้อมา โจทก์และจำเลย
จึงต่างมีสิทธิและหน้าที่ที่จะต้องปฏิบัติตามกฎหมาย ตามสภาพการที่เกิดขึ้น จำเลย
ที่ ๑ ต้องใช้ราคาน้ำมัน ๓,๖๐๐ บาท ที่คนได้ซื้อมาจากโจทก์นั้น และเมื่อจำเลย
รับว่าได้มถึงน้ำมัน ๒๐ ถังจากโจทก์ไปจริง จำเลยก็ต้องคืนถังนั้นให้แก่โจทก์ ถ้า
คืนไม่ได้ก็ต้องใช้ราคา ๑,๘๐๐ บาท ตามที่โจทก์ฟ้อง ที่จำเลยกล่าวไว้ในฎีกาของตน
ข้อหนึ่งว่า โจทก์จะต้องรับผิดชอบจำเลยตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เรื่อง
การรอนสิทธินั้น ศาลฎีกาเห็นว่าจำเลยมิได้ยกเรื่องรอนสิทธิขึ้นต่อสู้มาตั้งแต่แรก
ทั้งเรื่องนงมิใช่เป็นกรณีบุคคลอนมสิทธิเห็นน้ำมันนงดีกว่าจำเลย คงไว้วินิจฉัยมา
ข้างต้น ข้ออ้างของจำเลยเรื่องการรอนสิทธิจึงตกไป ส่วนการที่จำเลยที่ ๑ จะใช้สิทธิ
เรียกร้องของจำเลยอย่างไรจากกรมตำรวจ หรือเจ้าของอันแท้จริงที่เอาน้ำมันและถัง
ไปจากจำเลยนั้น เป็นเรื่องที่จำเลยจะต้องดำเนินการอีกส่วนหนึ่ง ไม่เกี่ยวกับคดีนี้

อาศัยเหตุดังกล่าวแล้ว ศาลฎีกาจึงพิพากษายืนตามคำพิพากษาศาลอุทธรณ์
ให้ยกฎีกาจำเลยที่ ๑ ค่าธรรมเนียมชั้นฎีกาเป็นพยาน

จักรปณศรัศวิสูตร

ธรรมบัณฑิตสิทธิคดีกลาง

กุลกรณพิหารณ

เอกราชในการศาล

โดย

หลวงจักรปาณิศรศีลวิสุทธิ

กรรมการสาขาทางเนติธรรม สำนักวัฒนธรรม
ทางระเบียบประเพณี สภาวัฒนธรรมแห่งชาติ

คำว่า “เอกราช” นั้น พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. ๒๔๙๓ ให้ความหมายไว้ว่า ได้แก่ ความ “เป็นอิสระแก่ตน” หรือความ “ไม่ขึ้นแก่ใคร” เพราะฉะนั้น เอกราชในทางการศาลจึงหมายความว่าความถึงอำนาจอิสระของศาล คือการที่ ศาลจะต้องตกอยู่ภายใต้ความครอบงำของอำนาจอื่น เอกราชในการศาลนั้นอาจ แยกออกได้เป็นเอกราชภายนอกอย่างหนึ่ง และเอกราชภายในอีกอย่างหนึ่ง เอกราช ภายนอกได้แก่การที่ศาลของประเทศหนึ่ง ๆ มีอำนาจเหนือบุคคลทุกคนรวมทั้งชนต่าง ชาติที่อยู่ภายในอาณาเขตของประเทศที่เป็นผู้ตั้งศาลนั้นอย่างเต็มที่ ไม่ถูกจำกัดโดย อำนาจของประเทศอื่น ส่วนเอกราชภายในได้แก่การที่ศาลยุติธรรมซึ่งเป็นผู้ใช้อำนาจ ตุลาการของประเทศไม่ต้องตกอยู่ใต้อิทธิพลของอำนาจ ฝ่ายบริหารหรือฝ่าย นิติบัญญัติ ในประเทศนั่นเอง เอกราชในการศาลทั้งภายนอกและภายในจึงเป็นของคู่บ้านคู่เมือง ซึ่งราษฎรทุกคนพึงหวังเห็นและช่วยกันรักษาไว้ให้จงดี มิฉะนั้นตนเองจะได้รับความ เกียรติอันควรจะได้แสดงให้เห็นต่อไป

แต่เดิมมาประเทศไทยมีเอกราชในการศาล ในด้านที่เกี่ยวกับคนต่างด้าวอย่าง เต็มที่ เพราะประเทศไทยเองเป็นประเทศเอกราช ชนต่างด้าวที่เข้ามาพักอาศัยหรือ ประกอบธุรกิจในประเทศนั้นจะต้องอยู่ภายใต้บทกฎหมายของไทย และอยู่ในอำนาจ

ของศาลไทยเช่นเดียวกับคนไทยซึ่งเป็นเจ้าของประเทศ ทั้งนี้เป็นไปตามหลักที่ว่า เมื่อคนต่างด้าวเข้าไปพักอาศัยอยู่ในประเทศไทย ก็เท่ากับยอมตนเข้าไปอยู่ภายใต้ความคุ้มครองของประเทศที่ตนเข้าไปพักอาศัยนั้น ด้วยเหตุนั้นชาวต่างประเทศจึงไม่ควรมัวสิทธิมากกว่าชาวพื้นเมืองซึ่งเป็นเจ้าของบ้าน แม้กระนั้นก็ตามโดยเหตุที่ชาติไทยเป็นชาติที่มีใจคอกว้างขวาง เห็นอกเห็นใจผู้ที่มาจากต่างถิ่นอยู่เสมอ แม้คนต่างด้าวจะกระทำผิดกฎหมายหรือธรรมเนียมประเพณีของบ้านเมือง ถ้าไม่ใช่เป็นเรื่องราวร้ายแรงนักเราก็ไม่ใคร่ถือสา มักผ่อนผันผ่อนยาวหรือให้อภัยโดยง่าย เพราะถือเสียว่าชาวต่างประเทศเหล่านั้นทำการผิดพลาดไปโดยไม่เจตนา เพราะขาดความรู้ความเข้าใจในบทกฎหมายหรือธรรมเนียมประเพณีของเรา เมื่อกล่าวเป็นส่วนรวมชาวไทยจึงไทยการปฏิบัติอันดีแก่คนต่างด้าวโดยทั่วไป ซึ่งบางครั้งก็ยิ่งกว่าปฏิบัติแก่ชาวไทยด้วยกันเองด้วยซ้ำ การที่ชาวไทยแสดงไมตรีจิตต่อชนต่างด้าวซึ่งถือว่าเป็นแขกบ้านแขกเมืองเช่นนั้นชาวอาเซียนด้วยกันย่อมเข้าใจได้ดี เพราะชนบทรูปร่างและจิตใจของชาวอาเซียนด้วยกันไม่ผิดแผกกันมากนัก คนไทยกับคนต่างด้าวซึ่งมาจากประเทศใกล้เคียงจึงอยู่ร่วมกันได้เป็นอย่างดี ไม่ใคร่มีการเอารัดเอาเปรียบกันนัก เหตุการณ์เพียงจะผันแปรไปในทางอันไม่พึงปรารถนาต่อเมื่อชนต่างด้าวซึ่งชอบเรียกตนเองว่าชาวผิวขาวและซึ่งเราเรียกกันว่า “ฝรั่ง” เข้ามาพักอาศัยเพื่อประกอบธุรกิจในเมืองไทย ด้วยเหตุที่ฝรั่งมาจากเมืองไกลและศาสนาแตกต่างกับเรา ชนบทรูปร่างและจิตใจ ตลอดจนแนวความคิดในทางกฎหมายของพวกฝรั่งจึงแตกต่างกับของเรามาก แต่แทนที่ฝรั่งเข้ามาอยู่ในเมืองไทยจะศึกษากฎหมายและธรรมเนียมประเพณีของเรา ซึ่งเป็นเจ้าของบ้านและพยายามปฏิบัติให้ถูกต้อง พวกฝรั่งกลับเรียกร้องสิทธิที่จะปฏิบัติตามกฎหมายและธรรมเนียมประเพณีของเขาเอง ซึ่งเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยคงต้องเผชิญหน้าจนถึงผู้ใหญ่

ตลอดจนพระมหากษัตริย์เป็นที่สุด ก็มักจะยินยอมผ่อนผันให้เนื่องจากมีความเห็นอก
เห็นใจพวกฝรั่งเศสเป็นชนต่างต่างกล่าวข้างต้น การผ่อนผันดังกล่าวได้กลายเป็นการให้
สิทธิพิเศษแก่ชาวต่างประเทศเป็นลายลักษณ์อักษร เป็นครั้งแรกในแผ่นดิน สมเด็จพระ
นารายณ์ โดยประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญากับบริษัทยูไนเต็ลด์อีสต์อินเดีย กับปะนี ของ
ฮอลันดา ซึ่งกระทำการในนามของรัฐรวมแห่งประเทศฮอลันดา เมื่อวันที่ ๒๒ สิงหาคม
ค.ศ. ๑๖๖๔ เป็นความว่า ถ้าลัทธิในบริษัทกระทำผิดทางอาญาอย่างร้ายแรง ให้
เจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยส่งตัวผู้กระทำผิดนั้นให้หัวหน้าของบริษัทเป็นผู้พิจารณาโทษตามกฎหมาย
หมายฮอลันดา ถ้าหัวหน้าของบริษัทเองกระทำผิดต่อคนไทยก็ให้พระมหากษัตริย์ไทย
จับตัวไว้ แล้วแจ้งให้ผู้ว่าราชการอีสต์อินเดียของฮอลันดา (คืออินโดนีเซียปัจจุบัน)
ทราบเพื่อกำเนินการต่อไป ทั้งนี้เป็นการที่ประเทศไทยยินยอมให้ตนเองถูกจำกัด
เอกราชในการศาลเพื่อประโยชน์ของชาวต่างประเทศเป็นครั้งแรก และทำให้คนไทย
เสียเปรียบชาวฮอลันดา เพราะชาวฮอลันดาที่ทำความผิดคนไทยไม่ต้องอยู่ใต้กฎหมายหรือ
ศาลไทยจึงอาจไม่ถูกลงโทษโดยผู้มีอำนาจฝ่ายเขาเลยก็ได้ ส่วนคนไทยที่ทำความผิด
พวกฮอลันดาจะต้องถูกพิจารณาโทษตามกฎหมายเมืองเสมอ ต่อมาใน ค.ศ. ๑๖๘๗
ในแผ่นดินสมเด็จพระนารายณ์นันทนุวงศ์ ประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญากับประเทศฝรั่งเศส
ซึ่งมีนายเดอลาลแบร์เป็นราชทูตและได้ให้สิทธิพิเศษแก่บุคคลในบริษัทฝรั่งเศสทำนอง
เดียวกับที่ให้แก่บริษัทฮอลันดา คือให้ผู้เป็นหัวหน้าพนักงานของบริษัทมีอำนาจชำระ
ความแพ่งและอาญาที่เกิดขึ้นในระหว่างคนงานของบริษัทเอง ไม่ว่าจะเป็นชาติฝรั่งเศส
หรือไม่ และให้ส่งตัวผู้กระทำผิดไปลงโทษที่ประเทศฝรั่งเศส ถ้าคนงานของบริษัท
พิพาทกับบุคคลที่ไม่ได้อยู่กับบริษัท อำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่พิพาทคงตกอยู่กับ
พระมหากษัตริย์ไทยแต่ทรงให้ สิทธิหัวหน้าเจ้าพนักงานของ บริษัทที่จะนั่งพิจารณาและ

ออกความเห็นชวาทคตินคตด้วย คนไทยจึงต้องอยู่ในฐานะเสียเปรียบคนฝรั่งเศส ซึ่งเป็นคนต่างดาวอีกชาติหนึ่ง แต่เป็นเคราะห์ของประเทศไทยและคนไทยที่สิทธิพิเศษของชาวต่างประเทศคงว่าน้อย เป็นเวลาไม่นานก็หมดสิ้นไปในสมัย กรุงศรีอยุธยาตนเองเมื่อสิ้นรัชกาลของสมเด็จพระนารายณ์ เพราะผู้สืบทอดราชสมบัติต่อไปไม่สามารถทนสภาพการณ์ที่ชนต่างดาวมา มีสิทธิพิเศษอยู่นอกอำนาจกฎหมาย และศาลไทยในเมืองไทยได้ ประเทศไทยจึงกลับมามีเอกราชทางการศาลอย่างเต็มที่อีกครั้งหนึ่ง

ต่อมาในศตวรรษที่ ๑๕ มีพวกฝรั่งมาค้าขายในประเทศไทยมากขึ้น ในสมัยนั้นประเทศต่างๆ ในยุโรปได้เริ่มเอาเปรียบประเทศตะวันออกเช่นตริกและจีนโดยทำสนธิสัญญายกเว้นบุคคลชาติของตนจาก อำนาจศาลของประเทศตะวันออก ที่บุคคลนั้นๆ ไปประกอบธุรกิจอีก เมื่อรู้สึกว่าการครอบงำเอกราชทางการศาลของประเทศเจ้าของบ้านเช่นนั้นได้อำนวยประโยชน์ และให้ความคุ้มกันแก่บุคคลชาติของตนเป็นอย่างดีก็คิดที่จะนำวิธีการเช่นเดียวกันมาใช้แก่ประเทศไทยด้วยไม่ได้ ทั้งๆ ที่รัฐบาลและราษฎรไทยได้ให้การปฏิบัติแก่ชาวยุโรปเป็นอย่างดีเยี่ยมอยู่แล้ว และไม่มีเหตุที่จะเกรงกลัวว่าเจ้าหน้าที่ฝ่ายไทยจะกดขี่ข่มเหงพวกฝรั่งโดยไม่เป็นธรรมเลย ด้วยเหตุนี้ในค.ศ. ๑๘๕๕ รัฐบาลอังกฤษจึงได้แต่งตั้งเซอร์ยอนโบริง เป็นราชทูตมาเจรจาขอทำสนธิสัญญาทางไมตรีกับประเทศไทย และถือโอกาสขอสิทธิพิเศษจากศาลกงสุลอังกฤษในประเทศไทย เพื่อยกเว้นคนในบังคับอังกฤษจากอำนาจของศาลไทยโดยสิ้นเชิงและเด็ดขาด ซึ่งรัฐบาลไทยในสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ก็ได้ยินยอมตาม ทั้งนี้เพราะรัฐบาลไทยมีความเห็นใจชาวต่างประเทศมาแต่เดิมและไม่ต้องการบังคับให้เขาศึกษากฎหมายและธรรมเนียมประเพณีของเราให้เป็นการลำบากอย่างหนึ่ง และอาจเป็นเพราะคิดว่าคนอังกฤษซึ่งจะได้สิทธิพิเศษตามสนธิสัญญานั้นมีน้อยคนนักเป็นใด่อีกอย่างหนึ่ง แต่ผลก็คือว่าเอกราชในการศาลของประเทศไทยได้ถูกบั่น

ทอนลงเพื่อประโยชน์ของชนต่างชาตินั้นโดยสิ้นเชิงเป็นครั้งแรกด้วยความยินยอม
 ของรัฐบาลไทยเอง เพราะไม่ปรากฏว่าฝ่ายเราได้ถูกบีบบังคับด้วยกำลังให้จำต้องยอม
 ตามที่เขาขอร้องแต่ประการใด ขอทราบที่สถิตคือพวกฝรั่งด้วยกันเองต่างก็ไม่ยอม
 เสียเปรียบซึ่งกันและกัน เมื่อคนอังกฤษได้สิทธิพิเศษที่จะไม่ต้องขนถ่ายได้อำนาจศาล
 ไทยเข้าชาตินั้น ชาวต่างประเทศอื่น ๆ ก็พากันเรียกร้องเอาสิทธิเช่นเดียวกันบ้าง ซึ่ง
 ประเทศไทยจะปฏิเสธก็ไม่ได้เพราะจะเป็นการเลือกสรรมากที่ซึ่งก่อให้เกิดความไม่เสมอ
 ภาคนั้นในระหว่างคนต่างชาตินั้น จึงต้องจำยอมต่อไปทุกครั้ง ในที่สุดคนอเมริกัน
 ฝรั่งเศส เคนมาร์ค ปอร์ตุเกส ฮอลันดา เยอรมัน สวีเดน และ นอร์เวย์ เบลเยียม
 อิตาลี ออสเตรเลีย ฮังการี สเปน รัสเซีย และ แม้แต่ญี่ปุ่นซึ่งเป็นชาวตะวันออกแท้ๆ
 ก็พากันได้สิทธิพิเศษไม่ต้องขนถ่ายไทยกันทั้งนั้น โดยญี่ปุ่นได้สิทธิในปี ค.ศ. ๑๘๕๘
 ยิ่งกว่านั้นในภายหลัง ปรากฏว่า ประเทศต่าง ๆ ที่กล่าวแล้วได้ มีเมืองชนใน ทวีปเอเชีย
 ใกล้เคียงกับประเทศไทยมากจนชาวเอเชียที่มาจากเมืองชนเหล่านั้นพลอยได้สิทธิพิเศษ
 ไปด้วยและอำนาจของเจ้าพนักงานฝ่ายไทยเห็นอบคณเหล่านั้น แม้แต่อำนาจฝ่ายบริหาร
 เช่นตำรวจก็พลอยถูกจำกัดลงไปตามส่วน เพราะเมื่อตำรวจไทยจับกุมชาวต่างประเทศที่
 ต้องหาว่าทำผิดกฎหมาย ศาลกงสุลต่างประเทศก็อาจสั่งปล่อยบุคคลเหล่านั้นเสียได้
 เลยเป็นช่องทางให้กงสุลต่างประเทศในสมัยนั้นแผ่อิทธิพลของประเทศตนโดยช่วยป้องกัน
 คนในบังคับของตนที่กระทำความผิด อำนาจของประเทศไทยที่จะรักษาความสงบเรียบร้อย
 และความศักดิ์สิทธิ์แห่งตัวกฎหมายภายในประเทศของตนเองจึงลดน้อยลงทุกที
 เมื่อชาวจีนซึ่งมีอยู่ในประเทศนั้นเป็นจำนวนมากและไม่มีความพิเศษ เพราะไม่มีกงสุล
 ของตนเอง เริ่มขอเข้าเป็นคนในบังคับของประเทศต่าง ๆ ที่มีความพิเศษเพื่อไม่ต้องอยู่
 ใต้อำนาจกฎหมายและศาลไทย รัฐบาลไทยก็เริ่มรู้สึกว่าเป็นภาวะอันสุกสกปรกที่จะทน

ทานได้ เพราะชาวต่างประเทศพากันเห็นเจตนาอันดีของชาวไทยที่มีต่อชาวต่างประเทศเป็นความอ่อนแอไปเสียสิ้น จึงได้เริ่มคิดหาทางแก้ไขความผิดพลาดที่ได้ทำไว้แต่เดิมให้หมดสิ้นไป เพื่อให้ประเทศไทยได้กลับมีเอกราชทางการศาลอย่างบริบูรณ์อีกครั้งหนึ่ง ความพยายามของรัฐบาลไทยในการกู้เอกราชคืนนี้ ได้ดำเนินไปเป็นขั้น ๆ ต้องใช้ทั้งสมองทั้งเงินลงทุนเป็นจำนวนมากและใช้เวลาประมาณ ๔๐ ปี จึงบรรลุถึงผลสำเร็จ ทำให้ชาวต่างประเทศทุกชาติที่อยู่ในประเทศนั้นตกมาอยู่ใต้อำนาจกฎหมายและศาลไทยดังที่เป็นอยู่ในทุกวันนี้ ทั้งจะได้แสดงให้เห็นเป็นขั้น ๆ ต่อไป

การเรียกร้องเอกราชในการศาลคืนในสมัยที่ ๑

รัฐบาลไทยได้พยายามเจรจาขอเปลี่ยนสนธิสัญญาเพื่อเรียกเอาเอกราชในการศาลคืนมาจากประเทศต่าง ๆ ได้ผลระหว่าง ค.ศ. ๑๘๗๔ และ ค.ศ. ๑๙๐๗ เป็นลำดับ ดังต่อไปนี้:-

๑. สนธิสัญญากับอังกฤษ ตามสนธิสัญญาฉบับ ค.ศ. ๑๘๗๔ ศาลไทยในภาคเหนือกลับมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่คนในบังคับอังกฤษถูกฟ้องว่ากระทำความผิดฐานปล้นไม่ไว้วางบุคคลเหล่านั้น มีหนังสือสำหรับตัว แสดงว่าเป็นคนใน บังคับอังกฤษหรือไม่ สำหรับความผิดฐานอื่น ๆ ถ้าคนในบังคับอังกฤษมีหนังสือสำคัญสำหรับตัว ศาลไทยไม่มีอำนาจเห็นชอบบุคคลเหล่านั้น สำหรับคดีแพ่งศาลไทยที่เชียงใหม่มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีที่เกิดขึ้นในระหว่างคนไทยและคนบังคับอังกฤษที่ไม่มีหนังสือสำคัญสำหรับตัวในเขตจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน และลำปาง แต่ไม่มีอำนาจเห็นคนในบังคับอังกฤษที่มีหนังสือสำคัญสำหรับตัว เว้นแต่บุคคลเหล่านั้นจะยินยอมอยู่ในอำนาจศาลไทย ส่วนคดีแพ่งที่คนอังกฤษพิพาทกันเอง ต้องส่งมาให้กงสุลอังกฤษที่กรุงเทพฯ เป็นผู้พิจารณาและพิพากษา ต่อมาได้ยกเลิกสนธิสัญญา ค.ศ. ๑๘๗๔ และใช้สนธิสัญญาฉบับ

ค.ศ. ๑๘๘๓ แทน ตามสนธิสัญญาฉบับใหม่ได้ตั้งศาลผสมเรียกว่าศาลต่างประเทศ
 ขนทเชียงใหม่เป็นครั้งแรก มีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีแพ่งและอาญา ซึ่งคนอังกฤษ
 หรือคนในบังคับอังกฤษเกี่ยวข้องเป็นคู่ความในเขตจังหวัดเชียงใหม่ว่าอย่าง และ ถ้าพบ
 ศาลประกอบด้วยผู้พิพากษาไทยและกงสุลอังกฤษนั่งร่วมกัน แต่กงสุลอังกฤษมีสิทธิ
 จะถอนคดีซึ่งคู่ความทั้งสองฝ่าย เป็นคนอังกฤษ หรือซึ่งคนอังกฤษ เป็นจำเลยไปจากศาล
 ผสมนี้ได้ก่อนที่ศาลไทยพิพากษาคดี เพื่องกงสุลอังกฤษจะได้พิจารณาพิพากษาเสียเอง

๒. สนธิสัญญากับฝรั่งเศส อิตาลี และเดนมาร์ก นอกจากประเทศ
 อังกฤษประเทศไทยได้ทำสนธิสัญญา ปี ค.ศ. ๑๘๐๔ กับประเทศฝรั่งเศส และสนธิ
 สัญญา ปี ค.ศ. ๑๘๐๕ กับประเทศเดนมาร์กและอิตาลีซึ่งประเทศเหล่านั้นยอมคืน
 เอกราชในการศาลส่วนหนึ่งให้แก่ประเทศไทย ตามแนวเกี่ยวกับทอญทอญทำในปี ค.ศ.
 ๑๘๘๓ นั้น คือคนในบังคับของประเทศเหล่านั้นที่อยู่ในภาคเหนือของประเทศไทยจะได้
 รับการพิจารณาพิพากษาโดยศาลต่างประเทศซึ่งมีผู้พิพากษาเป็นคนไทย แต่กงสุล
 ของประเทศนั้น ๆ มีสิทธินั่งพิจารณาร่วมและออกความเห็นได้ และกงสุลจะใช้สิทธิ
 ถอนคดีไปพิจารณาเสียเองก็ได้ แต่ต้องถอนเสียก่อนที่ศาลต่างประเทศตัดสิน นอก
 จากนี้ยังได้ตั้งศาลคดีต่างประเทศขึ้นใหม่ในกรุงเทพ ฯ เพื่อพิจารณาคดีที่คนฝรั่งเศส
 อิตาลีหรือเดนมาร์กฟ้องคนไทยเป็นจำเลยอีกด้วย

การเรียกร้องเอกราชในการศาลคืนในสมัยที่ ๒

เนื่องจากคนในบังคับฝรั่งเศสซึ่งอยู่ทางภาคเหนือของราชอาณาจักรไทยต้องอยู่
 ใต้อำนาจของศาลต่างประเทศดังกล่าวแล้ว ส่วนคนในบังคับฝรั่งเศสที่อยู่ในภาคอื่น
 คงอยู่ใต้อำนาจของศาลกงสุล อันก่อให้เกิดความแตกต่างกันระหว่างสิทธิของคนใน
 บังคับฝรั่งเศสด้วยกันเองในประเทศไทย ประเทศไทยและประเทศฝรั่งเศสจึงได้ทำ

สนธิสัญญาฉบับ ค.ศ. ๑๕๐๗ ให้คนในบังคับฝรั่งเศสที่เป็นชาวอาเซียซึ่งอยู่ในประเทศไทยทั้งหมดขึ้นอยู่กับอำนาจศาลต่างประเทศทั้งในคดีแพ่งและอาญา ส่วนสิทธิถอนคดีจากศาลต่างประเทศ ไปให้กงสุลวินิจฉัย เสียเองเพื่อประโยชน์ของคน ในบังคับฝรั่งเศสนั้น ได้ตกลงกันให้หมดสิ้นไปเมื่อประเทศไทยได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายหรือกฎหมายอันเป็นหลักในเรื่องต่าง ๆ ด้วยเหตุนี้เมื่อได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายลักษณะอาญาเมื่อ ร.ศ. ๑๒๗ แล้วสิทธิของกงสุลฝรั่งเศสที่จะถอนคดีอาญาเกี่ยวกับคนในบังคับฝรั่งเศสไปจากศาลต่างประเทศก็เป็นอันหมดไปนั่นเอง อย่างไรก็ตามสนธิสัญญาดังกล่าวให้อำนาจศาลไทย พิจารณา พิพากษา ได้แต่เฉพาะคดีที่ชาวอาเซียในบังคับฝรั่งเศสเป็นคู่ความเท่านั้น คนฝรั่งเศสแท้จึงคงอยู่ให้อำนาจศาลกงสุลในกรุงเทพฯ หรือศาลต่างประเทศที่เข้างใหม่ไปตามเดิม

ในปี ค.ศ. ๑๕๐๕ ประเทศอังกฤษได้ทำสนธิสัญญาคืนอำนาจศาลให้แก่ประเทศไทยอีกคนหนึ่ง ตามสนธิสัญญาดังกล่าวประเทศไทยมีอำนาจเหนือคนในบังคับอังกฤษทั้งหมดในประเทศไทย และคนอังกฤษต้องอยู่ใต้กฎหมายไทยด้วย นอกจากนั้นอังกฤษตกลงให้ศาลต่างประเทศหมดสิ้นไปเมื่อประเทศไทยประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ กฎหมายวิธีพิจารณา และธรรมนูญศาลเสร็จสิ้น แต่ในกรณีของคนอังกฤษโดยกำเนิดหรือโดยแปลงชาติเป็นคู่ความ ต้องมีทนายทนายชาวยุโรปนั่งพิจารณาพิพากษาในฐานะเป็นผู้พิพากษาอยู่ด้วยและในคดีที่คนอังกฤษเช่นนั้นเป็นจำเลย ต้องถือความเห็นของทนายทนายชาวยุโรปเป็นคำบังคับ

ในปี ค.ศ. ๑๕๑๓ ประเทศเคนมารค์ได้ทำสนธิสัญญาฉบับหนึ่งกับประเทศไทย คืนอำนาจศาลเกือบทั้งหมดให้แก่ประเทศไทยตามทำนองเดียวกับสนธิสัญญาฉบับ ปี ค.ศ. ๑๕๐๕ ของอังกฤษ

การเรียกร้องเอกราชในการศาลคืนในสมัยที่ ๓

ในสมัยที่ ๓ นี้ ประเทศบางประเทศได้รับรองเอกราชในการศาลของประเทศไทยอย่างบริบูรณ์ ทั้งนี้เริ่มด้วยการที่ประเทศไทยภายใต้การนำของพระบาทสมเด็จพระรามาธิบดีศรีสินทรมหาวชิราวุธ พระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ประกาศสงครามแก่ประเทศเยอรมันนีและออสเตรียฮังการี เมื่อประเทศไทยประสบชัยชนะ และลงนามในสัญญาสันติภาพกับประเทศทั้งสองในปี ค.ศ. ๑๙๑๕ ประเทศทั้งสองนี้ได้ยอมเลิกสิทธิต่าง ๆ ที่ตนเคยมีอยู่ในประเทศไทยตามสนธิสัญญาเก่า ๆ รวมทั้งสิทธิในเรื่องอำนาจอศาลด้วย ผลจึงเป็นว่าตั้งแต่ขณะนั้นมาประเทศไทยกลับมีเอกราชในการศาลอย่างบริบูรณ์เท่าที่เกี่ยวกับคนชาติเยอรมันและออสเตรียฮังการีในประเทศไทย ต่อมามหาประเทศอีกประเทศหนึ่งคือสหรัฐอเมริกา มีความเห็นอกเห็นใจประเทศไทยในการที่ต้องทำสัญญาอันเป็นการผูกมัดเอกราชของตนเอง ในกาลก่อนจึงได้ยินยอมเปลี่ยนสนธิสัญญาใหม่กับประเทศไทยเมื่อ ค.ศ. ๑๙๒๐ (พ.ศ. ๒๔๖๓) รับรองหลักเอกราชเท่าเทียมกันและยินยอมที่จะให้คนอเมริกันที่อยู่ในประเทศไทยปฏิบัติตามกฎหมายไทยเช่นเดียวกับคนไทย ในส่วนที่เกี่ยวกับอำนาจอศาล สหรัฐอเมริกากับประเทศไทยได้ทำพิธีสาร (Protocol) กันไว้เป็นพิเศษ รับรองเอกราชในการศาลของประเทศไทยอย่างสมบูรณ์ แต่มีข้อสงวนไว้ว่าจนกว่าประเทศไทยจะได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมายอาญา ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ประมวลกฎหมายว่าด้วยวิธีพิจารณา และกฎหมายว่าด้วยธรรมนูญศาลยุติธรรมเสร็จสิ้นแล้ว และอีก ๕ ปีภายหลังจากนั้น พนักงานสถานทูตหรือกงสุลอเมริกันมีสิทธิที่จะขอถอนคดีแพ่งและอาญาที่คนอเมริกัน

เกยวข้องเป็นจำเลยไปจากศาลไทยนอกจากศาลฎีกาใต้เพื่อประโยชน์แห่งความยุติธรรม
 ในกรณีที่มีการถกเถียงกันให้ศาลกงสุลอเมริกันคงมีอำนาจพิจารณาพิพากษาคดีนั้น
 ไปตามกฎหมายอเมริกัน เว้นแต่ในเรื่องที่ประเทศไทยได้ประกาศใช้ประมวลกฎหมาย
 หรือกฎหมายเฉพาะกาล และได้ส่งกฎหมายนั้น ๆ ให้สถานทูตอเมริกันที่กรุงเทพฯ
 ทราบแล้วให้ใช้กฎหมายไทยเท่านั้นยังค้ำประกันที่สหรัฐอเมริกาตกลงมอบเอกราช
 ในการศาลคืนให้แก่ประเทศไทยในหลักการ แต่ยังมีสงวนสิทธิที่จะให้พนักงาน
 ทตหรือกงสุลอเมริกันถกเถียงประเภทไปจากศาลไทยได้ภายในเวลาที่กำหนดไว้
 นั้น แสดงว่าพวกฝรั่งเห็นว่าอำนาจศาลเป็นเรื่องสำคัญเกี่ยวแก่สิทธิและเสรีภาพของ
 ประชาชน เพราะชีวิตและทรัพย์สินของประชาชนในประเทศหนึ่ง ๆ จะได้รับความ
 คุ้มครองก็เพียงไรก็ย่อมแล้วแต่ว่ากฎหมายและศาลของประเทศนั้น ๆ ซึ่งมีหน้าที่แปล
 กฎหมายมีคุณภาพและความมั่นคงก็เพียงไรด้วย เมื่อสหรัฐอเมริกาได้มีแก้ไข แก่
 ไขเปลี่ยนแปลงสนธิสัญญาทางไมตรีกับประเทศไทยเสียใหม่โดยรับรองหลักเอกราชอัน
 สมบูรณ์ และการถือสิทธิเท่าเทียมกันเช่นนั้น ต่อมาระหว่าง พ.ศ. ๒๔๖๖ ถึง พ.ศ.
 ๒๔๖๘ ประเทศอื่น ๆ ที่มีทางไมตรีกับประเทศไทยก็พากันคล้ายตามและยอมเปลี่ยน
 สนธิสัญญาทางไมตรีใหม่ทุกประเทศโดยต่างรับรองหลักเอกราชเท่าเทียมกันของ
 ประเทศไทยทุกประการ และยินยอมให้คนชาติและในบังคับของตนอยู่ใต้อำนาจ
 กฎหมายและศาลไทยทั้งในคดีแพ่งและอาญาโดยบริบูรณ์ แต่คงสงวนสิทธิที่จะถกเถียงคดี
 ที่คนชาติของประเทศนั้น ๆ เป็นจำเลยได้ภายในเวลา ๕ ปี นับจากเวลาที่ประเทศไทย
 ประกาศใช้ประมวลกฎหมายสำเร็จบริบูรณ์แล้วเช่นเดียวกับที่สหรัฐอเมริกาได้สงวนไว้

การเรียกร้องเอกราชในการศาลคืนมาได้โดยบริบูรณ์ในสมัยที่ ๔

สภาพการณ์เกี่ยวกับเอกราชในการศาลคงเป็นไปดังกล่าวข้างต้นจนกระทั่งเกิดเปลี่ยนแปลง ระบอบการปกครองจาก สมบูรณาญาสิทธิราชย์ เป็น ประชาธิปไตย ขึ้นในประเทศไทยเมื่อวันที่ ๒๔ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๗๕ รัฐบาลในระบอบใหม่ถือเอาเอกราชของประเทศในด้านการเมือง การเศรษฐกิจ และการศาลเป็นของสำคัญที่จะทำให้ประเทศชาติดำเนินไปสู่ความเจริญได้โดยรวดเร็ว จึงได้เร่งร่างประมวลกฎหมายต่าง ๆ ของไทยที่ยังค้างค้างอยู่จนเสร็จบริบูรณ์และประกาศใช้เมื่อวันที่ ๑ ตุลาคม พ.ศ. ๒๔๗๘ ซึ่งตามข้อสันนิษฐานที่ทำไว้กับประเทศต่าง ๆ ทั้งกล่าวข้างต้น จะทำให้ประเทศเหล่านั้นหมดสิทธิถอนคดีไปจากศาลไทยในวันที่ ๑ ตุลาคม ๒๔๘๓ คือ ๕ ปี ภายหลังวันประกาศใช้ประมวลกฎหมายฉบับสุดท้าย แต่พอเวลาล่วงผ่านไปก็เพียง ๒ ปี ประเทศอังกฤษก็แสดงเจตนาที่จะขอประเทศไทยโดยขอสิทธิถอนคดีเป็นประเทศแรก เมื่อวันที่ ๒๓ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๘๐ ต่อจากนั้นประเทศอื่น ๆ ก็พากันสิทธิถอนคดีจากศาลไทยเช่นเดียวกัน โดยประเทศปอร์ตุเกส สิทธิถอนคดีเป็นประเทศสุดท้ายเมื่อวันที่ ๔ กรกฎาคม ๒๔๘๑ จึงเป็นอันว่าประเทศไทยสมัยปัจจุบันได้กลับมามีเอกราชทางการศาลอย่างสมบูรณ์อีกครั้งหนึ่งดังที่ตนนั้น ภายหลังที่ได้เสียเอกราชทางนี้ให้แก่อังกฤษไปเป็นประเทศแรกเมื่อ ค.ศ. ๑๘๕๕ (พ.ศ. ๒๓๘๕) เป็นเวลาถึง ๘๓ ปี การที่เราถูกข่มทอนเอกราชในการศาลนี้ถ้าจะพูดไปโดยความยุติธรรม จะโทษพวกฝรั่งว่าเอาเปรียบเราฝ่ายเดียวก็ไม่ถูก เพราะเขาก็ต้องข่มกันผลประโยชน์ของเขาอย่างเต็มที่ กฎหมายไทยแต่เดิมนั้นมีอยู่ไม่พอเพียงที่จะใช้บังคับแก่กรณีทั้ง

ปวงท่าอาจเกิดขึ้นในสังคมปัจจุบันได้ ทั้งไม่ได้จัดไว้เป็นหมวดหมู่ ยากแก่การศึกษา ค้นคว้า และบางอย่างก็พินสมัย เช่นการพิจารณาคดีโดยใช้จารีตนครบาล เพื่อยับยั้งคัมภีร์ในคดีอาญาให้รับสารภาพโดยใช้วิธีทรมานต่าง ๆ โดยการบีบบังคับขู่ข่มขู่ หรือการใช้วิธีพิสูจน์พยานโดยให้ค่าน้ำลูปไฟเป็นต้น ซึ่งพวกฝรั่งไม่สามารถจะยอมให้ใช้แก่คนของเขาได้ และการที่ถูกเขายื่นทอนเอกสารในการศาลนั้นกลายเป็นผลคดีได้ ยั้งคัมภีร์ให้เรากองรับปรับปรุงแก้ไขกฎหมายและกิจการศาลของเราเสียใหม่ เพื่อให้เข้าแนวกฎหมายและการศาลในอาระประเทศ อนึ่งการที่ฝรั่งจำกัดและควบคุมเอกสารในการศาลของเราไว้เป็นเวลานานนั้น ก็ย่อมแสดงอยู่ในตัวว่า เอกสารในการศาลเป็นของสำคัญซึ่งจะต้องใช้และรักษาไว้ด้วยความระมัดระวัง เพราะเช่นเรื่องเกี่ยวกับร่างกาย ชีวิต และทรัพย์สินของคนทั้งประเทศ เราทุกคนพึงช่วยกันรักษาเอกสารทางศาลไว้ด้วยความห่วงแหน อย่าให้ผู้ใดมาทำลายได้อีก.

สารบัญ

	หน้า
คำนำ	—
คำอุทิศ	—
ประวัติ	๑
การศึกษากฎหมายในมหาวิทยาลัยและเนติบัณฑิตยสภาอังกฤษ	๒๓
ปาฐกถาเรื่องหน้าฉากและหลังฉากการประชุม ระหว่างประเทศเรื่องกฎหมายทะเล พ.ศ. ๒๕๐๑	๔๔
ปัญหาเรื่อง เครื่องสังกะโลกไทย	๗๓
History	๘๓
The Buddhist Church of Thailand	๘๕
หัวข้อบรรยายเรื่อง พระธรรมนุญศาลยุติธรรม	๑๐๒
แผนการจัดศาลและเจ้าหน้าที่ฝ่ายตุลาการในเวลาสงคราม	๑๑๑
การพิจารณาศึกษาปัญหาการป้องกันอาชญากรรม	๑๓๖
คำพิพากษาฎีกาบางเรื่อง	๑๖๐
เอกสารในการศาล	๑๕๓

นายเฉลิม พันธุ์กิตติ ผลิตภัณ์และโฆษณา
เลขที่ ๒๐ โทร ๒๐๗๑๕ พ.ศ. ๒๕๐๒